Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця № 4

Електронний журнал

квітень 2020

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця

№ 4

квітень 2020

Електронний журнал

Виходить раз на місяць

Засновник – ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Видавець – ФОП Лібуркіна Л. М.

Затверджено на засіданні вченої ради університету
Протокол № 8 від 13.04.2020 р.

Періодичність – щомісяця
Мова видання – українська, російська, англійська, французька, німецька

Засновано в січні 2015 року згідно з рішенням вченої ради

Редакційна колегія

Пилипенко А. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ імені Семена Кузнеця (головний редактор)

Афанасьєв М. В. – канд. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Внукова Н. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Дікань Л. В. – канд. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Дороніна М. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Дорохов О. В. – канд. техн. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Іванов Ю. Б. – докт. екон. наук, професор Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України

Кизим М. О. – докт. екон. наук, професор Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України

Клебанова Т. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Малярець Л. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Назарова Г. В. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Орлов П. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Попов О. Є. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Пушкар О. І. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Ястремська О. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Поштова адреса засновника:

61166, Україна, м. Харків, пр. Науки, 9а, ***Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця***

Головний редактор – ***Пономаренко В. С.*** *Конт. телефон: (057)702-03-04*

Відповідальність за достовірність фактів, дат, назв, імен, прізвищ, цифрових даних, які наводяться, несуть автори статей.
Рішення про розміщення статті приймає редакційна колегія. У текст статті без узгодження з автором можуть бути внесені редакційні виправлення або скорочення.
Редакція залишає за собою право їх опублікування у вигляді коротких повідомлень і рефератів.

У разі копіювання чи передрукування матеріалів посилання на електронний журнал обов'язкове.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи ДК № 4853 від 20.02.2015 р.

© Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2020

ЗМІСТ

V. Abia. Business plan – blueprint to the future 6
Абросімова Д. П. Інфляція в Україні: причини та шляхи подолання 9
Ankomah Akwasi. Enterprise competitiveness improvement 12
Ye. Arakelyan. Changing organizational culture 15
V. Basok. Ways to increase the competitiveness of enterprise 19
V. Berdyshev. The role and essence of innovation activity planning 21
Білик А. О. Методи боротьби з безробіттям в Україні 24
Boakye Richard. Justification of CRM system implementation at an enterprise 27
Бражникова П. П. Сутність планування маркетингової діяльності на підприємстві 30
Вепрецька А. Ю. Земельна реформа 2020 року 33
A. Haivoronskaya. Are Scrum and Kanban applicable only for it companies? 36
Гапон К. А., Шербина А. О. Безробіття, його сутність, причини, та соціально-економічні наслідки 39
Голій Б. С. Глобалізація та її вплив на сучасний економічний розвиток 42
Гришко А. Б. Вплив масової культури на споживчу поведінку 45
Гаркавий Д. М., Долгий А. О. Тенденції розвитку світового ринку праці 47
Дорошева А. А. Питання біпатризму в Україні: теорія та практика 51
O. Dudnieva. Modern views on the stages of strategic management 55
Єрган О. Г. Земельні правовідносини у новітній історії України 57
Іванцов Є. П. Інфляційні процеси в Україні та вплив карантину на них 60
Іванченко О. В. Зовнішня торгівля України: стан та перспективи розвитку 62
Калініченко Т. В. Теоретичні аспекти організації праці персоналу 65
M. Karpenko, K. Kirichenko. Licensing concepts of economic activity 67
Карташова А. В. Застосування аутсорсингу у підприємницькій діяльності 71
D. Kovtun. Approaches to evaluation of efficiency of marketing activity of an enterprises 74
Колесник Л. В. Перспективи розвитку ринку праці України 76
Коптєва А. Аналіз культурного контенту у регіональних ЗМІ під час пандемії 79
Костенко В. В. Проблема безробіття в Україні та шляхи її розв'язання 81

Кравченко С. Р. Реєстрація права власності на земельну ділянку 84

Кравчина Д. М. Безробіття в Україні 87

Кулак Д. О. Проблеми інвестування в Україні та шляхи їх розв'язання 91

Кулікова К. В. Земельна реформа: земельні відносини в Україні та Європі 95

O. Lanina, K. Kholodnaya. The advantages and disadvantages of the bankruptcy Code of Ukraine relative to phisical persons 98

Листопад А. В. Методи оцінювання інвестиційної привабливості підприємства 101

Литвинов І. В. Безробіття серед молоді України 103

Магуріна А. О. Сутність, форми та системи оплати праці на підприємстві 106

Манченко К. С. Земля як об'єкт права земельної власності сільськогосподарських кооперативів 109

Манченко В. В. Удосконалення сучасних форм і систем оплати праці 112

Мірошниченко А. Д. Земельна реформа: соціальна функція права власності на землю 115

Молодецький Г. Г. Валютний ринок України за умов інтеграції до світового фінансового простору 117

Овчаренко К. А., Носова В. Г. Стан і тенденції розвитку сучасного вітчизняного ринку праці 120

A. Pavliuchenko. Planning of marketing activity at the enterprise 123

Первій Д. П. Формування віртуальних валют та їхній вплив на міжнародну економіку 126

Передрій К. М. Банківська система України 129

Петько А. А. Тенденції розвитку нової інституціональної економічної теорії 132

M. Pyvovar. Organization of marketing activity at an enterprise 135

Пивоварова В. Ю. Проблеми та наслідки інфляції в Україні 138

Посиній В. Є. Ющенко Я. В. Проблема безробіття серед молоді в Україні 141

Рихлюк Д. Д., Стреляєва О. Р. Прогнозування макроекономічного розвитку України: аналіз сценаріїв 144

Руденок А. Є., Юхман В. О. Питання безробіття серед молоді України 147

Yu. Savchenko. Functions, principles and models of management personnel development 150

Сіденко К. Л. Поняття обмеження й обтяження прав на землю 155

Слободяник М. М. Особливості залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України 158

Сорокіна Д. Є. Малий бізнес в Україні: проблеми та напрями їх розв'язання 162

Суворова Ю. К. Вплив системи преміювання на продуктивність праці 165

Тетірко Т. І. Способи реалізації та механізми імплементації міжнародно-правових норм до українського законодавства 168

Тіунова А. Д. Формування та рух фіктивного капіталу у глобальній економіці 171

L. Umezurike. The essence of the term «marketing strategy» 174

Халафов В. О. Планування виробничих витрат на підприємстві 176

S. Shirgba. Organizational structure – the skeleton of an organization 178

D. Yaniieva. Methods of the organizational structure development process 181

BUSINESS PLAN – BLUEPRINT TO THE FUTURE

UDC 65.012.23

V. Abia

The Undergraduate 2 years of study
of the Faculty of Management and Marketing of KhNEU S. Kuznets

Annotation. *It is substantiated that the business plan is the basis for the future functioning of the enterprise, since it directs it to achieve certain goals. The structure and content of the business plan are specified. The main stages, as well as the essence and significance of business planning, have been investigated.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, management, marketing, plan, planning, business planning, business concept.*

Анотація. *Обґрунтовано, що бізнес-план є основою майбутнього функціонування підприємства, оскільки спрямовує його на досягнення визначених цілей. Конкретизовано структуру та зміст бізнес-плану. Досліджено основні етапи, а також сутність і значущість бізнес-планування.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, менеджмент, маркетинг, план, планування, бізнес-планування, бізнес-концепція.*

Аннотация. *Обосновано, что бизнес-план является основой будущего функционирования предприятия, поскольку направляет его на достижение определенных целей. Конкретизированы структура и содержание бизнес-плана. Исследованы основные этапы, а также сущность и значимость бизнес-планирования.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, менеджмент, маркетинг, план, планирование, бизнес-планирование, бизнес-концепция.*

Business plan serves as the framework of an enterprise and provides a benchmark to achieving desired goals, it is an integral part of an enterprise. It is used to monitor progress, hold accountability and control the business' fate. As economies evolved along with ever-changing consumer needs, the dynamics of business operations need to match this evolution hence the need for business plan as it helps to study the market, discover opportunities and create a structure to match current trends

The issue of studying vagaries of business plans, theoretical and methodological justifications for business planning has been in the works of very notable scholars and entrepreneurs, such as Pinson L., Abrams R., Lee A., Schwetje G. and many others. Some of these studies have helped in propounding generally accepted steps, structure and execution patterns for business planning.

This article is made to provide an oversight on the importance of business planning in the success of every enterprise. Business planning could be defined as the process of carefully articulating the merits, requirements, risks and potential rewards of opportunities and how to advantageously use them. Business concept is an idea for a business that includes basic information such as the service or product, the target demography and a unique selling proposition that gives a company an advantage over competitors. It is acknowledged that business concept leads to business planning [3].

The importance of innovation is increasing, and increasing significantly. In the current day economic scenario, innovativeness has become a major factor in influencing strategic planning. It has been acknowledged that innovation leads to wealth creation. Even though efficiency is essential for business success, in the long run, it cannot sustain business growth. Research has indicated that competition combined with strong demand is a major driver of innovation [2].

To create a high-powered business plan a process is required, this process to follow involves:

- essential initial research;
- business model;
- initial business plan draft;
- making business plan realistic;
- making the plan appeal to stakeholders & desirable to entrepreneurs;
- finishing the business plan [3; 4].

© V. Abia, 2020

These processes occur in a feedback looping pattern for an efficient and progressive research.

The structure, content and depth of a business plan depends on various factors such as the main objectives of the business plan, the stage of the business (starting, existing or spin-off), types of business/industry, financing situation or (and) size of the company etc.

In business planning the first step is to summarize the vision of the company after which a product or service should be developed. As logic dictates research should be conducted, to help understand the industry in which to operate. Research is done by reviewing historic performance and growth forecast before developing the business plan.

In developing a business plan, certain components are taken into consideration. These components are:

– executive summary: overview of the purpose of the business plan, main goals and financial resource required;

– background: an overview of the business;

– product and services: Product description and unique selling points of product;

– marketing plan: market characteristics, target customers, competition, market strategy and projected sales;

– management and organizational plan: location and premises, marketing and selling methodology, production, distribution and procurement processes;

– human resource: recruitments, managements and personnel;

– legal framework and corporate responsibility: approvals, licensing, developmental and social compliance;

– financial planning: financial history, projected income [4].

Another important factor for increasing business plan success is the performance of risk assessment, analysis and management. According to Dragan S., the risk management process cannot be seen as a static process in a business. Instead, it must be seen as an interactive process in which information will continuously be updated and analysed. Businesses should act on them, and all risk elements should be reviewed in a specified period. The key is acknowledging that things can go wrong and demonstrating some creativity in finding a solution.

The goal is to provide enough to help investors feel secure that most risk have been anticipated and measures are in place also [1].

There are three basic business concepts to starting a business. These business concept are starting from scratch, buying existing business and franchising [2].

The most common and riskiest of the three concepts is starting from scratch [2]. This approach implies starting with a clean slate and allows building the business in desired form or direction, selecting the goods or services preferred, securing location for starting, and hiring of employees, after which it's up to the new business to develop a customer base and build reputation. This concept is also referred to as Start-up and it is mostly adopted by small businesses.

Buying an existing business makes some things easier. In this case there is a proven product, current customers, active suppliers, a known location and trained employees. It makes it much easier to predict market trends and the business's future success.

Though buying an existing business might appear to be easier, it has its own issues. It is sometimes hard to determine the actual cost of buying the business. Perhaps the current owners have disappointed customers; maybe the location isn't as good as it used to be, inheriting employees that might not be desired if doing recruitments. A careful study also known as «due diligence» is necessary before the option is taken [2].

Franchising is a business relationship in which the franchiser (the owner of the business providing the product or service) assigns to independent people (the franchisees) the right to market and distribute the franchiser's goods or service, and to use the business name for a fixed period of time.

According to francity franchising is a method for expanding businesses and distributing products and services. It is based on a relationship between the brand owner (franchiser) and the local operator (franchisee) [5].

A franchise is the agreement or license between two legally independent parties which gives a person (franchisee) the right to trade in a designated area under the trademark of franchiser.

The franchisee has the right to market a product or service using the operating methods of the franchisor. The franchisee has an obligation to pay the franchisor fees for those rights. The franchisor has the obligation to provide training and continual support and guidance to the franchisee.

These explained concepts all have their pros and cons which are illustrated in the table below (Tabl. 1) [1–5].

Table 1

Pros and Cons of Business Concepts

Business Concepts	Pros	Cons
Starting from Scratch	Complete control over the business	Difficulty in getting initial capital
	Choice of Product and Services	Compete with strong existing businesses over customers
	Grow Business at Personal Pace	Slow initial profit
Buying Existing Business	Existing customer base	Existing financial or legal problems
	Existing equipment and stock	Its success may depend on the skills and experience of the previous owners
	Existing estimate of running costs and profits	Business might have been sold due to looming future failure
Franchising	Access to training, information and resources of Franchiser	Business is not independent of the franchiser
	Higher market exposure due established brand	Business restrictions by franchise agreement
	Collective purchasing power of the franchise	Shared poor reputations with fellow franchisees

The development of business plan is essential for the growth or creation of any business. It is empirical to note that business plan should be made an on-going process for every business as it ensures that the business is successful. All business should be open to the various dynamic means of business growth by being confident to venture into different concepts of business such as franchising, merging and acquisition [4].

Thus, as noted earlier the relationship between business concept and business plan should be taken into consideration when developing a business plan and proper analysis should be taken in business plan development to measure risk and develop counter-measures and attract investors who would confidently invest in the business. As market trends are not absolutely predictable, it is important for entrepreneurs to be flexible in adopting the right decisions and adjustments to the existing plan to match up with changes as the occur.

Supervisor – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor Kotlyk A. V.

Literature: 1. Business Concept // Business Dictionary. URL: http://www.businessdictionary.com/definition/business-concept.html. **2.** Dragan S. Risk Management Process as a Part of your Business Plan. URL: https://www.entrepreneurshipinabox.com/1717/risk-management-as-a-part-of-business-plan. **3.** Lee A. Swanson. Business Plan Development Guide. URL: https://openpress.usask.ca/businessplandevelopmentguide. **4.** Timmons J. New Venture Creation: Entrepreneurship for the 21st Century. Burr Ridge, IL : Irwin, 2007. 223 p. **5.** Franchising. URL: https://www.toppr.com/guides/business-environment/emerging-trends-in-business/franchising.

ІНФЛЯЦІЯ В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

УДК 338.2

Абросімова Д. П.

Студент 1 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність інфляції як економічної проблеми сучасності. Конкретизовано причини її появи, а також напрями антиінфляційної політики.*

Ключові слова: *держава, економіка, інфляція, інфляційні процеси, причини інфляції, антиінфляційна політика.*

Аннотация. *Исследована сущность инфляции как экономической проблемы современности. Конкретизированы причины ее появления, а также направления антиинфляционной политики.*

Ключевые слова: *государство, экономика, инфляция, инфляционные процессы, причины инфляции, антиинфляционная политика.*

Annotation. *The essence of inflation as an economic problem of our time is investigated. The reasons for its appearance, as well as the directions of anti-inflationary policy are specified.*

Keywords: *The essence of inflation as an economic problem of our time is investigated. The reasons for its appearance, as well as the directions of anti-inflationary policy are specified.*

В Україні актуальною проблемою на сьогодні є інфляція, що негативно впливає на всі аспекти життя: заважає економічному зростанню, знецінює результати праці, зменшує заощадження, перешкоджає довгостроковим інвестиціям. Її подальший стрімкий розвиток загрожує грошовій системі, послаблює національну валюту й підриває можливості фінансування державного бюджету.

Метою написання статті є дослідження поточного стану інфляційних процесів в Україні за умов глибокої економічної кризи.

Інфляція – це процес зростання цін на абсолютно всі товари та послуги у межах усієї економіки держави. Іншими словами, інфляцією є зниження вартості власне грошей. Підвищення цін на окремі товари ще не є симптомом інфляції, адже поряд із ним інші ціни можуть залишатися стабільними, а деякі можуть і знижуватися. Інфляція означає зростання принаймні більшості цін, за якого підвищується загальний або середній рівень цін, що відчувають усі економічні агенти [1].

Українські інфляційні процеси є складним багатофакторним соціально-економічним явищем і відповідно до створених умов мають порівняно великий потенціал до розвитку. Серед причин розвитку виділяють внутрішні та зовнішні, економічні та неекономічні.

Попри те, що вчені різних країн розуміють інфляцію по-різному, вони схиляються до твердження, що її слід розглядати як наслідок впливу зовнішніх і внутрішніх факторів.

Основними зовнішніми факторами є:

– зростання цін на світових ринках;

– скорочення надходжень від зовнішньої торгівлі;

– від'ємне значення зовнішньоторговельного балансу;

– посилення інтернаціоналізації господарських зв'язків між державами, що супроводжується загостренням конкуренції на світових ринках капіталу.

Основними внутрішніми факторами є:

– деформація економіки;

– монополія держави на грошову емісію;

– монопольне становище великих виробників та їх диктат цін на ринках;

– монополія профспілок на ринку праці та можливість їх впливу на рівень оплати праці;

© Абросімова Д. П., 2020

– непомірно високі податки або процентні ставки за кредит;

– порушення пропорцій відтворення між виробництвом і споживанням, попитом і пропозицією.

Залежно від факторів, що спричиняють інфляцію, розрізняють інфляцію попиту та інфляцію витрат. Інфляція попиту породжується надмірним попитом за умов наближення до повної зайнятості. Інфляція витрат є пов'язаною з підвищенням середніх витрат на одиницю продукції та зниженням сукупної пропозиції, що призводить до одночасного зростання інфляції та безробіття при спаді виробництва. Таке явище отримало назву стагфляції.

Розглянемо детальніше найважливіші інфляційні причини зростання цін.

1. Диспропорційність – незбалансованість державних видатків і прибутку, дефіцит державного бюджету, який іноді компенсується за рахунок використання друкарського верстата, що спонукає до збільшення грошової маси, тобто до інфляції.

2. Інфляційно небезпечні інвестиції – здебільшого мілітаризація економіки. Надмірні військові асигнування звичайно є головною причиною постійної нестачі державного бюджету, а також збільшення державного боргу, для покриття якого випускаються додаткові паперові гроші.

3. Відсутність чистого вільного ринку та досконалої конкуренції як його частини. Сучасний ринок значною мірою є олігополістичним. Оскільки олігополіст зацікавлений у скороченні виробництва та пропозиції товарів, створюється нестача, що використовується ним для утримання чи підвищення цін на товари.

4. Інфляційні очікування – виникнення в інфляції самопідтримувального характеру. Населення та господарські суб'єкти звикають до постійного підвищення рівня цін. Люди вимагають підвищення заробітної плати й приймають рішення запастися товарами наперед, очікуючи на їх швидке подорожчання [1; 2].

Зауважимо, що за умов тоталітарної системи з її практично повним контролем за цінами інфляція мала місце у вигляді прихованої. Остання, як відомо, виявляється у дефіциті товарів і послуг, який щодалі посилювався за радянських часів, віддзеркалюючи велику розбалансованість товарної та грошової сфер.

Перші роки існування України як незалежної держави супроводжувалися величезним збільшенням цін і характеризувалися високою динамікою їх зростання. Так, у 1991 р. інфляція становила 390 % на рік, у 1992 р. – 2100 %, у 1993 р. – 10256 %. Цей рік став піком інфляційного процесу. Надалі вона розпочала помітно падати і становила у 1994 р. 501 %, у 1995 р. – 281,7 %, у 1996 р. – 139,7 %, у 1997 р. – 110,1 %, у 1998 р. – 120 %, у 1999 р. – 119,2 %, у 2000 р. – 125,8 %, у 2001 р. – 106,1 %, у 2002 р. – 99,4 %, у 2003 р. – 108,2 %, у 2004 р. – 112,3 %, 2005 р. – 110,3 %, 2006 р. – 111,6 % [3].

У 2007 р. інфляційні процеси були незначними, однак, наприкінці 2008 р. ситуація погіршилася, що було пов'язано з початком кризи у світі та в Україні зокрема. За статистикою річний показник інфляції у 2007 р. становив 16,6 %, а у 2008 р. попри прогнози уряду зріс на 5,7 % і становив 22,3 %. У 2009 р. ситуація стабілізувалася, а індекс споживчих цін дорівнював 112,3 %, зменшившись майже на 10 % порівняно з попереднім показником.

Друга хвиля інфляції спостерігалася у 2014. Цьому сприяли обвал курсу у березні-травні (вартість 1 дол. зросла у 1,5 раза) та суттєве підвищення цін на комунальні тарифи. Найбільше значення за останні п'ять років індексу інфляції спостерігалось у 2015 р. – 143,3 %. Наступні роки відбувся спад, ситуація стабілізувалася: 2016 р. 112,4 %, у 2017 – 113,7 %, 2018 – 109, 8 %, 2019 – 104,1 % [3].

Динаміку зміни рівня інфляції в Україні подано у табл. 1 [3–5].

Таблиця 1

Динаміка зміни рівня інфляції в Україні, 2001–2019 рр.

Рік	Індекс інфляції, %	Інфляція, %	Зміна, %
1	2	3	4
2019	104,10	4,10	–5,90
2018	109,80	9,80	–4,20
2017	113,70	13,70	+1,70
2016	112,40	12,40	–30,60
2015	143,30	43,30	+18,30
2014	124,90	24,90	+23,90
2013	100,50	0,50	+0,50

Закінчення табл. 1

1	2	3	4
2012	99,80	-0,20	–5,20
2011	104,60	4,60	–4,40
2010	109,10	9,10	–2,90
2009	112,30	12,30	–9,70
2008	122,30	22,30	+5,30
2007	116,60	16,60	+4,60
2006	111,60	11,60	+1,60
2005	110,30	10,30	–1,70
2004	112,30	12,30	+4,30
2003	108,20	8,20	+9,20
2002	99,40	-0,60	–6,60
2001	106,10	6,10	

Сучасна інфляція є пов'язаною не лише зі зниженням купівельної спроможності грошей у результаті зростання цін, але і з загальним станом економічного розвитку країни. Кожного громадянина країни стосується зміна інфляції, це й є головною особливістю інфляції. У світі немає жодної країни, яка б тією чи іншою мірою не зазнала втрат від інфляції.

Розглянемо детальніше основні напрями подолання інфляції, іншими словами, методи антиінфляційної політики.

1. Національний банк України повинен розробити комплексну стратегію комунікації з населенням, що передбачає низку запланованих прес-конференцій, спілкувань зі ЗМІ, проведення кон'юнктурних опитувань, поширення даних на офіційному сайті.

2. Необхідно максимально наблизити національну економіку до зразків ринкової економіки, оскільки найуразливішими є сфери, у яких фактично повинні створюватися умови для ринкового середовища: протидія корупції, захищеність прав власності, інвестиційна привабливість, свобода ведення бізнесу.

3. Важливо створити широку правову базу, на підставі якої розвиватимуться ринкові відносини [1; 2].

Отже, нині інфляція є одним із небезпечних процесів, що негативно впливають на фінанси, грошову та економічну системи загалом. Інфляція не лише означає зниження купівельної спроможності, а і підриває можливості господарського регулювання, зводить нанівець зусилля з проведення структурних перетворень, відновлення порушених пропорцій. Щоб економіка мала неінфляційний характер, важливим є дотримання певних умов:

– постійної рівноваги державного бюджету;

– Центральному банку слід відмовитися від проведення короткострокового макроекономічного регулювання, що стимулює інфляцію (наприклад, обслуговування державного боргу).

Щоб запобігти інфляції, держава має утримуватися від активного втручання у розподіл доходів, що зрештою негативно впливає на ефективність суспільного виробництва.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пивавар І. В.

Література: 1. Тіверіадська Л. В., Якименко А. М. Інфляційні процеси та їх соціально-економічні наслідки в Україні. *Економічний простір.* 2015. № 93. С. 175–188. **2.** Кияниця Д. В., Румик І. І. Антиінфляційна політика як основа фінансової стабільності держави // Актуальні питання сучасної науки та практики : матеріали науково-практичної конференції (Київ, 15 листопада 2018 р.). Київ : КРОК, 2018. С. 167–169. **3.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **4.** Лебедєв П. О., Румик І. І. Інфляційні процеси на сучасному етапі розвитку України // Актуальні питання сучасної науки та практики : матеріали науково-практичної конференції (Київ, 15 листопада 2018 р.). Київ : КРОК, 2018. С. 209–211. **5.** Рейтинг кредитів на розвиток бізнесу в банках України // Bankchart. Про твої фінанси. URL: https://bankchart.com.ua/business/credit.

ENTERPRISE COMPETITIVENESS IMPROVEMENT

UDC 339.137.2

Ankomah Akwasi

The trainee
of the Faculty of Management and Marketing of KhNEU S. Kuznets

Annotation. *The essence of the concept of enterprise competitiveness is investigated. The morphological analysis of the definitions by leading experts of the essence of the concept of competitiveness is carried out. The marketing model 4P is given, the current state of the enterprise is analyzed.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, competition, competitiveness, efficiency, productivity.*

Анотація. *Досліджено сутність поняття конкурентоспроможності підприємства. Проведено морфологічний аналіз визначень провідними фахівцями сутності поняття конкурентоспроможності. Наведено маркетингову модель 4P, проаналізовано сучасний стан підприємства.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, конкуренція, конкурентоспроможність, ефективність, результативність.*

Аннотация. *Исследована сущность понятия конкурентоспособности предприятия. Проведен морфологический анализ определений ведущими специалистами сущности понятия конкурентоспособности. Приведена маркетинговая модель 4P, проанализировано современное состояние предприятия.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, конкуренция, конкурентоспособность, эффективность, результативность.*

A major challenge every enterprise in the modern-day faces is competition. Competition from all angles in the market including rivals, buyers and other exogenous factors. In today's enterprise competitive assessment, the starting point for most enterprise is to develop a strategic alternative plan to strengthen and enhance the position of the enterprise. To ensure maximum efficiency and successful operation of the enterprise in the market, assessment of its competitiveness is very important.

Due to the emergence of crisis tendencies in the global market and national markets this emergence has adverse effects on competitiveness of an enterprise. Enterprise competitiveness can be described as a set of interrelated elements which are aimed at supporting and developing of both existing and to create new competitive advantages. The enterprise competitiveness can also be seen as the ability of the enterprise to produce and sell products quickly, cheaply, efficiently for customers to be able to purchase in sufficient quantities not excluding the use of high level of technology. Competitiveness of an enterprise can also be viewed as the ability to use its own resources and borrowed resources in a competitive market.

A more detailed study of the concept of competitiveness, which seeks to consider various approach and interpretations in writing of various scholars can be seen in tab. 1 [1; 3–9; 11].

Table 1

Morphological analysis of the word «competitiveness»

Source	Definition	Keyword
1	2	3
Porter M. [8]	Competitiveness is a property of a product, service, market entities to act in the market along with a present similar goods, services or competing entities of market relations.	Property of a product, service, goods, competing entities, market relations.
Makdonald M., Danbar Ya.	Competitiveness is a measure of real strength of the organization in each segment, an objective assessment of the company's ability to meet the needs of each segment in comparison with competitors.	Measure of real strength, strength, segment, assessment,,needs, competitors
Lebedyeva O. A., Lyhina N. I.	Competitiveness is a complex concept that involves several levels of competitive advantage. To provide a high-end position of firm on the market, an important strategic task is ahead of competition in design and development of a new product, new technologies, new design, new level of production cost, new level, new prices, innovations in the system of distribution and marketing. This achieve several parameters of competitive advantage	Complex concept, several levels, competitive advantage, high end position, strategic task, design, development, distribution, marketing

© Ankomah Akwasi, 2020

The end of the Tabl. 1

1	2	3
Kretov I. I.	Competitiveness is a characteristic of a product that reflects its difference from goods from the goods of a competitor, on the other hand the degree if compliance of the same social need and on the other, the level of cost addressing the needs	Characteristic, difference goods, competitor, social needs
Adamkiewicz-Drwillo	The competitiveness of a company means adapting its products to the market and competition requirements particularly in terms of product range, quality price, as well as optimal sales channels and methods of promotion	Adapting, market, Competition requirement, Product range, quality price, Sales channels, promotion
Buckley et al.	A firm's competitiveness means its ability to produce and sell products and services with superior quality and lower cost than its domestic and international competitors. Competitiveness is a firm's long run profit performance and its ability to compensate its employees and provide superior returns to its owners	Superior quality, lower cost, Competitors, profit performance, Compensate, superior returns
Barker kholer [1]	Competitiveness is the degree to which an enterprise under free and fair market conditions, produce good and services meeting the test of international market, while simultaneously maintaining and expanding real profit levels	Market conditions, goods and Services, international market, real profit
Chao-Hung, Li Chang [11]	A firm's competitiveness is its economic strength against its rivals in the global market place, where products, service, people and innovation move freely despite geographical boundaries	Economic strength, Global market, innovation, geographic boundaries
Hroshev V. P.	Competitiveness is a complex of consumer properties of the product that defines its difference from other similar products by the degree and level to meet the needs of customers and the cost of acquisition and operations	Complex, consumer properties, Similar products, acquisition, operation
Shvets V. Ye.	Competitiveness is not that other, as a manifestation of product quality in the condition of market relations and is determined by the ability of the product to be sold in a particular market, to the extent possible without loss to the manufacturer	Manifestation, product quality, market relation, particular market.
Flejterski	Competitiveness is the capacity of the sector, industry or branch to design products and services at prices, quality and other features more attractive than the parallel characteristics of the goods and services offered by competitor	Capacity, design product, quality, parallel characteristics.
John Clark [5]	Competitiveness is driven innovation introduced by a company. This innovation motivates firms to compete aggressively in order to maintain a competitive advantage.	Innovation, motivates firms, compete aggressively, competitive advantage
Joseph Schumpeter [9]	The company's ability to innovate is a key to achieve competitive advantage over rivals. The ability to create new solutions and the predisposition to take risk associated with testing them in the market underline the competition process	Innovate, competitive advantage, rivals, new solutions, risk, competition process
Michael Porter [8]	Competitiveness depends on long run productivity, which increase requires a business environment that supports continual innovation in its product, process and management. The underlying principle driving competitiveness include demand conditions, market structure and rivalry	Productivity, business environment, continual innovation, demand condition, market structure
Fatkhutdinov R.	Considers competitiveness as a property of an object characterized by the degree of real or potential satisfaction of specific needs in comparison with similar objects in the market	Property, degree, potential satisfaction, comparison

A theoretical study is conducted regarding the definition of enterprise competitiveness. It is significant to note that competition drives producers to be innovative. In analyzing tab. 1 above, the problems and differences of the various authors position on competitiveness are associated with the following:

The scope of competitiveness at the regional national or global market, the identification of competitiveness, characteristic of component of enterprise competitiveness. Competitiveness as defined by scholars in the morphological analysis takes into account all the key elements that bring about competition in the industry. It identified the need for competition and why competition is important to the enterprise. All the definitions also toke a good look at the new trends influencing competitiveness including innovations and management styles. For example, the definition by Michael Porter an authority in competitiveness defined competitiveness as a property of a product, service or market entities to act in the market along with a present similar goods, services or competing entities of market relations. From porters definition all the basic elements of competitiveness can be deduced, and makes the definition ideal for all situation in the market.

According Porter [8], he defined competitiveness of an enterprise as how an enterprise manages the totality of their competencies to achieve profitability and stability, within its available structures, policies and regulatory framework.

Allen Berger and Timothy Hannan [3] have also found out in their studies that banks that are not exposed to or do not face any competition tend to become a monopoly and tend to be more less efficient than banks that face competition. They added that when legislation restricting competition is relaxed, banks profit sees a decline.

Allen Berger, Rebecca Demsetz, and Philip Strahan [2] had the accession that an increase in competition in the banking industry results in the fading out of weak banks in the industry. In the same tandem more scholars seem to share the same view. Notable among them were Jith Jayaratne and Philip Strahan [10], and Kevin Stiroh and Philip Straham [10], who also reiterated that branch-banking which began in the united states increased competition among banks resulting in weaker banks closing down.

Kweku Ohene-Asare and Abdul Latif [7], in their studies examined the relationship between efficiency specifically cost efficiency and competition of banks in Ghana from 2004 -2011 with a sample size of 26 banks. From their study they came to a conclusion that there exists a positive relationship between cost efficiency and competition in the Ghanaian banking industry. Their study saw that there is a deficit in policy implication on management and the bank of Ghana to increase competition. They further advocated that increasing competitiveness in the banking industry needs to be intensified by the regulator in this case the bank of Ghana and other stakeholders to improve cost efficiency and convergence.

Understanding the market mix. A good understanding of the 4P's helps enterprise improves its competitiveness in the industry. The marketing mix is illustrated in Fig. 1 [4–11].

Fig. 1. **The 4P's of the marketing mix**

The ability for an enterprise to maintain its competitive edge in the market is to better understand the marketing mix. The 4P's denote people, place, product and place.

Product offered should be able to meet the specific needs of the customer. It is very important for the enterprise to know the exact problem the product is going to solve for the customer. The way to maintain a competitive edge is to have a unique selling point for the customers that makes it impossible for the customer to bypass.

Price refers to the cost incurred by the customer to use a service offered by the enterprise. The way a product is priced will directly affect how customers purchase the product. If the customers perceive what they are being offered to be a product that increases customer value, and the price is high, they have confidence that they are receiving value for money. It is important for enterprise to conduct a good competitor analysis before pricing their product in order not to overcharge or undercharge customers.

Place answers the question how the product will be will be provided to the customers. The placement strategy will inform the enterprise on what channels best suit the delivery of the product. When the delivery channel compliments the product being offered it creates a competitive edge over competitors.

Promotion includes marketing and communication strategy employed by the enterprise. Notable elements include advertising, sales promotions, special offers and public relation. The ability to integrate this communication to be able to catch the eyes of customers and the ability of customers to understand the communications is key to improve competitiveness. This is because if the communication is not well understanding customers tend to side with customers.

In conclusion there are a lot of activities that have helped improved competition of the enterprise. If the enterprise does not pay attention to these activities, they may end up falling behind in the industry. Scholars have tried over the years

to enumerate some activities that can help improve competition and notable among then is the activity of paying close attention to the marketing mix with which I agree with them. The marketing-mix often referred to as the 4P's is one major activity that helps improve competitiveness. The 4P, s embodies all the necessary elements namely Price, People, Place and Promotion. The perfect combination of all these 4 elements put the enterprise in a position ahead of competitors in the industry. When these elements are strategically though about, they create a strong bond between the enterprise and its client base.

Supervisor – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor Kipa D. V., teacher Barkova K. O.

Literature: 1. Barker T. International Competitiveness and Environment Policies. North Dakota : Edward Elgar Publishing, 1998. 304 p. **2.** Berger A., Demsetz R., Strahan P. The Consolidation of the Financial Services Industry: Causes, Consequences and Implications for the Future. *Journal of Banking and Finance*. 1999. № 23. P. 135–194. **3.** Berger A., Hannan T. The Efficiency Cost of Market Power in the Banking Industry A Test of the Quiet Life' and Related Hypotheses. *The Review of Economics and Statistics.* 1998. № 80. P. 454–465. **4.** Buckley P., Pass C., Prescott K. Measurement of International Competitiveness: A Critical Survey. *Journal of Marketing Management.* 1988. № 2. P. 175–193. **5.** Clark J., Guy K. Innovation and Competitiveness: A Review. *Technology Analysis and Strategic Management.* 2010. № 10. P. 363–395. **6.** Ковтуненко Ю. В., Грабовенко Е. А. Конкурентоспособность предприятия в современных условиях рынка. *Экономический журнал.* 2006. № 2. С. 41–47. **7.** Ohene-Asare K. Competition and Bank Efficiency in Emerging: Empirical evidence from Ghana. *African Journal of Economic and Management.* 2016. № 2. P. 268–288. **8.** Porter M. Competitive Strategy Techniques for Analyzing Industries and Competitors. New York : The Free Press, 1980. 397 p. **9.** Schumpeter J. The theory of Economic Development: An Inquiry into profits, Capital, Credit, Interest and the Business Cycle. New York : Transaction Publishers, 1982. 244 p. **10.** Stiroh K., Strahan P. Competitive Dynamics of Deregulation Evidence from U.S. *Banking. Journal of Money, Credit, and Banking.* 2003. № 35. P. 801–828. **11.** Wang C. The Influence of Dynamic Capability on Performance in High Technology Industry: The Moderate Roles of Governance and Competitive Posture. *African Journal of Business Management*. 2010. № 4. P. 39–57.

CHANGING ORGANIZATIONAL CULTURE

UDC 316.354

Ye. Arakelyan

The 4-th year student
of the Faculty of Management and Marketing of KhNEU of S. Kuznets

Annotation. *The question of changes in organizational culture, as well as the factors influencing these processes, have been investigated. It has been substantiated that in a highly competitive world, the formation of organizational culture and its development are important for the successful functioning of any business.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, management, marketing, culture, beliefs, values, ideology, leadership, organizational culture, change in organizational culture.*

© Ye. Arakelyan, 2020

Анотація. *Досліджено питання зміни організаційної культури, а також фактори, що впливають на ці процеси. Обґрунтовано, що у висококонкурентному світі формування організаційної культури та її розвиток мають важливе значення для успішного функціонування будь-якого бізнесу.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, менеджмент, маркетинг, культура, переконання, цінності, ідеологія, лідерство, організаційна культура, зміна організаційної культури.*

Аннотация. *Исследованы вопросы изменения организационной культуры, а также факторы, влияющие на эти процессы. Обосновано, что в высококонкурентном мире формирование организационной культуры и ее развитие имеют важное значение для успешного функционирования любого бизнеса.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, менеджмент, маркетинг, культура, убеждения, ценности, идеология, лидерство, организационная культура, изменение организационной культуры.*

Nowadays organizational culture plays an important part in the management and development of any company. In the conditions of a very high competition and saturated market the option to change or adopt an organizational culture in a necessary direction is significantly important. A common set up where individuals from different back grounds, educational qualifications, interests, and perception come together and use their skills and knowledge to earn revenue is called an organization.

The successful functioning of an organization depends on the effort put by each employee. Each individual has to contribute his level best to accomplish the tasks within the desired time frame. Every organization has a unique and specific style of working and management, which is often called its culture. The beliefs, policies, principles, ideologies of an organization as well as its employees' values, beliefs and ideas form its culture. The culture of the organization is nothing but the outcome of the interaction among the employees working for quite some time. The behaviour of the individual with his fellow workers as well as external parties forms the culture. The management style of dealing with the employees in its own way also contributes to the culture of the organization. Therefore, it is a common result of mutual contribution and work.

Employees working for a considerable amount of time in any particular organization tend to make certain rules and follow some policies as per their convenience and mutual understanding. Such policies and procedures practised by the employees for a long time to make the workplace a happier place form the culture. The culture often gives the employees a sense of direction at the workplace. It occasionally motivates and encourages them to improve there skills, generate new ideas and to be more result-oriented. In such way a company benefits and increases its profit [4].

Organization culture however can never be constant. Permanence is not a feature of any culture, especially not of an organizational culture. It changes with time. And there are some reasons for changes in work culture, it would be considered in detail below.

The first one is a new management, a new team leader or a new boss, all these bring a change in the organization culture. A new employee obviously would have new ideas, concepts and would try his level best to implement them. He would want the employees to work according to him. His style of working, behaviour and ideologies would definitely bring a change in the work culture, so adoption should follow the change.

Financial loss, bankruptcy, market fluctuations also lead to change in the work culture of the organization. When an organization runs into losses, it fails to give rewards and appraisals to the employees as it used to give earlier. In such case, management should be aimed at encouraging employees in non-financial way, for example mentoring, career raise, praising or social benefits [2].

Acquiring new clients might cause a change in the work culture as well. The employees might have to bring about a change in their style of working to meet the expectations of the new clients. Due to the change in an external environment, where company faces with clients or customers, it should also alter internal strategy and organizational culture itself.

The employees on their own might realize that they need to bring a change in their attitude, perception and style of working to achieve the targets at a much faster rate. Such self-realization or self-development also changes the work culture and encourages others to do so.

There are several factors, which can affect the organization culture.

1. The first and the foremost factor affecting culture is the individual working with the organization. The employees in their own way contribute to the culture of the workplace. The attitudes, mentalities, interests, perception and even the thought process of the employees affect the organization culture. For example, if the organizations which hire individuals from army or defense background tend to follow a strict culture where all the employees abide by the set guidelines and policies. The employees are hardly late to work. It is the mindset of the employees which forms the culture of the place.

Organizations with majority of youngsters encourage healthy competition at the workplace and employees are always on the toes to perform better than the fellow workers.

2. The sex of the employee also affects the organization culture. Organizations where male employees dominate the female counterparts follow a culture where late sitting is a normal feature. The male employees are more aggressive than the females who instead would be caring and softhearted.

3. The nature of the business also affects the culture of the organization. Stock broking industries, financial services, banking industry are all dependent on external factors like demand and supply, market cap, earning per share and so on. When the market crashes, these industries have no other option than to terminate the employees and eventually affect the culture of the place. Market fluctuations lead to unrest, tensions and severely demotivate the individuals. The management also feels helpless when circumstances can be controlled by none. Individuals are unsure about their career as well as growth in such organizations.

4. The culture of the organization is also affected by its goals and objectives. The strategies and procedures designed to achieve the targets of the organization also contribute to its culture. Individuals working with government organizations adhere to the set guidelines but do not follow a procedure of feedback thus forming its culture. Fast paced industries like advertising, event management companies expect the employees to be attentive, aggressive and hyper active.

5. The clients and the external parties to some extent also affect the work culture of the place. Organizations catering to UK and US Clients have no other option but to work in shifts to match their timings, thus forming the culture.

6. The management and its style of handling the employees also affect the culture of the workplace. There are certain organizations where the management allows the employees to take their own decisions and let them participate in strategy making. In such a culture, employees get attached to their management and look forward to a long term association with the organization. The management must respect the employees to avoid a culture where the employees just work for money and nothing else. They treat the organization as a mere source of earning money and look for a change in a short span of time. It is essential to be open about cultural change within an organization. Just like a new business strategy must be understood, so, too, must the new culture – at all levels of the organizational hierarchy. As a prerequisite to changing organizational culture, leaders and managers must understand the ways in which the new culture will align with new business imperatives. Therefore, as a part of the business strategy defining how to change organizational culture, it is essential to describe the business opportunities and challenges that necessitate cultural and business transformation. After definition there is a step of adoption and implementation of a changing culture [4].

Leaders have a deep responsibility for shaping and reinforcing organizational culture. It is they who set the example for others to follow. Where cultural change is necessary in an organization, it is more likely to suffer higher turnover initially as the new culture may be at odds with the cultural bias of current leaders and managers.

Best practice includes hiring leaders who align with organizational culture, and to let go of those who do not. It may also be that those leaders who do not identify with the new values, behaviours and culture will decide to leave. Otherwise, leaders, who are willing to change their perception and the way of treatment employees as well as their style of controlling and managing style.

Cultural change needs to be supported by organizational processes and practices. Such practices may include how people are rewarded, thus reinforcing the new culture and expected behaviours. Successful companies employ people committed to their vision and mission, and not individuals who simply turn up for the pay check.

Organisational culture underscores an organisation much more deeply than its processes, strategies and systems. Culture is the heart and soul of any business. It creates an organisation's social dynamics and the emotional link between individuals and teams as well as between the products and services they produce. If employees of any company do not concentrate on their work and responsibilities, then productivity, quality, output, revenues, marketshare and profits will suffer relatively.

Lewin's model is probably the most well known. Its simple, but powerful, premise is that to change a system, you first have to «unfreeze», or loosen up those structures and influences that currently hold the system together. Without attention to those factors, the actions to accomplish desired changes are not likely to be successful because they will continue to encounter strong resistance from members of the organization.

Structures can be loosened in a variety of ways. The means about motivating change and creating a vision are powerful for unfreezing an organization. Key to this is developing a compelling message showing why the existing way of doing things cannot continue. This is easiest to frame when managers can point to declining sales figures, poor financial results, worrying customer satisfaction surveys, or suchlike. These show that things have to change in a way that everyone can understand.

To prepare the organization successfully, you need to start at its core – you need to challenge the beliefs, values, attitudes, and behaviors that currently define it. Using the analogy of a building, you must examine and be prepared to

change the existing foundations as they might not support add-on storeys. Unless this is done, the whole building may risk collapse [4].

The next general phase in this model is about moving the change along, including by developing political support as described in the above section.

The transition from unfreeze to change does not happen overnight: people take time to embrace the new direction and participate proactively in the change. In order to accept the change and contribute to making it successful, people need to understand how it will benefit them. Not everyone will fall in line just because the change is necessary and will benefit the company. This is a common assumption and a pitfall that should be avoided.

The final phase is about developing and implementing new structures, such as new plans, policies and procedures, which freeze, or hold, the current state of change in place. The means about managing the transition and sustaining momentum would be very useful in refreezing the intended changes. When the changes are taking shape and people have embraced the new ways of working, the organization is ready to refreeze. The outward signs of the refreeze are a stable organization chart, consistent job descriptions, and so on. The refreeze stage also needs to help people and the organization internalize or institutionalize the changes.

This means making sure that the changes are used all the time, and that they are incorporated into everyday business. With a new sense of stability, employees feel confident and comfortable with the new ways of working.

Cultural change is a form of transformational organizational change, which is a radical and fundamental shift in the way the entire organization operates. It is also classified as a strategic intervention, which is particularly helpful in situations where, for example, there are rapid changes in the external environment, significantly increased competition, rapid expansion of markets, a likely merger or acquisition, and/or need for a comprehensive change throughout the organization.

To lead a successful change, companies have proved that it is necessary to first learn how to change organizational culture. It is the way that people think about and react to change that ultimately determines sustainability and culture is the beating heart of organizational change.

Supervisor – Doctor of Economics, Professor Blyznyuk T. P.

Literature: 1. Abrahamson E., Fombrun C. Macrocultures: determinants and consequences. *Academy of Management Review*. 1994. № 19. P. 728–755. **2.** Adler N. International Dimensions of Organizational Behavior. Cincinnati : South-Western College Publishing, 1996. 223 p. **3.** Adler N., Jelinek M. Is «organization culture» culture bound? *Human Resource Management.* 1986. № 25. P. 73–90. **4.** Kilmann R., Saxton M., Serpa R. Gaining Control of the Corporate Culture. San Francisco : Jossey-Bass, 1985. 147 p. **5.** Alvesson M. Understanding Organizational Culture. London : Sage Publications Ltd., 2002. 248 p. **6.** Berg P. O. Symbolic management of human resources. *Human Resource Management.* 1986. № 25. P. 557–579. **7.** Costanza D., Blacksmith N., Coats M., Severt B. The Effect of Adaptive Organizational Culture on Long-Term Survival. *Journal of Business and Psychology.* 2015. № 9. P. 11–21. **8.** Cameron K. S., Quinn R. E. Diagnosing and Changing Organizational Culture. San-Francisco : John Wiley & Sons, 2011. 265 p. **9.** Listra E. The concept of competition and the objectives of competitors. URL: https://pdf.sciencedirectassets.com/277811/1-s2.0-S1877042815X00486/1-s2.0-S1877042815057456.

WAYS TO INCREASE THE COMPETITIVENESS OF ENTERPRISE

UDC 005.332.4

V. Basok

The 4-th year student
of the Faculty of Management and Marketing of KhNEU of S. Kuznets

Annotation. *The essence of the concept of enterprise competitiveness is investigated. The directions of increasing the competitiveness of a business entity in modern economic conditions are specified. It has been substantiated that a sustainable increase in the competitiveness of an enterprise can only be achieved if a long-term, constant and progressive improvement of all determinants of its functioning is ensured.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, management, marketing, efficiency, productivity, profit, competition, competitive advantages, competitiveness.*

Анотація. *Досліджено сутність поняття конкурентоспроможності підприємства. Конкретизовано напрями підвищення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання за сучасних економічних умов. Обґрунтовано, що стійке підвищення конкурентоспроможності підприємства може бути досягнене лише за умови забезпечення довгострокового, постійного та поступального поліпшення всіх детермінант його функціонування.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, менеджмент, маркетинг, ефективність, результативність, прибуток, конкуренція, конкурентні переваги, конкурентоспроможність.*

Аннотация. *Исследована сущность понятия конкурентоспособности предприятия. Конкретизированы направления повышения конкурентоспособности субъекта хозяйствования в современных экономических условиях. Обосновано, что устойчивое повышение конкурентоспособности предприятия может быть достигнуто только при условии обеспечения долгосрочного, постоянного и поступательного улучшения всех детерминант его функционирования.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, менеджмент, маркетинг, эффективность, результативность, прибыль, конкуренция, конкурентные преимущества, конкурентоспособность.*

Presently the problem of increasing the competitiveness of the enterprise is becoming increasingly vital. In the conditions of the market, it is impossible to achieve continuous success in business if you do not plan its effective development, do not disclose information about your own prospects and opportunities, about the status of target markets, about the position of competitors and their competitiveness. Improving competitiveness applies to all levels and parties: products, enterprise, industry, region and country as a whole, while the competitiveness of the enterprise as a special link in the economy plays a significant role. A variety of different factors affect the competitiveness of organizations, but nevertheless the most important and determining ones are its ability to produce competitive products (work, services) and create conditions for their implementation [3].

A sufficiently large number of researchers and scientists pay attention to the issue of managing the competitiveness of enterprises. These questions are considered in the works by many scientists such as Galelyuk M. M., Kharchenko T. B., Kuzmina A. E., Balabanova L. V., Bondarenko G. S. Scientists tried to maximize the definition of the concept of competitiveness management, as well as to develop a methodology for determining its level in specific enterprises.

The purpose of this article is to substantiate the main ways and means of increasing the competitiveness of domestic enterprises.

In progressive financial sources the concept of «competitiveness» is associated with the struggle of independent objects, with the goal of owning the main financial resources. Competitiveness characterizes the ability of an accomplice in market relations, settles the tasks before him in the situation that has arisen. It should be noted that one of the most important characteristics used to assess the effectiveness of economic activity of entities is competitiveness.

Competitiveness is the criterion that most fully reflects the effectiveness of the economic entity.

Assessment of the competitiveness of the enterprise is necessary for:

– development of measures aimed at increasing it;

– definition of counterparties for joint activities;

© V. Basok , 2020

- developing programs for the enterprise to enter new markets for it;
- – implementation of investment activities [5].

There are certain assessment methods, we will consider them in more detail.

1. Matrix methods. This approach is based on a marketing assessment of the economic activity of the manufacturer and its product. The essence of the method is the analysis of enterprise competitiveness taking into account the product life cycle.

2. Methods based on assessing the competitiveness of products. This group of methods is based on the fact that the competitiveness of a product and an enterprise are directly proportional. To determine the competitiveness of the product, qualimetric and marketing methods are used, most of which are to find the price-quality ratio.

3. Methods based on the theory of effective competition. The meaning of this approach is to score the ability of the enterprise to ensure competitiveness. All the possibilities formulated during the analysis aimed at achieving competitive advantages are evaluated by experts from the standpoint of available resources and factors.

4. Integrated methods. In the framework of such methods, the assessment is based on the determination of potential and current competitiveness. As a rule, current competitiveness is determined on the basis of assessment competitiveness of its products, and potential – according to the principle of methods, which are based on the theory of effective competition [2–4].

Literature review shown that there are different ways to increase competitiveness of an organization.

One of the ways to increase competitiveness is to increase sales volumes of the product (services or work). It should be borne in mind that an increase in sales volumes alone will not bring the desired results, since this does not take into account such important indicators as the amount of expenses of the enterprise, its profit, etc. When organizing the production process and planning volumes in accordance with this method, it is necessary to solve a number of problems, one of the most important of which is to determine the volume of product sales, in which break-even production activity will be ensured.

The increase in production efficiency – the basis for increasing the profitability of an enterprise in a competitive environment – should be the priority goal of corporate governance. In the long term, the main factor in productivity is innovative changes in technology and organization of production, leading to lower costs [5].

For an individual company, it is necessary to distinguish between potential and real, actual production efficiency. If the level of potential effectiveness depends on the external conditions of economic activity (availability of labor, raw materials, energy resources, etc.) and, first, on the general level of innovative development of the economic system, then the real productivity in the company is determined primarily by the level of management and organization of production. This indicator can grow not only as a result of lower production costs due to organizational or technical innovations: a significant reserve of real production efficiency is the awareness, awareness of company management regarding new equipment or methods of labor organization [1; 4].

The next factor is the improvement of the structure of products, its constant updating, optimization and diversification of the structure of resources used in production. Another factor in increasing the competitiveness of an enterprise may be the concentration of production, economies of scale. But in order for this opportunity to be realized in practice, management companies must increase investment in innovative development, make a shift in labor resources, etc. In other words, the concentration of production is only another expression of the influence of innovative development on efficiency, and it is difficult to separate its independent influence as a factor, separating it from the impact of innovation [3; 5].

The importance of productivity growth for increasing the competitiveness of companies is now deeply recognized by the business community of all countries of the world. So, many companies have begun implementing and implementing productivity programs. Such programs are designed to solve the following problems [4]:

- increase the productivity of available production resources due to changes in the organization of production;
- create the necessary managerial and organizational prerequisites for the successful introduction of new equipment and technology into production and ensure, on this basis, a long-term sustainable growth in productivity [4].

The decision to use one or another competitive strategy can be based on the model of M. Porter, on the basis of which recommendations can be made. Another area is improving the quality of the product, which will have an impact on: accelerating scientific and technical progress, developing new markets, increasing exports, and prosperity. Solving the problem of product quality will increase the image of the enterprise among customers, will be the key to entering the foreign market, and will also be the basis for maximum profit [2].

Thus, a sustainable increase in the competitiveness of an enterprise can be achieved only if long-term, continuous and progressive improvement of all determinants of competitiveness is achieved.

Supervisor – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor Myronova O. M.

Literature: 1. Гринів Л. В. Оцінка та підвищення конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості : дис. … канд. екон. наук : 08.00.04. Київ : Національний університет харчових технологій, 2008. 212 с. **2.** Піддубна Л. І. Конкурентоспроможність економічних систем: теорія, механізм регулювання та управління : монографія. Харків : ІНЖЕК, 2007. 368 с. **3.** Харченко Т. Б. Забезпечення конкурентоспроможності підприємств як засіб ринкового реформування економіки. *Актуальні проблеми економіки.* 2003. № 2. С. 70–73. **4.** Кузьмін О. Є., Горбаль Н. І. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства : навч. посіб. Львів : Компакт-ЛВ, 2005. 304 с. **5.** Янковий О. Г. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення : монографія. Одеса : Атлант, 2013. 470 с.

THE ROLE AND ESSENCE OF INNOVATION ACTIVITY PLANNING

UDC 005.591.6

V. Berdyshev

The Undergraduate 2 years of study
of the Faculty of Management and Marketing of KhNEU S. Kuznets

Annotation. *The essence of planning as one of the main components of the organization's innovation management system has been investigated. It has been substantiated that in modern conditions, when the external environment of the organization changes dynamically and unpredictably, forecasting innovations is vital. It has been proved that modern enterprises should not neglect the stage of careful planning of innovations, since it helps business entities to avoid possible financial losses.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, innovation, innovation activity, forecasting innovation, stage of careful planning of innovation.*

Анотація. *Досліджено сутність планування як однієї з основних складових системи управління інноваціями організації. Обґрунтовано, що за сучасних умов, коли зовнішнє середовище організації динамічно та непередбачувано змінюється, прогнозування інновацій є життєво важливим. Доведено, що сучасні підприємства не повинні нехтувати стадією ретельного планування інновацій, оскільки воно допомагає суб'єктам господарювання уникнути можливих фінансових втрат.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, інновації, інноваційна діяльність, прогнозування інновацій, стадія ретельного планування інновацій.*

Аннотация. *Исследована сущность планирования как одной из основных составляющих системы управления инновациями организации. Обосновано, что в современных условиях, когда внешняя среда организации динамично и непредсказуемо меняется, прогнозирование инноваций является жизненно важным. Доказано, что современные предприятия не должны пренебрегать стадией тщательного планирования инноваций, поскольку оно помогает субъектам хозяйствования избежать возможных финансовых потерь.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, инновации, инновационная деятельность, прогнозирование инноваций, стадия тщательного планирования инноваций.*

© V. Berdyshev, 2020

In modern conditions, when the external environment of an organization changes dynamically and unpredictably, forecasting innovations becomes vital. It is it that allows the organization not only to see its future and set goals, but also to develop a program of actions to achieve them. This positively affects the results of the organization's activities and contributes to the creation of a healthy moral and psychological climate in the organization, which also has a positive effect on efficiency. Accordingly, due to the functioning of the entity in a changing and harsh environment, the issue of effective organization of enterprise innovation planning becomes relevant. The need for further substantiation of the theoretical foundations for the organization of innovation activity planning at the enterprise becomes of special urgency for today.

Many works of Ukrainian and foreign scientists are devoted to the issues of innovation. Among the domestic scientists a significant contribution was made by Illyashenko S., Faychuk O., Koyuda P., Koyuda V., Bliznyuk T., Mayorova T., Polischuk O., Kvasnytska R., Tarasova O., Onyshko O. and others. Among the foreign scientists who studied in detail the various directions of organization of innovation activities, one can mention Schumpeter J., Drucker P., Twis B., Fatkhutdinov R. and others.

The purpose of this work is to systematize and generalize scientific views on the role and essence of innovation activity planning with the aim of their practical realization for the development of market subjects of entrepreneurial activity.

The introduction of technical, organizational and economic innovations requires adequate changes in existing forms and methods of organization of management. Implementation necessitates the continuity of managerial innovation. The latter is becoming an increasingly important condition for increasing the effectiveness of organizations [5].

Planning is one of the main elements of the system of intercompany management of innovative activities of the organization. As an element of the management system, planning is a relatively independent subsystem, including a set of specific tools, rules, structural bodies, information and processes aimed at preparing and ensuring the implementation of plans. Innovation planning is a calculation system aimed at selecting and substantiating the goals of the organization's innovative development and preparing decisions necessary for their unconditional achievement.

According to organizing an innovation activity at the enterprise means ensuring and coordinating all activities that are essential for the successful implementation of any innovation projects and enterprise strategy [5].

As mentioned in the organization of innovation activities should take place in several stages as the following: innovation activity planning, organization of innovative activity, management of innovation activities, motivation of innovative activity, control of innovation activity, evaluating the effectiveness and planning of innovation prospects [2].

All stages of the enterprise innovation activity process are interconnected and it is necessary to consider the implementation of all subsequent stages carefully. Planning is one of the main elements of the system of company innovation activity management.

Planning is one of the main elements of the organization's innovation management system. As an element of the management system, planning is an independent subsystem, which includes a set of specific tools, rules, structural units, information and processes aimed at preparing and ensuring the achievement of established goals.

Innovation planning is a system of calculations aimed at selecting and substantiating the goals of innovative development of an organization and preparing decisions necessary for their unconditional achievement [3].

Let us consider in more detail the main functions of innovative planning.

1. Target orientation of all participants. The private goals of individual performers are aimed at achieving the general goals of an innovation program or organization as a whole.

2. Perspective orientation and early recognition of development problems. Orientation of the company's strategy for the future the construction of which is based on sound forecasts of the development of the situation.

3. Coordination of the activities of all participants in innovation. It is carried out as a preliminary coordination of actions in the preparation of plans and as a coordinated response to emerging obstacles and problems in the implementation of plans.

4. Preparation of management decisions. When preparing plans as managerial decisions, a deep analysis of problems is carried out.

5. Information support for participants in the innovation process.

6. Motivation of participants. Particular motivation, stimulation creates effective motives for effective and coordinated activities of all performers.

7. Creation of an objective base for effective control. Plans establish the desired or required state of the system for a specific period of time. Their presence allows an objective assessment of the enterprise by comparing the actual values of the parameters with those planned on the basis of the fact-plan. Then control becomes substantive, aimed at ensuring the target state of the system [2–5].

High-quality planning of any activity is the key to its successful implementation. Since innovation activity is an activ-

ity of increased risks, it is necessary to devote as much time and resources as possible to the stage of planning of innovation activity in an organization.

According to the algorithm of innovation activity of the enterprise, each of the enterprises goes through the stage of innovation activity planning. In our opinion, effective planning of innovation activity implies the following basic steps as presented in Fig. 1 [2–5].

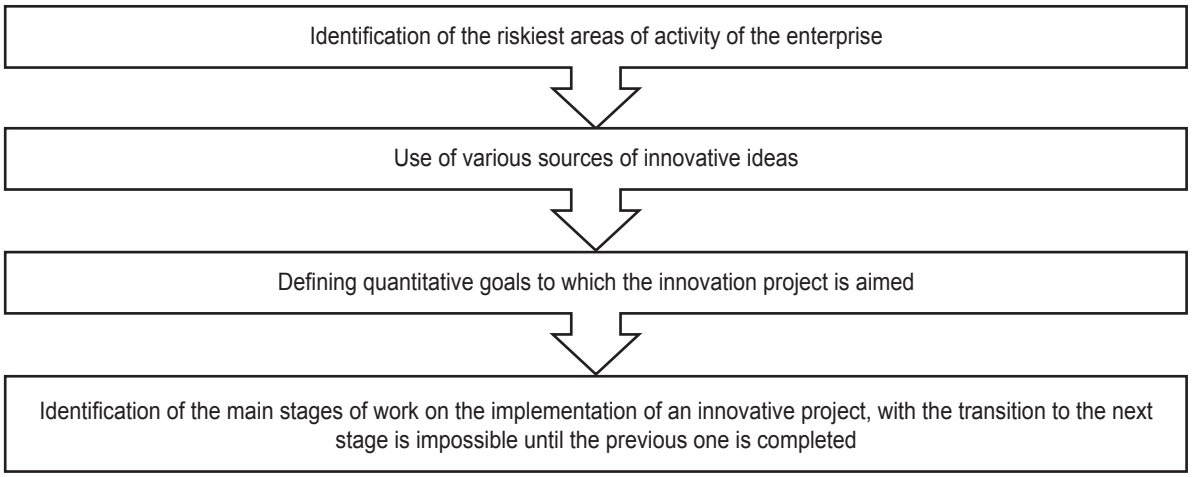

Fig. 1. **Basic steps of effective innovation activity planning**

Thus, innovative activity is quite risky and complex. Therefore, enterprises should not neglect the stage of careful planning of innovation. Careful planning implies compliance with all the basic principles and stages, helps enterprises to avoid possible financial losses.

Supervisor – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor Mazorenko O. V.

Literature: 1. Степанова И. П. Инновационный менеджмент : курс лекций. Саратов : ССЭИ РЭУ им. Г. В. Плеханова, 2014. 124 с. **2.** Римар М. В., Ликун Н. В. Етапи та принципи здійснення інноваційної діяльності підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* 2012. № 725. С. 360–365. **3.** Сергеев В. А., Кипчарская Е. В., Подымало Д. К. Основы инновационного проектирования : учебное пособие. Ульяновск : УлГТУ, 2010. 248 с. **4.** Мишина М. Ю., Межова Л. Н. Планирование инновационной деятельности. URL: https://scienceforum.ru/2018/article/2018002343. **5.** Лепейко Т. І., Боярська М. О. Управління інноваційними процесами на промислових підприємствах: методологія та практика : монографія. Харків : Вид-во ХНЕУ, 2013. 219 с.

МЕТОДИ БОРОТЬБИ З БЕЗРОБІТТЯМ В УКРАЇНІ

УДК 330.5

Білик А. О.

Студент 1 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність безробіття як економічного явища. Конкретизовано його вплив на сучасну вітчизняну економіку. Схарактеризовано методи державного регулювання безробіття, а також методи боротьби з безробіттям за часів кризи.*

Ключові слова: *економіка, держава, підприємство, організація, виробництво, право на працю, працездатність, зайнятість, безробіття, рівень безробіття.*

Аннотация. *Исследована сущность безработицы как экономического явления. Конкретизировано его влияние на современную отечественную экономику. Охарактеризованы методы государственного регулирования безработицы, а также методы борьбы с безработицей в период кризиса.*

Ключевые слова: *экономика, государство, предприятие, организация, производство, право на труд, работоспособность, занятость, безработица, уровень безработицы.*

Annotation. *The essence of unemployment as an economic phenomenon has been investigated. Its influence on the modern domestic economy is concretized. The methods of state regulation of unemployment, as well as methods of combating unemployment during the crisis, are characterized.*

Keywords: *economy, state, enterprise, organization, production, the right to work, working capacity, employment, unemployment, unemployment rate.*

У зв'язку з карантином проблема безробіття в Україні серед інших соціально-економічних проблем набуває особливої гостроти. Безробіття у нашій країні набуло масового характеру та є загрозою для державного та суспільного життя. З огляду на фінансово-економічну кризу та низькі показники економічного зростання проблема безробіття не має реальних передумов для швидкого її розв'язання.

Безробіття – це соціально-економічне явище, за якого частина населення не має змоги реалізувати своє право на працю й отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування [4].

Позитивними соціальними наслідками безробіття є:

– підвищення соціальної цінності робочого місця (люди тримаються за роботу, ставляться до неї відповідальніше);

– збільшення обсягу вільного часу;

– підвищення соціальної значущості праці.

Негативними соціальними наслідками безробіття є:

– загострення криміногенної обстановки;

– посилення соціальної напруженості;

– зростання кількості фізичних і психологічних захворювань;

– зниження трудової активності [4].

Позитивними економічними наслідками безробіття є:

– підвищення конкурентоспроможності працівників, що є стимулом для розвитку професійних якостей;

– можливість навчання та перенавчання за рахунок служби зайнятості населення.

Негативними економічними наслідками безробіття є:

– знецінення професійної освіти;

– витрати на допомогу безробітному населенню;

– зниження рівня життя безробітних;

© Білик А. О., 2020

– зниження національного доходу (зниження податкових надходжень від заробітної плати працюючого населення) [4].

Психологічними наслідками безробіття є:

– зміна стилю та способу життя;

– зміни у стосунках з оточуючими;

– посилення тривожно-депресивних настроїв, масових невдоволень;

– зростання рівня алкоголізму та наркоманії;

– зростання проявів суїцидальної поведінки [4].

Таким чином, проблема безробіття є ключовим питанням у ринковій економіці і, якщо його не розв'язувати, неможливо налагодити ефективне функціонування економіки, через що рівень безробіття і надалі зростатиме [1].

Основними напрямами подолання безробіття є:

– підвищення добробуту за рахунок особистого трудового внеску, підприємництва та ділової активності;

– надання відповідної допомоги з безробіття;

– збереження робочих місць;

– перепідготовка осіб, які втратили роботу;

– проведення ґрунтовної пенсійної реформи;

– сприяння всебічному державному захисту інтелектуального потенціалу суспільства;

– проведення спеціальних ярмарків праці для навчальних закладів з метою працевлаштування випускників;

– розширення досвіду організації зустрічей із роботодавцями та колишніми безробітними, які успішно знайшли роботу чи заснували власний бізнес;

– посилення координації міжнародної діяльності щодо інформаційного обміну з питань зайнятості;

– забезпечення стабільного фінансування та державної підтримки розвитку духовної сфери, освіти, науки й культури [1].

Пожвавлення економічної діяльності, збільшення обсягів інвестиційних вкладень у розвиток малого підприємництва позитивно впливатимуть на створення нових робочих місць і сприятимуть зростанню рівня зайнятості населення.

Ефективнішому використанню наявних і створенню додаткових робочих місць сприятиме впровадження нового для України стандарту – мінімальної погодинної заробітної плати. Матиме позитивний вплив і стратегія формування державного замовлення на підготовку кадрів для галузей економіки [5].

Таким чином, для розв'язання проблем безробіття в Україні слід докорінно змінювати політику зайнятості: неможливо сьогодні пасивно стримувати безробіття. Тільки цілеспрямоване активне підвищення рівня зайнятості населення на наявних і на знову створюваних високоефективних робочих місцях допоможе вивести економіку з глухого кута, дати простір розвитку ринкових і соціальних перспектив. Тому дослідження цього питання є основним у пошуку шляхів ефективного подолання безробіття. Необхідністю сьогодення є залучення більше української молоді, оскільки саме вона володіє новітніми технологіями на сучасному рівні; має завжди цікаві ідеї, які зможуть підняти економіку на новий рівень [5].

Боротьба з безробіттям є комплексом заходів щодо зниження рівня безробіття. Скорочення безробіття є надзвичайно складним завданням, оскільки існує безліч її типів, отже, неможливо виробити єдиний спосіб боротьби з усіма водночас. Для різних типів безробіття, оскільки вони зумовлені різними причинами, використовуються різні заходи.

Спільними для подолання всіх типів безробіття є:

– виплата допомоги по безробіттю;

– створення служб зайнятості (бюро з працевлаштування);

– створення спеціальних служб і вдосконалення системи збору та надання інформації про наявність вільних робочих місць (не тільки у конкретному місті, а й в інших містах і регіонах);

– створення державних служб і установ з перепідготовки та перекваліфікації працівників;

– допомога приватним службам з перепідготовки та перекваліфікації працівників;

– проведення антициклічної (стабілізаційної) політики, спрямованої на недопущення глибоких спадів виробництва, отже, масового безробіття;

– створення додаткових робочих місць у державному секторі економіки [5].

Розглянемо детальніше механізм пошуку роботи. Розпочинати пошук роботи слід завчасно, як тільки дізналися про звільнення. Варто довідатися про наявність інших місць у тому самому закладі, запропонувати свою кандидатуру, при цьому грамотно розтлумачити рамки своїх професійних обов'язків. Доцільно розпочати пошук роботи зі своїх знайомих, друзів, родичів, скласти хороше резюме, відправити його в усі можливі місця, а також розмістити на сайтах з пошуку роботи. Добре розмістити своє резюме у соціальних мережах і щодня відслідковувати пропозиції; систематично переглядати нові оголошення, відвідувати якомога більше співбесід. Пошук роботи необхідно вести системно:

– використовувати державні бюро з працевлаштування та громадські організації;

– звернути увагу на деякі комерційні фірми, заздалегідь упевнившись у їх надійності;

– стати на облік на біржу праці, оскільки на базі біржі можна пройти курси підвищення кваліфікації, що також є дуже важливим і потрібним;

– погоджуватися на сезонну або тимчасову роботу [5].

Нині весь світ переживає скрутні часи. Через поширення вірусної інфекції COVID-19 у багатьох країнах Європи, Азії та Америки кількість безробітніх шалено зростає. Тимчасово не працюють торговельно-розважальні комплекси, салони краси й інші сфери послуг, особливо страждає малий та середній бізнес. Чимало підприємств, кафе, ресторанів припинили функціонування, відповідно люди, які там працювали, втратили роботу. Через пандемію коронавірусу мільйони сімей сидять удома без можливості заробляти гроші.

Український уряд пропонує роботу всім, хто залишився у скрутному становищі через епідемію. Прем'єр-міністр Шмигаль Д. в інтерв'ю РБК-Україна говорив про плани працевлаштувати близько 500 тисяч безробітних українців найближчим часом. Ідея полягає у тому, щоб максимально залучити їх до робіт на будівництві об'єктів інфраструктури та громадських роботах з облаштування міст і сіл із виплатою мінімальних коштів на прожиття. У такий спосіб і населені пункти буде впорядковано, і населення врятоване від злиднів. За розрахунками прем'єра, такі швидкі робочі місця дадуть змогу отримувати 6000–8000 грн на одного працюючого [6].

На сьогодні в Україні офіційно зареєстровано понад 400 тисяч безробітних. Однак, за розрахунками Кабміну, насправді у країні нараховується понад два мільйони людей, які або втратили роботу, або еребувають у тимчасових вимушених відпустках через вірусну пандемію (приховане безробіття). Забезпечити всіх державною допомогою не вистачить жодних резервів. Вихід – дати гарантовану роботу. В економіці протягом травня планується створити 500 тисяч робочих місць, які дадуть змогу людині кілька місяців протриматись за умов обмежень [6].

Отже, в Україні вже запроваджено певні заходи для запобігання безробіттю. Щоб і надалі знижувати рівень безробіття, слід:

– надати роботодавцям кошти на перекваліфікацію співробітників;

– відновити ринок праці;

– відновити роботу підприємств, що сприятиме створенню нових робочих місць;

– покращити стан виробництва;

– досліджувати ринок праці щодо актуальності різних спеціальностей;

– застосовувати нові методи подолання безробіття.

Активне впровадження цих заходів сприятиме суттєвому зниженню рівня безробіття, підвищенню рівня зайнятості та особистих доходів населення завдяки створенню нових робочих місць. Своєю чергою, це сприятиме розвитку виробництва та національної економіки загалом [3].

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пивавар І. В.

Література: 1. Полуяктова О. В. Проблеми безробіття в Україні. *Економіка і суспільство.* 2016. № 2. С. 31–36. **2.** Борищук А. О., Семенова К. Д. Аналіз рівня безробіття в Україні. *Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць.* 2017. № 3. С. 136–143. **3.** Колесніченко І. М., Литвиненко А. В. Інституціональна економіка / за заг. ред. І. М. Колесніченко. Харків : ХНЕУ, 2017. 236 с. **4.** Види безробіття, його показники та наслідки. URL: https://pidruchniki.com/1438031862922/politekonomiya/vidi_bezrobittya_yogo_pokazniki_naslidki. **5.** Тимошенко О. В., Лісковецька Т. П. Системна трансформація національної економіки України. *Бізнес Інформ.* 2020. № 1. С. 8–15. **6.** Боротьба з безробіттям по-українськи: прем'єр пропонує вихід. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3011034-borotba-z-bezrobittam-poukrainski-premer-proponue-vihid.html.

JUSTIFICATION OF CRM SYSTEM IMPLEMENTATION AT AN ENTERPRISE

UDC 331.105.64

Boakye Richard

The Undergraduate 2 years of study
of the Faculty of Management and Marketing of KhNEU S. Kuznets

Annotation. *The essence of customer relationship management is grounded. The main driving forces of customer relationship management are considered, as well as the approach to creating an effective CRM system. The morphological analysis of the essence of the concept of «customer relationship management» is carried out.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, management, marketing, relationship marketing, customer relationship management, consumers, loyalty.*

Анотація. *Обґрунтовано сутність управління відносинами з клієнтами. Розглянуто основні рушійні сили управління взаєминами з клієнтами, а також підхід до створення ефективної CRM системи. Здійснено морфологічний аналіз сутності поняття «управління відносинами з клієнтами».*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, менеджмент, маркетинг, маркетинг взаємовідносин, управління відносинами з клієнтами, споживачі, лояльність.*

Аннотация. *Обоснована сущность управления отношениями с клиентами. Рассмотрены основные движущие силы управления взаимоотношениями с клиентами, а также подход к созданию эффективной CRM системы. Осуществлен морфологический анализ сущности понятия «управление отношениями с клиентами».*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, менеджмент, маркетинг, маркетинг взаимоотношений, управление отношениями с клиентами, потребители, лояльность.*

The change in customer preferences and the high expectation of customers on products performance and service delivery have led to a keen interest in the area of customer relationship management by researchers and marketers over the years. This can be attributed to globalization, competition, new entrants with new offerings and the coercions that exist in the business environments which have changed customers' expectations, making their behavior more hybrids and making competition fierce.

Some scholars who have conducted research in the area of CRM and its implementation are Rababah K., Mohd H., Gronoos C., Avlonitis G., Panagopoulos G., Kennedy M., King A., Tellefsen T., Thomas G. and others.

The purpose of this article is to justify CRM system implementation at the enterprise.

CRM is seen as a strategy which focuses on the importance of a good relationship between a company and its customers. To fully understand the concept of CRM, it is ideal to do an in-depth discussion of the concept from the perspective of different researchers. The Tabl. 1 below is an illustration of the morphological analysis of the CRM concept [1; 4–7; 13; 22; 24].

Table 1

Morphological analysis of the term «customer relationship management»

Author	Definition	Genius
1	2	3
Parvatiyar & Sheth	CRM represents an enterprise approach to developing full-knowledge about customer behavior and preferences and to developing programs and strategies that encourage customers to continually enhance their business relationship with the company	Enterprise approach, full knowledge, customer behavior, preference, programs, strategies, encourage, enhance, relationship
Chen and Popovich	It's an integrated approach for managing relationships by focusing on customer retention and relationship development and points out that customer loyalty and long profitability are the benefits of CRM to an organization	Integrated approach, managing relationships, customer retention, relationship development, customer loyalty, long time profitability

© Boakye Richard, 2020

End of tab. 1

1	2	3
Adrian P., Frow P. [1]	They define CRM as a business approach which seeks to create, develop and enhance relationships with carefully targeted customers with an aim of improving customer value and corporate profitability thereby maximizing shareholders value	Business approach, enhance relationships, targeted customers, customer value, maximizing, shareholders value
Catalan-Matamoros D. [6]	CRM is a combination of people, process and technology seeking to understand company customers. Matamoros additionally states that CRM is an integrated approach which 16 manages relationships by focusing on customer retention and relationship development	Combination of people, process, technology, understanding, customers, customer retention and relationship
Yonggui W. [24]	CRM focuses on keeping and maintaining long term relationship with customers which yields customer satisfaction and loyal customers	Long term relationship, customer satisfaction, loyal customers
Chalmeta R. [7]	The management is a customer-focused business strategy that dynamically integrates sales, marketing and customer care service in order to create and add value for the company and its customers	Business strategy, dynamically integrates sales, customer care service, create value, customers, company
Stephen K., Burgess T. [22]	CRM is therefore understood as a customer-oriented management approach where information systems provide information to support operational, analytical and collaborative CRM processes and thus contribute to customer profitability and retention.	Customer – oriented ,management approach, information systems, analytical process, customer profitability, customer retention
Broderick A., Pickton D. [5]	CRM is a view that emphasizes the importance of the relationships developed between an organization and its customers. It involves the strategic and tactical management tasks to achieve positive communications and long term customer relationships	Importance of the relationships, organisation and customers, strategic, tactical management, long term, customer relationships
Brealey R., Myers S., Partington G. [4]	CRM as a company's ability in identifying customers, obtaining feedback from them, and maintaining the relations from which both the customer and the company can benefit	Company's ability, identify customers, feedback, maintaining relationships customer, company , benefit
Jill D. [13]	The infrastructure that enables the delineation of an increase in customer value, and the correct means by which to motivate customers to remain loyal, indeed to buy again	Infrastructure, customer value, motivate customers, loyal, buy again

The diversified nature of customers and industries call for different approaches to the realization of effective CRM implementation. This enable companies to adopt a suitable approach which suits their organizational setting. Some perspectives which can be considered in the scope of CRM are; CRM as a process, CRM as a strategy, CRM as a philosophy, CRM as an ability and CRM as a technology [21].

Just as the concept of CRM varies, researchers postulate that the benefits that come with CRM also varies as the technologies and processes that facilitates the realization of CRM must be tailored to specific industry structures for easy adoption and implementation [14].

However, the findings by Thomas and Kumar [18] in their cross cultural and multidisciplinary study of CRM posit that, the desired benefits of CRM do not vary across industries and cultures as stipulated by the earlier researchers. However, the latest studies conducted by Richard and Jones, identify three major components of CRM which includes; relationship, value and brand equity. The seven core benefits of CRM which serve as the value drivers can be linked theoretically to the three types of equity which are relationship, value, brand and ultimately to customer equity [15].

Companies who effectively practice CRM are exposed to many benefits, according to Swift. The adoption of CRM comes with a low cost for recruiting customers since there will be a lot to save on marketing, mailing, contact, follow-up, fulfilment and other related activities. Also companies can capitalize and focus on the number of long-term customers to maintain and preserve a steady volume of business rather than recruiting new customers periodically. Swift further states that, companies tend to save cost on marketing campaigns and cost of sales since existing customers have more knowledge on channels and distributors, and they become more responsive as the relationship becomes more effective. Also, customer profitability gets higher as their wallet share increases; this comes as a result of an increase in up-selling, cross-selling, follow-up sales and referrals which can be attributed to higher customer satisfaction which is derived from an effective implementation of CRM.

Finally, companies tend to benefit an increase in customer retention and loyalty from CRM implementation. An increase in customer retention means customer will stay longer, repeat purchases, purchase more and create initiatives which will enhance the relationship and increase the bonding thereby increasing customers' loyalty hence an increase in the company's market share and profits.

Customer relationship management is the foundation behind the idea that, developing a relationship with customers is the most tremendous way to find them to become loyal, and that loyal customers are more profitable than non-loyal customers. This means companies are charged with the responsibility to put systems, technologies and procedures to support the relationship with customers to enhance sales hence an increase customer satisfaction, income and profitability [10].

Customer relationship management starts with customer identification. This stage takes into consideration the targeting of potential customers and making analyses of the market segment to identify new customers and win back the lost ones. Effective identification of customers by companies is essential and must be considered strategically because it takes a major role in the company's success [19; 20].

Customer attraction comes after the customer identification, having identified the potential market segments; companies can focus their resources and energy towards attracting the segments through a combination of the marketing mix which is the 4Ps or 7Ps or direct marketing [20].

Customer satisfaction can be explained as the psychological state customers are exposed to after the consumption of a product or a service. Thus overall customer satisfaction with a company's offerings is determined by comparisons between customer expectation of the company's products or services, and their perception of product performance [17].

Customer retention is the system companies put in place to reduce or prevent customers from defecting to competitors. A successful customer retention starts with the first ever contact and continues throughout the entire lifetime of the relationship. Research shows that, customer retention has benefits of lowering customer acquisition cost, and increasing revenue and referrals. Price, customer satisfaction, service quality and brand image are some of the variables to consider for effective customer retention [12].

Customer loyalty is the mind-set which influences customers to make repeated purchase of a product or service. Loyal customers have the tendency to build a business by buying more, providing new referrals through word of mouth recommendations, and paying premium prices for products or services. This is an evidence that, the continuous survival and sustainability of companies relies on customer loyalty. Hence, for a company to grow and maintain profit levels in a high competitive environments customer relationship management is critical [9; 12].

In the context of the airline industry, it is characterized by regulations and it is subjected to scrutiny for ensuring precision. Because of this pressure and the growing competition, airline companies cannot just rely on IT or just frequent flyer programs to survive but rather a comprehensive CRM strategy is critical. This call for systems and tools through which companies can manage inventory, customer details such as the data and preferences, transactions, refund details etc. This calls for a better understanding of the CRM system for the airline industry. Doing this, it is essential to ensure that all of this information is in line with the requirement of regulatory bodies [8].

CRM implementation in the airline industry helps to integrate electronic data interchange and quality because the airline industry requires decisions to be made in a timely manner and with absolute precision. This can only be achieved through the implementation of CRM for the entire process. This will ensure that management has effective control over financial and industrial activities, and in turn, enhance operational efficiency [8].

Customer relationship management has been justified as one of the marketing strategies companies can use in this dynamic business environment to identify customers, satisfy them and make them loyal. It involves the use of information technology systems, support systems and set processes. Also, the benefits that come with CRM have also been extensively discussed and justified as companies can leverage on it to increase their market share and profits.

Supervisor – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor Myronova O. M.

Literature: 1. Adrian P., Frow P. Customer relationship management: from strategy to implementation. *Journal of Marketing Management.* 2006. № 22. P. 135–168. **2.** Atul P., Sheth J. Customer relationship management: Emerging practice, process, and discipline. *Journal of Economic & Social Research.* 2001. № 3. P. 26–30. **3.** Avlonitis G. Antecedents and consequences of CRM technology acceptance in the sales force. *Industrial marketing management.* 2005. № 34. P. 355–368. **4.** Brealey R., Myers S., Partington G. Principles of Corporate Finance. New York : McGraw Hill, 2008. 244 p. **5.** Broderick A., Pickton D. Integrated marketing communications. London : Pearson Education, 2005. 739 p. **6.** Catalan-Matamoros D. Advances in Customer Relationship Management. URL: https://www.intechopen.com/books/advances-in-customer-relationship-management/an-overview-to-customer-relationship-management. **7.** Chalmeta R. Methodology for customer relationship management. *Journal of systems and software.* 2006. № 79. P. 1015–1024. **8.** Customer Relationship Management in Airline Industry. URL: https://www.techloyce.com/customer-relationship-management-in-airline-industry. **9.** Ganesh J., Arnold M., Reynolds K. Understanding the customer base of service providers: an examination of the differences between switchers and stayers. *Journal of marketing.* 2000. № 64. P. 65–87. **10.** Grahame D. Customer relationship management: in B2C markets, often less is more. *California*

Management Review. 2002. № 44. P. 87–104. **11.** Injazz J. Understanding customer relationship management (CRM) People, process and technology. *Business process management journal.* 2003. № 9. P. 672–688. **12.** Jessy J. An analysis on the customer loyalty in telecom sector. *African journal of marketing management.* 2011. № 3. P. 1–5. **13.** Jill D. The CRM handbook: A business guide to customer relationship management. San Francisco : Wesley Professional, 2002. 336 p. **14.** Katherine L., Rust R., Zeithaml V. What drives customer equity? *Marketing management.* 2001. № 10. P. 20–25. **15.** Keith R., Jones E. Customer relationship management: Finding value drivers. *Industrial marketing management.* 2008. № 37. P. 120–130. **16.** Khalid R., Mohd H., Ibrahim H. Customer relationship management (CRM) processes from theory to practice: The pre-implementation plan of CRM system. *International Journal of e-Education, e-Business, e-Management and e-Learning.* 2011. № 1. P. 22–27. **17.** Oliver R. A cognitive model of the antecedents and consequences of satisfaction decisions. *Journal of marketing research.* 1980. № 17. P. 460–469. **18.** Reinartz T., Kumar V. Getting the most out of all your customers. *Harvard Business Review.* 2004. № 82. P. 116–123. **19.** Swift R. Accelerating customer relationships: Using CRM and relationship technologies. London : Prentice Hall Professional, 2001. 480 p. **20.** Rozitta C. Customer relationship management and business strategies. *International Journal of Organizational Leadership.* 2012. № 1. P. 21–36. **21.** Sayed S. Customer relationship management and its relationship to the marketing performance. *International journal of business and social science.* 2011. № 2. P. 31–46. **22.** Stephen K., Burgess T. Understanding success and failure in customer relationship management. *Industrial Marketing Management.* 2008. № 37. P. 421–431. **23.** Tellefsen T., Thomas G. The antecedents and consequences of organizational and personal commitment in business service relationships. *Industrial Marketing Management.* 2005. № 34. P. 23–37. **24.** Yonggui W. An integrated framework for customer value and customer-relationship-management performance: a customer-based perspective from China. *Managing Service Quality*. 2004. № 14. P. 169–182.

СУТНІСТЬ ПЛАНУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 658.5

Бражникова П. П.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність, зміст та основні етапи процесу маркетингового планування. Конкретизовано принципи й основні завдання планування, розглянуто основні види маркетингових планів. Запропоновано напрями ефективного розв'язання поточних проблем.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, менеджмент, маркетинг, маркетингова діяльність, маркетинговий план, маркетингове планування, управління маркетинговою діяльністю.*

Аннотация. *Исследованы сущность, содержание и основные этапы процесса маркетингового планирования. Конкретизированы принципы и основные задачи планирования, рассмотрены основные виды маркетинговых планов. Предложены направления эффективного решения текущих проблем.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, менеджмент, маркетинг, маркетинговая деятельность, маркетинговый план, маркетинговое планирование, управление маркетинговой деятельностью.*

Annotation. *The essence, content and main stages of the marketing planning process have been investigated. The principles and main tasks of planning are concretized, the main types of marketing plans are considered. The directions of effective solution of current problems are proposed.*

© Бражникова П. П., 2020

Keywords: *enterprise, organization, business entity, management, marketing, marketing activities, marketing plan, marketing planning, marketing management.*

Актуальність планування маркетингової діяльності у компанії є зумовленою тим, що за умов ринкової конкуренції виробник повинен бути інформаційно забезпеченим, уміти аналізувати ринкову ситуацію, зіставляти та планувати свою діяльність із конкурентами, розробляти заходи щодо її вдосконалення, тобто володіти теорією й практикою планування маркетингу з урахуванням особливостей галузі.

Проблеми планування маркетингової діяльності за умов нестабільності економіки є вельми актуальними, оскільки більшість державних і приватних підприємств не мають оптимальної системи організації планування маркетингу або взагалі не мають у своєму складі служби маркетингу.

Дослідженням і розробкою методології оцінювання ефективності маркетингової діяльності займалися і займаються чимало науковців, серед них Котлер Ф., Армстронг Г., Дойль П., Шульц Д., Конишева М., Мойсеєва Н., Патрушева Е., Шаповалов В., Герасимчук В., Балабанова Л. та ін. Однак, попри наявність численних теоретичних розробок питання системного підходу до оцінювання ефективності маркетингу залишається недостатньо вивченим.

Метою написання статті є визначення сутності поняття планування, а також аналіз алгоритму здійснення планування маркетингової діяльності, його принципів та завдань.

Плануванням є процес формування цілей, визначення пріоритетів, засобів і методів їх досягнення на основі знань про закономірності функціонування різних господарських систем та обліку можливих змін умов господарювання. Головною метою планування маркетингу є уникнення маркетингових ризиків шляхом зниження невизначених умов діяльності та концентрації ресурсів для перспективніших напрямків [1].

Процес планування маркетингу – це сукупність стадій і дій, які є впорядкованими та пов'язаними з маркетинговим аудитом, тобто ситуаційним аналізом навколишнього середовища, постановкою цілей, розробкою стратегій, здійсненням планування, реалізацією плану маркетингу, контролем за виконанням маркетингового планування

Маркетинговий план – це документ, у якому сформульовано основні цілі маркетингу та шляхи їх досягнення. План містить систему заходів, необхідних для досягнення поставлених цілей, тлумачення їхнього змісту, забезпечення ресурсами, а також обсяги, методи, послідовність і строки виконання робіт різного характеру [2].

Чітко розроблений план маркетингу:

– допомагає підприємству вдосконалити його роботу;

– систематизувати і довести до всіх співробітників підприємства однозначні ідеї, що напередодні існували винятково у свідомості керівника;

– дає змогу чітко встановити цілі та проконтролювати їх досягнення;

– є документом, що організовує роботу всього підприємства;

– дає змогу уникнути зайвих дій, що не приводять до намічених цілей;

– допомагає чітко розподіляти час [4].

Планування маркетингової діяльності у сучасному підприємництві ґрунтується на принципах комплексності, системності, обмеженості ресурсів, варіантності, оптимальності, узгодженості, динамічності, адаптивності й має передбачати визначені строки виконання плану.

За строками розрізняють короткострокові (на один рік), середньострокові (від двох до п'яти років) і довгострокові (від п'яти до десяти років). Короткострокові, або тактичні, плани розробляють на період до одного року. Вони повинні встановлювати цілі та передбачати заходи щодо їх досягнення. Іноді короткострокові плани передбачають дослідження ринку.

Тактичний (короткостроковий) маркетинговий план є детальною схемою й розрахунком вартості конкретних заходів, необхідних для досягнення цілей, визначених на перший рік у стратегічному маркетинговому плані. Тактичний план на підприємстві розробляють на рік. Великі й успішні компанії спочатку закінчують розробку стратегічного плану, а вже потім складають тактичний план.

Середньострокові плани ґрунтуються на короткострокових планах і дослідженнях перспектив розвитку ринку та інвестицій.

Довгострокові, або стратегічні, плани маркетингу розробляють на період, що перевищує п'ять років. Головним завданням довгострокового плану є формування й розробка маркетингових рішень, які будуть ефективними у довгостроковій перспективі

У процесі планування маркетингової діяльності на перспективу (довгостроковий план) з метою забезпечення належного рівня самого плану та його реалістичності використовують певну послідовність дій, яка може бути подана у вигляді алгоритму (рис. 1) [3].

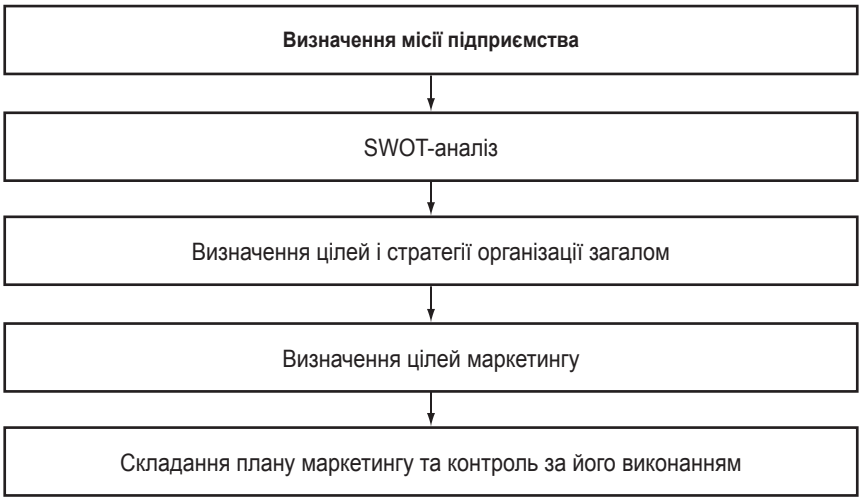

Рис. 1. **Алгоритм планування маркетингу підприємства**

Перший етап розробки плану маркетингу – визначення місії, що являє собою коротке викладення основної мети підприємства, чітко сформульовану причину його існування. Часто місія відбивається у рекламному слогані й інших фірмових константах підприємства чи організації.

За ідеальних умов у місії мають бути відображені:

– споживачі (для кого працює підприємство);

– запропоновані товари або послуги (які потреби задовольняє підприємство й у який спосіб);

– якими цінностями керується організація під час ухвалення рішень;

– до чого прагне організація у майбутньому.

SWOT-аналіз допомагає визначити сильні та слабкі сторони підприємства, а також можливості й загрози, що походять із його найближчого оточення. Сильні сторони (Strengths) є головними перевагами підприємства, слабкі (Weaknesses) – недоліками функціонування підприємства, можливості (Opportunities) є факторами зовнішнього середовища, використання яких створить переваги на ринку, загрози (Threats) – факторами, що можуть погіршити діяльність підприємства та його положення на ринку [4].

Застосування SWOT-аналізу дає змогу систематизувати всю наявну інформацію і, проаналізувавши реальний стан справ, ухвалювати зважені рішення щодо подальшого господарського розвитку підприємства.

Цілі підприємства – це бажані результати, яких прагне досягнути підприємство за період виконання плану. Формування цілей відбувається на підставі результатів проведеного SWOT-аналізу, даних досліджень із метою забезпечення виконання місії підприємства на ринку. На цій підставі визначають цілі маркетингу, деталізовані та спрямовані на виконання оперативних завдань, довгострокові – спрямовані на перспективу.

Стратегія маркетингу – це загальна модель, яка ґрунтується на оцінюванні ринкової ситуації та власних можливостей. Також ця модель ґрунтується на діях, що є необхідними для досягнення поставленої мети підприємства загалом і маркетингу зокрема.

Розробка й упровадження стратегії підприємства – розрахований на перспективу процес, що поєднує сфери маркетингу й управління. Добре розроблені стратегії та точний план виконання поставлених задач засвідчують маркетингову орієнтацію управління підприємства.

Формування стратегії передбачає:

– сегментування ринку – виділення окремих груп споживачів;

– вибір цільових ринків – визначення цільових сегментів, на які підприємство збирається орієнтувати свою діяльність;

– позиціювання товару на ринку – визначення місця товару серед товарів конкурентів;

– визначення конкурентів підприємства;

– визначення наявних конкурентних переваг [5].

Отже, планування маркетингової діяльності на підприємстві дозволяє компанії якнайкраще використовувати наявні обмежені ресурси для досягнення поставлених цілей. Зрештою планування дає змогу досягти поставлених підприємством цілей.

Науковий керівник – старший викладач Нечипорук О. В.

Література: 1. Винокуров В. А. Организация стратегического управления на предприятии. М. : Центр экономики и маркетинга, 1996. 160 с. **2.** Герасимчук В. Г. Маркетинг: теорія і практика : навч. посіб. Київ : Вища школа, 1994. 327 с. **3.** Дайан А., Букерель Ф., Ланкар Р. Академия рынка. Маркетинг. М. : Экономика, 1993. 572 с. **4.** Немцов В. Д., Довгань Л. Є. Стратегічний менеджмент : навч. посіб. Київ : Експрес-Поліграф, 2002. 560 с. **5.** Лобанова Е. Н. Стратегическое планирование и прогнозирование на предприятиях. *Российский экономический журнал.* 1992. № 3. С. 187–196.

ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА 2020 РОКУ

УДК 349.41

Вепрецька А. Ю.

Студент 2 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проведено аналіз Земельного кодексу України, особливо статей 130 та 131, що зазнали змін у зв'язку з земельною реформою 2020 р. Обґрунтовано причини зміни чинного Кодексу. Конкретизовано проблеми, що виникають у зв'язку зі зміною Земельного кодексу.*

Ключові слова: *держава, політика, законодавство, земля, Земельний кодекс, земельна реформа.*

Аннотация. *Проведен анализ Земельного кодекса Украины, особенно статей 130 и 131, которые были изменены в связи с земельной реформой 2020 г. Обоснованы причины изменения действующего Кодекса. Конкретизированы проблемы, возникающие в связи с изменением Земельного кодекса.*

Ключевые слова: *государство, политика, законодательство, земля, Земельный кодекс, земельная реформа.*

Annotation. *The analysis of the Land Code of Ukraine, especially Articles 130 and 131, which were amended in connection with the land reform in 2020, substantiated the reasons for changing the current code. The problems arising in connection with the changes in the Land Code are specified.*

Keywords: *state, policy, legislation, land, Land Code, land reform.*

© Вепрецька А. Ю., 2020

Україна стала суверенною державою, а правові відносини щодо землеволодіння та землекористування, регулювалися Земельним кодексом, ухваленим Верховною Радою України 1992 р. Документ містив 118 статей, поділених на десять розділів [1].

За Земельним кодексом України 1992 р. земельний фонд перестав бути власністю виключно держави. Земельні ділянки могли перебувати як у державній, так і у колективній та приватній власності. Земельним кодексом передбачалося, що суб'єктом приватної власності може бути тільки громадянин України [2].

Однак, на сьогодні Земельний кодекс 1992 р. втратив свою чинність, його було змінено у 2001 р. У ньому запроваджено інший порядок набуття у власність земельних ділянок, чітко розмежовано повноваження органів місцевого самоврядування та органів місцевої влади.

У 2020 р. знов внесено зміни до Земельного кодексу. За Конституцією України власником українських земель є народ України. За всі роки незалежності громадяни тільки тепер отримали право вільно розпоряджатися своєю землею. Таким чином, 31 березня 2020 р. парламент розглядав правки до Закону «Про умови обігу землі» та від лютого 2020 р. внесли 4 000 правок.

Земельною реформою передбачено запуск ринку землі в Україні з 1 липня 2021 р. Ідея реформи є доволі простою – українці можуть продавати землю. Але чому тоді більшість негативно налаштована щодо цього законопроєкту? Деякі вважають, що законопроєкт про ринок землі є спрямованим на знищення фермерства, оскільки малий відсоток фермерів зможуть викупити земельні ділянки. Однак, це лише початок земельної реформи, оскільки Верховна Рада України має ухвалити ще низку додаткових документів.

Законом ст. 130 і 131 Земельного кодексу України викладено у новій редакції [4].

Згідно з новою редакцією ст. 130 набувати право власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення можуть:

– громадяни України;

– юридичні особи України, створені та зареєстровані за законодавством України, учасниками (акціонерами, членами) яких є лише громадяни України та (або) держава, та (або) територіальні громади;

– територіальні громади;

– держава.

Розглянемо детальніше сутність ст. 131 «Набуття права власності на земельні ділянки на підставі цивільно-правових угод» Земельного кодексу України.

1. Укладення цивільноправових угод, що передбачають перехід права власності на земельні ділянки, а також набуття права власності на земельні ділянки за такими угодами, здійснюються згідно з Цивільним кодексом України з урахуванням вимог цього Кодексу.

2. Купівля-продаж земельної ділянки здійснюється з дотриманням переважного права на її придбання. Переважне право на придбання земельної ділянки може бути передане його суб'єктом іншій особі, про що такий суб'єкт має письмово повідомити власника земельної ділянки.

Законом у ст. 145 Земельного кодексу визначено припинення права власності на земельну ділянку особи, якій земельна ділянка не може належати на праві власності та (або) у зв'язку із з порушенням обов'язку щодо її відчуження протягом установленого Законом строку [5].

Розглянемо детальніше, що передбачає Закон «Про умови обігу землі» [6]. Передусім це скасування мораторію на продаж землі, який в Україні був чинним від 2001 р. Мораторій – затримка або призупинення діяльності чи закону. Ринок землі діяв у тіньовій і викривленій формі. Існувало чимало способів обійти мораторій на продаж землі, наприклад, довгострокова оренда, доручення, судове відчуження через борги та багато інших варіантів, через що втрачали селяни та держава. Нова реформа дасть змогу збільшити дохід мешканців сіл. До прийняття нових законів земельний ринок був у певній тіньовій формі, зміни формують чесні правила гри, допоможуть розвивати фермерство та дрібне агровиробництво. Завдяки цьому будуть встановлені ринкові, а не корупційні ціни на землю [4].

Від червня 2021 р. до червня 2023 р. діятиме обмеження на купівлю більше ніж 100 га в одні руки. У цей період право на купівлю землі має тільки фізична особа. Юридичні особи зможуть купувати землю від 2023 р., але з обмеженням до 10 тисяч га в одні руки. Фізичні особи – громадяни України можуть купувати землю до 1 січня 2024 р., а юридичні – від 1 січня 2024 р. Сільськогосподарські землі у державній та комунальній власності не продаватимуться перші два роки.

Щодо іноземців, вони зможуть купувати землю після прийняття рішення щодо цього питання на референдумі. Юридичні особи, які є громадянами РФ, не можуть купувати землю з 2024 р. Також заборона поширюється на компанії, що перебувають у власності іноземних держав або офшорів, які неможливо встановити. Іноземним особам буде відмовлено у купівлі землі, що розміщується у п'ятдесятикілометровій зоні кордону України.

Загальна площа земельних ділянок сільськогосподарського призначення у власності юридичної особи, крім банків, не може перевищувати 10 тисяч гектарів. У новому Законі про ринок землі передбачено переважне право орендаря на купівлю. Орендарі, які працюють на землі і мають право користування не пізніше ніж від 2010 р., зможуть викупити землю на виплат до десяти років за ціною нормативної грошової оцінки таких ділянок і без проведення земельних торгів. Право власності покупець отримує після першого платежу [4].

Орендар зможе передати переважне право на придбання ділянки іншій особі, однак, про це має письмово повідомити власника землі (згідно зі змінами до ч. 2 ст. 131 Земельного кодексу України). Експерти вважають, що можливість передавання орендарем переважного права викупу землі іншим особам може спричинити появу певних схем концентрації землі. За словами директора проєкту «Підтримка реформ у сільському господарстві та земельних відносин в Україні» Дениса Нізалова, якщо холдинг не бажає викупити пай, то таке переважне право передаватиметься (продаватиметься) спекулятивним інвесторам для подальшого перепродажу. Скоріш за все, орендарі матимуть попередні угоди зі спекулятивними інвесторами і стануть фактичними продавцями паїв [7].

Розрахунок за ділянки відбуватиметься у безготівковій формі. Ціна ділянок сільськогосподарського призначення не може бути нижчою від їх нормативної грошової оцінки, що зберігатиме чинність до 1 січня 2030 р.

Банки зможуть стати власниками землі тільки якщо земельна ділянка дісталася їм як заставне майно за непогашеним кредитом. Такі ділянки мають бути продані протягом двох років після отримання права власності на земельних торгах. Продаж може здійснюватися через електронні аукціони, що забезпечить прозорий процес.

Ще один додатковий законопроєкт називається «Антирейдерський». Він зобов'язує заносити інформацію до реєстру прав та оцифровувати інформацію на паперових носіях, реєструвати транзакції з землею. Це все допоможе автоматизувати обмін інформацією між реєстром прав і земельним кадастром.

Законопроєкт «Про національну інфраструктуру геопросторових даних» відкриває доступ до даних кадастру, цим самим забезпечує обмін інформацією. Схвалений законопроєкт щодо просторового планування врегульовує питання встановлення меж громад, просторового планування їх територій скасовує необхідність розроблення кількох споріднених за змістом видів містобудівної документації та документації із землеустрою.

Також передбачалися кроки зі створення Фонду гарантування кредитів для малих виробників, які повинні були покращити доступ малих виробників до кредитування, у тому числі для купівлі аграрної землі. Відповідний законопроєкт був зареєстрований у Верховній Раді у лютому, але незабаром його відкликали.

Таким чином, земельна реформа передбачає:

– дерегуляцію землеустрою;
– закріплення переважного права орендаря на придбання земельної ділянки;
– створення прозорої системи електронних торгів;
– простий і зручний доступ до державних реєстрів і планувальної документації;
– розширення земельних повноважень громад;
– упровадження моніторингу та антимонопольного контролю;
– унеможливлення рейдерства;
– забезпечення доступу до фінансування;
– упровадження обігу землі [4].

Дехто вважає, що такий закон слід було укласти 15 років тому. Відтермінування відкриття ринку землі відбувається через важкість цього процесу, тому дається дев'ять місяців – час для підготовки й усвідомлення українцями того, що земельні ділянки можуть купуватися та продаватися. Соціальне опитування засвідчує, що більшість українців негативно ставляться до змін, хоча за цим законом громадяни отримують право продавати, а що важливіше – купувати землю. Документ цей ухвалено для подальшої співпраці з міжнародними валютним фондом, хоча він не має жодного економічно змісту ні для держави, ні для громади, ні для власників земельних паїв. Зауважимо, що якщо людина купує землю як фізична особа, вона не може взяти кредит. Найжорсткіше обмеження для майбутніх власників землі – це обмеження власності у 100 гектарів: у сусідніх країнах таких обмежень немає, однак, ціна землі становить мінімально 1 тисячу дол. оренди на рік. Ціна змінюватиметься залежно від конкурентоспроможності покупців, якості, регіону. Якщо повернутися до ліберальнішого закону про землю, українська земля могла б генерувати чимало благ. Нині всі чекають на подальшу еволюцію цього Закону, і чимало залежить від конкуренції учасників цього типу ринку. Протягом двох років спостерігатимемо, який формат кращий, потрібно його змінювати чи слід залишити таким, як є. Розвиток цього ринку залежить від обсягу вкладених інвестицій.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Ваганова І. М.

Література: 1. Земельний кодекс України : Закон України від 13.03.1992 № 561-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-12/ed19920313. **2.** Становлення та розвиток земельного законодавства. URL: http://www.nsj.gov.ua/files/1529050295Land%20law_A5_verska%2029%20May%202018_perenosi_SEMIFIN.pdf. **3.** Про внесення змін у деякі законодавчі акти України про обіг земель сільськогосподарського призначення : Закон України від 31.03.2020 № 552-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-20. **4.** Земельний кодекс України : Закон України від 16.07.2020 2768-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14. **5.** Ринок землі відкрили, мораторій скасували: що треба знати про новий закон // Економічна правда. URL: https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2020/03/31/658748.

ARE SCRUM AND KANBAN APPLICABLE ONLY FOR IT COMPANIES?

UDC 005.8+004.4'2

A. Haivoronskaya

The Undergraduate 2 years of study
of the Faculty of Management and Marketing of KhNEU S. Kuznets

Annotation. *The features of application of agile-methodologies Scrum and Kanban in enterprise management of any type are investigated. Their comparative characteristics are carried out. Recommendations are given regarding the implementation of each methodology in the activities of the enterprise.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, management, marketing, methodology, Scrum, Kanban.*

Анотація. *Досліджено особливості застосування agile-методологій Scrum та Kanban в управлінні підприємством будь-якого типу. Проведено їх порівняльну характеристику. Надано рекомендації щодо впровадження кожної методології до діяльності суб'єкта господарювання.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, менеджмент, маркетинг, методологія, Scrum, Kanban.*

Аннотация. *Исследованы особенности применения agile-методологий Scrum и Kanban в управлении предприятием любого типа. Проведена их сравнительная характеристика. Приведены рекомендации касательно внедрения каждой методологии в деятельность субъекта хозяйствования.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, менеджмент, маркетинг, методология, Scrum, Kanban.*

In modern fast growing economy businesses should always develop themselves, look for new ways of improvements and create new approaches to satisfy the needs of their customers. This is why contemporary managers are always in search of new methodologies and approaches of management. In last years agile methodologies become well known and widely used in Ukrainian IT companies, however, the majority of managers think that agile frameworks are applicable

© A. Haivoronskaya, 2020

only for information technologies sphere as exactly in this sphere they are were firstly used in Ukraine. In reality agile methodologies may be applied to an enterprise of any type, and they are not limited by usage in information technologies sphere.

The application of such agile methodologies as Scrum and Kanban for production enterprise are studied by many modern scientists, such as Kulinich, Bolibrukh L. I., Nesterov K. S., Moiseev R. E. and many others. In addition, for now many consultancy companies help business to implement agile methodologies in their activity by providing step-by-step guide, conduct training of personnel etc.

The purpose of writing the article is to describe the most well known agile frameworks and to show that they are could be applied at an enterprise of any type.

Scrum is a methodology or management approach to enable agile working; to enable the implementation of a flexible, collaborative way of doing things. It is a way of achieving continuous improvement and encouraging rapid and flexible response to change. The Scrum methodology is based on a Scrum framework, which sets out: Scrum roles, Scrum ceremonies, Scrum artefacts.

There are three core roles in the Scrum framework and the responsibility of each of these roles s as follows.

1. Product Owner. This is role represents the stakeholder and the voice of the end customer; and is accountable for ensuring that the team delivers value to the business. The Product Owner is responsible for the vision.

2. Scrum Master. Scrum is facilitated by a Scrum Master, who is accountable for removing impediments to the ability of the team to deliver on the project goals and deliverables. The Scrum Master facilitates the team by unblocking any impediments to their progress.

3 Team. The Team is responsible for delivering on the project goals within the sprint period [3].

Scrum methodology works on basis of the sprint. The sprint is the period of time chosen for each Scrum cycle. Each sprint is marked by the four Scrum ceremonies and usually it lasts between 1–4 weeks. The volume of work for a team is defined in story points, which shows the complexity of a task. The amount of story points defines a team's velocity – the volume of work that a team may perform per a one sprint. The length of a sprint usually identified once and then remains unchanged [3].

The Scrum ceremonies define the purpose, attendees and structure of a meeting, and they are represented in the tabl.1 [2–4].

Table 1

Scrum ceremonies

Ceremony	Description
Spring planning	Before a sprint starts, the Scrum Master facilitates a meeting with the Scrum team and the Product Owner. The product owner identifies the objectives of the upcoming sprint, and the team then plans their work according to the objectives.
Daily stand-up	At the beginning of each day in the sprint, the Scrum Master facilitates a brief, 15-minutes meeting with the Scrum team and Product Owner to plan out the day and review sprint progress. This is a short meeting where everyone answers the following questions in 2 minutes or less: What did you do yesterday? What are you planning to do today? Are there any impediments preventing you from completing your work? This allows everyone to see what everyone is working on, see what progress is being made or not made, and identify impediments and/or help needed
Sprint review	At the end of the sprint, the Scrum Master facilitates a sprint review meeting where completed work is demonstrated to the product owner and the rest of the team. The product owner will either accept the work if all the accepted criteria are met, or he or she will reject the work.
Sprint retrospective	After the sprint review, but before the next sprint planning meeting, the Scrum Master facilitates a sprint retrospective where the team reflects on the sprint that just completed and discusses what went well and what did not do well so that they can continuously and incrementally improve process and quality over time

The Scrum artifacts are designed to keep team focused on value delivering objectives. The artifacts are: sprint backlog, burndown chart, product backlog. The sprint backlog sets out the scope of the Sprint – what the team is aiming to deliver with that sprint and it is a result of a sprint planning meeting. Burndown chart is a mechanism that helps the team to see if they are on track during the sprint. And the product backlog is the list of all tasks that the team should perform. The tasks in this list are prioritized and located in diminishing order by prioritization, following this the team always knows what it should to do next and may plan its activity [3].

The sprint backlog sets out the scope of the Sprint – what the team is aiming to deliver with that sprint and it is a result of a sprint planning meeting. Burndown chart is a mechanism that helps the team to see if they are on track during the sprint. And the product backlog is the list of all tasks that the team should perform. The tasks in this list are prioritized and located in diminishing order by prioritization, following this the team always knows what it should to do next and may plan its activity.

In order to implement Scrum an enterprise should perform the following steps.

1. Communicate the reason for the change. It is very important to explain to employees the reason of changes and innovations in their usual working process. It is needed to show them the advantages of implemented methodology and explain which benefits it will bring in their work.

2. Educate the team. The enterprise should organize the education for all employees where the Scrum couch will explain how the Scrum framework is working and what each employee should do in order to work according to Scrum.

3. Set a Scrum vision. The company should hire the Scrum master and this person will set the vision for the employees – what the ideal outcome under scrum and its implementation. In addition, the Scrum master will facilitate the work under Scrum framework and will help employees understand given methodology and follow it.

4. Make employees feel heard. It should be done by incorporating worker's feedback into the process and addressing their concerns. When employees feel that they are actively involved in the process changes, they are more likely to be more invested and active in achieving the vision.

5. Measure the results. An enterprise should measure the results of implemented changes: the profit and profitability indicators, the time for a new product sample production, idle at the production etc. The progress of innovation should be measured and controlled in order to see that changes are working well [3; 4].

The Scrum framework may be applied not only for information technologies sphere, but for any enterprise, it is just should be modified accordingly to the needs of an organization. For implementation a firm should follow the Scrum methodology: divide appropriate roles among employees and stakeholders, conduct certain meetings and support certain artifacts.

The next methodology is Kanban. It is based on a continuous workflow structure that keeps teams nimble and ready to adapt to changing priorities. Work items – represented by cards – are organized on a kanban board where they flow from one stage of the workflow (column) to the next. Common workflow stages for are: «To Do», «In Progress», «In Review», «Blocked» and «Done», but each organization may modify this stages as it wants [5].

In Kanban updates are released whenever they are ready without a regular schedule or predetermined due dates. Kanban does not prescribe a fixes time to deliver a task. If the task gets completed earlier (or later), it can be released as needed, without having to wait for a release milestone like sprint review. The whole team owns the kanban board. Some teams enlist an agile coach but, unlike Scrum, there is no single «kanban master», who keeps everything running smoothly. It is the collective responsibility of the entire team to collaborate on and deliver the task on the board [5].

A Kanban workflow could be changed in any time: due to reprioritization of existing tasks, adding new tasks in backlog etc. Kanban is very flexible and adoptive methodology. In addition, it limit work-in-progress limit. According to Kanban methodology, in one column may be located limited amount of tasks: the maximum tasks that may be located, for example, in column «In Progress» equals to number on team members multiplied by two and minus one. With the help of given formula any team may control the work-in-progress limit and successfully perform its tasks.

Kanban framework undertakes two metrics.

1. Lead time. The time period between the appearance of a task in a company's workflow until its departure from the system. It is the time it takes an idea to become a finished task.

2. Cycle time. These metric measures the time it takes for a task to go through individual parts of the process [4].

In order to implement Kanban to an enterprise is needed:

1. Implement strategy and framework management plan. A firm should hire or find already employed specialist who will be responsible for kanban frameworks implementation. For kanban methodology «kanban manager» is not needed, but is needed the person who will explain to others how to follow Kanban principle, who will teach new workers to work under Kanban framework and who will calculate metrics of implemented methodology.

2. Arrange ceremonies. As kanban framework does not need special ceremonies, the workers may start to feel themselves uncomfortable as their work does not have any meaning; due to fact, that they just move card on board and do not have any iterations, reviews, demonstrations and retrospectives. This is why the company needs to arrange from time to time some ceremonies (discussions, meetings) where workers may feel free to discuss their work and some problems. This will give employees job satisfaction and feeling that they are the part of one big process and their work is important [4].

As we see Kanban is easy approach to manage the work of a company, it requires some implementations and preparations, but given framework easily implements into work of an organization. Scrum is more complex, strict and hardest

methodology for implementation. It sets clear goals and deadlines, gives full-control to the project manager and works well for fast-moving and large projects. The Scrum framework is a good fit for enterprises that has big projects and production cycles. It improves communication, decrease re-work and increase customer satisfaction.

Kanban is simple and easy methodology for implementation. It visualizes the work and the work-in-progress, the Kanban board involves the whole team or department to complete and support it. With the help of given framework the team work and communications inside the collective is improving. This methodology is a good fit for production enterprise, continuous product manufacturing and delivery companies, as well as for service, support and maintenance enterprise. As we may see such agile methodologies as Scrum and Kanban may be implemented in any kind of organization. They may be modified due to the needs of a firm and improve managerial approach to the company's run.

Supervisor – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor Kotlyk A. V.

Literature: 1. Кулініч Т., Болібрух Л. Застосування підходу Scrum на великих промислових підприємствах. *Молодий вчений.* 2017. № 10. С. 930–933. **2.** Hagman D. The Project Management Blueprint Part 1: A Comprehensive Comparison of Agile, Scrum, Kanban and Lean. URL: https://www.toptal.com/project-managers/agile/project-management-blueprint-part-1-agile-scrum-kanban-lean. **3.** Harris E. The Pros and Cons of Scrum Methodology to Improve Processes. URL: https://blog.triaster.co.uk/blog/the-pros-and-cons-of-scrum-methodology-to-improve-processes. **4.** Kanban, Scrum, Scrumban: the difference, challenges and solutions. URL: https://roadmunk.com/guides/kanban-scrum-scrumban. **5.** Rehkopf M. Kanban vs Scrum. URL: https://www.atlassian.com/agile/kanban/kanban-vs-scrum.

БЕЗРОБІТТЯ, ЙОГО СУТНІСТЬ, ПРИЧИНИ, ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ

УДК 331.56

Гапон К. А.
Щербина А. О.

Студенти 1 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність впливу глобальних викликів і пов'язаних із ними ризиків на світовий і національний ринки праці. Розглянуто особливості безробіття в Україні як соціальної проблеми ринкового суспільства. Конкретизовано основні причини та фактори, що впливають на його динаміку. Проаналізовано негативні та позитивні наслідки безробіття.*

Ключові слова: *економіка, політика, право на працю, ринок праці, зайнятість, безробіття.*

Аннотация. *Исследована сущность влияния глобальных вызовов и связанных с ними рисков на мировой и национальный рынки труда. Рассмотрены особенности безработицы в Украине как социальной проблемы*

© Гапон К. А., Щербина А. О., 2020

рыночного общества. Конкретизированы основные причины и факторы, влияющие на ее динамику. Проанализированы негативные и позитивные последствия безработицы.

Ключевые слова: *экономика, политика, право на труд, рынок труда, занятость, безработица.*

Annotation. *The essence of the impact of global challenges and associated risks on the world and national labor markets has been investigated. The features of unemployment in Ukraine as a social problem of a market society are considered. The main reasons and factors influencing its dynamics are specified. Analyzed the negative and positive consequences of unemployment.*

Keywords: *economics, politics, right to work, labor market, employment, unemployment.*

Ринок праці є найскладнішою складовою ринкової економіки, у процесі функціонування якого переплітаються інтереси робітника та роботодавця щодо визначення ціни праці й умов діяльності, а також відбиваються практично всі соціально-економічні процеси, що відбуваються у державі. Сучасна вітчизняна економіка функціонує за умов нестабільності на ринку праці. Населення не має впевненості у тому, що трудовий ресурс кожного буде затребуваний на ринку. У зв'язку з цим виникає необхідність дослідження питань, що є пов'язаними з впливом безробіття на основні економічні процеси, для висвітлення наслідків і подолання негативних тенденцій.

Питанням впливу світових глобальних викликів, процесів глобалізації та інтелектуалізації на розвиток ринку праці світу й України, у своїх працях займалися чимало науковців, серед них Кліменко О., Краснокутська Ю., Наумова М., Лібанова Е., Колот А., Лісогор Л., Сіденко С. та ін. Однак, попри наявність численних теоретичних розробок проблема ринку праці та безробіття не є повною мірою висвітленою і потребує подальших поглиблених досліджень.

Метою написання статті є виявлення проблем безробіття, дослідження його проблем, а також впливу глобальних процесів на ринок праці та соціально-економічних наслідків для держави.

За умов сучасної глобальної економіки ринок праці зазнає швидких змін. Інформатизація та інтелектуалізація виробничого процесу, упровадження досягнень науково-технічного прогресу (цифрові технології, робототехніка, тривимірний друк та ін.), демографічні зміни та воєнно-політичні конфлікти вносять свої зміни до сфер зайнятості кожної країни. Усе це докорінно змінює спосіб життя, умови навчання й праці людей та уявлення про працю. Цей процес відбувається на тлі глобалізації світової економіки, у результаті чого одні країни отримують переваги в економічному розвитку, інші – спіткнулися з соціальними проблемами, такими як безробіття.

Безробіття – це соціально-економічне явище на ринку праці, за якого частина економічно активного населення не є зайнятою у процесі виробництва. Безробітними є особи, які не мають оплачуваної роботи та активно шукають роботу [1].

Рівень безробіття є кількісним показником, що визначається як відношення кількості безробітних до загальної чисельності економічно активного працездатного населення країни (регіону, соціальної групи), та вимірюється у відсотках. Останні дослідження засвідчують високий рівень безробіття в Україні – 9–10 % на всій території України [2].

Однак, слід констатувати наявність низки проблем щодо статистичних досліджень, які не дозволяють об'єктивно оцінити рівень залучення трудових ресурсів в Україні, серед них варто назвати те, що:

– неможливо врахувати осіб, які втратили сподівання отримати робоче місце і не перебувають на обліку у службі зайнятості;

– статистика не враховує часткову зайнятість, тобто тих, хто перебуває у неоплачуваних відпустках з ініціативи керівництва, вважають зайнятими;

– недостовірна інформація з боку незалученого населення, оскільки чимало з них працюють без офіційного оформлення, тому майже неможливо перевірити тих, хто отримує виплати з безробіття і задіяні у тіньовій економіці;

– відсутність інформації про кількість трудових мігрантів;

– небажання бути залученим у трудовій діяльності, що виникає, коли працездатна особа не погоджується на запропоновану їй роботу, зарплату або умови працевлаштування [3].

Цим зумовлено необхідність розглядати залучення трудових ресурсів як комплексну проблему макроекономічного характеру, загострення якої руйнує економічні, соціальні, культурні та демографічні основи соціуму [3].

Безробіття є однією з форм прояву макроекономічної нестабільності в країні, що виражається у перевищенні пропозиції над попитом на робочу силу, коли економічно активне населення не залучене до економічної діяльності, попри активний пошук роботи й готовність працювати. Очевидно, що при неповному використанні наявних

трудових ресурсів економічна система працює не в повну силу її виробничих потужностей, що є гальмом економічного зростання в країні.

Таким чином, безробіття тягне за собою значне скорочення обсягу потенційного валового продукту та національного доходу. За законом Оукена країна втрачає від 2 до 3 % фактичного валового внутрішнього продукту щодо потенційного валового внутрішнього продукту, коли фактичний рівень безробіття збільшується на 1 % у порівнянні з його природним рівнем. Безробіття призводить до зменшення загального споживання, заощаджень та інвестицій, загального збільшення соціального навантаження, нерівномірного розподілу витрат на безробіття між різними групами населення, загального зниження добробуту домашніх господарств, кризи зайнятості молоді, застійного безробіття.

До того ж зростання безробіття спричиняє погіршення ситуації зі злочинністю, погіршення динаміки зростання суспільного інтересу до праці, втрату кваліфікації працездатних громадян та інші проблеми ринку праці. Тобто нині безробіття є однією з найсерйозніших проблем економіки України, що потребує уваги з боку держави та суспільства й негайного розв'язання [4].

Якщо взяти ринок праці, там безробіття є тіньовою стороною зайнятості і, виходячи з цього, усі економічні та соціальні ефекти з точки зору безробіття існують також лише зі знаком «мінус». Безробіття є багатофакторним явищем, що впливає на всі сфери суспільного життя. Однак, цей феномен містить у собі дві сторони: позитивну й негативну, це, ніби палиця на два кінці [5].

Безробіття має низку негативних наслідків, серед як:

– недовикористання економічного потенціалу суспільства, фізичного та інтелектуального виробничого ресурсу;

– недостатній обсяг випуску продукції;

– недоотримання державою доходу;

– втрата кваліфікації та навичок працівниками за довгострокового безробіття;

– зниження рівня життя населення;

– політична нестабільність у суспільстві;

– невдоволення урядом;

– зростання рівня криміналу;

– збільшення психологічної напруженості серед населення;

– невпевненість у майбутньому [4; 5].

Позитивними наслідками безробіття є:

– покращення якісної структури робочої сили;

– підвищення цінності робочого місця;

– зростання рівня дисциплінованості;

– підвищення продуктивності праці;

– формування мотивації до отримання нової професії;

– покращення міжособистісних відносин у трудовому колективі [4; 5].

Таким чином, у роботі визначено, що проблема безробіття є ключовим питанням у ринковій економіці, і, якщо його не розв'язувати, рівень безробіття зростатиме, а стан економіки погіршуватиметься. Напрямами подолання є:

– підвищення добробуту за рахунок особистого трудового внеску, підприємництва та ділової активності;

– надання відповідної допомоги з безробіття;

– збереження робочих місць та перепідготовка осіб, які втратили роботу;

– проведення ґрунтовної пенсійної реформи;

– сприяння всебічному державному захисту інтелектуального потенціалу суспільства;

– проведення спеціальних ярмарків праці для навчальних закладів з метою працевлаштування випускників;

– розширення досвіду організації зустрічей із роботодавцями та колишніми безробітними, які успішно знайшли роботу чи заснували власний бізнес;

– посилення координації міжнародної діяльності щодо інформаційного обміну з питань зайнятості;

– забезпечення стабільного фінансування та державної підтримки розвитку духовної сфери, освіти, науки й культури [6].

Отже, щоб подолати безробіття, необхідно не просто пасивно стримувати його, а докорінно змінювати політику зайнятості.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пономаренко О. О.

Література: 1. Кліменко О. М., Крюкова О. М., Бріль М. С. Макроекономіка : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2012. 135 с. **2.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **3.** Краснокутська Ю. В. Оцінка і прогнозування тенденцій рівня залучення трудових ресурсів. *Бізнес Інформ.* 2017. № 4. С. 132–137. **4.** Наумова М. А. Ретроспективний аналіз безробіття в умовах трансформаційних зрушень на ринку праці України. *Бізнес Інформ*. 2018. № 4. С. 198–208. **5.** Транченко Л. В. Безробіття як соціальна проблема ринкового суспільства. *Економіка та держава.* 2012. № 4. С. 12–15. **6.** Ярова Л. Г. Аналіз рівня безробіття в Україні та напрямки його подолання. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2016. № 10. С. 752–755.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СУЧАСНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

УДК 339.9

Голій Б. С.

Студент 1 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність глобалізації, деталізовано напрями її впливу на економічний розвиток. Проаналізовано, як саме її дія відчувається у сучасній економіці. Конкретизовано позитивні та негативні наслідки глобалізації.*

Ключові слова: *економіка, політика, глобалізація, інтенсифікація, фінанси, інвестиції, світова торгівля, транснаціональна корпорація (ТНК), інтеграція.*

Аннотация. *Исследована сущность глобализации, детализированы направления ее влияния на экономическое развитие. Проанализировано, как ее действие ощущается в современной экономике. Конкретизированы положительные и отрицательные последствия глобализации.*

Ключевые слова: *экономика, политика, глобализация, интенсификация, финансы, инвестиции, мировая торговля, транснациональная корпорация (ТНК), интеграция.*

Annotation. *The essence of globalization is investigated, the directions of its influence on economic development are detailed. Analyzed how its effect is felt in the modern economy. The positive and negative consequences of globalization are specified.*

Keywords: *economics, politics, globalization, intensification, finance, investment, world trade, transnational corporation (TNC), integration.*

© Голій Б. С., 2020

Глобалізація стала однією з найважливіших характеристик сучасної світогосподарської системи, що визначають хід розвитку нашої планети. Вона змусила по-новому переосмислити чимало закономірностей економічного розвитку. Згідно з переважною точкою зору на глобалізацію жодна дія, жоден процес у суспільстві (економічний, політичний, юридичний, соціальний) не можна розглядати ізольовано один від одного. Глобалізація зачіпає практично всі сфери суспільного життя.

Актуальність дослідження впливу глобалізації на функціонування сучасної економіки є визначуваною швидкими темпами розвитку інтеграційних процесів, від яких значною мірою залежить система та характер національного господарства. Ефективність господарської політики проєктується на загальний стан розвитку національної економіки, отже, і на рівень життя населення держави. Розвиток глобалізації змушує науковців шукати нові шляхи розв'язання економічних проблем, що засвідчує їх актуальність.

Метою написання статті є вивчення природи глобалізації, розгляд основних напрямів глобалізації, зокрема глобалізації економіки, а також дослідження позитивних і негативних сторін її впливу на економічний розвиток.

Поняття «глобалізація» походить від латинського слова globus, що у перекладі означає куля, глобус [2]. Поява іменника globalism, який уперше з'явився на сторінках англомовних тлумачних словників, датується 1960 р. [3]. Власне, термін «глобальність» має понад 400-річну історію. Наукове застосування поняття «глобальність» розпочалося у 20-х роках XX ст. Закріплення цього поняття у науковій спільноті значною мірою належить американському соціологу Макліну Д. У 1981 р. він закликав усвідомити та пояснити процес глобалізації відносин у суспільстві [1; 4].

Глобалізація припускає зрощення економік усіх країн в єдину економічну систему з перспективою подібної політичної та ідеологічної уніфікації й можливої культурно-духовної стандартизації. Величезну роль у цьому відіграють транснаціональні корпорації (ТНК). Глобалізація перш за все виявляється у вільному, нічим не обмеженому переміщенні ідей, капіталу, товарів і грошей з країни до країни. Найбільше просування відбулося у сфері фінансів: уже зараз виникла та набула гігантського впливу на все економічне життя світу глобальна фінансова система [3].

Глобалізація виявляється у розширенні проникнення компаній в економіку закордонних країн за допомогою експорту, а у широкому значенні – за допомогою іноземних інвестицій у відкриття заводів з виробництва комплектувальних, у заснування виробничих підприємств або дочірніх фірм зі збуту продукції. У такий спосіб компанії отримують додаткові можливості для збуту, який стримується через недостатні розміри внутрішнього ринку окремої країни.

Розглянемо детальніше головні форми глобалізації світової економіки.

1. Інтенсифікація міжнародної торгівлі товарами та послугами.

Світова торгівля є по суті першою й однією з головних форм міжнародних економічних відносин. Друга половина XX ст. схарактеризувалася суцільною лібералізацією міжнародної торгівлі товарами та послугами під впливом ГАТТ / ВТО. Зменшення середнього розміру тарифів у світі після Другої світової війни сприяло випереджальним темпам зростання світового зовнішньоторговельного обігу (ЗТО) порівняно з темпами зростання світового валового внутрішнього продукту [5]. Окрім цього, суттєво розширився асортимент товарів і послуг, збільшилася частка внутрішньорегіональної торгівлі, посилилася географічна диверсифікація зовнішньоторговельних зв'язків. Упровадження інформаційних технологій у сферу торгівлі змінило ринок, характер продуктів і послуг, сприяло виникненню віртуальної торгівлі.

Однією з форм прояву процесу глобалізації є стрімке зростання міжнародного фінансового ринку та фінансових операцій. Суспільна лібералізація фінансової сфери й упровадження сучасних інформаційних технологій сприяли стрімкому зростанню обсягів фінансових трансакцій та фінансового ринку. Сьогодні за обсягами операцій міжнародні фінансово-кредитні та валютні відносини посідають перше місце серед усіх форм міжнародних економічних відносин.

Однією з визначальних ознак глобалізації є утворення самостійної фінансової сфери, яка функціонує незалежно від міжнародної торгівлі та потоків інвестицій. Держави поступово втрачають контроль над рухом фінансового капіталу, який визначає економічну ситуацію у більшості країн світу.

Кінець XX – початок XXI ст. схарактеризувалися значним посиленням процесу транснаціоналізації світової економіки. Транснаціональні корпорації стали головним суб'єктом економічної діяльності у світовому економічному просторі. З огляду на цю тенденцію чимало дослідників говорять про настання еритранснаціональної економіки, чи нової цивілізації транснаціонального бізнесу. Саме транснаціональні корпорації перетворювалися на структурний елемент економіки багатьох країн, ставали рушійною силою їх розвитку та підвищення конкурентоспроможності. На початку XXI ст. транснаціональні корпорації контролювали до половини світового ВВП, близько 70 % міжнародної торгівлі, 80 % закордонних інвестицій і понад 90 % ліцензій на нову техніку, технології і ноу-хау. На сьогодні економічний потенціал окремих транснаціональних корпорацій перевищує потенціал не лише окремих країн, але і цілих регіонів. Тому більшість країн світу зацікавлені у використанні науково-виробничого та

фінансово-економічного потенціалу транснаціональних корпорацій, створюючи якомога сприятливіші умови для залучення ТНК.

Якщо у 1980 р. загальний обсяг прямих іноземних інвестицій у світі становив 50 млрд дол. США, то вже у 2005 р. він перевищив позначку 1,5 трлн дол. США, тобто зріс у 30 разів. Цьому сприяли циклічні фактори, лібералізація інвестиційного клімату у більшості країн світу й активний розвиток мережі транснаціональних корпорацій [5; 6]. Інтенсифікацією вивезення прямих іноземних інвестицій зумовлено створення у межах світового господарства інвестиційних кластерів, тобто угрупувань країн із переважними потоками інвестицій з одного з центрів економічної тріади, а саме США, Європейського Союзу та Японії.

Одним із вагомих факторів і показників глобалізації є рівень міграції. Як і інші виробничі фактори, робоча сила завжди мігрувала господарським простором планети. Однак, лише наприкінці XX – на початку XXI ст. кількість переміщень, інтенсивність міграційних потоків між країнами, їх динаміка засвідчують справді глобальні масштаби цього процесу. Нині, за даними Міжнародної організації праці, понад 250 млн осіб працюють за межами своїх країн. В окремих регіонах та країнах світу чисельність іммігрантів перевищує кількість місцевого населення. Зокрема, така ситуація є характерною для регіону Перської затоки, куди після відкриття тут величезних покладів нафти хлинула іноземна робоча сила.

На підставі аналізу дії глобалізації можна виділити як позитивні наслідки її впливу, так і негативні. До позитивних наслідків можна віднести прискорення науково-технічного прогресу. Розвиток науки й практичне застосування відкритих нею законів, індустріалізація та інформатизація суспільства спочатку відбуваються у розвинених країнах, а потім розповсюджуються по всьому світу. Глобалізація – це процес, який рано чи пізно охопить всі країни. Народи, які мало забезпечені потенціалом індустріально-інформаційного розвитку, нарешті отримують можливість користуватися її здобутками. Глобальна інтеграція несе й інші значні блага: переваги міжнародного розподілу праці, ефекти масштабу та швидке розповсюдження нововведень у різних країнах. Їй притаманні також плюси зовнішньоекономічного характеру, такі як свобода вибору, що є обумовленою міжнародним рухом товарів, капіталу та робочої сили, свобода мислення, що є тісно пов'язаною з міжнародним рухом ідей [5].

Однак, глобалізація має і негативні наслідки. Особливо слід наголосити на конфліктному характері, якого набуває глобалізація останнім часом. Однією з недомовленостей є конфлікт з приводу розподілу її плодів. Зростаючий добробут та інтеграція окремих країн спричиняють значну економічну залежність інших країн, що призводить до політичної нестабільності. Глобалізація прискорює поширення економічних та фінансових криз, яким чимало країн світу не можуть протидіяти. Глобалізація розділяє світ на два табори: країни, які виграють від цього процесу, і країни, які програють. Чим менше є розвиненою країна, тим менше вона виграє від глобалізації.

Отже, глобалізація являє собою не однорідне, а складне явище, насичене різними, іноді полярними, процесами економічного та соціального життя людства, а також новими викликами для національних економік, що зумовлює появу різноманітних теоретичних концепцій і наукових дискусій. Можна стверджувати, що на початку XXI ст. процес глобалізації динамізується та проявляється у певних, властивим саме йому формах. Вони дістають матеріальне втілення у збільшенні обсягів та диверсифікації структури міжнародної торгівлі, інтенсифікації міжнародних фінансових транзакцій, виникненні транснаціонального бізнесу, різкому зростанні вивезення прямих закордонних інвестицій та інтенсифікації міжнародної міграції робочої сили. За сучасних умов, коли розвиток глобалізаційних процесів має як позитивні, так і негативні наслідки, завдання суспільства полягає у тому, щоб за умов посилення глобалізаційних процесів створити таку світову систему, яка дозволила б дістати від глобалізації максимально позитивний ефект, знизивши до мінімуму втрати.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Шифріна Н. І.

Література: 1. Косик Я. В, Чигирин О. Ю. Глобалізація як закономірність розвитку сучасної економіки. *Механізм регулювання економіки.* 2011. № 2. С. 191–196. **2.** Арсеенко А. Г. Глобализация: социальные изменения и последствия в преддверии XXI века. *Социология: теория, методы, маркетинг.* 1999. № 8. С. 146–162. **3.** Крисенко К. А. Глобалізація та її наслідки для економіки країн світу. URL: http://center.kr-admin.gov.ua/index.php?q=Elibr/27.html. **4.** Офіційний сайт Світового банку. URL: http://www.worldbank.org. **5.** Сазонець І. Л. Посилення ролі ТНК: позитивні та негативні наслідки. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України.* 2009. № 24. С. 122–127. **6.** Павленко О. П. Інвестиційна політика як складова розвитку фінансової системи України в глобалізаційних умовах. *Економіка. Управління. Інновації.* 2014. № 1. С. 72–86.

ВПЛИВ МАСОВОЇ КУЛЬТУРИ НА СПОЖИВЧУ ПОВЕДІНКУ

УДК 659.44

Гришко А. Б.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено питання впливу масової культури на споживчу поведінку. Деталізовано особливості становлення й розвитку масової культури, а також її властивості. Обґрунтовано важливість вивчення споживчої поведінки для розуміння сучасної споживчої ситуації.*

Ключові слова: *культура, масова культура, поведінка, споживач, споживча поведінка, адаптація.*

Аннотация. *Исследован вопрос влияния массовой культуры на потребительское поведение. Детализированы особенности становления и развития массовой культуры, а также ее свойства. Обоснована важность изучения потребительского поведения для понимания современной потребительской ситуации.*

Ключевые слова: *культура, массовая культура, поведение, потребитель, потребительское поведение, адаптация.*

Annotation. *The question of the influence of mass culture on consumer behavior is investigated. The features of the formation and development of mass culture, as well as its properties are detailed. The importance of studying consumer behavior for understanding the current consumer situation has been substantiated.*

Keywords: *culture, mass culture, behavior, consumer, consumer behavior, adaptation.*

Масова культура охоплює розваги та інформацію, що переважає у сучасному суспільстві. Засоби масової інформації, телебачення, радіо, Інтернет, спорт, кінематограф, музика, масова література, образотворче мистецтво та багато іншого формують масову культуру. Своєю чергою, вона допомагає людині створювати власні уподобання, які є пов'язаними з тенденціями розвитку масової культури. Необхідність появи та популяризації цього явища є зумовленою стрімким розвитком розважальної індустрії та науково-технічного прогресу.

Актуальність висвітлення впливу масової культури на споживача та впливу медіа на механізм створення культурних ярликів є зумовленою тим, що все ще не існує єдиної думки щодо цих понять, а недостатня кількість досліджень цієї проблеми створює нові питання. Смаки й уподобання, які весь час змінюються, стимулюють масову культуру адаптуватися під них, що відкриває можливості для дослідницького поля.

Дослідженням питань масової культури займалися і займаються чимало науковців, серед них Еко У., Еліот Т., Ловенталь Л., Макдональд Д., Мораві А., Переверзєв М., Косцов Т., Розенберг Б. та ін. Однак, попри наявність численних теоретичних розробок мінливими умовами сучасного економічного життя зумовлено необхідність детальнішого розгляду цього питання.

Масова культура створює, а у деяких країнах є основою культури споживання, яка є на сьогодні як ніколи актуальною. Ця культура залежить від економічного орієнтира та ґрунтується на принципах ринкового орієнтування. У сучасній Україні культура споживання є неоднорідною, що пов'язано з нерозвиненістю власної масової культури та запозиченням її з інших країн. Задля більшої конкретики та якості ринку слід упорядкувати й визначити напрями формування масової культури в Україні. Так, виготовляючи український товар, можна стати не тільки брендом, а й популяризувати свою культуру серед інших країн, дати їм змогу дізнатися про Україну від носіїв її культурного коду.

Після визначення бази, на якій можна сформувати українську масову культуру, статне зрозуміліше, як популяризувати продукцію і серед українців. Відчуваючи згуртованість та розуміння культурного підґрунтя, людям легше ідентифікувати себе у суспільстві, у котрому вони існують.

Масова культура є пов'язаною із багатьма аспектами життя та наукової діяльності. Охоплюючи чимало понять, вона все-таки про формування суспільства. Тому важливо розглядати і вивчати цю тему як основу людської сутності. Задля ефективної співпраці споживача та виробника важливо визначити спільне. Культура – це все те, що створюється людиною і при цьому саме створює людину, виробляє сам феномен людяності. Література, мистецтво, філософія є у цьому сенсі безперечними компонентами культури, оскільки вони створюються людством для самоусвідомлення та перетворення людства.

© Гришко А. Б., 2020

Значення масової культури полягає у тому, що вона виявилася не просто одним із різновидів культури, а фактично позначила якісні зміни у змісті, функціонуванні та поширенні світової культури, всеосяжний вплив масової культури на людину і суспільне життя перетворили її на панівний тип культури XX ст. Батьківщиною масової культури заведено вважати США, а найхарактернішими її зразками – продукцію Голлівуду та провідних світових телевізійних каналів [1].

Масовій культурі часто протиставляється класична європейська та елітарна культури, для яких найвищою цінністю є духовність, інтелектуалізм, освіченість, високі стандарти моральності та розуміння краси, а також вільна творча діяльність самобутньої обдарованої особистості, яка створює твори, що відрізняються незаперечними унікальними якостями. Відтепер усе це частково втрачає своє значення і, перетворившись на різновид високоефективного індустріального виробництва, масова культура забезпечує процеси інтеграції, консолідації й об'єднання сучасного суспільства, освоюючи й підпорядковуючи собі традиційні простори, області та галузі національних, народних, релігійних і регіональних культур, а також субкультури окремих верств населення.

У зв'язку з орієнтацією її на інтерпретацію повсякденності однією з особливостей її змісту та функціонування стало створення якоїсь віртуальної реальності, яка по суті майже не відрізняється від дійсності. Тому масова культура прагне активізувати й розширити передусім не стільки інтелектуальні, скільки психологічні та психофізіологічні механізми сприйняття широкого спектра – від радощів і насолоди до жаху. Це полегшує проникнення текстів, оцінок і цінностей масової культури у масову свідомість і пояснює те, що не тільки твори та творці масової культури, а й спосіб життя, предмети побуту, які з'явилися, наприклад, на екрані телевізора, здатні вторгнутися у повсякденне життя людей, стати складовою їх повсякденної культури. Тому масова культура виявилася найтісніше пов'язаною зі споживанням, стає складовою ринкового механізму торгівлі, націлюючи людину на задоволення не стільки духовних, але перш за все матеріальних потреб.

У результаті, долаючи деякі свої негативні риси, сучасна масова культура забезпечує масовий попит на культурну продукцію та за сучасних умов усе частіше виконує інформаційні, освітні та просвітницькі функції, коли завдяки засобам масової комунікації людина стає учасником загальносвітових культурних процесів [2].

Величезній кількості людей масова культура забезпечила доступ до духовної спадщини минулих епох, визначних творів світової художньої культури. Відбулася велика соціальна революція, що є пов'язаною з колосальною зміною форм, способів і зразків життя людини. Індивід став отримувати гігантську кількість інформації через електронні засоби масової комунікації, змінилася кількість, форма і зміст соціальних контактів. Відбулися фундаментальні зміни у культурно-ціннісній орієнтації людини, становленні єдиного підґрунтя загальнолюдської культури, формуванні нових і нових потреб, нових форм життя, культурних стереотипів.

Змінилася модель особистості: замкнена статична особистість людини індустріального суспільства стала динамічною. Відмінною рисою сучасної культури є динамізм процесів інформаційного обміну, що сприяє появі культурного різноманіття (мультикультуралізму). Зв'язок масової культури та мультикультуралізму полягає у тому, що ці феномени є наслідком глобалізаційних та інформаційних процесів. Завдяки ЗМІ масова культура легко «освоює» новий культурний простір і стає засобом здійснення мультикультурності, водночас фактором її становлення.

Попри те, що духовну кризу пов'язують з масовою культурою, вона не є її причиною, а неминучим наслідком культурно-історичного розвитку на фундаменті раціоналізму. Подолання духовної кризи у рамках масової культури можливе, оскільки вона проявляє здатність до трансформацій, що сприятиме формуванню нового суб'єкта культуротворчого процесу.

За одним із базових визначень, масова комунікація у культурі являє об'єктивно-історичний процес спадщини, пов'язаний із потребами суспільства, що сприяє як соціалізації особистості, так і функціонуванню самої культури. Саме тому сучасні засоби масової комунікації являють собою не тільки соціально-економічну або техніко-технологічну структуру, а й потужний культурний і соціокультурний процес, що охоплює синтетичні медіамистецтва, культурні образи й символи, пов'язані з духовністю, цінностями, мораллю та ін. За сучасних умов надзвичайно насиченого комунікативного потоку візуальна комунікація стає універсальним засобом передачі інформації, тоді як вербальна комунікація будується на лексично виділених одиницях, що відповідають реаліям світу.

Нині відбувається процес необхідної адаптації всієї системи культури, що зводиться до формування глобального інформаційного простору та створення іншого типу культурної єдності:

– розширюється комунікаційне поле, де панують спільні стереотипи, загальні оцінки, загальні параметри необхідного поводження, загальнодоступні, тобто найпростіші компоненти; це породжує масу зручностей, але водночас позбавляє діалог між культурами будь-якого сенсу;

– культура втрачає свою головну особливість, характерну для епохи локальних культур, – стаціонарність, що є пов'язаною з ознаками такої культури: завершеністю, наявністю відповідних культурних опозицій та ін.;

– різко збільшується швидкість руйнування старих цінностей, стискаються часові рамки цього процесу, що не дозволяє новим символам і знакам адаптуватися до традиційної знакової системи цінностей; символи та образи старої культури зникають або змінюють свій сенс і значення, а нові цінності настільки розходяться з традиційними, що їх культуроутворюючий сенс залишається не завжди ясним і відкритим [3].

Порушується синхронізація культури, коли новоутворення у ній формуються настільки стрімко, що не встигають адаптуватися до традиції, через яку передається досвід, однак, самі стають досвідом. Ядром такої нової форми комунікаційної організації суспільства стає не просто інформація, а мережева логіка його базисної структури, що надає поширюваній інформації особливі якості та функції, системно перетворюючи всі основні сфери життєдіяльності людей, від економіки і політики до освіти й культури. Створення віртуальної наднаціональної ментальності спричинило глибокі зміни у системі відносин між народною, елітарною та масовою культурами. Висока (елітарна) культура спростовується дійсністю, а феномен масової культури фактично замінив культуру народну [4]. Це значною мірою визначило зв'язок елітарної та масової культури у нашій країні, що, з одного боку, дозволяло до певного моменту масовій культурі створювати зразки, що конкурують зі зразками елітарної культури, однак, з іншого боку – негативно впливати на розвиток культури загалом.

Отже, масова культура є формою, якої набуває культурний розвиток за умов постіндустріальної цивілізації, що налаштована на масову свідомість, це образ життя сучасної людини.

Науковий керівник – старший викладач Афанасьєва О. М.

Література: 1. Монина Н. П. Культурология : учебно-методическое пособие. Омск : Изд-во Омского государственного университета, 2009. 212 с. **2.** Ван Чу. Типологические черты современной массовой культуры. URL: http://elib.bsu.by/handle/123456789/152798. **3.** Алексеев П. В. Социальная философия : учебное пособие. М. : Проспект, 2015. 347 с. **4.** Москаленко Л. Б. Динамизм массовой культуры (формирование культурной индустрии и шоу-бизнеса на постсоветском пространстве). URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/help/2015_Statistic.pdf. **5.** Шишова Н. В., Акулич Т. В., Бойко М. И., Власова А. М. История и культурология : учебное пособие. М. : Логос, 2000. 456 с.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ПРАЦІ

УДК 331.5

Гаркавий Д. М.
Долгий А. О.

Студенти 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено сутність безробіття як економічного явища сучасності. Досліджено наслідки зниження темпів економічного зростання, негативних демографічних і міграційних тенденцій, уповільнення*

© Гаркавий Д. М., Долгий А. О., 2020

структурних змін економіки, а також оголошеного карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції COVID-2019. Обґрунтовано важливість приділення особливої уваги урядами всіх країн світу питанням підвищення рівня зайнятості за умов економічної кризи та пандемії..

Ключові слова: *економіка, політика, ринок праці, глобалізація, зайнятість, безробіття, пандемія, глобалізація ринку праці, лібералізація ринку праці.*

Аннотация. *Определена сущность безработицы как экономического явления современности. Исследованы последствия снижения темпов экономического роста, негативных демографических и миграционных тенденций, замедления структурных изменений экономики, а также объявленного карантина в связи с распространением коронавирусной инфекции COVID-2019. Обоснована важность уделения особого внимания правительствами всех стран мира вопросам повышения уровня занятости в условиях экономического кризиса и пандемии.*

Ключевые слова: *экономика, политика, рынок труда, глобализация, занятость, безработица, пандемия, глобализация рынка труда, либерализация рынка труда.*

Annotation. *The essence of unemployment as an economic phenomenon of our time is determined. The consequences of a slowdown in economic growth, negative demographic and migration trends, a slowdown in structural changes in the economy, as well as the announced quarantine in connection with the spread of the coronavirus infection COVID-2019 were investigated. The importance of paying special attention by the governments of all countries of the world to the issues of increasing the level of employment in the context of the economic crisis and pandemic is substantiated.*

Keywords: *economics, politics, labor market, globalization, employment, unemployment, pandemic, labor market globalization, labor market liberalization.*

Важливим науковим завданням є дослідження тенденцій розвитку ринку праці у країнах світу. За умов глобалізації зміни, що відбуваються на ринку праці, мають загальносвітові наслідки. Для України розвиток ринку праці у світі має особливе значення. Ринок праці України зазнає істотного зовнішнього впливу, що зумовлено великим відтоком трудових мігрантів з України до країн Європи, а також загостренням внутрішніх проблем забезпечення зайнятості. До цього ж в Україні доцільно використовувати досвід країн світу для розв'язання проблему сфері зайнятості населення.

Актуальність цих проблем підтверджується чималою кількістю наукових досліджень. Так, у дослідженні Бурджалова Ф. зі співавторами розглянуто особливості функціонування ринку праці за умов економічної кризи, досліджено вплив кризи на динаміку зайнятості у розвинених країнах світу, а також параметри розвитку міжнародної трудової міграції [1]. Пріоритетність проблем зростання безробіття підкреслює Бородаєвський А. Автор звертає увагу на наростальний характер негативних тенденцій соціально-економічного розвитку, зокрема у країнах Європейського Союзу [2]. З праці Юнгблюда Д. випливає, що соціальні системи, сформовані у країнах Західної Європи, вимагають глибокого реформування, що має стати прерогативою Європейського Союзу [3]. У цій сфері ЄС має істотні проблеми внаслідок негативних демографічних тенденцій і припливу некваліфікованих мігрантів із третіх країн. З іншого боку, Європейський Союз зазнає труднощів щодо забезпеченості кваліфікованими трудовими ресурсами. Одним з основних способів розв'язання подібних проблем є трудова міграція. Попри велику увагу до дослідження тенденцій розвитку ринку праці у країнах світу, через постійну зміну ситуації необхідно здійснювати додаткові поглиблені дослідження.

Метою написання статті є аналіз тенденцій розвитку ринку праці в Україні та у країнах світу за сучасних умов, а також визначення орієнтирів для подолання негативних явищ на ринку праці.

Міжнародний, або світовий ринок праці – це система відносин, що виникають задля задоволення попиту та пропозиції у світових трудових ресурсах, умов формування робочої сили, оплати найманої праці та соціального захисту робітників, необхідність якого виникає через нерівномірність кількості та якості робочої сили у країнах світу та різних підходів кожної нації до них.

Основними тенденціями розвитку міжнародного ринку праці є його глобалізація, посилення міграційних процесів, розширення використання міжнародних трудових норм.

Як приклад розглянемо Україну. Країна ще повністю не сформувала свою економіку, вона є перехідною, а тому цікаво переглянути можливі варіанти розвитку. Практично всі українські уряди проводили обмежувальну політику на ринку праці, покладаючись на жорстке регулювання та адміністративне втручання. Побоюючись, що високий рівень безробіття зруйнує основи формування молодої незалежної нації, Україна намагалась запобігти скороченню зайнятості та реструктуризації економіки. Тривалий час зберігалися державні підприємства. Часто нові власники приватизованих підприємств повинні були брати на себе зобов'язання щодо збереження певного рівня зайнятості протягом доволі тривалого часу. Розвиток приватного сектора гальмувався складним бізнес-

кліматом, який, окрім усього іншого, характеризувався надмірним регулюванням підприємницької діяльності та масштабною корупцією [4].

Свої перші кроки Україна робила після розпаду СРСР, а тому серед людей, які відповідали за ринок праці та економіку загалом, було багато прихильників старого порядку й планової економіки. Однак, навіть у плановій економіці ринок праці був більш ринковим, оскільки працівники мали можливість обирати собі професію та місце роботи залежно від особистих уподобань та окремих стимулів. Тому зрештою українці відреагували на негнучкість системи та економічні реалії перехідного періоду, приховуючи свою економічну діяльність у сфері нерегульованого тіньового сектора та мігруючи у пошуках роботи усередині країни та за її межі.

На сьогодні політика, яку проводить Україна, дуже сильно відрізняється від тієї, що проводять країни з перехідною економікою у Центральній і Східній Європі, які є більш схильними до ліберальних заходів, усуваючи регулятивні бар'єри з метою пришвидшити реструктуризацію економіки, стимулюючи розвиток приватного сектора заради зміни структури зайнятості.

Важливими для нашої країни є такі основні моменти:

– лібералізація ринку праці;

– створення належної системи регулювання;

– дерегуляція.

Важливим питанням є дослідженні ринку праці у країнах Європейського Союзу, оскільки Україна прагне стати членом цієї організації. Аналіз статистичних даних в англомовній Вікіпедії засвідчує, що на сучасному етапі у країнах Європейського Союзу загострюються проблеми безробіття. Це сталося внаслідок зниження темпів економічного зростання, негативних демографічних і міграційних тенденцій, а також уповільнення структурних змін економіки. Саме тому у межах економічної політики Європейського Союзу пріоритетна увага приділяється питанням підвищення рівня зайнятості. У ЄС сформовано єдиний регіональний ринок праці, який через свої масштаби набув світового значення. Тому важливим науковим завданням є дослідження стану і тенденцій розвитку ринку праці у країнах Європейського Союзу. За умов глобалізації зміни, що відбуваються на ринку праці такого великого регіону як Європа, матимуть загальносвітові наслідки.

Важливим питанням у дослідженні ринку праці Європейського Союзу є оцінка рівня його інтеграції. ЄС являє собою інтеграційне об'єднання, побудоване на принципах наднаціональної інтеграції. У рамках Європейського Союзу створений єдиний внутрішній ринок, що є простором, у межах якого гарантується свобода переміщення товарів, осіб, послуг і капіталу. Єдиний внутрішній ринок охоплює територію країн – членів ЄС і є формою їх економічної інтеграції. Головна мета єдиного внутрішнього ринку – забезпечити реалізацію принципу чотирьох свобод (свободи руху товарів, послуг, робочої сили і капіталу), що створює комплексну суспільно-економічну програму формування єдиної економічної системи Європейського Союзу. Ринок праці Європейського Союзу поєднує аналогічні ринки країн – членів ЄС на основі забезпечення мобільності трудових ресурсів і створення єдиних інститутів, що регулюють трудові відносини. Ринки праці країн Європейського Союзу об'єднані інституціонально. Громадянам ЄС надано право не тільки вільно переміщатися у рамках простору угруповання, але і вступати у трудові відносини в кожній із країн – членів ЄС [6].

Ринок праці у Європейському Союзі є доволі гнучким, однак, ураховуючи дані щодо рівня зайнятості у ЄС, чимало видів діяльності залишаються поза увагою самих європейців (в основному так званої «брудної» або професії, що потребують багато вільного часу), але цю нішу заповнюють мігранти, у тому числі зі Східної Європи та України.

Основними тенденціями розвитку ринку праці у світі є глобалізація економіки. Глобалізація ринку праці на практиці являє собою формування єдиного механізму, що має узгодити попит і пропозицію робочої сили незалежно від країни, де проживає та чи інша людина. Причинами прискорення цього процесу є:

– поява системи міжнародного розподілу праці;

– розвиток світової інфраструктури, валютної системи;

– міжнародна міграція населення;

– стрімке зростання світової торгівлі, а через це і потоків іноземного капіталу, який потім інвестується;

– прискорення технологічних змін [4].

За останню чверть сторіччя відбувся загальний процес глобалізації ринку праці. Причинами цього принципово нового процесу, що докорінно змінює характер світового положення щодо трудових ресурсів, стали:

– посилення міжнародних зв'язків, зокрема, формування міжнародних об'єднань, що передбачають існування єдиних ринків праці (наприклад, ЄС чи країн, що підписали Шенгенську угоду);

– зростання рівня мобільності населення, включаючи просторову мобільність;

– розширення транспортних мереж і загальна динамічність економіки;

– розвиток цифрових технологій та штучного інтелекту.

Під дією цих та інших факторів формуються певні загальні підходи до регулювання ринків праці країн світу, що спираються на інтеграцію всього того, що виявилося найефективнішим у кожній окремій моделі регулювання соціально-трудових відносин.

Основними напрямами у сучасних відносинах щодо щодо трудових ресурсів є:

– інтеграція різних моделей ринків праці, утворення на їх основі певної глобальної моделі, що синтезує найефективніші компоненти кожної при перенесенні акцентів на активізацію рішучих дій кожної працездатної особи на ринку праці;

– зменшення амплітуди структурних коливань ринку праці, зокрема змін рівня безробіття;

– підвищення мобільності населення й відповідне зростання фрикційного безробіття;

– підвищення динамічності економіки й відповідне збільшення технологічного та структурного безробіття по всьому світу;

– поширення нестандартних форм зайнятості (досвід країн, що розвиваються, свідчить про зростання незареєстрованої зайнятості навіть на етапах економічного пожвавлення й збільшення обсягів попиту на робочу силу з боку зареєстрованих структур);

– збільшення обсягів виробництва за відсутності адекватного зростання рівня зайнятості [7].

Розглянемо вплив останніх подій у світі на ринки праці. На сьогодні Україна, як і весь світ, зіткнулася з поєднанням двох кризових процесів – світова економічна криза та вірусна пандемія. Вплив цих кризових явищ на ринок праці України та світу є очевидним. У більшості країн світу оголошено карантин. Бізнес очікує зниження товарообігу й обсягу виробництва, однак, поки не налаштований на звільнення працівників. Як повідомляє пресслужба Державної служби зайнятості України з початку карантину, тобто від 12 березня 2020 р., у центрі було зареєстровано понад 40 тисяч безробітних осіб. Станом на 7 квітня 2020 р. кількість безробітних, які були зареєстровані у Державній службі зайнятості, становила 364 тисяч безробітних, що на 41 тисячу осіб, або на 13 % більше у порівнянні з минулим роком [7].

Станом на початок квітня кількість нових вакансій продовжує зменшуватися. Так, тільки за два тижні карантину кількість вакансій знизилася на 34 %, про що повідомляє Національний банк України [8].

За прогнозами аналітиків малому та середньому бізнесу взагалі доведеться тимчасово припинити свою діяльність у зв'язку з продовженням карантину.

У найближчі пів року ринок праці очікує один із найбільших викликів – закриття кордонів, продовження карантину у країнах Європейського Союзу та повернення українських заробітчан у зв'язку з пандемією та негативними тенденціями в економіках європейських країн.

У зв'язку із запровадженням та продовженням карантинних заходів у країні до 24 квітня 2020 р. уряд переглянув макроекономічні показники.

Так, постановою КМУ від 29.03.2020 р. № 253 «Зміни, що вносяться до постанови КМУ від 15 травня 2019 р. № 555» заплановано зниження ВВП України до 4,8 %, розмір номінального ВВП 3985,5 млрд грн [9]. У Кабміні прогнозують збільшення рівня безробіття за підсумками року з 8,1 % до 9,4 %. Очікується, що пік безробіття припаде на перше півріччя 2020 р., тоді як у другій половині уряд прогнозує поступове відновлення економіки та покращення стану справ. Попри негативні прогнози, держава ще не запропонувала дієвих комплексних програм для вітчизняного бізнесу та безробітних для розв'язання проблем, пов'язаних із подоланням економічного спаду та безробіття.

Зростання рівня безробіття стане однією із головних ознак економічної кризи, яка спіткає Україну у поточному році. Падіння економіки лише поглибиться через ситуацію із карантинними заходами у світі, пов'язаними з подоланням COVID-19.

У період економічної кризи та карантину потрібно змінювати державну підтримку бізнесу [10–12]. Наразі соціальна допомога найбільш незахищених верств населення є дуже важливою, однак, потрібно розробляти програми стимулювання бізнесу шляхом різноманітних кредитних програм, зниження кредитних ставок, надання додаткових преференцій найбільш вразливим галузям економіки (авіаперевезення, туризм, сфера послуг та розваг). Для зниження рівня безробіття держава могла б піти шляхом реалізації масштабних інфраструктурних проєктів (побудова доріг, розбудова об'єктів інфраструктури, відновлення потенціалу туристичної галузі), зниження податків на працю, установлення «податкових канікул» для найбільш вражених галузей економіки, розвитку цифрової економіки та цифрових сервісів. Завдяки таким проєктам можна було б суттєво знизити безробіття та стимулювати розвиток економіки України.

Отже, за сучасних умов ринок праці світу зазнає істотних проблем щодо забезпечення зайнятості населення, що ускладнюється наслідками світової економічної кризи та пандемії. Ринок праці у країнах світу є нестабільним, ефективність подолання кризових явищ залежатиме насамперед від приборкання пандемії коронавірусу COVID-2019.

Науковий керівник – д-р екон. наук, доцент Мащенко М. А.

Література: 1. Бурджалов Ф. Э., Гоффе Н. Н., Гришин Р. Н. Рынок труда: реакция на кризис (по материалам зарубежных стран). М. : МЭМО РАН, 2011. 185 с. **2.** Бородаевский А. Д. Тенденции социально-экономического развития в разных регионах мира. *Мировая экономика и международные отношения.* 2007. № 4. С. 18–29. **3.** Юнгблюд Д. Социально-экономические модели развития стран: основные особенности, эффективность, перспективы. *Общество и экономика.* 2007. № 7. С. 99–117. **4.** Куликов В. С. Поиск гарантии энергетической безопасности: западноевропейские компании в Восточной и Юго-Восточной Азии. *Актуальные проблемы Европы*. 2008. № 2. С. 181–193. **5.** Economy of the European Union. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Economy_of_the_European_Union. **6.** Абрашка О. В. Стан і тенденції розвитку ринку праці ЄС: орієнтири для інноваційного підйому. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі.* 2011. № 5. С. 87–94. **7.** Карантин залишив без роботи 40 тисяч українців. URL: https://minfin.com.ua/ua/2020/04/08/43206472. **8.** Економічний огляд тижня від 03.04.2020 р. // Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Week_in_review_2020-04-02.pdf?v=4. **9.** Про внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України від 15 травня 2019 р. № 555 : Закон України від 29.03.2020 № 253// База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/253-2020-%D0%BF. **10.** Мащенко М. А. Теоретичне обґрунтування сутності економічної категорії «інвайронментальна безпека». *Вісник економіки транспорту і промисловості.* 2017. № 60. С. 49–55. **11.** Мащенко М. А. Стратегія управління інвайронментальною безпекою підприємства. *Сталий розвиток економіки.* 2018. № 4. С. 114–120. **12.** Мащенко М. А. Сутність та необхідність регулювання інвайронментальної безпеки промислового підприємства. *Економічний дискурс.* 2018. № 4. С. 90–97.

ПИТАННЯ БІПАТРИЗМУ В УКРАЇНІ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

УДК 342.718

Дорошева А. А.

Студент 1 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність поняття біпатризму (подвійного громадянства). Конкретизовано пов'язані із цим проблеми, окреслено напрями їх ефективного розв'язання.*

Ключові слова: *громадянство, законодавство, подвійне громадянство, біпатризм, правовий статус людини та громадянина, конституційне право.*

Аннотация. *Исследована сущность понятия бипатризма (двойного гражданства). Конкретизированы связанные с этим проблемы, определены направления их эффективного решения.*

© Дорошева А. А., 2020

Ключевые слова: *гражданство, законодательство, двойное гражданство, бипатризм, правовой статус человека и гражданина, конституционное право.*

Annotation. *The essence of the concept of bipatrism (dual citizenship) is investigated. The problems connected with this are specified, the directions of their effective solution are determined.*

Keywords: *citizenship, legislation, dual citizenship, bipatrism, legal status of a person and a citizen, constitutional law.*

Проблема множинності громадянства набуває особливого значення в Україні й у світі загалом. Зацікавленість цією проблемою є зумовленою зокрема факторами набуття громадянства РФ громадянами України, які виїхали на її територію з Луганської та Донецької областей за часів АТО, а також інформуванням ЗМІ щодо наявності подвійного громадянства у жителів прикордонних містечок Західної України. До того ж чимало громадян України виїжджають із країни на постійне проживання за її межі з надією покращити свій матеріальний стан шляхом працевлаштування за кордоном, зберігаючи при цьому можливість повернутися до України, отримати громадянство іншої країни, зберігаючи при цьому українське громадянство.

В українській юридичній літературі, на жаль, не приділено належної уваги проблемам біпартизму. Окремі аспекти цієї проблеми розглядали Бусол О., Р. Бедрій О., Кабірадж С., Коломієць О., Копиленко О., Суржинський М. та ін. Однак, системного дослідження це питання не отримало.

Біпатризм – це правове становище фізичної особи, коли людина має громадянство двох або більше країн. Важливо те, що кожна з цих країн має право вимагати з цієї людини виконування всіх своїх обов'язків. Такий статус подвійного громадянства можливий тільки серед тих країн, які уклали певну угоду між собою. Наприклад, Велика Британія має таку угоду з Австралією, Індією, Канадою. У Франції така є така угода з Канадою, Португалією та Бразилією; подвійне громадянство при цьому не розповсюджене у міжнародній практиці.

Принцип єдиного громадянства утвердився у Конституції (ст. 4) та у Законі України «Про громадянство України» (ст. 2; 19) [1; 2]. Цей принцип у контексті ст. 9 вказаного Закону означає громадянство держави Україна, що виключає можливість існування громадянства адміністративно-територіальних одиниць України. Якщо громадянин України набув громадянства (підданства) іншої держави або держав, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України. Якщо іноземець набув громадянства України, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України [2].

Отже, на законодавчому рівні de jure виключається ситуація наявності подвійного громадянства. Однак, навіть у випадку, коли особа вирішила добровільно набути громадянства іншої держави, припинення громадянства України відбувається через процедуру втрати громадянства, проте до моменту прийняття Президентом України указу про припинення такою особою громадянства України вона буде особою з подвійним громадянством (de facto).

Ще один проблемний момент: громадянин України набув іноземного громадянства іншої країни, однак, яким чином органи влади України можуть дізнатися про такий факт? Механізм контролю за ситуацією можливого виникнення біпатризму законодавством не передбачений, декларування другого громадянства законодавством не передбачено. Доведення факту його наявності також має певні труднощі, оскільки окремі країни (наприклад, Румунія, Угорщина, Ізраїль) не надають довідок про подвійне громадянство. Договорів про обмін інформацією між Україною й іншими країнами у галузі подвійного громадянства не існує. Водночас якщо у спецслужб існує інформація про іноземний паспорт свого громадянина, й особливо чиновника, вони мають лише право зробити запит.

Таким чином, сьогодні законодавство України жодним чином не регулює механізм виявлення ситуацій біпатризму та не визначає правових наслідків порушення принципу єдиного громадянства.

Подвійне громадянство може виникнути зокрема як результат колізій законів про громадянство різних країн.

Біпатризм виникає, наприклад, у разі народження дитини у країні, де домінує право ґрунту, у батьків, які є іноземними громадянами. Унаслідок набуття громадянства за правом крові вона набуває й іншого громадянства країни народження за панівним правом ґрунту. За Віденською конвенцією про дипломатичні відносини 1961 р. та Віденською конвенцією про консульські відносини 1963 р. право ґрунту не розповсюджується лише на дітей іноземних дипломатів і консулів.

Незалежно від місця народження дитини у шлюбі, якщо батьки мають різне громадянство, у разі, якщо законодавство країни будь-кого з батьків містить правило, за яким право крові діє і тоді, коли один із батьків має громадянство даної держави, також складається ситуація подвійного громадянства. У випадку народження дитини на території третьої держави, де діє право ґрунту, вона може набути громадянства цієї третьої держави.

При укладанні шлюбу з іноземним громадянином українське законодавство, наприклад, не передбачає припинення (позбавлення) українського громадянства, проте законодавство країни подружжя може закріплювати автоматичність набуття другим із подружжя (зокрема жінкою) громадянства цієї країни. Так, спрощену процедуру набуття громадянства іншої країни при укладанні шлюбу з іноземцем дозволяють норми Європейської конвенції про громадянство [3].

Ст. 3 Гаазької конвенції 1930 р. встановлює принцип невизнання подвійного громадянства [4]. Однак, немає міжнародно-правової норми, що забороняє чи обмежує застосування державами цього принципу. Міжнародні норми переважно регулюють колізії щодо реалізації обов'язків щодо проходження військової служби (зокрема, гл. 2 Європейської Конвенції про скорочення випадків множинного громадянства та виконання військових обов'язків у випадках множинного громадянства від 6 травня 1963 р.), дипломатичного захисту біпатридів (наприклад, Гаазька конвенція про деякі питання щодо колізій законів про громадянство 1930 р.).

Серед механізмів розв'язання проблеми подвійного громадянства – усунення ситуації біпатризму слід назвати внутрішньодержавні й міжнародно-правові. Внутрішньодержавними способами скорочення біпатризму є:

– надання біпатридам права відмови від одного зі своїх громадянств (оптація);

– негативна оптація: так, у разі народження дитини в іноземних громадян, один із яких народився у цій країні, така дитина отримує громадянство цієї країни. Але після досягнення повноліття вона має право відмовитися від громадянства цієї країни протягом певного строку, що і передбачено чинним Законом «Про громадянство в Україні»;

– законодавством окремих держав установлюється кількість поколінь осіб, які постійно проживають за кордоном і можуть передати дітям своє громадянство по праву крові, а також визначаються умови втрати громадянства особами, народженими за кордоном;

– практично в усіх державах основною характерною рисою громадянства вважають лояльність особи до своєї держави; порушенням лояльності є вступ на державну або військову службу іноземної держави або натуралізація в іноземній державі з власної волі, що спричиняють експатріацію у країні первинного громадянства;

– для скорочення випадків набуття множинного громадянства за правом крові при змішаному шлюбі законодавство деяких держав наділяє дітей від такого шлюбу громадянством за правом крові батька;

– в абсолютній більшості правових систем введено принцип, згідно з яким вступ у шлюб з іноземцем не впливає на громадянство жінки. Найбільш поширеним і демократичним способом усунення подвійного громадянства є оптація, яка закріплюється у більшості договорів про громадянство [5].

Ситуація біпатризму може виникнути також за клопотанням особи внаслідок натуралізації. При цьому зацікавлена особа має виконати вимоги країни, яка приймає (зокрема, щодо законності та тривалості перебування на території цієї країни), та (або) здійснити мінімальні інвестиції в економіку країни, яка приймає.

Позитивні аспекти біпатризму характеризуються свободою переміщення, підприємництва та інвестицій, альтернативного оподаткування. На правах громадянина можна в одній країні взяти кредит на вигідних умовах, а освоїти його в економіці іншої держави на тих самих цивільних правах. У сфері оподаткування реально претендувати на застосування лояльних законів тієї країни, де переважно проживає біпатрид.

Ризики подвійного громадянства є пов'язаними з дипломатичним захистом, військовою та державною службою, оподаткуванням. Згідно з Гаазькою конвенцією 1930 р. держава не може надавати дипломатичний статус комусь зі своїх громадян від іншої держави, громадянином якої він також є [4]. У третій країні перебування біпатрида розглядають як такого, що має одне громадянство (яке саме, як правило, визначає суд).

Кожна держава покладає на громадян військовий обов'язок і, якщо особа виконала свій обов'язок на території однієї з країн свого громадянства, то в іншої країни може виникнути претензія щодо ухилення від виконання такого обов'язку або з приводу недозволеної служби в іноземній армії. Колізії з військового обов'язку регулює Конвенція про скорочення випадків наявності більш ніж одного громадянства і військову повинність у випадках множинного громадянства: біпатридів визнають зобов'язаними виконувати свій борг щодо тільки однієї з країн подвійного громадянства. Україна не є учасницею Конвенції й навряд чи стане нею в перспективі: уряд тенденційно не проявляє лояльність до подвійного громадянства.

До того ж державна служба зазвичай виключає можливість подвійного громадянства. Так, в Україні існує пряма заборона на працевлаштування в органах державної влади за наявності громадянства іншої країни (ст. 19 Закону України «Про державну службу») [7]. Якщо ж іноземне громадянство виникне в чиновника у процесі роботи, законодавство передбачає звільнення зі втратою права на державну службу або його обмеження. Мати інше громадянство заборонено суддям із наслідком припинення повноважень за ст. 126 Конституції України [1].

Біпатризм не надає біпатриду права робити вибір бажаної юрисдикції. Для подолання колізій, особливо у сфері оподаткування, часто застосовують принцип ефективного громадянства, коли перевага надається правово-

му зв'язку біпатрида з країною постійного проживання. Колізії вирішуються міжнародними конвенціями й угодами, підписаними країнами подвійного громадянства.

У жовтні 2012 р. за прийняття Проєкту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо відповідальності за приховування факту перебування у громадянстві іншої держави або набуття такого громадянства) проголосувало 264 депутати, чинності він не набрав і у 2014 р. був відкликаний. Отже, українське законодавство не передбачає ані адміністративної (яка пропонувалася цим Проєктом), ані кримінальної відповідальності за подвійне громадянство [8; 9].

Сьогодні проблема біпатризму в Україні набула актуальності через виникнення загрози національній безпеці за умов гібридної війни та геополітичної нестабільності. На думку як політиків, так і науковців, іноземне громадянство державних чиновників є загрозою національним інтересам, а біпатризм мешканців Буковини та Закарпаття, а також власників російських паспортів у місцях компактного проживання, зокрема АР Крим, може загрожувати територіальній цілісності України [9; 10]. У березні 2017 р. Президентом України до парламенту було внесено Проєкт Закону про внесення змін до Закону України «Про громадянство України» щодо реалізації права змінити громадянство № 6175 як невідкладний, яким передбачалося у контексті добровільного набуття громадянства іноземної держави, що громадянин України, який добровільно набув громадянства іншої держави, вважається таким, що виявив намір змінити громадянство та надав згоду на припинення громадянства України. Положення щодо норм, які виключають добровільність набуття іншого громадянства, не застосовуються, якщо громадянин України скористався виборчим або іншим правом, яке йому надає іноземне громадянство, чи виконав зобов'язання, які на нього покладає іноземне громадянство, що може підтверджуватися даними публічних реєстрів державних органів, органів місцевого самоврядування іноземних держав, інформацією, розміщеною на офіційних вебсайтах, в офіційних друкованих виданнях державними органами, органами місцевого самоврядування іноземних держав, та (або) документами, наданими такими органами, чи скористався на території України або під час виїзду з України, або в'їзду в Україну паспортним документом іноземної держави, що зафіксовано посадовою чи службовою особою Державної прикордонної служби України або іншого державного органу України. Однак, у травні 2019 р. цей Проєкт також було відкликано [11].

Отже, нині потребують подальшого вдосконалення норми Закону «Про громадянство України» щодо визначення механізму контролю за набуттям громадянами України іноземного громадянства, відповідальності за такі дії, передусім задля запобігання загрозам національній безпеці та територіальній цілісності України.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Остапенко О. Г.

Література: 1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show//ed19960628. **2.** Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001 № 2235-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14/ed20010118. **3.** Європейська конвенція про громадянство : Міжнародний документ від 06.11.1997 № 994_004 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_004. **4.** Конвенція, що регулює деякі питання, пов'язані з колізією законів про громадянство : Міжнародний документ від 12.04.1930 № 995_218 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_218. **5.** Дракохруст Т. В. Проблеми інституту громадянства у міжнародному праві. *Порівняльно-аналітичне право.* 2015. № 4. С. 428–431. **6.** Конвенція про скорочення випадків багатогромадянства та про військову повинність у випадках багатогромадянства : Міжнародний документ від 02.02.1993 № 994_302 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_302. **7.** Про державну службу : Закон України від від 10.12.2015 № 889-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19/ed20151210. **8.** Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за приховування факту перебування у громадянстві іншої держави або набуття такого громадянства : Закон України від 02.06.2009 № 1425-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1425-VI. **9.** Романчук І. Подвійне громадянство в Україні: факти, міфи і правила існування. URL: https://protocol.ua/ua/podviyne_gromadyanstvo_v_ukraini_fakti_mifi_i_pravila_isnuvannya. **10.** Слюсарчук І. В., Мітенко О. В. Подвійне громадянство: реальні та потенційні загрози національній безпеці. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2019. № 3 (27). С. 70–78. **11.** Проєкт Закону про внесення змін до Закону України «Про громадянство України» щодо реалізації права змінити громадянство від 13.03.2017 № 6175. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61320.

MODERN VIEWS ON THE STAGES OF STRATEGIC MANAGEMENT

UDC 658.009.12

O. Dudnieva

The 4-th year student
of the Faculty of Management and Marketing of KhNEU S. Kuznets

Annotation. *The essence of the concept of strategic management is investigated, the modern classification of the stages of its implementation is considered. The specifics of the development of analytical tools for strategic management in accordance with changes in macroeconomic processes and business environment are specified.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, management, marketing, strategy, strategic analysis, strategic management, PESTLE analysis, SWOT analysis.*

Анотація. *Досліджено сутність поняття стратегічного менеджменту, розглянуто сучасну класифікацію етапів його проведення. Конкретизовано особливості розвитку аналітичних інструментів стратегічного менеджменту згідно зі змінами макроекономічних процесів і бізнес-середовища.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, менеджмент, маркетинг, стратегія, стратегічний аналіз, стратегічний менеджмент, PESTLE-аналіз, SWOT-аналіз.*

Аннотация. *Исследована сущность понятия стратегического менеджмента, рассмотрена современная классификация этапов его проведения. Конкретизированы особенности развития аналитических инструментов стратегического менеджмента в соответствии с изменениями макроэкономических процессов и бизнес-среды.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, менеджмент, маркетинг, стратегия, стратегический анализ, стратегический менеджмент, PESTLE-анализ, SWOT-анализ.*

In modern business conditions, each enterprise should have a clearly developed plan of its activities. The presence of such a plan will allow the company to increase its own profit and overall efficiency. In the absence of an action plan for the company, it is quite difficult to quickly and successfully respond to rapid changes in the external environment and make the right management decisions. Effectively built enterprise strategic management system provides its financial stability, competitiveness and effective functioning in the market.

Having a clearly formulated list of strategic decisions, you can get a number of advantages that are especially relevant in today's unstable world. For example, the opportunity to make the organization more manageable, because if there is a system of strategic plans, it becomes possible to compare the goals with the results achieved. Moreover, the company will be able to take into account the objective (external and internal) factors that shape the changes and, as a result, minimize the negative consequences of these changes.

These advantages are especially relevant during the period of global economic crises caused by various reasons.

Strategic management issues are considered in the scientific works of such domestic and foreign scientists as Ansoff I., Berman B., Thompson A., Kotler P., Porter M., Gerasimchuk V., Shershnova Z., Vikhansky A., Naumova A. However, traditional approaches to strategic management need improvement and therefore these issues require further study.

The purpose of writing the article is to study the stages of strategic management taking into account the requirements of modern management.

The following are the main stages of strategic management:

– analysis of the environment;
– determination of the mission and goals of the organization;
– formation and selection of strategies;
– implementation of the strategy;
– evaluation and monitoring of the implementation of the strategy [2].

Environmental analysis is a fundamental process in strategic management, since analysis creates the basis for determining the mission and goals of the company, developing a strategy for its development. Analysis of the external environment of the organization is very important, because thanks to it the company can provide high competitiveness

© O. Dudnieva, 2020

and develop an effective strategy. Macro environment factors are uncontrollable for the company, but the consequences of these factors should be taken into account when developing a strategy [2].

The most common tool for determining macro environment factors that can affect a company is PESTLE analysis. It helps to identify and evaluate environmental factors in 6 categories: P (Political), E (Economical), S (Social-Culture), T (Technological), L (Legal) and E (Environmental / Ecological) [1; 5].

If we consider the analysis of the external and internal environment, then we can consider this process as identifying the strengths and weaknesses of the enterprise, as well as external threats and opportunities for development. To do this, you can use the SWOT analysis, with which the company can identify and eliminate its weaknesses and be prepared for possible threats that may affect the company. At the moment, in the state of instability of many companies, due to the large number of cyber incidents, climate and quarantine problems around the world, it is an extremely quick reaction to threats from the outside, the ability to anticipate and prevent them, and turn threats into new opportunities is extremely It is important not only for the development of companies, but simply for the survival of the organization [3].

Having a clear mission for the company is a prerequisite for sustainable development and maintaining the organization's competitiveness in the long term.

The mission is based on the strengths of the company, on the characteristics that can make it successful in the market. The mission is a platform for the formation of strategic goals, gives a general direction of development and allows you to correctly prioritize.

In an organization, the goal must be considered as a unity of motives, means and results. For all the goals to be achieved and the wishes to be realized, the goals of the company must have some characteristics. At the moment, there are a huge number of techniques that allow the most accurate way to formulate the goals needed by the company. For example, the goal characteristics necessary for a company are well described by the SMART goal setting technology (S – specific; M – goal is measurable; A – goal is achievable or attractive; R – goal is realistic or relevant; T – goal determined by time) [5].

There are also such techniques as CLEAR (C – representing a challenge; L – legal; E – environmental friendliness; A – acceptable, realistic – real), PURE (P – positive; U – understandable; R – relevant; E – ethical) and many others that may be more effective for certain types of organizations or specific types of organization goals [4; 5].

The formulation and choice of strategy involves the formation of alternative directions for the development of the organization, their assessment and the selection of the best strategic alternative for implementation. In this case, special tools are used, including quantitative forecasting methods, development of scenarios for future development, portfolio analysis.

The implementation of the strategy is a critical process, since it is in case of successful implementation that leads the company to achieve its goals. The implementation of the strategy is carried out through the development of programs, budgets and procedures, which can be considered as medium-term and short-term plans for the implementation of the strategy [5].

Evaluation and monitoring of the implementation of the strategy are the logical final process carried out in strategic management. This process provides a stable feedback between the process of achieving goals and the goals facing the organization.

At the moment, there has come a period of instability around the world caused by abrupt climate changes, natural disasters, cyber incidents, quarantine and, as a result, production shutdown, business interrupted [6].

The risk of cyber incidents has become more destructive and expensive for companies – and often led to lawsuits and litigation after the event [7].

Business interruption is second only, but remains a key issue with digitalization and civil unrest, creating new causes for disruptions and loss of revenue. Climate change rises to its highest level in history: companies are most worried about physical losses due to extreme weather events, but they are also afraid of criticism from consumers and increased regulatory and legal actions. Quarantine also became particularly destructive for companies in 2020, which suspended the work of many industries and organizations for an indefinite period. Therefore, for organizations in modern conditions it is very important to devote a sufficient amount of time and attention to strategic management and its stages, especially to the analysis of the external environment and the formation of correct goals. This will allow companies to analyze and prevent possible threats, quickly respond to them and turn into potential opportunities for the company.

Supervisor – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor Mazorenko O. V.

Literature: 1. Ансофф И. Стратегическое управление. М. : Экономика, 1989. 303 с. **2.** Кайлюк Є. М., Андрєєва В. М., Гриненко В. В. Стратегічний менеджмент : навч. посіб. Харків : ХНАМГ, 2010. 279 с. **3.** Єрмакова О. М. Стратегічне управління підприємством: сутність та особливості. *Науковий вісник Полісся*. 2015. № 4. С. 92–97. **4.** Могилко В. О., Дмитрієв І. А., Сагайдак Р. В., Шевченко І. Ю., Ященко О. А. Стратегічне управління : навч. посіб. Харків : ХНАДУ, 2016. 252 с. **5.** Ставицький О. В. Особливості розвитку стретегічного управління в Україні. *Ефективна економіка.* 2011. № 8. С. 4–11. **6.** Шершньова З. Є. Стратегічне управління : підручник. Київ : КНЕУ, 2004. 699 с. **7.** Allianz Risk Barometer 2020: From market developments and fire to loss of reputation or brand value. URL: www.agcs.allianz.com/news-and-insights/expert-risk-articles/allianz-risk-barometer-2020-business-risks.html.

ЗЕМЕЛЬНІ ПРАВОВІДНОСИНИ У НОВІТНІЙ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

УДК 349.41

Єрган О. Г.

Студент 2 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено основні моменти земельних правовідносин у новітній історії України, від отримання незалежності до цьогорічної земельної реформи. Конкретизовано вплив реформи на різні прошарки аграрних підприємців, від колишніх колгоспників до латифундистів. Проаналізовано можливі економічні наслідки впровадження земельної реформи.*

Ключові слова: *економіка, політика, земля, земельна реформа, Земельний кодекс України, мораторій.*

Аннотация. *Исследованы основные моменты земельных правоотношений в новейшей истории Украины, от обретения независимости до земельной реформы этого года. Конкретизировано влияние реформы на различные слои аграрных предпринимателей, от бывших колхозников до латифундистов. Проанализированы возможные экономические последствия внедрения земельной реформы.*

Ключевые слова: *экономика, политика, земля, земельная реформа, Земельный кодекс Украины, мораторий.*

Annotation. *The main points of land legal relations in the modern history of Ukraine from gaining independence to the land reform of this year are investigated. The influence of the reform on various layers of agrarian entrepreneurs, from former collective farmers to latifundists, is concretized. Possible economic consequences of land reform implementation are analyzed.*

Keywords: *economics, politics, land, land reform, Land Code of Ukraine, moratorium.*

Мабуть, у новітній історії України найболючішим питанням є земельне: влада не може його розв'язати від 1991 р. За відсутності якого б то не було земельного законодавства у країні мораторій 2001 р. було впроваджено, щоб створити в Україні інфраструктуру ринку землі та забезпечити нормативне врегулювання земельних відносин.

© Єрган О. Г., 2020

Згідно із Законом № 2242-III до прийняття Земельного кодексу власники паїв не могли продавати, дарувати або в інший спосіб відчужувати земельні ділянки, однак, мали право передавати їх у спадок та продавати для державних і громадських потреб. Передбачалося, що мораторій діятиме до 2005 р. Однак, як кажуть, немає на світі нічого постійнішого, ніж тимчасове: у результаті дію мораторію продовжували у 2004, 2006, 2008, 2010, 2011, 2012, 2015, 2016, 2017 і 2018 рр. [1].

Між тим скасування мораторію є однією з вимог ключового кредитора України – Міжнародного валютного фонду (МВФ) – і прописано у коаліційній угоді. Як особливо підкреслював Рон ван Руден, глава місії МВФ, яка працювала в Україні у вересні 2019 р., заборона на продаж заважає повноцінному розвитку сільськогосподарського сектора та використанню землі під заставу для кредитів [2].

Мораторій продовжувався через недороблений електронний земельний кадастр, який офіційно запрацював ще у січні 2013 р., але у листопаді 2015 р. був заповнений лише на 11 %.

Після бюрократичних операцій 13 листопада 2019 р. Верховна Рада прийняла у першому читанні закон про земельну реформу – законопроєкт № 2178-10 «Про обіг земель сільськогосподарського призначення» [3]. За законопроєкт проголосували 240 народних депутатів.

Спочатку планувалося, що закон ухвалять у другому читанні до початку 2020 р., однак, через велику кількість редагувань (4018) депутати не встигли зайнятися документом. Останній «раунд» розгляду законопроєкту у другому читанні тривав від 6 лютого.

Як заявив президент Зеленський В. на початку своєї каденції, упровадження ринку землі є одним із пріоритетних завдань для України. Ухвалена версія Закону про обіг земель сільськогосподарського призначення сильно відрізняється від початкового бачення земельної реформи президентською командою. Згідно з текстом прийнятого документа ринок землі в Україні запрацює від 1 липня 2021 р., а не з 1 жовтня 2020 р., як планувалося спочатку.

Головне нововведення полягає у тому, що тепер земельна реформа проводитиметься у два етапи. Спершу від 1 липня 2021 р. отримати право власності на ділянки зможуть лише фізичні особи, які є виключно громадянами України. Для них діятиме обмеження – не більше ста гектарів в одні руки, воно діятиме до 1 січня 2024 р. Тоді ж стартує другий етап реформи, коли до ринку допустять юридичних осіб із правом придбати не більше десяти тисяч гектарів. Якщо концентрація земель в одних руках перевищить цей ліміт, зайва земля буде конфіскована і продана на торгах. Це обмеження не стосується банків, які зможуть приймати землю як заставу. Ні за яких обставин не дозволяється продаж земель іноземцям, компаніям, які належать громадянам країни-агресора, юридичним особам з іноземними акціонерами та юридичним особам, бенефіціарів яких неможливо встановити, чи бенефіціари яких зареєстровані в офшорних зонах, а також особам, проти яких діють санкції.

Закон забороняє продаж комунальних і державних земель, тобто по суті в торгах будуть задіяні в основному паї, що перебувають у приватній власності. Також не продаються ділянки, розташовані на тимчасово окупованій території – їх можна буде тільки передати у спадок. Цікавий момент: усі розрахунки, пов'язані з купівлею або орендою земельних ділянок, здійснюватимуться виключно у безготівковій формі, що дозволить мінімізувати махінації та суперечності між покупцем і продавцем. Закон доручає українському уряду у шестимісячний строк від дня публікації документа розробити порядок фінансової підтримки аграріїв, які приймуть рішення придбати земельні ділянки, а також створити Фонд розвитку сільських територій.

Земля у країні має комерційне значення передусім для трьох прошарків користувачів:

– колишніх колгоспників (селян);

– фермерів;

– латифундистів (великих аграріїв) [4].

Для колгоспників це – можливість монетизувати землі, які простоюють. «Тих грошей, які сплачує мені фермер за велику кількість гектарів, не вистачає навіть на місяць життя…тому нарешті я зможу продати землю, якою не користуюся, і придбати власне житло», – так коментує реформу Підлубний Є. – власник паїв на Донеччині. Цю позицію підтримують його соратники. Це зрозуміло, оскільки фермери ніколи не заплатять стільки, скільки можна отримати за разовий продаж цілої площі.

Для фермерів це й можливість придбати нові землі, але і стикнутися з новими проблемами та конкуренцією. Кохан С., молодий та перспективний фермер з Харківщини, каже: «Реформа – це добре, але де взяти гроші на купівлю нових земель, якщо українські банки кредитують під величезні відсотки? Я і трактор новий купити не можу, а про землі взагалі говорити зарано. Ось польський фермер із сусіднього селища, який отримує кредити у польських банках, де відсотки є копійковими, – 1,2 % річних. Звичайно, для нього це великі можливості…» [4].

Щодо латифундистів: власник найбільшого виробника курятини в Україні – компанії МХП Косюк Ю. запевняє, що не купуватиме сільськогосподарські угіддя у разі запуску ринку землі: «Ні, мені не цікаво, оскільки до-

рого», – та відповів він на запитання, чи готовий купувати землю. Підприємець вважає, що ринок землі в Україні повинен бути вільним, не можна обмежувати людей у розпорядженні їх майном. «На мій погляд, суспільство нечесно поводиться з власниками такого майна», – говорить він. При цьому Косюк повідомив, що для нього немає значення, хто володітиме землею: «Зрештою він все одно прийде до мене, і мої 200 контактів із пайовиками перетворяться на 30 контактів із землевласниками, які не знають, що з цією землею робити. А мені, по суті, все одно», – говорить власник компанії МХП [5].

Україна нині має 60 млн гектарів землі, 70 % із них компанії – землі сільськогосподарського призначення, 68 % перебувають у власності селян-пайовиків. З прийняттям закону про ринок землі вони отримують право розпоряджатися нею. Досі власники паїв могли тільки здавати їх в оренду. Від 1 липня 2021 р. вони отримають право продавати паї, а всі інші українці – купувати їх. Слід сказати, що 1,6 млн земельних паїв належать громадянам пенсійного віку. Нині переважна більшість із них живуть у вкрай скрутних умовах, при цьому не можуть продати або закласти власні паї.

Згідно із законом про ринок землі її вільний обіг стосуватиметься лише ділянок, що належать пайовикам. Через півтора року українці отримають право купувати не більше 100 гектарів в одні руки, а вже від 2024 р. до них приєднаються юридичні особи, яким дозволять купувати максимум по десять тисяч гектарів. При цьому продаватися не може земля, що перебуває у державній і комунальній власності, загальна її площа 10,7 млн гектарів. Остання норма з'явилася тільки в остаточній редакції закону. Вважається, що саме на ці привабливі шматочки розраховували українські олігархи. Іноземці ж право на купівлю української землі можуть отримати тільки після затвердження такої норми на референдумі.

Отже, незабаром побачимо, що чекає Україну після відкриття ринку землі. У 90-х роках ХХ ст. країна вже мала негативний досвід роздержавлення підприємств, саме до нього апелювали опоненти уряду. Так звана ваучерна приватизація дозволила сконцентрувати у руках кількох олігархів більшу частину колишньої державної власності. З одного боку, власники паїв отримують право вільно розпоряджатися своєю землею, з іншого – за умов тотальної корупції в країні та ігнорування законів частина власників можуть незаконно втратити своє право на землю. Яким би гарним не був закон, обов'язково знайдуться ті, хто захоче його обійти. Тому не буде перебільшенням сказати, що виконання закону про ринок землі є одним із серйозних викликів для чинної української влади.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Ваганова І. М.

Література: 1. Земельна реформа в Україні // Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки торгівлі та сільського господарства України. URL: https://zemreforma.gov.ua. **2.** 19 років земельної реформи: як приймали закон про ринок землі в Україні. URL: https://www.segodnya.ua/economics/realty/chto-nuzhno-znat-pro-zemelnyy-zakon-1423878.html. **3.** Проєкт Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення від 10.10.2019 № 2178-10. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67059. **4.** В Україні стартувала земельна реформа: що потрібно знати про проблемний закон. URL: https://economics.segodnya.ua/ua/economics/enews/problemnaya-reforma-chto-nuzhno-znat-o-moratorii-na-prodazhu-zemli-1359318.html. **5.** Косюк не купуватиме землю після запуску ринку. URL: https://ua-news.liga.net/economics/news/kosyuk-ne-kupuvatime-zemlyu-pislya-zapusku-rinku.

ІНФЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ ТА ВПЛИВ КАРАНТИНУ НА НИХ

УДК 330.5

Іванцов Є. П.

Студент 1 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність інфляції як економічного явища сучасності. Конкретизовано вплив інфляційних процесів на економіку країни. Проаналізовано ефективність методів контролю інфляції за сучасних умов карантину.*

Ключові слова: *економіка, політика, інфляція, інфляційні процеси, криза, процентна ставка, коронавірус, карантин, карантинні заходи, методи контролю інфляції.*

Аннотация. *Исследована сущность инфляции как экономического явления современности. Конкретизировано влияние инфляционных процессов на экономику страны. Проанализирована эффективность методов контроля инфляции в современных условиях карантина.*

Ключевые слова: *экономика, политика, инфляция, инфляционные процессы, кризис, процентная ставка, коронавирус, карантин, карантинные мероприятия, методы контроля инфляции.*

Annotation. *The essence of inflation as an economic phenomenon of our time is investigated. The influence of inflationary processes on the country's economy is concretized. The effectiveness of methods for controlling inflation in modern conditions of quarantine is analyzed.*

Keywords: *economy, politics, inflation, inflationary processes, crisis, interest rate, coronavirus, quarantine, quarantine measures, methods of inflation control.*

Карантин спричинив серйозну економічну кризу, що впливатиме не тільки на єврозону, а й на весь світ. Наразі вже помітні деякі зміни на гірше, але прогноз Національного банку України залишається оптимістичним. Економіка України входить у непрості часи, які багато що змінять і матимуть сильний вплив на наше життя.

Інфляція – тривале зростання загального рівня цін, що відбиває зниження купівельної спроможності грошової одиниці. Основними факторами інфляції є монетарні та немонетарні. До монетарних факторів належать переповнення каналів грошового обігу грошима, унаслідок чого відбувається знецінення грошей та зниження їх купівельної спроможності. До немонетарних факторів належать підвищення попиту на товари та послуги, збільшення витрат виробництва, сезонні фактори та ін.

На початку світової епідемії вважалося, що наприкінці 2020 р. інфляція не перевищуватиме 4,8 %, про що говорив голова Національного банку України. Якщо звернемося до оновлених даних, побачимо, що тепер прогноз інфляції на рівні 6 %, отже, за кілька місяців він зріс на 1,2 % [3].

Таким чином, прогнози змінюються доволі швидко, а на додачу можемо проаналізувати і заяви Європейського центробанку, який вважає, що всю єврозону очікує серйозний економічний спад. Пандемія коронавірусу призвела до безпрецедентного спаду в економіці єврозони, який швидше за все посилиться, перш ніж розпочнеться відновлення. Тренд вказує на ринки праці, що швидко погіршуються, і значне скорочення економічної активності у період пандемії, тривалість якої поки неможливо визначити [4].

Українська економіка та населення істотно залежать від Європи та її економіки, тому наслідки спаду в єврозоні будуть помітними і в нашій країні та можуть вилитися у надмірну інфляцію.

За сучасних умов інфляція в Україні може спричинити низку серйозних наслідків, зачепивши економічні та соціальні аспекти життя.

Інфляція руйнує нормальні господарські зв'язки, посилює хаос і диспропорції в економіці, дезорганізує інвестиційний процес, оскільки за нестримного зростання цін мета виробництва (прибуток) може бути досягнена і без зростання виробництва. Капітали переливаються зі сфери виробництва у сферу обігу, насамперед у спекулятивні комерційні структури, де вони швидше обертаються і приносять величезні прибутки, а також переміщаються за кордон у пошуках більш прибуткового застосування й гарантованого прибутку. Зростають спекуляція, тіньова економіка, корупція [5].

© Іванцов Є. П., 2020

Особливо актуальною є проблема зростання корупції, тіньової економіки, адже останнім часом було зроблено чимало кроків для подолання цих проблем: зміни у законодавстві, створення спеціальних органів та комісій з протидії. Посилення інфляційних процесів зведе усю зроблену роботу нанівець, відкине країну ще далі від макроекономічних та соціальних цілей країни.

Інфляція негативно впливає і на міжнародне економічне та валютно-кредитне становище країни. Вона підриває конкурентоспроможність і експорт вітчизняних товарів, водночас стимулює імпорт товарів з-за кордону, оскільки на внутрішньому ринку вони продаються за вищими цінами. Інфляція стримує надходження іноземного капіталу, знижує офіційний і ринковий курси національної валюти через її знецінення [5].

Україна має серйозні проблеми з бюджетом, тому інвестиції з-за кордону їй необхідні, що посилює негативні наслідки інфляції.

Доводиться очікувати зниження життєвого рівня всіх верств населення, особливо тих, які мають сталий дохід, оскільки темпи зростання доходів відстають від темпів зростання цін на товари й послуги. Інфляція знецінить попередні грошові заощадження населення у банках, страхових полісах, щорічну ренту й інші паперові активи з фіксованою вартістю. Посилення безробіття підірве мотивацію до ефективної трудової діяльності, посилить соціальну диференціацію населення та соціальну напругу в суспільстві [5].

На тлі нестабільної політичної ситуації в країні така велика кількість соціальних наслідків може стати причиною серйозних процесів, які занурять нашу країну у набагато гірший стан. Карантин та економічні наслідки, причиною яких він є, стає причиною мітингів та обговорень у суспільстві, а тому важко передбачити, яким чином ситуація розвиватиметься надалі.

Цю проблему необхідно негайно розв'язувати, аби зберегти соціальну стабільність та економіку країни. Уряд країни вже має доволі серйозний досвід у боротьбі з інфляційними процесами. Протягом історії Україна мала справу навіть із таким руйнівним явищем як гіперінфляція, яку було подолано. Однак, не слід порівнювати досвід тих років із поточним станом.

Наразі Національний банк України вже використовує метод таргетування інфляції, офіційно метою на 2020 р. названо 5 % інфляції. Таргетування інфляції – монетарний режим, що передбачає відповідальність Центрального банку за дотримання проголошеного значення офіційного показника інфляції (таргету) протягом визначеного періоду часу. Відповідальність Центрального банку є зумовленою можливістю використання всього переліку інструментів монетарної політики у разі загрози недотримання визначеного значення таргету.

Таргетування інфляції характеризується публічним проголошенням офіційної кількісної мети щодо рівня інфляції (або його інтервалу) на середньострокову перспективу та діями Центрального банку, спрямованими на приведення поточної інфляції до її цільового показника за допомогою процентної ставки й інших інструментів монетарної політики.

Основними складовими монетарного режиму є:

– визначення Центральним банком стабільності цін головним завданням монетарної політики й установлення чітких кількісних показників рівня інфляції;

– використання всіх інструментів монетарної політики для досягнення цільового рівня інфляції;

– високий рівень операційної незалежності Центрального банку;

– Центральний банк бере на себе відповідальність за досягнення цільового рівня інфляції;

– проведення монетарної політики на підставі оцінки інфляційного тиску та інфляційних очікувань [6].

Усі ці методи Національний банк України використовує ще від 2015 р. і, хоча і з деякими проблемами, успішно доводить свою ефективність, однак, за поточних умов (карантин, суттєва ймовірність економічної кризи) цього недостатньо.

Однією з найістотніших проблем за цих умов може бути недостатній рівень монетизації національної економіки, що є одним із факторів її низького динамізму й адаптивності, адже гроші – це «кров» економічного організму.

Рівень наповнення економіки грошима з боку Національного банку (відношення монетарної бази до валового внутрішнього продукту) є надзвичайно низьким, якщо порівняти його з країнами з подібними монетарними режимами чи соціально-економічними умовами.

В Україні відношення грошової бази до валового внутрішнього продукту наприкінці 2019 р. становило 11 % і було вдвічі нижчим, ніж у Молдові та Грузії. Якщо проаналізувати відношення монетарної бази до валового внутрішнього продукту у динаміці, в Україні цей показник у 2015–2019 р. зменшився з 20 % до 11 %. В Азербайджані він зріс з 10 % до 15 %, у Болгарії – з 23 % до 29 %, у Грузії – з 15 % до 19 % [6].

За умов тотального грошового голоду та недостатньої монетизації економіки дозована емісія Національного банку України на підтримку бюджету сприяла б насиченню попиту на гроші без інфляційних наслідків за умови недопущення зловживань, пов'язаних зі спрямуванням додаткової гривневої маси на валютний ринок і в корупційні схеми.

Бюджетне фінансування капітальних видатків і програм соціальної підтримки найуразливіших верств населення (частково з використанням ресурсів центрального банку) підтримало б і споживчий попит в економіці, і пропозицію товарів та послуг, що є важливим завданням держави за умов численних негативних шокових впливів на економіку і наявності реальної загрози колапсу економіки [6].

Отже, за сучасних умов існують методи ефективного подолання кризи та стабілізації інфляції. Для цього необхідно наповнити економіку грошима, розв'язати проблеми, що заважають програмі таргетування інфляції працювати на повну. Важливо стимулювати сукупний попит, аби стабілізувати інфляцію: фінансувати видатки й програми підтримки вразливих верств населення.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пивавар І. В.

Література: 1. Таргетування інфляції // Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123682&cat_id=123322. **2.** Національний банк України у квітні перегляне макропрогноз у зв'язку з коронавірусом // Економічна правда. URL: https://www.epravda.com.ua/news/2020/03/12/657982. **3.** На кінець 2020 року рівень інфляції становитиме 6 % // Економічна правда. URL: https://www.epravda.com.ua/news/2020/04/23/659727. **4.** Єврозоні загрожує безпрецедентний спад // Економічна правда. URL: https://www.epravda.com.ua/news/2020/05/1/660057. **5.** Базилевич В. Д. Економічна теорія. Політекономія : підручник / за ред. В. Д. Базилевича. Київ : Знання, 2010. 494 с. **6.** Якою має бути економічна терапія від Нацбанку // Економічна правда. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2020/04/28/659916.

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

УДК 339.5

Іванченко О. В.

Студент 1 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність поняття «зовнішньоторговельні відносини». Розглянуто сучасну ситуацію та тенденції розвитку експортно-імпортної діяльності України, визначено основні конкурентні переваги держави. Запропоновано напрями ефективного розв'язання поточних проблем.*

Ключові слова: *економіка, політика, торгівля, зовнішня торгівля, експорт, імпорт, зовнішньоекономічні зв'язки, зовнішньоторговельні відносини.*

Аннотация. *Исследована сущность понятия «внешнеторговые отношения». Рассмотрены современная ситуация и тенденции развития экспортно-импортной деятельности Украины, определены основные конкурентные преимущества государства. Предложены направления эффективного решения текущих проблем.*

© Іванченко О. В., 2020

Ключевые слова: *экономика, политика, торговля, внешняя торговля, экспорт, импорт, внешнеэкономические связи, внешнеторговые отношения.*

Annotation. *The essence of the concept of «foreign trade relations» is investigated. The current situation and trends in the development of export-import activities of Ukraine are considered, the main competitive advantages of the state are determined. The directions of effective solution of current problems are proposed.*

Keywords: *economics, politics, trade, foreign trade, export, import, foreign economic relations, foreign trade relations.*

Взаємодія країн, регіонів, інтеграційних утворень на міжнародному рівні відбувається шляхом їх участі у світогосподарських процесах та міжнародних економічних відносинах. Існують різні форми світогосподарських зв'язків, серед яких важливе місце посідає міжнародна торгівля. Для національного господарства участь у міжнародній торгівлі набуває форми зовнішньої торгівлі.

Здавна відомо, що зовнішня торгівля неабияк впливає на формування й розвиток економіки, відіграє значну роль у підвищенні темпів економічного зростання.

Вивченню окремих аспектів зовнішньої торгівлі присвячено чимало науково-аналітичних праць. Найбільша увага з боку економістів приділяється тенденціям експорту й імпорту у контексті зовнішньої торгівлі нашої країни. Дослідженням цієї проблеми займалися і займаються чимало науковців, серед них Задоя А., Далик В., П'янкова О., Ралко О., Дуляба Н., Калюжна Н. та ін. Однак, за умов функціонування України на зовнішньому ринку доволі актуальним залишається питання не тільки аналізу обсягів експорту та імпорту, але й дослідження експортно-імпортної структури товарів і послуг, а також партнерів України за зовнішньоторговельними відносинами.

Метою написання статті є аналіз зовнішньої торгівлі України, а також окреслення перспектив її розвитку.

За сучасних умов розвитку міжнародні зв'язки України постійно розширюються й активізуються, зростає кількість підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. Перелік країн, що співпрацюють з Україною у контексті експортно-імпортних відносин, є доволі великим. Найактивніше експорт товарів Україна здійснює сьогодні у такі країни, як Єгипет, Індія, Іспанія, Італія, Китай, Нідерланди, Німеччина, Польща, РФ, Туреччина. Країнами, які імпортують товари до України, є Італія, Китай, Німеччина, Польща, РФ, Туреччина, Білорусь, США, Франція, Швейцарія.

Згідно зі статистичними показниками, найбільшу частку у торговельних відносинах з Україною мають країни Європейського Союзу (41,9 %) (рис. 1) [1].

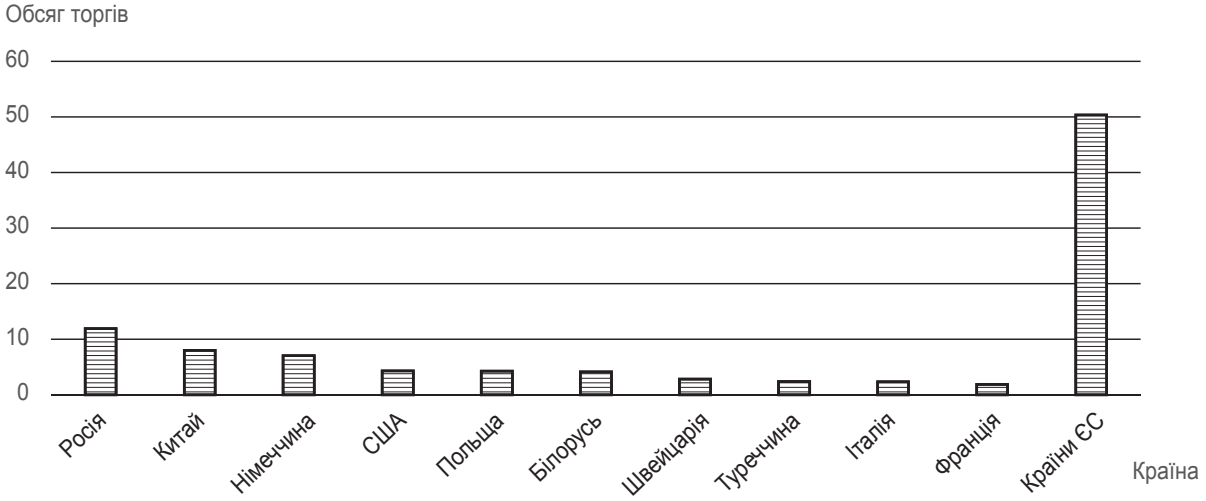

Рис. 1. **Головні торговельні партнери України у зовнішньоекономічних операціях та обсяги торгів, 2018 р.**

За підсумками 2019 р. обсяги зовнішньої торгівлі України товарами зросли на 6 % і становлять 110,5 млрд дол. Однак, і після чотирьох років зростання товарообігу обсяг зовнішньої торгівлі України далекий від рівня 2013 р., коли він становив 140,3 млрд дол. (рис. 2) [8].

Однією з явних негативних тенденцій 2019 р. є скорочення приросту експорту. Щоправда, водночас скоротився і приріст імпорту, однак, приріст експорту скорочувався швидше, і ця негативна тенденція тягнеться з 2016 р.

Щоб забезпечити зростання експорту у вартісному вираженні у 2019 р., українським експортерам довелося забезпечити вивезення з країни на 12 % більше кількості вантажів у ваговому виміренні. Тобто ціна одиниці маси продукції, що вивозиться з України, впала, що свідчить про подальше збільшення частки сировини в експорті. Головним чином зростання частки сировини у вигляді продукції рослинництва: було вивезено у 2019 р. 65,8 млн т проти 42,8 млн т у 2018 р., або аж на 53,7 % проти середнього показника зростання у 5,9 %.

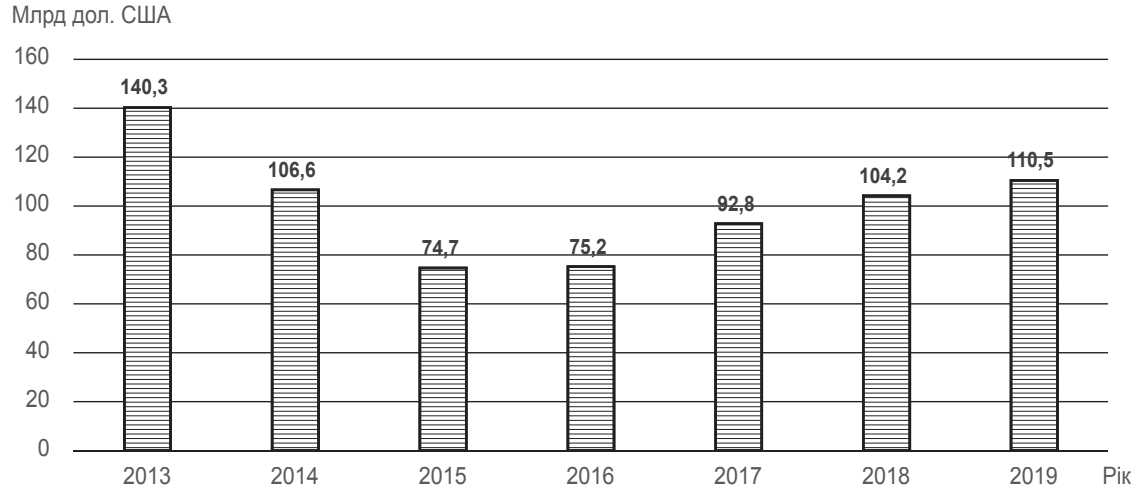

Рис. 2. **Динаміка зовнішньоторговельного товарообігу України, млрд дол.**

Відповідно кожна тонна продукції, що експортується з України, у 2019 р. коштувала ще менше, ніж роком раніше – 300 дол. проти 317 дол. А ось кожна тонна імпортованої продукції, навпаки, подорожчала – від 776 до 800 дол. [8].

Як засвідчує аналіз економічної літератури, сучасна вітчизняна економіка характеризується відсутністю вагомих здобутків у зовнішньоторговельній сфері. Україна не спромоглася вийти на високотехнологічні ринки зі своїми товарами, залишившись сировинним придатком для багатьох країн.

Отже, загальновідомо, що у секторі зовнішньої торгівлі головну роль відіграє безпосередньо держава. Розвиток зовнішньої торгівлі України та з її допомогою економіки країни у найближчій перспективі залежить від виваженої політики уряду, яка передусім повинна бути спрямована на застосування інструментів нарощування експортних обсягів товарів і послуг та зменшення імпортозалежності країни. При цьому повинна відбуватись оптимізація структури експорту й імпорту з акцентом на зменшення обсягів останнього.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Лісна І. Ф.

Література: 1. ТОП-10 торговых партнеров Украины. URL: https://uteka.ua/publication/news-14-delovye-novosti-36-top-10-torgovyx-partnerov-ukrainy. **2.** Ареф'єва І. Експорт та імпорт 2018: чим заробляємо, на що витрачаємо. URL: https://financer.com/ua/eksport-import-2018. **3.** Далик В. П., Дуляба Н. І. Зовнішня торгівля України: реалії та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. № 7. С. 110–113. **4.** Задоя А. О. Зовнішня торгівля України: сучасні масштаби, структура і тенденції. *Академічний огляд.* 2016. № 2 (45). С. 110–117. **5.** Зовнішня торгівля: з ким та чим найбільше торгувала Україна у 2019 році // Слово і діло. URL: https://www.slovoidilo.ua/2020/02/20/infografika/ekonomika/zovnishnya-torhivlya-kym-ta-chym-najbilshe-torhuvala-ukrayina-2019-roczi. **6.** П'янкова О. В., Ралко О. С. Зовнішня торгівля України: проблематика структурних змін та пріоритетів. *Економіка і суспільство.* 2015. № 5. С. 65–71. **7.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **8.** Импорт-2019 в Украину вырос до рекордных за 6 лет 60 млрд долл. за счет товаров конечного потребления (инфографика) // Нова влада. URL: https://novavlada.info/gosudarstvo/stati/ekonomika/import-2019-v-ukrainu-vyros-do-rekordnyh-za-6-let-60-mlrd-za-schet.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ

УДК 331.103

Калініченко Т. В.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано й узагальнено визначення різних науковців сутності поняття «персонал». Розкрито сутність і зміст організації праці персоналу. Схарактеризовано фактори впливу на організацію праці персоналу сучасного підприємства.*

Ключові слова: *кпідприємство, організація, суб'єкт господарювання, право на працю, співробітники, персонал, організація праці.*

Аннотация. *Проанализированы и обобщены определения различных ученых сущности понятия «персонал». Раскрыты сущность и содержание организации труда персонала. Охарактеризованы факторы влияния на организацию труда персонала современного предприятия.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, право на труд, сотрудники, персонал, организация труда.*

Annotation. *Analyzed and summarized the definitions of various scientists of the essence of the concept of «personnel». The essence and content of the organization of personnel labor are revealed. The factors of influence on the organization of labor of the personnel of a modern enterprise are characterized.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, the right to work, employees, personnel, labor organization.*

Персонал є найважливішим з усіх видів економічних ресурсів. Як фактор економічного розвитку це – робітники, які мають певні професійні знання та кваліфікацію. Їх визначають як соціально-економічні категорії: трудові ресурси, економічно активне населення, здатне не тільки створювати, але й використовувати матеріальні та духовні цінності [3]. Від забезпеченості підприємства персоналом і повноти його використання залежать якість і своєчасність виконання всіх робіт, ефективність використання обладнання, машин, механізмів і, як результат, – випуск продукції, її собівартість, прибуток, рентабельність і низка інших економічних показників виробництва й ефективності. Однією з умов успішного економічного розвитку є врахування інтересів людей, ефективне управління персоналом, спрямоване на підвищення ефективності функціонування господарського механізму.

Дослідженням питань організації праці займалися і займаються чимало науковців, серед них Тейлор Ф., Форд Г., Гілберт Ф., Богданов А., Білоконенко В., Генкін Б., Доровської О., Іванісов О., Іноземцев В., Керженцев П., Разумов І. та ін.

Термін «персонал» об'єднує співвідношення частин колективу підприємства, є сукупністю постійних або тимчасових працівників, які отримали необхідну професійну підготовку або мають досвід практичної роботи.

Науковці по-різному визначають сутність цієї економічної категорії. Щербак В. визначає персонал як особовий склад підприємства [8]. Курінний О. стверджує, що персоналом є всі працівники, увесь склад колективу [6]. Іванісов О. вважає, що персонал підприємства являє собою сукупність постійних працівників, які отримали необхідну професійну підготовку чи мають досвід практичної роботи [5].

Деякі науковці визначають персонал як постійних і тимчасових працівників, представників кваліфікованої та некваліфікованої праці. Інші визначають персонал як людей зі складним комплексом індивідуальних якостей: соціальних, психологічних, професійних та інших, наявність яких і відрізняє їх від речовинних факторів виробництва.

Основою держави, суспільства й підприємства в усіх економічних формаціях є люди, їхній досвід, освіта, уміння, трудова мотивація, тобто персонал, наприклад персонал окремо взятого підприємства. Персоналом (лат. personalis – особистий) є основний штатний склад працівників організації.

На підставі аналізу, систематизації й узагальнення визначатимемо персонал як сукупність постійно найманих працівників, які мають відповідну освіту й досвід, а також спрямовують свою роботу на виконання поставлених цілей, що сприяє соціально-економічному розвитку підприємства.

© Калініченко Т. В., 2020

Нині керівники підприємств відзначають, що організована на науковій основі праця є ключовим фактором зростання її продуктивності й зниження витрат виробництва, що надалі становитиме підґрунтя для конкурентоспроможності суб'єктів господарювання ринкової економіки. Однак, не всі керівники наважуються змінити заведені принципи організації праці. Як вважає Виноградський М., причиною цього часто є недостатньо глибоке знання змісту категорії «організація праці», зазвичай керівники не володіють цілісною інформацією про історію розвитку організації праці, специфічні особливості організації праці на підприємствах різних країн і сучасні напрями вдосконалення організації праці.

У результаті вони стикаються з проблемою вибору моделі організації праці. Керівники багатьох підприємств прагнуть перейняти ефективні японські та американські методи організації праці, однак, при цьому не звертають увагу на відмінності в соціально-економічних, культурних і правових умовах, у яких функціонує закордонне та вітчизняне підприємство, що зрештою перешкоджає досягненню бажаного результату [1].

Виходячи з цього, можна виокремити три основні компоненти мети організації праці:

– предметний: забезпечення заданого обсягу виробництва продукції (робіт, послуг) необхідної якості у необхідний строк;

– економічний: досягнення предметної мети діяльності за максимальної економічної віддачі кожної одиниці використовуваної живої праці (оцінюваної як продуктивність праці чи зарплатомісткість реалізованої продукції) і сукупних витрат на виробництво (оцінюваних через показник рентабельності);

– соціальний: у загальному значенні – гуманізація праці (удосконалення її умов і змістовне підвищення якості трудового життя, розвиток і реалізація трудового потенціалу працівника, оптимізація особистісних взаємин у процесі трудової діяльності, зрештою, формування задоволення працею) [2].

Організація праці на підприємствах здійснюється у конкретних формах, різноманітність яких залежить від низки факторів (рис. 1) [4–8].

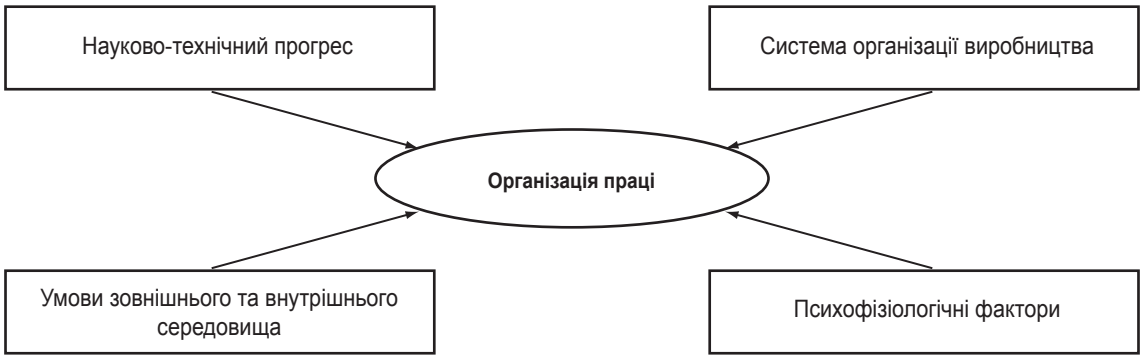

Рис. 1. **Фактори впливу на організацію праці**

Змінення й удосконалення організації праці залежить від зміни цих факторів. Розвиток науково-технічного прогресу сприяє вдосконаленню засобів виробництва і методів управління персоналом. Тому організація праці повинна постійно вдосконалюватися, використовувати набутий досвід і сучасні технології. Важливим фактором є система організації виробництва, яка передбачає оптимізацію та координацію всіх матеріальних і трудових ресурсів у просторі й часі, тобто система організації виробництва є засобом організації праці на підприємстві.

Вагомими складовими організації праці на підприємстві є підбір, підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації працівників. Робота з кадрами належить до організації праці, оскільки без висококваліфікованого складу персоналу, без його професіоналізму неможливо розраховувати на ефективне функціонування виробництва [7].

Отже, упровадження й удосконалення механізму управління персоналом підприємства сприятимуть підвищенню його конкурентоспроможності на відповідному ринку.

Науковий керівник – старший викладач Нечипорук О. В.

Література: 1. Виноградський М. Д., Беляєва С. В., Виноградська А. М. Управління персоналом : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2006. 504 с. **2.** Гриньова В. М., Салун М. М. Організація виробництва : підручник. Київ :

Знання, 2009. 582 с. **3.** Залознова Ю. С. Формування та розвиток системи управління персоналом вугільних шахт. Донецьк : НАН України ; Інститут економіки промисловості, 2010. 444 с. **4.** Золотарева Т. Н., Бритченко Г. И. Организация труда менеджера. Теория, методика, практика : монография. Донецк : ДГУЭТ, 2003. 100 с. **5.** Іванілов О. С. Економіка підприємства : підручник. Київ : Центр навч. літ., 2009. 728 с. **6.** Курінний О. В. Кадрове забезпечення формування організаційного потенціалу підприємства. *Культура народов Причерноморья*. 2008. № 147. С. 133–137. **7.** Мовчан А. О. Правове регулювання відносин із добору кадрів у ринкових умовах : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.05. Харків : Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого, 2009. 201 с. **8.** Щербак В. Г. Управління персоналом підприємства. Харків : ХНЕУ, 2005. 220 с.

LICENSING CONCEPTS OF ECONOMIC ACTIVITY

UDC 346.5

M. Karpenko
K. Kirichenko

The 3-rd year students
of the Faculty of International Economic Relations of KhNEU S. Kuznets

Annotation. *The legal basis of licensing of economic activity as a means of state regulation of private institutions of national security has been studied. The contradictions and inconsistencies in the Law of Ukraine «On Licensing of Economic Activities», which regulate public relations in the field of licensing, have been identified. An exhaustive list of types of economic activities subject to licensing, a unified procedure for licensing, supervision and control in the field of licensing, as well as responsibility for violation of legislation on licensing of economic activities have been specified.*

Keywords: *state, economy, economic activity, national security, legislation, state regulation, private institutions, licensing.*

Анотація. *Досліджено правові засади ліцензування господарської діяльності як засобу державного регулювання приватних інститутів національної безпеки. Виявлено суперечності та невідповідності, наявні у Законі України «Про ліцензування господарської діяльності», що регулює суспільні відносини у сфері ліцензування. Конкретизовано вичерпний перелік видів економічної діяльності, що підлягають ліцензуванню, єдиний порядок ліцензування, нагляду й контролю у сфері ліцензування, а також відповідальність за порушення законодавства про ліцензування господарської діяльності.*

Ключові слова: *держава, економіка, господарська діяльність, національна безпека, законодавство, державне регулювання, приватні інститути, ліцензування.*

Аннотация. *Исследованы правовые основы лицензирования хозяйственной деятельности как средства государственного регулирования частных институтов национальной безопасности. Выявлены противоречия и несоответствия, имеющиеся в Законе Украины «О лицензировании хозяйственной деятельности», регулирующем общественные отношения в сфере лицензирования. Конкретизированы исчерпывающий перечень видов экономической деятельности, подлежащих лицензированию, единый порядок лицензирования, надзора и контроля в сфере лицензирования, а также ответственность за нарушение законодательства о лицензировании хозяйственной деятельности.*

© M. Karpenko, K. Kirichenko, 2020

Ключевые слова: *государство, экономика, хозяйственная деятельность, национальная безопасность, законодательство, государственное регулирование, частные институты, лицензирование.*

In the literature on the nature and socio-economic importance of licensing different views are expressed. It is thought that licensing is a legal means of limiting the capacity of business organizations, but a useful and necessary tool that establishes additional legal guarantees of normal functioning market economy and competition. It provides security economy from possible deformation, penetration on markets with offers of goods, works and services of unskilled persons, who do not have the necessary material base for business activities, protects participants in market relations, including the entrepreneurs themselves, and not just consumers, from all kinds of misery [1].

Licensing issues often used by officials to achieve their selfish goals by creating unjustified obstacles to business entities (unlawful licensing, unlawful request for additional documents, and unlawful refusal to issue a license, entrusting licensing functions to commercial organizations). It takes a long time to get licenses for certain types of economic activity, economic entities' resources. The licensing sphere has become one of the most corrupt and has become a mechanism for administrative pressure on business entities; in some cases, the licensing mechanism is used to unfairly restrict competition. All this leads to slowing down the processes of reforming the licensing and licensing systems and, consequently, violations requirements of legislation in the relevant fields [1].

However, these licensing disadvantages are related not with its legal nature, but with other problems in the legal system of the state: imperfection legislation, corruption, etc. Always take into account these shortcomings when amending the licensing legislation, while supplementing the list types of licensed activity. It is also excessive the number of activities subject to licensing limits the ability of entrepreneurs to engage in relevant activities, complicates their participation in the competitive market is thus adversely affected on the development of entrepreneurship as a whole. From these perspectives, it is important to understand the need for this legal regime or its unnecessary nature in the legal system of Ukraine.

Certain considerations regarding the definition of the concept of licensing of economic activity are actively discussed in the scientific literature. In many aspects, they are controversial. Thoughts on this issue are presented in the works of Agapova M. A., Bekirova E. E., Bazhenova A. A., Zhilinsky S. E., Krupka Y. M., Pastukh I. D., Rudenko O. V., Soloshkin I. V., Romaniak M. M. However, at this moment the definition of the concept of licensing of economic activity, contained both in acts of domestic legislation and in the scientific literature, does not correspond to the economic, political and legal situation in Ukraine. This indicates the need for further research to determine the concept of licensing of economic activity.

The Law «On Licensing of economic activities» (further The Law «On Licensing») defines licensing through state regulation of the performance of licensed economic activities and aims to ensure the implementation of a uniform state policy in the field of licensing, protecting the economic and social interests of the state and society and individual consumers.

In particular, its adoption led to a reduction in the number of economic activities subject to licensing in accordance with the Ukrainian Law «On the licensing of certain economic activities», date on 01.06.2000 № 1775-III (at the time of their loss). Types of economic activity subject to licensing (when the Law «On Licensing» was adopted). As on October 21, 2019, the list contains 33 licensed types of economic activity [2].

Pursuant to the Law «On Licensing» the licensing authority is the executive body designated by the Cabinet of Ministers of Ukraine or the state collegiate body (in our study, they are subject to the state regulation of non-governmental organizations, further NGOs) [3].

On January 1, 2017, the Cabinet of Ministers of Ukraine appointed 18 Security service's of Ukraine (further SSU) licensed executive bodies, as well as regional and state administrations of the city of Kiev [3].

In addition, today the law of Ukraine allows the licensing of economic activities of 5 state collegiate bodies, namely National Broadcasting Council, National Financial Services Commission NBC and NFSC correspondently. The subject of the state regulation of the activities of non-governmental organizations is the organization that submitted an application to the licensing authority together with accompanying documents in accordance with the requirements of the relevant license conditions (which the Law «On Licensing» defines as a licensee) and a person holding a license to conduct a specific type of economic activity (in law license – licensee).

According to the Law «On Licensing» state licensing policy is based on several principles, including:

– the principle of a unified state system of licensing, including the appointment by the Council of Ministers of Ukraine and the licensing of employment, in accordance with Paragraph 7 of the Law «On Licensing», which the Licensing Authority issues licenses;

– the principle of the protection of rights and legal interests, health and human health, the environment, protection of scarce public resources and the security of the state, including licenses for all economic activities, applies only to criminal cases that threaten to undermine the legitimate interests [2].

Citizen, human life and health, environment and / or national security, and only if government regulation is not enough [2].

All licensed activities in accordance with the Law «On Licensing» can be divided into three groups:

– the types of companies that are authorized by law to legalize;

– economic activities allowed by law licensing with the specifications defined in special provisions;

– the types of businesses that are licensed in accordance with specific provisions, if they comply with point 2. Article 2 of the Law «On Licensing» of this law does not apply extradition proceedings, extension and revocation of banking license. In accordance with the Law of Ukraine «On Banks and banks' activity» broadcasting activities are carried out in accordance with the Law «On television and radio broadcasting» of Ukraine, production and sale of ethyl alcohol, cognac and fruit alcoholic beverages and tobacco products, in accordance with Ukrainian Law «On Regulations of the production and processing of ethyl alcohol, cognac and fruit alcoholic drinks and tobacco» [5; 6].

It should also be noted that some business license laws violate the licensing fee.

Under the Law «On Licensing» licensing – the registration of legal and natural persons in a single public register – companies and work permit services may issue services that require an activity that requires a permit [2].

The Ukrainian Law «On the regulation of the production and sale of ethyl, cognac and fruits alcoholic beverages and tobacco» defines a license (special license) as an EU-recognized document which restricts the trader's right to such acts [5].

In the Law «On Licensing» is another conflict in which the aforementioned powers are settled by Article 7 of this Economic code after its entry into force and have limited effect. It can be released free of charge to the selection committee this week at the owner's request [3].

This situation has led to numerous complaints about the approval of organizations' communication activities under the provisions of the Law «On Telecommunications and Telecommunications of Ukraine» contains the development, production, manufacture, storage, transportation, purchase, sale (release) in Ukraine, Expo, of psychotropic drugs and precursors approved by the Ukrainian Council of Ministers. These precursors are permitted under the «Drug, Psychotropic and Implied Rules» as defined by Ukrainian law. Article 8 of the Ukrainian Law «On Drugs, Psychotropic Substances and Precursors» provides for a five-year license for drugs, psychotropic and precursors. Articles 7 and 5 The Ukrainian Law «On Telecommunications» requires a definition resolution «Maaz», but may not be less than five years [7].

Such a conflict has led to unequal conditions for business entities that were in force on the date of entry into force of the Law «On Licensing» and those who intended to obtain them for the first time. Because for the latter and for those who, at the time of the adoption of the Law «On Licensing», the license had expired, the special license laws should be valid for five years, and for those who had valid licenses, they would become indefinite.

Another problem that arose under the provision provided for in part 6 of Article 21 of the Law «On Licensing» was that it provided for a free renewal of a license for an indefinite period, while according to Article 49 of the Law «On Telecommunications» after the expiration of the term validity of a license, an economic entity may extend its term of validity, and part one of Article 53 of this Law provides that for the issuance of licenses, their renewal, the issuance of duplicates, copies and the extension of their validity, a fee shall be charged [2].

It is also worth noting that Article 7 of the Law «On Licensing» provides for the licensing of foreign economic activity in accordance with Article 16 of the Law of Ukraine «On Foreign economic activity». In particular, this article deals with the licensing of foreign trade operations, which is defined as a set of administrative actions of an executive body on economic policy to grant the subject of foreign economic activity the export (import) of goods [8]. That is, Article 16 of the aforementioned Law refers to the issue of a license for export (import) of goods subject to licensing, and not of obtaining a business entity's right to pursue a certain type of economic activity subject to licensing.

Another inconsistency contained in the Law «On Licensing» is that paragraph 12 of part seven of Article 21 provides for the amendment of part three Article 15 of the Law of Ukraine «On donation of blood and its components», which is to be stated in the following wording: «Collection, processing, storage of donor blood and its components, their sale and their preparations made by healthcare institutions and their subdivisions specified in of the first part of this article, as well as the processing and storage of donor blood and its components, the sale of the preparations made from them by the entities referred to in the second part of this article, is allowed only in the presence of a corresponding license issued by the cent an executive body implementing state health policy» [2].

At the same time Article 7 of the Law «On Licensing», which establishes an exhaustive list of economic activities subject to licensing, does not contain economic activities for the collection, processing, storage of donor blood and its components, their sale and their preparations made by healthcare institutions and their units, processing and storage of donor blood and its components, the implementation of the preparations made of them by the subjects [3].

In addition, in our opinion, for some types of business activities, it is necessary to provide for amendments to special laws that will require the licensing authority to issue a license to check the compliance of the material and technical requirements with the requirements laid down in the license application, as it is. In particular, is provided by the Law of Ukraine «On Medicines» for licensing of business activities for the production of medicines.

It is advisable to establish the procedure for carrying out such verification under licensing conditions, which, in accordance with Article 1 of the Law «On Licensing», is a normative act of the Cabinet of Ministers of Ukraine, another statutory body of state authority whose provisions establish an exhaustive list of requirements required to be fulfilled by the licensee, and a comprehensive list of documents that are attached to the license application.

This is due to the fact that the implementation of certain types of economic activities with the use of material and technical base that does not meet the requirements, or in general its absence can lead to threats to the life and health of the person, safety of life of the population, as well as cause significant damage to the environment.

The expediency of introducing such a rule is due to the fact that the issuance of a license is carried out today on the basis of the verification of the license application submitted by the licensee and the supporting documents attached thereto, an exhaustive list of which is established by the license conditions, and the considerable time costs for carrying out unscheduled compliance checks the requirements of the license conditions in order to obtain a legitimate ground for revocation of the license from the offender, since in most cases such violations can lead to human casualties and irreversible losses, including emergencies of a different nature, with catastrophic consequences for the individual, society, state and the environment.

The creation of a socio-economic legal and administrative licensing regime is crucial and consists of special state control over the implementation of such economic activities with certain specific characteristics, realization of the most relevant public interests. The purposes of the license, in our opinion, are as follows.

Prevention of harm to life and health, human rights and freedom, the environment, state security:

– to ensure the implementation of the constitutional right to set up a business, which is not prohibited by law, but can cause an increased risk of harm to life and property;

– protection of health, human rights and freedoms;

– the environment;

– state security.

The principles of the license are subject to clarification considering the basic principles of the licensing system. The main function of the license is the protection function, which is determined by the specific objectives of the license. A deeper study of the problems of this article is assuring, because to introduce certain means of legal regulation or change it, the authorized bodies should be guided by the values that underlie the legal policy of a particular state – socio-economic significance and legal principles.

Supervisor – Candidate of Sciences (Law), Associate Professor Ostapenko O. G.

Literature: 1. Бекірова Є. Є. Ліцензування прав певних видів діяльності : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.04. Одеса : Одеська національна юридична академія, 2005. 17 с. **2.** Про ліцензування певних видів господарської діяльності : Закон України від 1.06.2000 № 1775-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1775-14/ed20000601. **3.** Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 2.03.2015 № 222-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19/ed20150302. **4.** Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14. **5.** Про телебачення і радіомовлення : Закон України від 21.12.1993 № 3759-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12/ed19931221. **6.** Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального : Закон України від 19.12.1995 № 481/95-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481/95-вр/ed19951219. **7.** Про телекомунікації : Закон України від 18.11.2003 № 1280-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-15/ed20031118. **8.** Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 15.09.2016 № 959-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12/ed20160915.

ЗАСТОСУВАННЯ АУТСОРСИНГУ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 339.9

Карташова А. В.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто визначення різними науковцями сутності поняття «аутсорсинг». Проаналізовано й узагальнено основні види аутсорсингу, визначено головні переваги та недоліки його застосування. Обґрунтовано, що аутсорсинг є прогресивним методом організації управління на сучасному підприємстві.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, персонал, аутсорсинг, постачальник, зниження витрат.*

Аннотация. *Рассмотрены определения разными учеными сущности понятия «аутсорсинг». Проанализированы и обобщены основные виды аутсорсинга, определены главные преимущества и недостатки его применения. Обосновано, что аутсорсинг является прогрессивным методом организации управления на современном предприятии.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, персонал, аутсорсинг, поставщик, снижение затрат.*

Annotation. *The definitions by different scientists of the essence of the concept of «outsourcing» are considered. The main types of outsourcing are analyzed and summarized, the main advantages and disadvantages of its application are identified. It is substantiated that outsourcing is a progressive method of organizing management in a modern enterprise.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, personnel, outsourcing, supplier, cost reduction.*

Однією з найпоширеніших форм взаємодії та кооперації між різними суб'єктами ринку протягом останнього десятиріччя стало застосування аутсорсингу, який на сьогодні активно поширюється у вітчизняному підприємництві.

Дослідженням проблеми аутсорсингу займалися і займаються чимало науковців, серед них Бравар Ж.-Л., Морган Р., Хейвуд Д., Календжян С., Загородній А., Зозульов О. та ін.

Метою написання статті є аналіз переваг та недоліків упровадження аутсорсингу на підприємстві.

У сучасному менеджменті під аутсорсингом розуміють виконання зовнішніми організаціями окремих виробничих процесів, сервісних та інших функцій, різних бізнес-процесів. При цьому організація пропонує необхідні для цього ресурси на підставі довгострокового узгодження. Існують чимало визначень сутності поняття «аутсорсинг» різних авторів (табл. 1) [2; 3; 5–7].

Таблиця 1

Визначення різними науковцями сутності поняття «аутсорсинг»

Автор	Визначення
1	2
Загородній Г. [3]	Передача частини функцій з обслуговування діяльності підприємства сторонньому підряднику чи постачальнику за умови гарантування ними відповідного рівня якості й ефективності їх виконання на основі трансформації чи оновлення бізнес-процесів і технологій і з можливістю переходу частини персоналу підприємства до аутсорсера
Бабій М. [2]	Передача на договірній основі непрофільних функцій іншим організаціям, які спеціалізуються у конкретній галузі та володіють відповідним досвідом, знаннями, технічними засобами; стратегія управління, що дозволяє оптимізувати функціонування організації завдяки зосередженню діяльності на головному напрямку
Матвій І. [7]	Інструмент досягнення конкурентних переваг, що є пов'язаними не лише зі зниженням собівартості продукції, а передусім із необхідністю сконцентрувати увагу на основній діяльності

© Карташова А. В., 2020

Закінчення табл. 1

1	2
Календжян С. [6]	Обумовлене договором використання матеріальних засобів, майна та знань третьої особи з гарантованим рівнем якості, гнучкості надання послуг, які раніше виконувалися внутрішніми силами компанії з можливим переходом наявного персоналу до постачальника послуг та оновленням процесів або технологій, що підтримують бізнес
Уткін Е. [5]	Процес перекладання функцій внутрішнього підрозділу (підрозділів) підприємства й усіх пов'язаних із ним активів на організацію постачальника послуг, що пропонує виконувати якусь спеціалізовану послугу протягом певного часу за обговореною ціною

Проаналізовані визначення сутності аутсорсингу дають змогу виокремити основні його ознаки, серед них:

– участь у його організації та виконанні зацікавлених груп підприємства чи проєкту;

– реорганізація бізнесу й побудова нових бізнес-процесів із визначеними стратегічними та операційними цілями;

– фокусування замовника на ключових бізнес-процесах;

– забезпечення належної якості й параметрів для збереження реального становища на ринку та розвитку замовника;

– дає змогу отримувати прибуток й інші фінансово-економічні результати, а замовнику – покращити результати своєї діяльності [2; 5].

На підставі аналізу, систематизації й узагальнення визначатимемо аутсорсинг як вид підприємницької діяльності, що полягає у реорганізації бізнес-процесів підприємства шляхом залучення сторонніх організацій до виконання вторинних і неефективних функцій та концентрації на ключових продуктах.

Співпрацюючи з аутсорсинговими організаціями, підприємство-замовник залучає зовнішні ресурси, високопрофесійні кадри, інформаційні ресурси, випробувані напрацювання щодо надання послуг вузької спеціалізації, таких як IT-сервіс, бухгалтерські послуги, COOL-центри, наймання працівників, маркетинг, SMM, логістика, транспорт, кур'єрські послуги та навчання персоналу.

В Україні аутсорсинг активно застосовується у галузях програмного забезпечення, інтернет-продажах, IT-сервісі. Аналіз літературних джерел засвідчує, що нині витрати на утримання величезного штату співробітників і виробничі витрати часто не виправдовують себе [1–7].

Сутність аутсорсингу полягає у тому, що за умов жорсткої конкуренції жодне підприємство не може бути самодостатнім, спираючись лише на власні ресурси. Низку бізнес-процесів, що забезпечують функціонування організації, доцільно передати спеціалізованим установам. Це допоможе підвищити ефективність діяльності організацій, оскільки передача непрофільних функцій зовнішнім організаціям дозволить сконцентрувати зусилля на основному предметі діяльності підприємства.

Розглядають кілька видів аутсорсингу, серед них:

– IT-аутсорсинг;

– розробка та тестування програмних продуктів;

– локалізація програмного забезпечення;

– сервісне обслуговування;

– виробничий аутсорсинг;

– передача частини або повного виробничого циклу на виконання;

– аутсорсинг бізнес-процесів;

– надання гарантійних, фінансових і бухгалтерських послуг;

– створення call-центрів;

– управління інтелектуальними ресурсами;

– проведення рекламних заходів, лізингові і логістичні операції [3–7].

Більшість сучасних компаній, як правило, дозволяють стороннім організаціям виконувати певні функції. Однак, перш ніж передавати свою роботу стороннім, важливо зрозуміти переваги та недоліки аутсорсингу (рис. 1) [3–9].

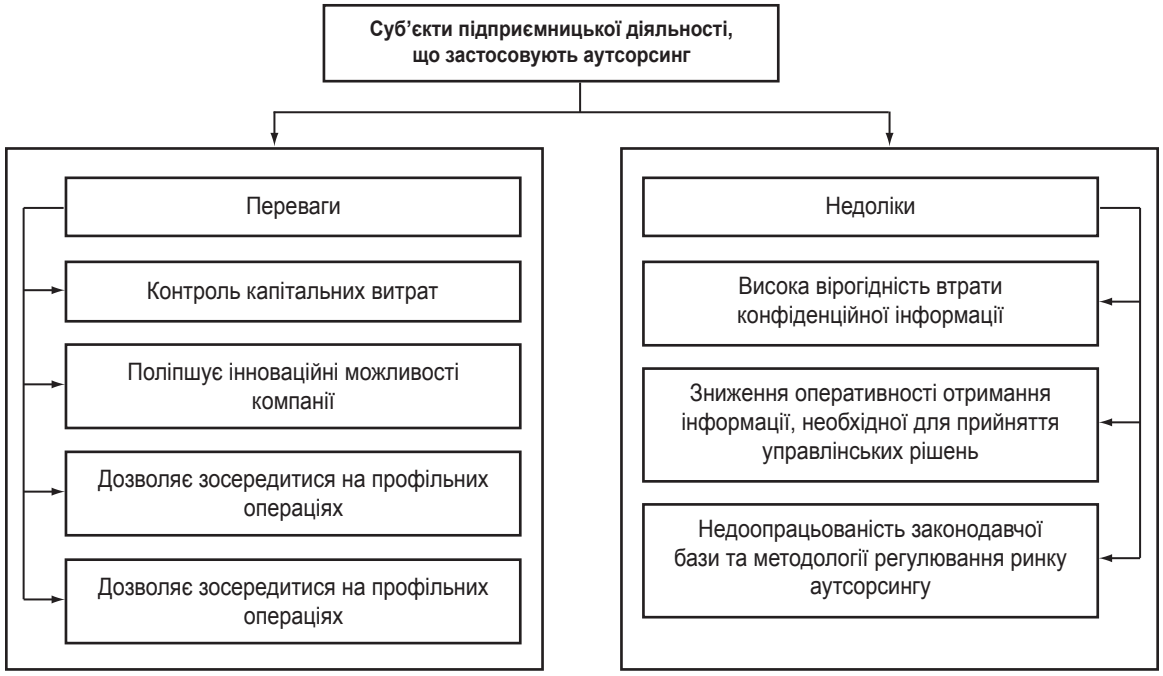

Рис. 1. **Переваги та недоліки аутсорсингу**

Недоліки застосування аутсорсингу є менш суттєвими, ніж його переваги, чим зумовлено зростаючу популярність у всьому світі. Головними перевагами є зниження валових витрат і звільнення ресурсів компанії для ведення основної діяльності.

Підрядник виконує ті самі функції, що і його аналог у вигляді штатного підрозділу підприємства. Однак, як фахівець у своїй галузі він робить це якісніше, знімає навантаження з клієнта. Ризики аутсорсингу є лише потенційними, за ретельного підбору надійного партнера з гарною репутацією їх можна виключити.

Отже, аутсорсинг є новим прогресивним методом організації управління діяльністю, що полягає у передачі функцій, які не стосуються основного виробництва, аутсорсинговим організаціям, що спеціалізуються саме на цьому та забезпечені висококваліфікованим персоналом. Упровадження аутсорсингу на сучасних вітчизняних підприємствах є новим видом співробітництва, що дозволяє підприємствам ефективніше функціонувати, вивільнити додаткові ресурси, які можна спрямувати на розвиток підприємства, а також суттєво посилити власні конкурентні позиції на ринку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Бутенко Д. С.

Література: 1. Бравар Ж.-Л., Морган Р. Эффективный аутсорсинг. Понимание, планирование и использование успешных аутсорсинговых отношений. М. : Баланс Бизнес Букс, 2007. 260 с. **2.** Бабій М. А. Аутсорсинг як нова концепція ведення бізнесу. *Зовнішня торгівля: право та економіка.* 2007. № 6. С. 53–57. **3.** Загородній А. Г., Партин Г. О. Аутсорсинг та його вплив на витрати підприємства. *Фінанси України*. 2009. № 9. С. 87–97. **4.** Зозульов О., Микало О. Аутсорсинг як інструмент підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств в умовах глобалізації. *Економіка України.* 2009. № 8. С. 16–24. **5.** Уткин Э. А. Управление бизнесом. Аутсорсинг и развитие компании. *Справочник экономиста.* 2004. № 1. С. 129–135. **6.** Календжян С. О. Аутсорсинг и делегирование полномочий в деятельности компаний. М. : Дело, 2003. 270 с. **7.** Матвій І. Є. Аутсорсинг в діяльності промислових підприємств: основні переваги та загрози. *Прометей.* 2008. № 1 (25). С. 184–189. **8.** Хейвуд Д. Аутсорсинг: в поисках конкурентных преимуществ / пер. с англ. М. : Вильямс, 2004. 176 с. **9.** Ясінська Т. В., Процик І. С. Ефективність застосування аутсорсингу в міжнародній діяльності підприємств. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7482.

APPROACHES TO EVALUATION OF EFFICIENCY OF MARKETING ACTIVITY OF AN ENTERPRISES

UDC 338.43:316

D. Kovtun

The 4-th year student
of the Faculty of Management and Marketing of KhNEU S. Kuznets

Annotation. *An algorithm for evaluating marketing activities at an enterprise is presented. It analyzes how Ukrainian enterprises use the assessment of financial and production indicators, the effectiveness of marketing activities, intangible assets and recruiting. The most used quantitative indicators for evaluating the effectiveness of marketing activities are specified. Using the analysis of the effectiveness of current costs of marketing planning, the effectiveness of marketing processes and the effectiveness of the use of marketing resources, a more complete assessment of the effectiveness of the use of marketing processes at the enterprise is proposed.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, management, marketing, marketing activities, marketing department, marketing activities, marketing resources, assessment of the effectiveness of marketing activities, return on marketing investments.*

Анотація. *Подано алгоритм оцінювання маркетингової діяльності на підприємстві. Проаналізовано, як українські підприємства використовують оцінювання фінансових та виробничих показників, ефективності маркетингової діяльності, нематеріальних активів і підбору кадрів. Конкретизовано найбільш застосовувані кількісні показники оцінювання ефективності маркетингових заходів. Із застосуванням аналізу ефективності поточних витрат на маркетингове планування, ефективність маркетингових процесів та ефективність використання маркетингових ресурсів подано повнішу оцінку ефективності використання маркетингових процесів на підприємстві.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, менеджмент, маркетинг, маркетингова діяльність, маркетинговий відділ, маркетингові заходи, маркетингові ресурси, оцінювання ефективності маркетингової діяльності, рентабельність маркетингових інвестицій.*

Аннотация. *Представлен алгоритм оценки маркетинговой деятельности на предприятии. Проанализировано, как украинские предприятия используют оценку финансовых и производственных показателей, эффективности маркетинговой деятельности, нематериальных активов и подбора кадров. Конкретизированы наиболее применяемые количественные показатели оценки эффективности маркетинговых мероприятий. С применением анализа эффективности текущих затрат на маркетинговое планирование, эффективность маркетинговых процессов и эффективность использования маркетинговых ресурсов предложена более полная оценка эффективности использования маркетинговых процессов на предприятии.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, менеджмент, маркетинг, маркетинговая деятельность, маркетинговый отдел, маркетинговые мероприятия, маркетинговые ресурсы, оценка эффективности маркетинговой деятельности, рентабельность маркетинговых инвестиций.*

Currently, most EU enterprises consider it necessary to implement their goals and strategies with the help of a marketing plan, so efficiency is the defining characteristic of all processes taking place in the enterprise. Marketing activities of the enterprise are no exception, with its help the goals of the owners and employees of the enterprise can be realized.

Domestic and foreign publications are increasingly printed, which emphasize the need to evaluate the effectiveness of marketing activities. In particular, consideration of the assessment of the effectiveness of marketing activities has a prerequisite for disclosing the essence of the concept of marketing activity effectiveness. The effectiveness of marketing activities is an indicator of the ability of marketing activities to provide a continuous process of formation of reproduction of demand for goods and services at a given level of marketing costs.

The only classification of these methods, which is inherent precisely in marketing activities and planning, still does not exist. A great scientific contribution to the development of an assessment of the effectiveness of marketing activities was made by many foreign and domestic scientists.

© D. Kovtun, 2020

Balabanova L., Tugan-Baranovsky M. suggest evaluating the effectiveness of marketing activities in the following areas: customers, marketing integration, information adequacy, strategic orientation, operational efficiency [1].

Russell G. the effectiveness of marketing activities is identified with the cost-effectiveness of marketing activities (the relationship between the cost of marketing and the result of sales or profits) [2].

Kotler P., Keller K. focus on the relationship of indicators of the effectiveness of marketing activities with factors of the external and internal environment [3].

Pokhabov V., Ponamarenko I. suggest evaluating managerial activity; dependence of performance indicators on the state of planning, organization, motivation and control; the effectiveness of the marketing function [4].

Shapovalov V. provides for the assessment of marketing activities in three areas, namely: the completeness of the functions of marketing activities in the enterprise, financing of marketing activities and the impact of marketing services. However, despite a considerable amount of research, the problem of substantiating a unified approach to assessing the effectiveness of marketing activity in an enterprise is not enough, in modern conditions [5].

The purpose of writing the article is the analysis of methods for assessing the effectiveness of marketing activities and the certainty of the effectiveness of marketing activities at enterprises in Ukraine.

In modern conditions, there are many approaches, methods to assess the marketing activities of the enterprise. It is quite difficult to evaluate the effectiveness of marketing activities in an enterprise, since it is not always possible to express the quantitative effect of marketing activities. The effectiveness of any enterprise is determined by the functioning of the marketing system. Since the employees of the marketing department do not create products, but they carry out certain organizational and commercial activities for the further vital development of the goods providing the product infrastructure.

Scientists identify many methods of methods for assessing the effectiveness of marketing activities, according to the author, the most appropriate are quantitative and qualitative methods, as well as sociological, ballistic and informational. Qualitative methods involve the use of marketing audit (an analysis of the goals, strategies and results of the enterprise to identify problems in order to improve marketing activities and develop an effective marketing plan).

Quantitative methods – a comparison of the costs of marketing activities on gross profit, and advertising costs with sales. Quantitative methods for assessing the effectiveness of marketing activities characterize the financial results of the enterprise. Sociological methods for evaluating the effectiveness of marketing activities – conducting marketing research; a survey of managers, marketing specialists, on the state of the marketing activity system at the enterprise; evaluation of marketing communications, namely the effectiveness of advertising, PR; analysis of incentives for the sale of goods and personal sales. Information methods of EMF – involves the use of special computer programs («Marketing Expert», «Clientele», «Fin Expert marketing», «BEST-marketing»), and various analyzes are used GAP analysis, SWOT analysis, STEP analysis, 4P method.

The effectiveness of marketing planning largely depends on how the marketing department is built, what tasks it faces and who solves them in an agricultural enterprise. In addition, there should be a reasonable answer to the following questions:

– how much does the company actually spend on each of the marketing projects?
– the project is effective, and which one is unprofitable?
– is the chosen marketing strategy related to the strategy of sales and customer relations?
– will the costs of marketing activities pay off?

Answers can be obtained by calculating the effectiveness of each of the marketing activities using a number of indicators [4].

Ukrainian enterprises use the assessment of financial and production indicators. Such indicators as the cost of selling products, customer retention and customer value do an in-depth analysis, but do not provide reliable information for making important marketing decisions.

The most used in practice are 4 indicators of the effectiveness of marketing plans (according to Accenture research):

– reaction rate (78 %);
– revenue generation (79 %);
– customer retention (69 %);
– profit generation (66 %) [6].

It is proved that how effectively the head of the department manages his marketing budget, not only the result of the marketing department, but also the result of the whole enterprise depends. An enterprise maximizes profits by increasing sales revenues, minimizing overall costs, increasing gross margins, and investing wisely within the limits of available risk and expected profits.

Now in domestic practice, the most used are quantitative indicators for evaluating the effectiveness of marketing activities: the effectiveness of current costs for marketing planning, the effectiveness of marketing processes and the efficiency of using marketing resources [5].

For any enterprise, the goal of marketing is to create conditions for effective sales. The task of marketing managers is to increase the income of the enterprise through the use of functions such as communication with the market, advertising, sales and distribution. The modern thinking of leading foreign agricultural enterprises differs from domestic ones in that they consider the marketing budget not as costs, but as an investment. At the same time, some foreign authors note the inexpediency of focusing on indicators of sales volumes, revenues, the maximization of which is not always a criterion for the success of an agricultural enterprise in the market. The best criterion is maximizing net profit after deducting expenses for marketing activities [7].

Analysis of the results of the study on the problems of determining the effective marketing activities of enterprises showed that there is no unity on this issue. Evaluation of the effectiveness of marketing activities should be as specific and precisely defined as possible, since it will serve as an information basis for decision-making by heads of agricultural enterprises.

Thus, the effectiveness of marketing activities is an important indicator of the enterprise, shows the degree of implementation of the plan and the achievement of marketing objectives. For an objective assessment of the effectiveness of marketing activities, it is necessary to evaluate such areas as the implementation of managerial functions for the use of marketing tools, including the use of marketing resources.

Supervisor – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor Myronova O. M.

Literature: 1. Балабанова Л. В., Мажинський Р. В. Управління маркетинговим потенціалом підприємства. Донецьк : ДонДУЕТ, 2005. 144 с. **2.** Ассэль Г. Маркетинг: принципы и стратегия : учебник для вузов / пер. с англ. М. З. Штернгарца. М. : Инфра-М, 2001. 803 с. **3.** Котлер Ф., Келлер К. Маркетинг менеджмент : экспресс-курс / пер. с англ. под ред. С. Г. Божук. СПб. : Питер, 2006. 464 с. **4.** Похабов В., Пономаренко І. Методи оцінки системи управління маркетингом на підприємстві. Київ : Центр навч. літ., 2001. 224 с. **5.** Шаповалов В. А. Управление маркетингом и маркетинговый анализ. Ростов-на-Дону : Феникс, 2008. 346 с. **6.** Оценка эффективности маркетинга // Новый маркетинг. URL: http://new-marketing.ru/issues/2008/2/114. **7.** Promotion Strategy. URL: https://opentextbc.ca/businessopenstax/chapter/promotion-strategy.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

УДК 331.5:330.3(477)

Колесник Л. В.

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено питання зайнятості населення України. Проаналізовано динаміку стану зайнятості й безробіття за 2000–2018 рр. Конкретизовано основні соціально-економічні фактори впливу на рівень безробіття за сучасних економічних умов.*

© Колесник Л. В., 2020

Ключові слова: *економіка, політика, право на працю, ринок праці, заробітна плата, попит, пропозиція, вакансія, фрілансер, фрілансерство.*

Аннотация. *Исследован вопрос занятости населения Украины. Проанализирована динамика состояния занятости и безработицы за 2000–2018 гг. Конкретизированы основные социально-экономические факторы влияния на уровень безработицы в современных экономических условиях.*

Ключевые слова: *экономика, политика, право на труд, рынок труда, заработная плата, спрос, предложение, вакансия, фрилансер, фрилансерство.*

Annotation. *The issue of employment of the population of Ukraine is investigated. The dynamics of the state of employment and unemployment for 2000–2018 is analyzed. The main socio-economic factors of influence on the unemployment rate in modern economic conditions are specified.*

Keywords: *economics, politics, right to work, labor market, wages, demand, supply, vacancy, freelancer, freelancing.*

За сучасних умов розвитку економіки особливої значущості набувають проблеми зайнятості населення України, створення ринку робочої сили та запобігання масовому безробіттю.

Метою написання статті є дослідження сучасного стану ринку праці, змін у його кон'юнктурі, які відбулися останнім часом під впливом різних факторів, а також окреслення перспектив розвитку й регулювання сучасного вітчизняного ринку праці.

Важливу роль у формуванні структури зайнятості відіграє ринок робочої сили, що є невіддільною складовою системи ринкового господарства. Актуальність дослідження є зумовленою тим, що за сучасних умов розвитку економіки особливої уваги набувають проблеми ефективної зайнятості населення України, створення ринку робочої сили та запобігання масовому безробіттю. Кон'юнктура ринку праці формується під впливом економічних факторів, способу господарювання та структурних змін технічного й організаційного рівня підприємств, а також кількісно-якісної збалансованості засобів виробництва та робочої сили. У наведеній таблиці наочно подано стан зайнятості та безробіття в Україні (без урахування території Криму, Севастополя, частини Донбасу) у 2019 р. (табл. 1) [3; 8; 11].

Таблиця 1

Стан зайнятості та безробіття в Україні, 2019 р., тис. осіб

2019	Усього населення	Економічно активне населення	Зайняте населення	Безробітне населення	Рівень безробіття, %	Зареєстрованих безробітних
1-й кв.	42079,5	17216,0	15570,9	1645,1	9,6	340,7
2-й кв.	42010,1	17308,7	15781,2	1527,5	8,8	287,1

Чисельність економічно активного, зайнятого та безробітного населення, а також кількість офіційно зареєстрованих безробітних даються у середньому за період (від початку року до кінця кварталу або року). Загальна кількість населення України дається на кінець звітного періоду; чисельність безробітного населення розраховують за методологією МОП (Міжнародної організації праці). За цією методологією людину визнають безробітною, якщо вона протягом чотирьох тижнів не мала роботи, шукала роботу, була готова стати до роботи [4].

Цей показник істотно відрізняється від кількості офіційно зареєстрованих безробітних. Для розрахунку рівня безробіття береться відношення чисельності безробітного населення, розрахованого за методологією МОП, до економічно активного працездатного населення. Динаміку рівня безробіття в Україні у 2000–2018 рр. (від 2014 р. – без урахування території Криму, Севастополя, частини Донбасу) подано у табл. 2 [4].

Сучасний вітчизняний ринок праці можна вважати ринком роботодавця, тобто ринком, де роботодавці можуть більшою мірою вибирати й диктувати умови, ніж здобувачі, на відміну від динамічнішої ситуації у попередні роки, оскільки загалом пропозиція перевищує попит за багатьма спеціальностями, іноді – істотно [5].

Якщо раніше на одну вакансію припадало 2,5–3 кандидата, то на початок 2016 р. цей показник становив 4–5 осіб. Від травня вперше за дуже тривалий період рівень конкуренції почав поступово знижуватися. Щомісячний приплив нових вакансій і резюме становить 5–10 %, що свідчить про стабілізацію ринку праці, а також про те, що український бізнес почав адаптуватися до складних економічних умов.

Розроблено програму розвитку «Стратегія-2020», яка дозволить Україні:

– увійти до топ-20 країн у рейтингу Світового банку щодо легкості ведення бізнесу;

– збільшити валовий внутрішній продукт на душу населення до 16 тис. дол. США проти нинішніх 8500 дол. США;

– збільшити за п'ять років приплив прямих іноземних інвестицій до 40 млрд дол. США проти поточного показника у середньому 4–5 млрд дол. США на рік [5].

Експерти прогнозують, що до 2020 р. половина робочої сили працюватиме незалежно й віддалено, а стабільний дохід стане важливішим за стабільне робоче місце. Люди вибудовуватимуть диверсифіковані портфелі потоків доходів, а не покладатимуться на одного роботодавця. У минулому за лояльність до компанії нагороджували, нині середній співробітник працює у компанії близько чотирьох років, а нове покоління ще менше – близько двох років [3; 8].

Таблиця 2

Стан зайнятості та безробіття в Україні, 2010–2018 рр., тис. осіб

Рік	Усього населення	Економічно активне населення	Зайняте населення	Безробітне населення	Рівень безробіття, %	Зареєстрованих безробітних
2000	48923,2	21150,7	18520,7	2630,0	12,4	1178,7
2001	48457,1	20893,6	18453,3	2440,3	11,7	1063,2
2002	48003,5	20669,5	18540,9	2128,6	10,3	1028,1
2003	47622,4	20618,1	18624,1	1994,0	9,7	1024,2
2004	47280,8	20582,5	18694,3	1888,2	9,2	975,5
2005	46929,5	20481,7	18886,5	1595,2	7,8	891,9
2006	46646,0	20545,9	19032,2	1513,7	7,4	784,5
2007	46372,7	20606,2	19189,5	1416,7	6,9	673,1
2008	46143,7	20675,7	19251,7	1424,0	6,9	596,0
2009	45962,9	20321,6	18365,0	1956,6	9,6	693,1
2010	45778,5	20220,7	18436,5	1784,2	8,8	452,1
2011	45633,6	20247,9	18516,2	1731,7	8,6	505,3
2012	45553,0	20393,5	18736,9	1656,6	8,1	467,7
2013	45426,2	20478,2	18901,8	1576,4	7,7	487,6
2014	42928,9	19035,2	17188,1	1847,1	9,7	458,6
2015	42760,5	17396,0	15742,0	1654,0	9,5	461,1
2016	42584,5	17303,6	15626,1	1677,5	9,7	407,2
2017	42386,4	17193,2	15495,9	1697,3	9,9	352,5
2018	42153,2	17296,2	15718,6	1577,6	9,1	341,7

Істотний потенціал українських фахівців у сфері високих технологій не викликає сумнівів у аналітиків ринку. Драйверами зростання економіки України залишилися АПК та ІТ. Українських програмістів знають у всьому світі, але тільки завдяки аутсорсинговим компаніям, що якісно і порівняно недорого виконують замовлення глобального бізнесу, чого не скажеш про стартапи – власні інноваційні проєкти компаній. Всесвітньо відомих українських стартапів – буквально одиниці. За результатами маркетингових досліджень компанії AB Design ринок стартапів в Україні розвивається доволі повільно. Бізнесменам не вистачає розуміння механізмів та специфіки ринку, інвесторам не вистачає прозорості. Слабким місцем українського ринку стартапів є ще й те, що більшість вітчизняних проєктів спрямовані на внутрішній ринок з його невисокою платоспроможністю й обмеженою клієнтською базою.

Отже, було проведено аналіз стану сучасного вітчизняного ринку праці з урахуванням політичних та економічних подій, а також подано динаміку основних показників ринку праці. За результатами дослідження сформульовано висновки та сценарії подальшого розвитку ринку праці в Україні.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Шифріна Н. І.

Література: 1. Вороніна А. В., Ніколаєва К. М. Проблеми та перспективи розвитку ринку праці в Україні. *Молодий вчений.* 2015. № 2. С. 167–170. **2.** Волкова О. В. Ринок праці : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2007.

624 с. **3.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **4.** Івашова Н. В., Саєнко Д. А. START-UP проекти – інструмент реалізації інновацій // Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. О. Ф. Балацького (Суми, 24–26 квітня 2013 р.). Суми : СумДУ, 2013. С. 103–105. **5.** Міненко В. Л. Роль ринку праці в системі соціально-економічних відносин. *Державне будівництво.* 2009. № 1. С. 11–24. **6.** Прогноз обсягів потреби у робочій силі на 2015–2018 роки // Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk. **7.** Васильєва І. Перспективи розвитку ринку праці України. URL: https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/2886. **8.** Ринок праці у І кварталі 2019 року: роботодавці взяли паузу, а пошукачі перекваліфіковуються. URL: https://grc.ua/article/24483. **9.** Удаленная работа – ближе, чем вы думали. URL: https://www.work.ua/ru/news/site/1385. **10.** Скибінський О. С., Солярчук Н. Ю. Передумови та перспективи розвитку фрілансу в Україні. *Економіка: реалії часу.* 2013. № 2 (7). С. 223–227. **11.** Рівень безробіття в Україні у 2019 р. // Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/2019.

АНАЛІЗ КУЛЬТУРНОГО КОНТЕНТУ У РЕГІОНАЛЬНИХ ЗМІ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ

УДК 659.44

Коптєва А.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проведено аналіз культурного контенту у нових регіональних ЗМІ за умов сучасної пандемії. Обґрунтовано, що висвітлення культури є недостатньо повним і різноманітним. Запропоновано напрями ефективного розв'язання поточних проблем.*

Ключові слова: *культура, культурний контент, регіональні ЗМІ, пандемія.*

Аннотация. *Проведен анализ культурного контента в новых региональных СМИ в условиях современной пандемии. Обосновано, что освещение культуры является недостаточно полным и разнообразным. Предложены направления эффективного решения текущих проблем.*

Ключевые слова: *культура, культурный контент, региональные СМИ, пандемия.*

Annotation. *The analysis of cultural content in new regional media in the context of a modern pandemic is carried out. It is substantiated that the coverage of culture is insufficiently complete and diverse. The directions of effective solution of current problems are proposed.*

Keywords: *culture, cultural content, regional media, pandemic.*

Медіа як потужна соціальна система відіграють важливу роль у формуванні у людини відчуття реальності. У широкому культурному розумінні засоби масової інформації істотно зміцнили ті цінності й норми, які вже досягли широкої консенсусної основи. Безкоштовні та незалежні засоби масової інформації є найістотнішими вимогами для дієвості демократії. Культура вивчається та передається з покоління у покоління, є механізмом інтеграції, соціальним або нормативним «клеєм», що скріплює потенційно різнорідну групу членів організації [1].

© Коптєва А., 2020

Під час пандемії роль культури значно зростає. За словами президента Німеччини Штанмайєра Ф., культура має неосяжний вплив на суспільство. Він наголосив на тому, що мистецтво є необхідним для життя, і під час пандемії не слід від нього відмовлятися. Культуру можна розповсюджувати завдяки новим ЗМІ, оскільки вони є взаємопов'язаними.

Культурна подія є невіддільною складовою сучасного суспільства. Дослідження ЗМІ у рамках висвітлення культурних подій є актуальною та перспективною задачею, оскільки за умов глобалізації та розвитку цифрових технологій основним каналом видобутку інформації є нові медіа, важливою перевагою яких є швидке масове розповсюдження. Завдяки цьому процесу трансформується система висвітлення культури у ЗМІ. Засоби масової інформації мають змогу змінювати напрям соціокультурних процесів. Тому нині вкрай важливо розуміти сучасну картину транслювання культури, знайти недоліки та виправити їх [3].

Метою написання статті є дослідження особливостей висвітлення культурного контенту у регіональних ЗМІ Харківщини під час карантинних заходів, а також розробка пропозицій щодо вдосконалення висвітлення культури у регіональних ЗМІ.

Дослідженням питань впливу ЗМІ на культурний розвиток займалися і займаються чимало науковців, серед них Бурдковська Л. П., Гендіна Н. І., Колкова Н. І., Старозубова Г. А., Закурдаєва В. В. та ін.

Пандемія – це час, коли людство вимушено сидіти вдома через глобальне розповсюдження нового вірусу у світових масштабах. Споживачі інформації потребують більше контенту, тому новим ЗМІ варто попіклуватися про контентне наповнення своїх ресурсів [4].

Нові засоби масової інформації – це різноманітні форми ЗМІ, призначені для охоплення великої аудиторії. Засоби масової інформації належать до засобів поширення, які призначені для контакту з ширшою аудиторією. Засоби масової інформації – це влада суспільства, яка ретельно вивчає всі три інші повноваження держави (виконавчу, законодавчу та судову), через що її називають четвертою владою [1].

Трансформація культурного дискурсу сучасності призвела до суттєвих змін ролі й статусу інформаційних процесів і комунікативних технологій у повсякденному житті людей. Так, ні для кого не секрет, що все частіше людина використовує соціальні мережі для підтримки зв'язку з важливими для неї людьми [5].

Культурна журналістика – це не тільки висвітлення мистецтва, балету та літератури, вона також передбачає економічний аналіз індустрії культури, дебати про соціальні події сучасної медійної культури, а також перспективи способу життя [5]. До культурних заходів належать народні гуляння, фестивалі, концерти, виставки, ярмарки, професійні свята, олімпіади, спортивні змагання. До культурних подій належать і релігійні заходи: обряди, культові свята, святкування Різдва та ін. [5].

ЗМІ діляться знаннями та новинами, пов'язаними з основними подіями, необхідними для узгодженої юрисдикції людей. Вони є форумом, що забезпечує доступ до різної інформації, якою люди обмінюються [6].

Для дослідження обрано два регіональні ЗМІ, щоб проаналізувати, у який спосіб вони транслюють інформацію про культуру. Новини проаналізовано від 9 до 19 березня 2020 р. – час початку карантину в Україні. Для аналізу обрано харківські ЗМІ медіагрупа «Об'єктив» та UA Перший.

Медіагрупа «Об'єктив» за десять днів опублікувала шістнадцять новин на культурну тематику. Згідно з дослідженням «Об'єктив» на своєму сайті щодня публікує культурні новини, у середньому – дві публікації на день. Під час контент-аналізу визначено основні причини публікацій матеріалу: презентація книг і мультфільмів; карантин і трендові тенденції.

Через пандемію ЗМІ трансформували всі свої розділи, тому тема карантину у культурних новинах становить 20 % від усієї тематики. Також у культурному розділі подано поезії (19 %), медичні новини (культурні й освітні заходи) (14 %). Однаковий рівень важливості (4 %) являють освіта, спорт, зірки, мультфільми, історія, пам'ятники, кіно, флористика, образотворче мистецтво та свята. Усі статті щодо коронавірусу мають найбільшу кількість переглядів.

За результатами дослідженням UA: Харків майже щодня публікує новини, у середньому – три на день; усього за час дослідження опубліковано двадцять чотири новини. Через спалах COVID-19 культурні новини захопила тема коронавірусу. Приводом для публікацій є карантин (32 % серед усіх інших культурних публікацій). Через коронавірус усі культурні події було скасовано, про що йдеться у 28 % матеріалу, 12 % – тренди. Інші причини публікування новин – 4%, це передусім бюджет, просвітництво, перспективи, фестивалі, ювілеї. За десять днів UA: Суспільне освітило сімнадцять тем, з яких тема коронавірусу висвітлена на 35 %; музика, зірки, кіно та Євробачення – 7,5 %; 2,5 % – театр, цирк, ТВ-шоу, музеї, благодійність, концерти, комікси, пам'ятники, література, спорт, образотворче мистецтво.

Спалах COVID-19, безумовно, вплинув на новинний потік усіх ЗМІ. Пандемія також зачепила й культурні розділи ЗМІ. Крім теми карантину, харківські ЗМІ висвітлюють питання мистецтва, кіно та літератури.

Під час карантину можна виробити альтернативний контент у вигляді історичних даних про будь-яку з галузей культури, цікавих фактів із життя видатних людей, залучення експертів з культури, які розкажуть простими словами складні речі, тимчасові безкоштовні курси та ін.

Культурний контент є невіддільною складовою будь-якого видання, незалежно від його градації. Це можуть бути друковані ЗМІ або нові медіа. У кожному повинен бути розділ, який зачіпає теми культури у тому чи іншому розрізі.

Отже, новим регіональним ЗМІ слід розширити тематику культурних новин та спробувати підлаштуватися під поточну ситуацію. Культурна стрічка новин не може зупинятися, оскільки від культурних новин залежить соціальна обізнаність громадян. За будь-яких умов неможливо забувати про висвітлення культури у ЗМІ, ці два свого роду титани є тісно пов'язаними та потребують один одного, особливо нині. ЗМІ просуває культуру як ментальну цінність, а культура при цьому стає подушкою безпеки за панічних настроїв у суспільстві. Розважальний контент має допомогти українцям пережити карантинні обмеження.

Науковий керівник – старший викладач Афанасьєва О. М.

Література: 1. Шевченко В. Е. Новітні технології журналістської галузі. Новітні медіа та комунікаційні технології : комплекс навчальних програм / за заг. ред. В. Е. Шевченко. Київ : Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, 2012. С. 7–12. **2.** Штайнмайер подчеркнул роль культуры во время пандемии COVID-19. URL: https://www.dw.com/B8-covid-19/a-53301885. **3.** Гендина Н. И., Колкова Н. И., Старозубова Г. А. Формирование информационной культуры личности: теоретическое обоснование и моделирование содержания учебной дисциплины. М. : Межрегиональный центр библиотечного сотрудничества, 2006. 512 с. **4.** Что такое пандемия? // Всемирная организация здравоохранения. URL: https://www.who.int/csr/disease/swineflu/frequently_asked_questions/pandemic/ru. **5.** Бурдуковская Л. П. Информационная культура и коммуникация (на материалах деятельности СМИ Республики Бурятия) : дис. … канд. культурологических наук : 24.00.01. Улан-Удэ, 2004. 185 с. **6.** Годик Ю. О. «Цифровое поколение» и новые медиа. URL: http://www.mediascope.ru/node/838. **7.** Лукина М. М. Интернет-СМИ: Теория и практика : учебное пособие для студентов вузов / под ред. М. М. Лукиной. М. : Аспект Пресс, 2010. 348 с.

ПРОБЛЕМА БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ РОЗВ'ЯЗАННЯ

УДК 331.56

Костенко В. В.

Студент 1 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність безробіття як соціально-економічного явища сучасності, деталізовано його економічні та соціальні наслідки. Конкретизовано причини безробіття, проаналізовано його динаміку в Україні за 2015–2019 рр. Запропоновано напрями ефективного зниження рівня безробіття у нашій країні за сучасних умов.*

Ключові слова: *економіка, політика, право на працю, ринок праці, безробіття, зайнятість, рівень безробіття, трудова міграція.*

© Костенко В. В., 2020

Аннотация. *Исследована сущность безработицы как социально-экономического явления современности, детализированы ее экономические и социальные последствия. Конкретизированы причины безработицы, проанализирована ее динамика в Украине за 2015–2019 гг. Предложены направления эффективного снижения уровня безработицы в нашей стране в современных условиях.*

Ключевые слова: *экономика, политика, право на труд, рынок труда, безработица, занятость, уровень безработицы, трудовая миграция.*

Annotation. *The essence of unemployment as a socio-economic phenomenon of our time is investigated, its economic and social consequences are detailed. The reasons for unemployment are concretized, its dynamics in Ukraine for 2015–2019 is analyzed. The directions of effective reduction of the unemployment rate in our country in modern conditions are proposed.*

Keywords: *economics, politics, right to work, labor market, unemployment, employment, unemployment rate, labor migration.*

Безробіття є однією з найважливіших проблем сучасності, з якою стикаються майже всі країни світу. Це явище має негативні економічні та соціальні наслідки. Тому аналіз причин і рівня безробіття, а також окреслення шляхів його зниження є на сьогодні надзвичайною актуальною темою.

Дослідженням питань зайнятості та безробіття займалися і займаються чимало науковців, серед них Гуменюк Ю., Полуяктова О., Богиня Д., Іванов В., Ткаченко Є. та ін. Однак, попри наявність численних теоретичних розробок мінливими умовами сучасного економічного життя зумовлено необхідність детальнішого розгляду цього питання.

Метою написання статті є аналіз стану ринку праці в Україні, визначення його тенденцій, а також основних недоліків і шляхів їх подолання.

Головною рисою сьогодення є перевищення пропозиції трудових ресурсів над попитом, тобто відсутність вільних робочих місць (рис. 1) [2].

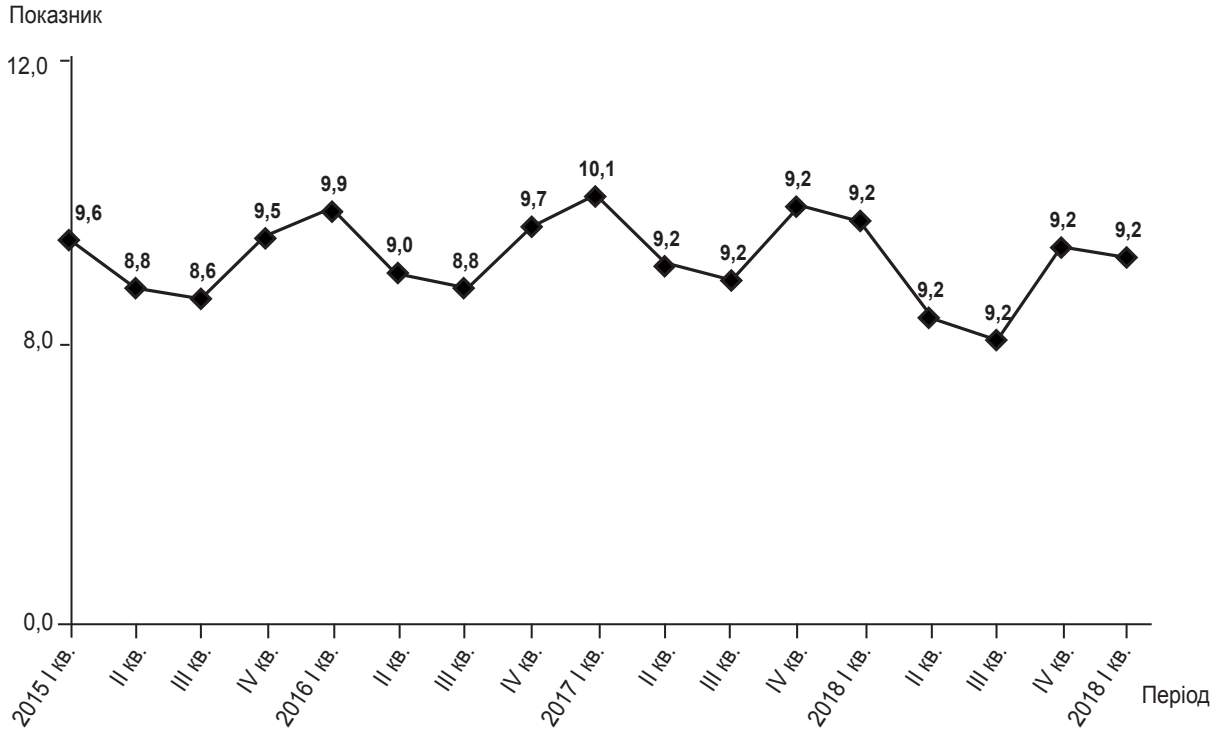

Рис. 1. **Динаміка кількості безробітного населення в Україні у віці 15–70 років, 2015–2019 рр.**

Нині, на жаль, Україна відома у світі як джерело постачання дешевої робочої сили. Трудова міграція українців є вимушеною, що характерно для економіки з низьким рівнем розвитку. Вагомими обмежувачами економічного розвитку є:

– територіальні – географічне розташування країни;

– інституційні, що є зумовленими специфікою державного устрою;

– соціально-демографічні [3].

Найвищий рівень міграційних процесів спостерігається у регіонах Західної України через їх географічне розташування та найвищий рівень безробіття. Так, за неофіційними даними, за кордоном працює близько 350 тис. жителів Львівської області та м. Львова [4].

Трудова міграція є особливим явищем, що потребує пильної уваги з боку держави й уряду, оскільки має чимало як позитивних, так і негативних рис, серед яких:

– значна втрата нашою державою висококваліфікованої робочої сили, зокрема наукових працівників вищої кваліфікації – кандидатів і докторів наук;

– більшість наших мігрантів перебувають за кордоном нелегально і не мають правового захисту;

– дискримінація у доступі до певних професій або посад, що відбувається, коли певній групі населення забороняють або обмежують доступ до визначених видів діяльності, професій, посад, попри те, що вони здатні виконувати ці роботи; такий вид дискримінації називають також професійною сегрегацією;

– у більшості випадків українці влаштовуються на допоміжні роботи, маючи навіть вищу освіту та професійний досвід;

– нерідкими є випадки фізичного каліцтва та загибелі на робочих місцях через небезпечні умови праці;

– міграція охоплює передусім осіб економічно продуктивного віку (20–40 років);

– тривала відсутність обох чи одного з батьків призводить до так званого соціального сирітства та розпаду сімей [1; 6].

Звичайно, це далеко не повний перелік негативних рис трудової міграції населення, однак, у цих процесах можна виділити і позитивні сторони, які стосуються інтересів заробітчан:

– заробити кошти для покращення життєвих умов та економічного становища своєї родини (придбання нерухомості, автомобіля);

– заробити кошти з метою відкриття власного бізнесу в Україні, що сприяє розвитку підприємництва у нашій країні;

– за час перебування за кордоном підвищується культурний рівень українських заробітчан, позитивно змінюється психологія наших співвітчизників, виникає бажання втілити в Україні кращі запозичені риси спілкування [6; 7].

Щоб подолати негативні наслідки трудової міграції, держава повинна приділити особливу увагу регулюванню зайнятості та соціальному захисту економічно активного населення. Усе це можливо тільки за умови політичної та економічної стабільності у нашій державі, зокрема, створення сприятливого інвестиційного клімату дозволить суб'єктам господарювання, користуючись дешевими кредитами та пільговим оподаткуванням, упровадити та зберегти ефективні робочі місця, організувати професійну підготовку, профорієнтацію кадрів, стимулювати якісні зміни трудового потенціалу. За належної ринкової мотивації це дозволить не лише підтримувати та розвивати життєво необхідні гарантії зайнятості, а й знижувати рівень безробіття [1; 4].

Одним із головних наслідків безробіття є те, що збільшується збіднiння населення через втрату трудового заробітку, що тягне за собою падіння купівельної спроможності населення, отже, падіння сукупного попиту на товари, що розглядають як головний фактор падіння виробництва й економіки загалом.

Говорити про негативний вплив безробіття можна довго, але найголовнішим є не його аналіз, а пошук шляхів зменшення негативних наслідків. Основними напрямами боротьби з безробіттям є:

– приведення законодавства України у відповідність до міжнародних норм і принципів;

– упровадження механізмів захисту внутрішнього ринку праці;

– реалізація державної та регіональних програм зайнятості;

– сприяння стабільній діяльності стратегічно важливих підприємств [1; 4].

Розглянемо детальніше основні заходи, що допоможуть знизити рівень безробіття в Україні.

1. Збільшення попиту на робочу силу як з боку приватного, так і державного секторів економіки через створення нових конкурентоспроможних підприємств.

2. Створення сприятливих умов для розвитку підприємницької діяльності та малого бізнесу; передусім потрібно суттєво активізувати інвестиційні процеси.

3. Формування нового механізму мотивації, який би стимулював творчу активність та ініціативу молоді й сучасні форми самоактуалізації у праці. Такий механізм може бути створений тільки на рівні суспільства загалом за умови економічної та політичної стабільності.

4. Посилення уваги до оновлення та підвищення технічного рівня робочих місць, зокрема для того, щоб кожне з них забезпечувало необхідний рівень життя і подальше зростання заробітної плати. Це дозволить привести заробітну плату у відповідність з продуктивністю праці, ліквідувати фіктивні робочі місця.

5. Моніторинг ринку праці задля оптимізації навчання та підвищення якості освітніх послуг, тобто глибоке вивчення потреб регіональних ринків праці для визначення напрямків підготовки спеціалістів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Лісна І. Ф.

Література: 1. Заручники сподівань. Від чого залежатиме українська економіка. URL: https://tyzhden.ua/Economics/239094. **2.** Гуменюк Ю. П. Міжнародна трудова міграція: методологічний та організаційний аспекти : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2013. 296 с. **3.** Міграція в Україні: факти і цифри. URL: https://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf. **4.** Полуяктова О. В. Проблеми безробіття в Україні. *Економіка та суспільство.* 2016. № 2. С. 31–35. **5.** Ткаченко Є. О. Безробіття та проблеми сталого розвитку сільських територій України. *Молодий вчений.* 2017. № 9. С. 567–571. **6.** Васильєв В. Т. Міжнародна трудова міграція. *Соціальна і гуманітарна політика.* 2015. № 4. С. 93–101. **7.** Малиновська О. А. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи реагування. Київ : НІСД, 2011. 40 с. **8.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua.

РЕЄСТРАЦІЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЕЛЬНУ ДІЛЯНКУ

УДК 349.41

Кравченко С. Р.

Студент 2 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано чинне законодавство, наведено конкретний перелік документів, що надаються до ЦНАПу (на кінцевій стадії реєстрації). Деталізовано процес приватизації земельної ділянки на практичному рівні, що дає змогу краще уявити всі стадії реєстрація права власності на земельну ділянку.*

Ключові слова: *земельне право, Земельний кодекс, земельна ділянка, право власності, реєстрація, власність, нерухоме майно, стадії реєстрації права власності на земельну ділянку.*

Аннотация. *Проанализировано действующее законодательство, приведен конкретный перечень документов, предоставляемых в ЦНАП (на конечной стадии регистрации). Детализирован процесс приватизации земельного участка на практическом уровне, что позволяет лучше представить все стадии регистрация права собственности на земельный участок.*

Ключевые слова: *земельное право, Земельный кодекс, земельный участок, право собственности, регистрация, собственность, недвижимое имущество, стадии регистрации права собственности на земельный участок.*

© Кравченко С. Р., 2020

Annotation. *The current legislation is analyzed, a specific list of documents submitted to the CNAP (at the final stage of registration) is given. The process of privatization of a land plot has been detailed at a practical level, which makes it possible to better represent all stages of registration of ownership of a land plot.*

Keywords: *land law, Land Code, land plot, ownership, registration, property, real estate, stages of registration of ownership of a land plot.*

Процес здійснення ринкових реформ в Україні, у тому числі й земельної, посідає належне місце у реформуванні відносин власності. Державна реєстрація прав на нерухоме майно є важливим фактором гарантування й захисту права власників. У такий спосіб забезпечується офіційне визнання державою прав фізичних та юридичних осіб на нерухоме майно, тобто на земельну ділянку.

Окремі аспекти реєстрації права власності на земельні ділянки досліджували Шульга М. В., Кулинич П. Ф., Гринько С. В., Настечко К. О., Піфко О. О. та ін.

Як стверджує Кулинич П. Ф., державна реєстрація права на землю є офіційним визнанням і підтвердженням державою фактів виникнення, переходу або припинення прав власності, користування, зокрема права оренди землі, їх обмежень, земельних сервітутів, що супроводжуються внесенням даних про зареєстровані права до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень. Застосування Гриньком С. В. саме терміна «оформлення» має певні недоліки, пов'язані з обмеженістю у розкритті, поясненні правової природи реєстрації прав на землю, адже про обмеження може йтися як у межах легалізаційної, так і легітимаційної діяльності. Таким чином, допустимим є застосування цього терміна під час визначення реєстрації прав на землю лише у випадках узаконення, тобто легалізації таких прав [4].

Сучасні науковці наголошують на притаманних оформленню прав на земельні ділянки функціях гарантування, інформування та екологічній. Кулинич П. Ф. справедливо зазначає, що державна реєстрація прав на нерухомість є складовою правоохоронної функції держави [4].

Однак, чимало науковців висвітлюють лише окремі аспекти правової природи реєстрації прав на землю за часів дії колишнього законодавства у цій сфері, тому це питання потребує подальшого поглибленого дослідження.

Нині Україна знаходиться на шляху до запровадження ефективної системи реєстрації земельних ділянок з урахуванням досвіду країн з розвиненою ринковою економікою. На сьогодні система реєстрації прав власності на земельні ділянки ще не є чітко налагодженою та стабільною. Таке твердження випливає з того, що реєстрацію прав на земельні ділянки здійснюють органи земельних ресурсів, а реєстрацію прав власності на нерухоме майно, яке перебуває на земельних ділянках, проводять бюро технічної інвентаризації. Заборону й арешти на відчуження, іпотеки нерухомого майна реєструють нотаріуси [1].

Статтею 125 Земельного кодексу України встановлено, що право власності, зокрема на земельну ділянку, виникає з моменту державної реєстрації цього права [1]. Право власності на землю можна зареєструвати як через суб'єктів державної реєстрації прав, так і через нотаріусів, які мають повноваження державних реєстраторів прав на нерухоме майно та можуть здійснювати державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень без вчинення нотаріальної дії щодо такого майна.

Реєстрація права власності чи іншого права (оренди, сервітуту, суперфіцію, емфітевзису) здійснюється через центр надання адміністративних послуг (ЦНАП) або у нотаріуса. Інформація щодо виникнення, зміни чи припинення відповідного права після реєстрації згідно з Цивільним кодексом України міститься у державному реєстрі речових прав на нерухоме майно.

Сервітут – це право користування, суперфіцій – право забудови земельної ділянки. Право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб – це емфітевзис, це поняття визначено ст. 395 Цивільного кодексу України [2].

До 2016 р. саме витяг із Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень і свідоцтво з Державного реєстру прав підтверджували факт реєстрації такого права [3]. На сьогодні такі документи не видають, замість них отримують витяги з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

У науці земельного права існує певна сукупність понять, які визначають різні етапи процедури набуття земельної ділянки у власність. Такі поняття, як «надання», «приватизація», «придбання», «виникнення», «передача», «оформлення» права на земельну ділянку позначають різні стадії цього процесу. Оформлення права на земельну ділянку є процедурою, складовими якої є певна послідовність дій зацікавлених осіб, землевпорядних організацій та органів державної влади, які зрештою приводять до встановлення права зацікавленого суб'єкта на земельну ділянку.

Оформлення права на земельну ділянку передбачає видачу документів на всіх етапах набуття права на земельну ділянку, так само як отримання правовстановлюючого документа на завершальній стадії. При цьому до-

кументи, які видаються на різних стадіях процедури отримання земельної ділянки у власність або у користування, у літературі називають юридично значущими документами. Наявність усіх юридично значущих документів і є підставою для видачі правовстановлюючого документа на земельну ділянку.

Завершальною стадією процесу оформлення права приватної власності на земельну ділянку та важливою складовою правового механізму набуття та реалізації прав на земельні ділянки є державна реєстрація. Держава, проводячи реєстрацію, з одного боку, є гарантом права власності на земельну ділянку, а з іншого – здійснює контроль за станом основного національного багатства. Зважаючи на різноплановість цих завдань у системі регулювання земельних відносин, слід виділити два основні елементи: державну реєстрацію прав на земельну ділянку та державну реєстрацію земельної ділянки.

Щоб оформити земельну ділянку, треба пройти такі етапи:

– звернутися до сільської (селищної) ради, щоб отримати рішення про виділення земельної ділянки з подальшим оформленням технічної документації;

– з рішенням про виділення земельної ділянки звернутися до центру ДЗК (Державний земельний кадастр) для реєстрації земельної ділянки;

– після реєстрації у центрі ДЗК відповідні документи подаються для розгляду на сесії сільської (селищної) ради для затвердження технічної документації та передачі земельної ділянки у приватну власність;

– останнім кроком є звернення до ЦНАП (Центра надання адміністративних послуг) для реєстрації права власності на земельну ділянку [4].

Для державної реєстрації права власності на земельну ділянку потрібні такі документи:

– витяг з Державного земельного кадастру (ДЗК);

– копія та оригінал паспорта заявника;

– копія та оригінал ідентифікаційного номера;

– підтвердження оплати адміністративного збору;

– документ, що є підставою виникнення права на ділянку (договір купівлі-продажу, дарування, рішення суду, свідоцтво на спадщину);

– довіреність, якщо документи подає представник (нотаріально засвідчена, якщо від фізичної особи);

– оригінал та копія паспорта, ідентифікаційного номера представника, якщо документи подає представник [4].

Заява про реєстрацію права друкується державним реєстратором або нотаріусом та підписується заявником на місці. Витяг із Державного земельного кадастру (ДЗК) не має потреби подавати, якщо документи, які є підставою виникнення, переходу чи припинення права власності або інших прав, містять у собі інформацію про кадастровий номер.

Важливо зазначити, що вивчення теоретичних аспектів реєстрації права на земельну ділянку, безумовно, має велике значення для реалізації цього питання, однак, на практиці нині виникають чимало проблем, вирішення яких безпосередньо залежить від змін у земельному законодавстві. Так, у Законі «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» [4] на сьогодні не передбачено внесення змін до державного реєстру у зв'язку зі зміною площі земельної ділянки, у тому числі й добудови нерухомого майна (наприклад будинку). Така ситуація унеможливлює приведення у відповідність даних щодо площі земельної ділянки, внесення до реєстру вірогідної інформації, крім того, це перешкоджає об'єктивному обчисленню розрахунків за користування електроенергії та газом.

Також відповідь на запитання, яким чином співвідносяться між собою державна реєстрація земельної ділянки та державна реєстрація прав на земельну ділянку, має не лише теоретичне, а й практичне значення. У частині 10 ст. 791 Земельного кодексу України зазначено, що державна реєстрація речових прав на земельні ділянки здійснюється після державної реєстрації земельних ділянок у Державному земельному кадастрі [1]. З метою уникнення непорозумінь у реалізації цього законодавчого положення слід чітко визначитись із тим, які відомості підлягають внесенню до кадастру.

Колізія положень Земельного кодексу України полягає у тому, що у ч. 1 ст. 791 зазначено, що формування земельної ділянки полягає у визначенні земельної ділянки як об'єкта цивільних прав. Формування земельної ділянки передбачає визначення її площі, меж та внесення інформації про неї до Державного земельного кадастру.

Щоб зареєструвати набуту у власність земельну ділянку у Державному земельному кадастрі, набувач уже повинен мати права на неї. Але ж такі права, як встановлює ст. 125 Земельного кодексу України, виникають виключно після їх державної реєстрації. Та найцікавішим є те, що згідно з ч. 9 ст. 791 Земельного кодексу України земельна

ділянка може бути об'єктом цивільних прав виключно з моменту її формування та державної реєстрації права власності на неї [4].

Отже, прийняття законодавства, яке регламентує порядок оформлення прав на земельну ділянку, є кроком до цивілізованих взаємин між власником і державою та зменшення конфліктного потенціалу земельних відносин. Системна реформа у сфері земельних відносин в Україні набирає обертів. Однак. проведений аналіз вказує, на жаль, на те, що законодавство не є досконалим і не дотягує до стандартів верховенства права. Якщо не будуть ураховані суттєві прогалини у правовому регулюванні, це стане підставою для тотального порушення прав особистості як власника земельної ділянки.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Силенко Н. М.

Література: 1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/ed20011025. **2.** Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15. **3.** Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15/ed20040701. **4.** Про землеустрій : Закон України від 22.05.2003 № 858-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15/ed20030522. **5.** Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень» та інших законодавчих актів України : Закон України від 01.01.2013 № 1878-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1878-17.

БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

УДК 330.50

Кравчина Д. М.

Студент 1 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено стан сучасного вітчизняного ринку праці. Конкретизовано рівень та основні причини безробіття. Запропоновано напрями ефективного зниження його рівня за сучасних економічних умов.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, право на працю, працездатність, безробіття, зайнятість, рівень безробіття.*

Аннотация. *Исследовано состояние современного отечественного рынка труда. Конкретизированы уровень и основные причины безработицы. Предложены направления эффективного снижения ее уровня в современных экономических условиях.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, право на труд, работоспособность, безработица, занятость, уровень безработицы.*

© Кравчина Д. М., 2020

Annotation. *The state of the modern domestic labor market has been investigated. The level and main causes of unemployment are specified. The directions of effective reduction of its level in modern economic conditions are proposed.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, right to work, working capacity, unemployment, employment, unemployment rate.*

У 2020 р. пандемія коронавірусу COVID-19 спричинила загострення такої соціально-економічної проблеми розвитку сучасної української економіки, як безробіття. Тому дослідження питання безробіття в Україні нині набуває надзвичайної актуальності.

Дослідженням питань зайнятості й безробіття займалися і займаються чимало науковців, серед них Богиня Д., Грішнова О., Долішній М., Завіновська Г., Колот А., Новікова О., Онікієнко В., Петрова І., Сірко А. та ін.

Безробіття є складним економічним, соціальним і психологічним явищем. У сучасній економіці його розглядають як природну складову ринкового господарства.

Розрізняють фрикційне, структурне, циклічне, сезонне та інституційне безробіття (табл. 1) [1–3].

Таблиця 1

Види безробіття

Вид безробіття	Тривалість	Характеристика
Фрикційне	Короткочасне	Виникає внаслідок постійного добровільного переміщення людей з однієї роботи на іншу, з однієї місцевості в іншу
Структурне	Довгочасне	Виникає внаслідок невідповідності між структурою пропозиції праці та структурою попиту на неї, що формується внаслідок структурних зрушень в економіці
Циклічне	Довгочасне	Спричинене спадом, тобто фазою економічного циклу, що характеризується недостатністю загальних, або сукупних, видатків
Сезонне	Короткочасне	Зумовлене сезонним характером виробництва у деяких галузях
Інституційне	Довгочасне	Виникає внаслідок дій тих чи інших суспільних інститутів, а також породжується правовими нормами, що впливають на попит і пропозицію праці

На ринку праці розрізняють також застійне та хронічне безробіття; специфічним видом безробіття є приховане [3].

На сьогодні в Україні спостерігається циклічне безробіття, такий вид безробіття найбільше лякає людей.

Доволі поширеним в Україні є приховане безробіття, що є ознакою слабкості ринкових регуляторів економіки та слабкості політичної демократії.

За даними Міністерства фінансів рівень безробіття за останні десять років в Україні у середньому становив 9,08 % (1784 тис. осіб) (табл. 2). Загалом рівень безробіття в країні змінюється стрибкоподібно [6].

Найвищий рівень безробіття спостерігався у 2017 р. і становив 9,90 % (1697 тис. осіб). Найнижчі показники були зафіксовані у 2013 р. – 7,70 % (1576 тис. осіб). Наприкінці 2019 р. безробітними є 1487 тис. осіб, що становить 8,60 % [6].

Таблиця 2

Рівень безробіття в Україні, 2000–2019 рр.

Рік	Усього населення, тис. осіб	Економічно активне населення, тис. осіб	Зайняте населення, тис. осіб	Безробітне населення, тис. осіб	Зареєстрованих безробітних, тис. осіб	Рівень безробіття, %
1	2	3	4	5	6	7
2009	45963	20322	18365	1957	693	9,60
2010	45779	20221	18437	1784	452	8,80
2011	45634	20248	18516	1732	505	8,60
2012	45553	20394	18737	1657	468	8,10
2013	45426	20478	18902	1576	488	7,70

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5	6	7
2014	42929	19035	17188	1847	459	9,70
2015	42761	17396	15742	1654	461	9,50
2016	42585	17304	15626	1678	407	9,70
2017	42386	17193	15496	1697	353	9,90
2018	42153	17296	15719	1578	342	9,10
2019	41902	17382	15895	1487	338	8,60

За даними Державної служби статистики України у 2017–2019 рр. спостерігалася тенденція до зниження рівня безробіття: з 10,1 % у першого кварталу 2017 р. він знизився до 8,7 % у четвертому кварталі 2019 р. Найвищі рівні безробіття щороку фіксувалися у першому та четвертому кварталах (рис. 1) [5].

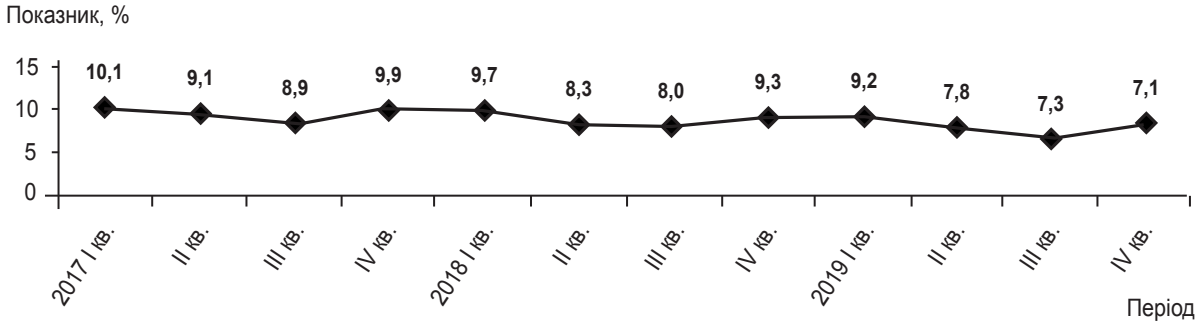

Рис. 1. **Рівень безробіття населення України, 2017–2019 рр.**

За даними Державної служби зайнятості України найвищий рівень безробіття у 2017–2019 рр. спостерігався у Волинській, Чернігівській, Полтавській, Кіровоградській, Луганській та Донецькій областях [4].

За прогнозними даними на 2020 р. рівень безробіття мав становити 8,1 %. Однак, упровадження карантину в Україні через пандемію COVID-19 призвело до зростання рівня безробіття до 9,4 %.

За даними Державної служби зайнятості України у березні 2020 р. безробіття в країні зросло на 22 % у порівнянні з аналогічним періодом 2019 р. Так, станом на 13 квітня 2020 р. у Державній службі зайнятості України зареєстровано 388 тис. осіб, з них 71 тис. стали на облік у період всеукраїнського карантину.

Специфіки додають також трудові мігранти. За різними даними, через карантин в Україну повернулися 160–270 тис. громадян, частина з яких втратили можливість заробітку за кордоном.

Щодо неофіційного безробіття у 2020 р., то кількість тих, хто втратив роботу, але з різних причин не став на облік у Державній службі зайнятості України, оцінюється до 3 млн осіб.

Розглянемо детальніше основні причини безробіття в Україні у 2019 р. (рис. 2) [5].

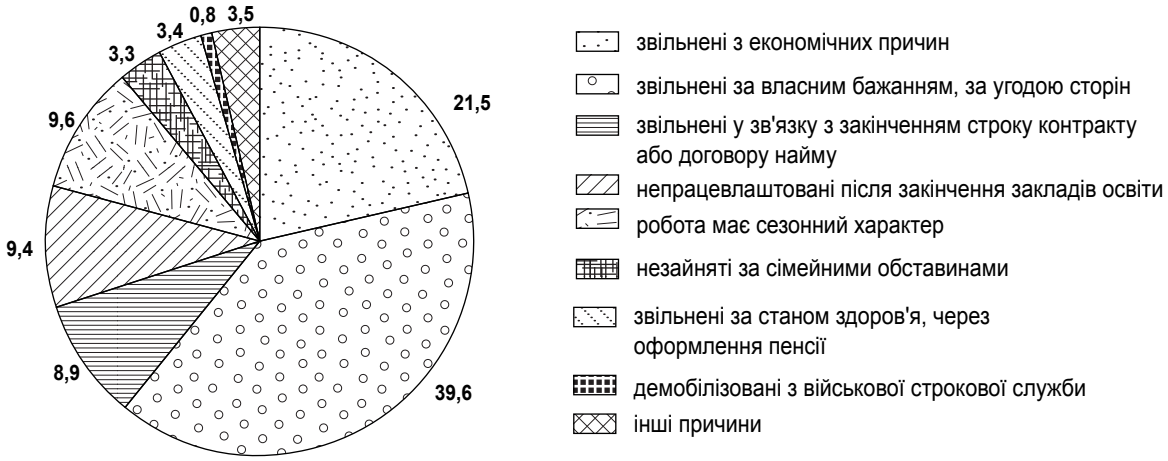

Рис. 2. **Причини безробіття в Україні, 2019 р.**

За даними Державної служби статистики України у 2019 р. найбільшою є кількість звільнених за власним бажанням або за угодою сторін – 39,6 %, та звільнених з економічних причин – 21,5 %.

Основними причинами безробіття в Україні є:

– сезонний характер роботи (9,6 %);

– непрацевлаштованість після закінчення закладів освіти (9,4 %);

– звільнення у зв'язку з закінченням строку контракту або договору найму (8,9 %) [4].

Для розв'язання проблеми безробіття уряд пропонує широке залучення безробітних громадян до робіт з реалізації великих інфраструктурних проєктів. Це має сенс, оскільки завдяки реалізації масштабних проєктів можна частково знизити безробіття та водночас отримати точки зростання для економіки України у найближчому майбутньому. Саме таким шляхом свого часу пішла Туреччина, скориставшись підтримкою кредитів від МВФ [7].

За поточної ситуації необхідно звернути увагу на економію видатків, у тому числі перехід на адресні програми підтримки, скорочення зарплат і надлишкових статей витрат у державному секторі, а також програми стимулювання бізнесу через різноманітні кредитні програми.

Отже, основними напрямами розв'язання проблеми безробіття є модернізація українського законодавства відповідно до світових принципів і норм, розробка й упровадження загальнодержавних і регіональних програм зайнятості, а також розробка та реалізація політики стимулювання створення нових робочих місць.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пивавар І. В.

Література: 1. Дзюбик С. Д., Ривак О. С. Основи економічної теорії : навч. посіб. Київ : Знання, 2014. 423 с. **2.** Завіновська Г. Т. Економіка праці : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2003. 300 с. **3.** Сірко А. В. Економічна теорія. Політекономія : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2014. 416 с. **4.** Державна служба зайнятості України // Офіційний сайт Державної служби зайнятості України. URL: https://www.dcz.gov.ua/analitics/68. **5.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **6.** Міністерство фінансів України // Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy. **7.** Тимошенко О. В., Лісковецька Т. П. Системна трансформація національної економіки України. *Бізнес Інформ.* 2020. № 1. С. 8–15. **8.** Бальцерович Л. Свобода і розвиток. Економія вільного ринку / пер. з польської А. Павлишин. Львів : Арсенал, 2000. 332 с.

ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

УДК 330.322.4.053.3

Кулак Д. О.

Студент 1 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Обґрунтовано роль інвестування у розвитку сучасної вітчизняної економіки. Проаналізовано динаміку надходження прямих інвестицій в економіку України за останнє десятиріччя. Конкретизовано головні проблеми інвестування. Запропоновано напрями ефективного розв'язання поточних проблем.*

Ключові слова: *економіка, політика, інвестиції, інвестиційна політика, фондовий ринок, індекс інвестиційної привабливості.*

Аннотация. *Обоснована роль инвестирования в развитии современной отечественной экономики. Проанализирована динамика поступления прямых инвестиций в экономику Украины за последнее десятилетие. Конкретизированы основные проблемы инвестирования. Предложены направления эффективного решения текущих проблем.*

Ключевые слова: *экономика, политика, инвестиции, инвестиционная политика, фондовый рынок, индекс инвестиционной привлекательности.*

Annotation. *The role of investment in the development of the modern domestic economy has been substantiated. The dynamics of direct investments in the Ukrainian economy over the last decade is analyzed. The main problems of investment are specified. The directions of effective solution of current problems are proposed.*

Keywords: *economics, politics, investments, investment policy, stock market, investment attractiveness index.*

Інвестиції відіграють провідну роль в економічному розвитку країни. Від інтенсивності й результативності інвестиційних процесів залежить успіх усіх перетворень у сферах економічного, політичного та соціального життя суспільства. Ось чому сьогодні викликають інтерес питання, пов'язані з інвестуванням, засобами та методами його активізації, створенням сприятливого інвестиційного клімату, залучення інвестицій та їх ефективним використанням.

Дослідженням питань, пов'язаних з інвестуванням, займалися і займаються вітчизняних науковців. Однак, попри наявність численних теоретичних розробок мінливими умовами сучасного економічного життя зумовлено необхідність детальнішого розгляду цього питання.

Метою написання статті є аналіз основних труднощів залучення інвестицій в Україну, а також напрямів їх ефективного подолання.

Згідно з Законом України «Про інвестиційну діяльність» інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект. Джерела інвестиційних ресурсів розподіляють на власні та запозичені [3].

Аналіз структури капітальних інвестицій (табл. 1) засвідчує, що основна частка інвестицій – це власні кошти підприємств та організацій (68,1 %), а також кошти місцевих бюджетів (9,6 %). Частка іноземних інвестицій становить лише 0,6 % (для порівняння: у 2009 р. частка іноземних інвестицій становила 4,2 %), хоча відомо, що іноземні інвестиції відіграють особливу роль у зростанні економіки у країнах, що розвиваються [7].

Таблиця 1

Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування, 2019 р.

Джерела фінансування	У фактичних цінах, млн грн	Питома вага у загальному обсязі, %
1	2	3
Усього коштів	584448,6	100,0
коштів державного бюджету	29536,7	5,0
коштів місцевих бюджетів	56047,5	9,6

© Кулак Д. О., 2020

Закінчення табл. 1

1	2	3
власних коштів підприємств та організацій	397771,5	68,1
кредитів банків та інших позик	40983,1	7,0
коштів іноземних інвесторів	3541,4	0,6
коштів населення на будівництво житла	32666,4	5,6
інших джерел фінансування	23902,0	4,1

Для економіки України дуже важливим є залучення іноземних інвестицій, оскільки вони можуть бути додатковим джерелом інвестування у вітчизняне виробництво, його модернізацію, розробку й упровадження нових технологій (не збільшуючи при цьому зовнішнього боргу країни, а навіть сприяючи отриманню коштів для його погашення), а також завдяки виробничому та науково-технічному кооперуванню забезпечувати інтеграцію вітчизняної економіки у світову.

Однак, наразі Україна має доволі негативний інвестиційний імідж. Про це свідчить показник індексу інвестиційної привабливості України, який знизився до рівня 2016 р., склавши 2,85 балів з 5 можливих, що і спричинило переміщення нашої держави у негативну площину. Європейська бізнес-асоціація проводить дослідження «Індекс інвестиційної привабливості України» від 2008 р. За всю історію вимірювання індекс жодного разу не досяг позитивної зони – не перевищував 4 балів (рис. 1) [7; 8].

У 2010–2019 рр. надходження від іноземних інвесторів прямих інвестицій в економіку України становили 41 729,2 млн дол. США. У 2019 р. вони становили 2531,1 млн дол. США, що значно менше, ніж на початку десятиліття (табл. 2) [7].

На іноземне інвестування в Україні впливає низка проблем: поганий інвестиційний клімат, порушення прав власності, корупція, політичні ризики та ін. Український режим оподаткування сприймається іноземними інвесторами як несприятливий, із надзвичайно високими за міжнародними стандартами ставками оподаткування. Повільні темпи реформування економіки та законодавчої бази, а також нераціональний розподіл внутрішніх приватних і державних інвестицій, високі податки, надмірне регулювання та заполітизованість економіки є причинами непривабливості українського інвестиційного клімату. Інвестори очікують політичної стабільності та видимого прогресу у боротьбі з корупцією, ефективної боротьби з контрабандою та тіньовою економікою, судової реформи, удосконалення інфраструктури, зниження адміністративного тиску на бізнес, створення умов для підвищення заробітної плати, прозорого податкового законодавства, своєчасного відшкодування ПДВ, поліпшення бізнес-іміджу України за кордоном.

Попри всі недоліки, Україна потенційно може бути однією з провідних країн щодо залучення іноземних інвестицій, як прямих, так і портфельних, завдяки її величезному внутрішньому ринку, порівняно кваліфікованій і водночас дешевій робочій силі, значному науково-технічному потенціалу, багатим природним ресурсам та наявності інфраструктури, хоч і не надто розвиненої. Підтвердженням цьому є те, що попри все потік іноземних інвестицій в економіку України продовжується.

Звичайно, вкладання коштів у країну зарубіжними інвесторами не повинно проходити стихійно. У цій сфері, як і в інших сферах економічної політики, необхідною є добре відпрацьована стратегія та інстанція, яка б взяла на себе всю повноту відповідальності за розвиток подій. Небезпечність полягає у тому, що західні фірми нерідко намагаються втягнути українських підприємців в екологічно небезпечні й сумнівні з господарської точки зору виробництва. Тому тільки за допомогою вдалого використання цілої системи стимулів, обмежень, важелів і пільг можна домогтися оптимальної відповідності інтересів експортерів капіталу потребам країни, що приймає.

У світі існує правило: обсяг іноземних інвестицій ніколи не перевищує обсягів вітчизняних. Найзначніші інвестиційні проєкти впроваджуються на двосторонній основі за органічного поєднання вітчизняного й іноземного капіталів. Іноземні інвестиції навіть за умови їх ефективного використання не повинні складати велику частку у загальному обсязі інвестицій. Світовий досвід засвідчує, що обсяг прямих іноземних інвестицій не повинен перевищувати 6 % від валового внутрішнього продукту.

На прикладі розвинених країн можемо переконатися, що чи не найважливішу роль у здійсненні інвестування відіграє фондовий ринок, активне функціонування якого сприяє залученню, концентрації та перерозподілу інвестиційних ресурсів на користь перспективних галузей економіки й окремих підприємств. Без ринку цінних паперів економіці України та її регіонам не отримати ефективного розвитку. На жаль, на сьогодні фондовий ринок регіонів країни не виконує повною мірою своєї ролі щодо створення сприятливого клімату та підвищення ділової активності у регіоні.

Для покращення стану регіональних фондових ринків України, створення умов для підвищення активізації інвестиційної діяльності слід:

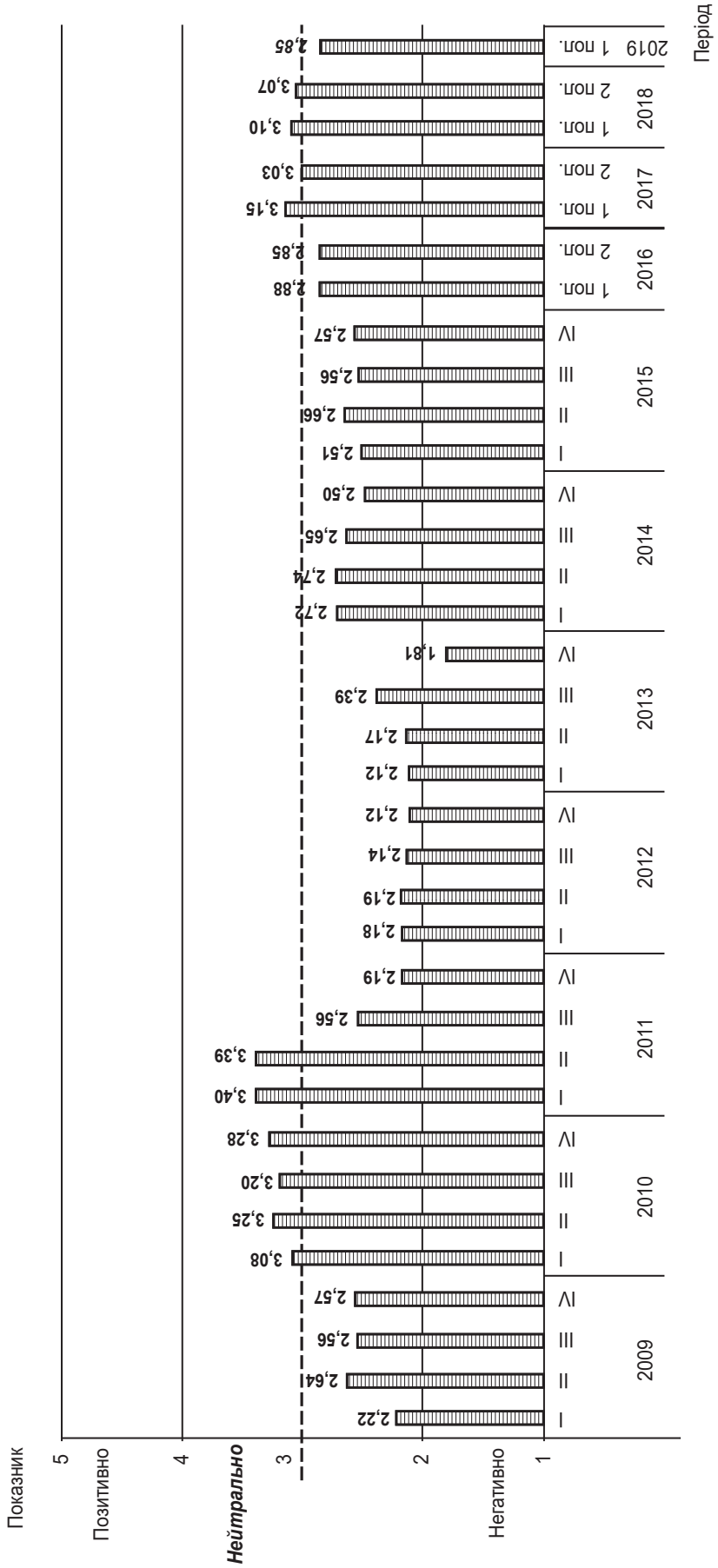

Рис. 1. **Динаміка індексу інвестиційної привабливості України, 2009–2019 рр.**

Таблиця 2

Динаміка надходження прямих інвестицій в економіку України, 2010–2019 рр.

Рік	Обсяги прямих інвестицій, млн дол. США
2010	5 851,2
2011	6 033,7
2012	5 290,7
2013	5 462,1
2014	2 451,7
2015	4 321,8
2016	4 405,9
2017	2 511,1
2018	2 869,9
2019	2 531,1

– розпочати формування сталого вторинного ринку акцій інвестиційно привабливих емітентів на організованому фондовому ринку регіону;

– розмістити та забезпечити обіг корпоративних облігацій виробничих підприємств і банків регіону на регіональних фондових біржах;

– випустити регіональні та муніципальні позики із залученням до регіону стратегічних і портфельних інвесторів [4].

Слід зазначити, що корисною була б розробка добре спланованої програми щодо розвитку регіонального фондового ринку, створення та функціонування інвестиційно-позикової системи, яка б мобілізувала вільні грошові ресурси населення, підприємницьких структур області, зовнішніх інвесторів, а також міжрегіонального співробітництва для інвестування регіональних проектів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Лісна І. Ф.

Література: 1. Герзанич В. М. Основні недоліки та проблеми залучення іноземних інвестицій в Україні. *Ефективна економіка.* 2014. № 4. С. 143–149. **2.** Породко Ю. М. Проблеми функціонування інвестиційних фондів. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2012. № 3. С. 175–179. **3.** Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12/ed19910918. **4.** Малько К. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість України: чинники їх формування в сучасних умовах. *Актуальні проблеми економіки.* 2015. № 3. С. 100–105. **5.** Глуха Г. Я. Інвестиції та їх вплив на економічне зростання. *Європейський вектор економічного розвитку.* 2014. № 1. С. 39–47. **6.** Калашник Т. Є., Лісна І. Ф. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку України в сучасних умовах. *Бізнес Інформ.* 2014. № 1. С. 60–65. **7.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **8.** Інформаційне агентство УНІАН.URL: https: //www.unian.ua/economics.

ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА: ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПІ

УДК 349.41

Кулікова К. В.

Студент 2 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто особливості земельної реформи в Україні. Конкретизовано особливості земельних відносин в Україні та Європі. Проаналізовано основні моменти укладання й зміст закону про відкриття ринку землі.*

Ключові слова: *сільське господарство, законодавство, земельна реформа, ринок землі, ринок сільськогосподарської землі.*

Аннотация. *Рассмотрены особенности земельной реформы в Украине. Конкретизированы особенности земельных отношений в Украине и Европе. Проанализированы основные моменты заключения и содержание закона об открытии рынка земли.*

Ключевые слова: *сельское хозяйство, законодательство, земельная реформа, рынок земли, рынок сельскохозяйственной земли.*

Annotation. *The features of land reform in Ukraine are considered. Specific features of land relations in Ukraine and Europe are specified. The main points of the conclusion and the content of the law on the opening of the land market are analyzed.*

Keywords: *agriculture, legislation, land reform, land market, agricultural land market.*

Земля є фундаментом суспільства, близько 80 % території Європи – землекористування у містах, сільському та лісовому господарствах. Сучасність вимагає від кожної країни жити з добре керованою та багатофункціональною землею для забезпечення стабільних ресурсів, а для цього, звичайно, потрібна довгострокова перспектива в управлінні. Тож, чи бути ринку сільськогосподарської землі в Україні? У чому різниця між земельними відносинами в Україні та в Європі?

Земельна реформа, яка розпочалася з прийняттям Земельного кодексу Української РСР у 1990 р., нині перебуває на четвертому етапі. Цей етап, на якому мали вирішитися найпринциповіші питання, виявився найменш результативним і навіть мав негативний вплив на земельні відносини [1].

Земельне питання в Україні є одним із найбільш актуальних, обговорюваних і резонансних питань, що хвилюють сьогодні багатьох. З одного боку – Міжнародний валютний фонд, який час від часу перед черговим кредитним траншем нагадує про обіцянки запустити ринок сільськогосподарської землі в Україні, з іншого – власники невеликих земельних паїв, які все ще сподіваються виручити хоч якісь кошти від продажу, з третього – великі агрохолдинги, які навіть бояться уявити, чим для них можуть обернутися земельні нововведення.

На сьогодні існують певні обмеження, що є пов'язаними з відчуженням земельних ділянок сільськогосподарського призначення, упроваджені ще Законом України «Про угоди про відчуження земельної частки (паю)», а потім продовжені Земельним кодексом України. Зокрема, забороняються купівля-продаж або будь-яке інше відчуження земельних ділянок і зміна цільового призначення земельних ділянок, які перебувають у власності громадян і юридичних осіб для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, земельних ділянок, виділених у натурі для ведення особистого сільськогосподарського виробництва, а також земельних часток (паїв). Винятком із загального правила є передача у спадок, обмін земельної ділянки на іншу, вилучення (викуп) земельних ділянок для суспільних потреб та зміна цільового призначення земельних ділянок з метою їх надання інвесторам – учасникам угод про розподіл продукції для здійснення діяльності за угодами. Під забороною також внесення права на земельну частку (пай) до статутного капіталу господарських товариств, а також передача земель сільськогосподарського призначення у власність іноземцям, особам без громадянства, іноземним юридичним особам та іноземним державам.

Одне з найбільш резонансних питань, яке стоїть перед українськими парламентаріями у ході земельної реформи, стосується надання можливості іноземним громадянам і юридичним особам купувати сільськогосподарські угіддя. Майже кожен громадянин нашої країни вже чув, що у ніч з 30 на 31 березня Верховна Рада у другому

© Кулікова К. В., 2020

читанні ухвалила закон, який повинен відкрити в Україні ринок сільськогосподарської землі. Політики називають цю подію історичною, однак, експерти вважають, що радіти зарано, оскільки ринок землі в Україні діятиме зі значними обмеженнями [1].

Закон про відкриття ринку землі, якого в Україні чекали майже двадцять років, розробляли довго та дуже емоційно. У Верховну раду він поступив на розгляд у жовтні 2019 р. У першому читанні за законопроєкт проголосували в листопаді. Голосування супроводжувалося протестами супротивників скасування мораторію на продаж землі. Перед голосуванням у другому читанні депутатам знадобилося два з половиною місяці, щоб розглянути чотири тисячі правок.

Фінальний текст документа за цей час кардинально змінився. Раніше законопроєкт передбачав, що одному покупцеві можна буде придбати не більше 10 тисяч гектарів. Згідно з остаточною версією документа, у перші три роки можна буде купувати не більше 100 гектарів в одні руки. І тільки від 2024 р. – до 10 тисяч гектарів. З 2021 до 2024 рр. право на покупку землі матимуть тільки фізичні особи [2]. Юридичним особам купувати землю сільськогосподарського призначення у цей період заборонено, вони зможуть купувати її тільки від 2024 р.

Передбачено переважне право орендаря на покупку землі, яку він орендував та обробляв. Заборонено продавати землю, що перебуває у державній власності [3]. Банки не зможуть купувати землю, проте можуть бути власниками земельних ділянок у межах стягнення застави. Такі ділянки повинні бути відчужені у банку на торгах протягом двох років. Ціна продажу ділянок сільськогосподарського призначення не може бути нижчою від їх нормативної грошової оцінки. Ця норма діятиме до 1 січня 2030 р. [4].

Зауважимо, що не відбулося змін у питанні надання права іноземцям купувати землю. Іноземні компанії та громадяни не зможуть купувати землю, поки це питання не буде вирішено окремо на референдумі. До того ж іноземним громадянам забороняється покупка земельних ділянок у п'ятдесятикілометровій зоні від державного кордону України, незалежно від рішення референдуму. Не зможуть купувати українську землю компанії, власниками яких є громадяни країни-агресора, тобто Росії [3].

Заборона поширюється і на компанії, акціонерами або кінцевими бенефіціарами яких є іноземні держави, а також якщо неможливо встановити бенефіціарного власника компанії [5]. Не будуть мати права на покупку української землі компанії, бенефіціари яких зареєстровані в офшорних зонах, а також компанії з країн, які не співпрацюють у сфері протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, і компанії під санкціями.

Неоднозначне ставлення до ухваленого Закону продемонстрував відомий в Україні інвестиційний банкір Сергій Фурса, який на своїй сторінці у Facebook зазначив, що тепер в Україні «… піде у минуле порушення базових прав приватної власності, коли у людини власність начебто і є, але розпоряджатися нею не можна. Кого банки зможуть кредитувати тепер? Пули фізичних осіб, кожен по 100 гектарів? У результаті якщо і будуть кредити, то мінімальні. Не кажучи вже про те, що заборона купувати землю іноземцям відсікає іноземні інвестиції, які нам начебто й потрібні» [6]. Фурса вважає, що прийнятий закон про відкриття ринку землі в Україні не можна назвати повноцінною реформою, водночас називає його «історією про втрачений шанс» України. За його словами, основний ефект від земельної реформи повинен був укладатися у приростi банківського кредитування, яке б сприяло масштабному інвестуванню в агросектор.

У чому ж різниця між земельними відносинами в Україні та в Європі? Якщо говорити про землекористування в аграрному секторі Європи, мабуть, ключовим положенням для переважної більшості країн Європейського Союзу є таке: «Хто землю обробляє, то нею і володіє», хоча воно і не повною мірою справедливо. Так, наприклад, Бельгія вирізняється на тлі інших країн старої континентальної Європи тим, що у ній фермерам належить лише третина сільськогосподарських угідь, а решту землі вони орендують у приватних осіб (фермерів) та сторонніх організацій.

Другим важливим моментом є державне регулювання. В Європі немає обмежень на продаж землі, зате існують жорсткі дозвільні обмеження на її купівлю. У більшості країн юридичні особи не мають права на купівлю сільськогосподарських угідь, так само вони не мають права і на оренду. Вона надається тільки фізичним особам, які вже вели сільськогосподарське виробництво, мають відповідну кваліфікацію і беруть на себе зобов'язання безпосередньо займатися сільським господарством протягом тривалого часу [7]. Купівля землі забороняється, якщо ця операція є засобом розміщення капіталу, або ціна угоди з купівлі землі не відповідає її реальній вартості [8].

Загалом законодавство забороняє вилучення сільськогосподарських земель на несільськогосподарські цілі. Згідно з вимогами Європейського Союзу будь-який громадянин об'єднаної Європи має право придбати землю у будь-якій країні Союзу, однак, це правило тимчасово не працює для деяких країн – нових членів. З огляду на чинні обмеження у більшості країн не бачать необхідності обмежувати право покупки сільськогосподарської землі за громадянством.

Останні роки разом зі збільшенням розмірів ферм, принаймні на європейському ринку, тенденція до зростання цін на сільськогосподарські угіддя зросла, однак, тут слід ураховувати вплив низки факторів. У країнах із

найвищими цінами – Нідерландах, Мальті, Ірландії – потенціалу для подальшого економічно обумовленого зростання вже не залишилося [9].

Там високі ціни є зумовленими різними факторами: у Голландії – високою родючістю ґрунтів, на Мальті – обмеженістю ресурсу через географічне положення, в Ірландії – переоцінкою національної валюти за паритетом купівельної спроможності. По країнах ціни досить відмінні, слід ураховувати, що на них значною мірою впливають (крім економічної ефективності / продуктивності) регуляторні обмеження держави [8].

Яскравим прикладом може бути Франція, де орендні ставки можна порівняти з окремими регіонами України. Аналогічно до Польщі до 2004 р. у Чехії було заборонено придбання сільськогосподарської землі іноземцями та нерезидентами.

У результаті приєднання Чеської Республіки до Європейського Союзу у 2004 р. був установлений семирічний перехідний період, протягом якого дозволялося діяти положенню чеського законодавства, спрямованого на обмеження продажу сільськогосподарської землі іноземним громадянам і нерезидентам. Однак, навіть під час перехідного періоду дозволялася купівля сільськогосподарської землі у випадках, якщо нерезидент мав посвідку на проживання громадянина держави – члена Європейського Союзу, був зареєстрований як приватний підприємець-фермер і постійно проживав на території Чеської Республіки протягом останніх трьох років. Нині перехідний період закінчився, і обмеження, що діяли під час нього, скасовано [10].

Отже, заборона на придбання сільськогосподарської землі у тій чи іншій формі існувала в країнах Європи до їх вступу до Європейського Союзу. З урахуванням вибору європейського вектора розвитку скасування мораторію на продаж сільськогосподарських угідь може стати як чарівною паличкою для нашої країни, так і навпаки, утопією. Це питання часу, яке все одно відштовхується і від історичного розвитку, і від менталітету громадян нашої країни.

План запуску ринку землі є позитивним моментом, однак, закон, який передбачає його здійснення для фізичних осіб від 2021 р. та для юридичних – від 2024, може загальмувати економічний розвиток цієї сфери. В аграрному бізнесі, можливо, не побільшає малих фермерів, зате стане багато земельних рантьє, а у договорах довгострокової оренди дедалі частіше прописуватимуть право подальшого викупу землі. Так, за умов кризи він призведе до продажу селянами своїх паїв дешевше, ніж це було б за інших умов. Однак, усі розуміють, як прикро б не було, але на кнопку, яка може вирішити долю нашої країни, тиснемо не ми, а українські політики.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Ваганова І. М.

Література: 1. Мартинюк М. Три сценария развития земельных отношений в Украине. URL: https://voxukraine.org/ru/tri-scenariya-razvitiya-zemelnih-otnoshenii-v-ukraine-ru. **2.** Ржеутська Л. Земельна реформа: як діятиме тепер ринок землі в Україні. URL: https://www.dw.com/uk/a-52971700. **3.** Ринок землі відкрили, мораторій скасували: що треба знати про новий закон // Економічна правда. URL: https://www.epravda.com.ua/publications/2020/03/31/658748. **4.** Саламаха Д. Відкриття ринку землі: що передбачає Закон. URL: https://biz.ligazakon.net/ua/analitycs/194252_vdkrittya-rinku-zeml-shcho-peredbacha-zakon. **5.** Прийнято закон про ринок землі // Бухгалтер 911. URL: https://buhgalter911.com/uk/news/news-1049364.html. **6.** Земельні відносини у Європі // Агробізнес сьогодні. URL: http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/10330-zemelni-vidnosyny-u-yevropi.html. **7.** Вартість землі в Європі та Україні – від найменшої до найбільшої за 1 га. URL: https://agropolit.com/spetsproekty/615-vartist-zemli-v-yevropi-ta-ukrayini--vid-naymenshoyi-do-naybilshoyi-za-1-ga. **8.** Положение дел в области продовольствия и сельского хозяйства. URL: http://www.fao.org/publications/sofa/ru. **9.** Козлов С. Чи поставить ВС крапку у справах щодо реалізації принципу єдності юридичної долі земельної ділянки та об'єктів нерухомості // Юридична газета. URL: https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/chi-postavit-vs-krapku-u-spravah-shchodo-realizaciyi-principu-ednosti-yuridichnoyi-doli-zemelnoyi-di.html.

THE ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF THE BANKRUPTCY CODE OF UKRAINE RELATIVE TO PHISICAL PERSONS

UDC 346.9

O. Lanina
K. Kholodnaya

The 3-rd year students
of the Faculty of Management and Marketing of KhNEU of S. Kuznetsя

Annotation. *The features of the bankruptcy procedure for individuals in accordance with the Code of Ukraine on bankruptcy procedures are considered. The differences between the 1992 Law of Ukraine «On the restoration of the debtor's solvency or declaring him bankrupt» and the new Code on the subject of the bankruptcy procedure of individuals were revealed. The advantages and disadvantages of the Code of Ukraine on bankruptcy procedures are determined. The consequences of its implementation from the point of view of debtors and creditors are analyzed.*

Keywords: *individual, solvency, debtor, creditor, bankrupt, bankruptcy administrator, the Code of Ukraine on bankruptcy procedures.*

Анотація. *Розглянуто особливості процедури банкрутства фізичних осіб відповідно до Кодексу України з процедур банкрутства. Виявлено відмінності Закону України 1992 р. «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» та нового Кодексу на предмет процедури банкрутства фізичних осіб. Визначено переваги та недоліки Кодексу України з процедур банкрутства. Проаналізовано наслідки його впровадження з точки зору боржників та кредиторів.*

Ключові слова: *фізична особа, платоспроможність, боржник, кредитор, банкрут, арбітражний керуючий, Кодекс України з процедур банкрутства.*

Аннотация. *Рассмотрены особенности процедуры банкротства физических лиц в соответствии с Кодексом Украины по процедурам банкротства. Выявлены различия Закона Украины 1992 г. «О восстановлении платежеспособности должника или признании его банкротом» и нового Кодекса на предмет процедуры банкротства физических лиц. Определены преимущества и недостатки Кодекса Украины по процедурам банкротства. Проанализированы последствия его внедрения с точки зрения должников и кредиторов.*

Ключевые слова: *физическое лицо, платежеспособность, должник, кредитор, банкрот, арбитражный управляющий, Кодекс Украины по процедурам банкротства.*

In the modern world of business, in constant market competition, bankruptcy has become commonplace. In Ukraine, this procedure was originally governed by the Law «On Bankruptcy» of 1992. In 1999, amendments on procedures for the recovery of the debtor's solvency were added to the law, and it was called the Law of Ukraine «On Recovery of the Debtor's Solvency or Declaring Bankruptcy» [1].

For decades, this law has been repeatedly amended and supplemented. Meanwhile the procedure for bankruptcy of physical persons as an independent institution has not existed. However, an individual that does not perform its commitments may be at risk of bankruptcy as well as legal entities do. The reasons may be different, from ineffective disposition of own assets to excess of financial obligations. In order to resolve such situations, a new regulatory act – the Bankruptcy Code – came into force on October 21, 2019 [2]. The adoption of the new Code is aimed at reforming the current bankruptcy system in Ukraine, bringing it closer to world standards and ensuring that creditors are adequately protected.

Bankruptcy issues have been the subject of research by such researchers as Altman E., Blanca I. A., Gradova A. P., Kovaleva V. V., Ligonenko L. O., Savitskoy G. V., Sitnik L. S., Tereshchenko O. O., Titova M. I., Hornets Z. E. and other domestic and foreign economists.

Prior to the adoption of the Code, the debtor or creditor had to confirm a debt that should be at least 300 minimum wages in order to initiate bankruptcy proceedings [3]. In addition, the old law did not provide any differences in the amount of debt for legal and natural persons. According to the old law, the bankruptcy procedure was applied to an individual only in the case of arrears in connection with the implementation of business activities. And the creditors' claims were satisfied at best through a settlement agreement, at worst – a liquidation procedure.

© O. Lanina, K. Kholodnaya, 2020

On October 18th, 2018 Parliament passed the draft the Bankruptcy Code of Ukraine № 8060, which not only provides an opportunity of implementation of the bankruptcy procedures for individuals but also significantly simplifies the initiation of the procedure as a whole.

Firstly, only a debtor can initiate a bankruptcy case, and only by applying to the economic court with a petition to open insolvency proceedings. If the borrower does not want this procedure applied to him, the lender will not be able to do so, even in the presence of indisputable debt.

Secondly, insolvency proceedings can only be opened under a number of conditions:

1) the amount of overdue obligations to the creditor should constitute not less than thirty minimum wages, which is 125.2 thousands USD at the time of 2019;

2) the debtor would cease to repay planned payments of more than 50% of the monthly payments on each of the obligations within two months;

3) there is a ruling on the absence of property of an individual in the enforcement proceedings which can be exacted;

4) other circumstances that confirm that the debtor will not be able to fulfill its obligations in the near future [1; 2].

When declaring bankruptcy, an individual, in addition to the standard package of documents, is required to provide evidence of his integrity, namely: a copy of the employment record, information about the employer, information about the existence of criminal convictions for economic crimes, declaration of property status, etc.

It should be noted that the declaration of property status is filed by the debtor for the past three years preceding the filing of the insolvency application.

In addition, it should include information on the property, income and expenses of the debtor and his family members in excess of 30 minimum wages. Submission of false information will result in the closure of the case [1; 2].

Further, the following debt recovery procedures are envisaged in the Code: debt restructuring and sale of debtor's property. The restructuring involves the use of installments, debt forgiveness, change of payment terms and other instruments to get the debtor out of crisis.

This method has the limitations: no restructured credits for leisure, entertainment, luxury goods, or gambling and money gaining debts can be restructured. Debts relating to alimony cannot be restructured either.

All claims of a lender arising from a foreign currency loan are converted to the hryvnia at the NBU rate at the time the insolvency case is opened [1; 2].

If the restructuring plan is not approved or not implemented and there are no other ways to repay the debt, the debtor is declared bankrupt. Immediately begins the procedure of repayment of his debts, which involves the sale of property of the debtor. Upon completion of this procedure, all debts are written off, even if the debtor's assets are insufficient for final settlement.

If the individual is declared bankrupt, the liquidation estate will include all property of the debtor, even that one which is jointly owned and acquired by the debtor after the bankruptcy procedure.

Any property may be for sale other than real estate that is the sole place of residence of the debtor. The area of the apartment in such situation should not exceed 60 square meters, private house – 120 square meters. In addition, property should not be subject to provision [4]. Also, creditors cannot claim funds in the debtor's retirement accounts. Interestingly, retirement savings is a well-established global practice. In particular, the right to a pension is guaranteed in the event of bankruptcy in the United States, United Kingdom, France and Australia [3].

To manage the financial problems of the debtor the law provides a specialist in insolvency – the arbitrage receiver. The involvement of an independent professional is caused by possible fraud within the new system. The arbitrator shall be entitled to access information about the debtor, his property, income and funds, including confidential information contained in state databases and registers [4].

His task is to draw up a loan restructuring plan and, if no compromise is reached with the bank, to sell the borrower's property to pay for the obligations. The services of the arbitrage receiver are at the level of three minimum wages.

However, envisaging the involvement of an independent bankruptcy specialist, a new Code at the same time weakens the position of the arbitration manager. Previously, only the court have right to dismiss him, but now the creditors' committee is able to do so. Such an innovation can be considered as a disadvantage, since the degree of independence of the arbitrator is significantly reduced and more persuasive lenders will be able to return the business in a favorable direction for themselves. However, such innovation disciplines arbitration managers. Now each procedure has a time limit and their breach may justify the removal of arbitrator. Moreover, the new code does not allow to delay the bankruptcy process.

The new code allows creditors and arbitration managers to take the necessary steps to dispose the property within 170 days. Earlier in the course of lawsuit proceedings and enforcement proceedings, money was collected from debtor from

salaries or other types of income, but now, in case of bankruptcy proceedings, a moratorium on satisfaction of creditors' claims is set up to 170 days [3]. During this period, creditors are not allowed to increase punitive damages – it is forbidden to charge both a penalty and a fee. For the debtor, it's a chance to "breathe out" and figure out how to proceed to stop the accumulation of debts.

However, the Bankruptcy Code not only protects bankruptcies, but also provides protection and guarantees for creditors. For example, a bankrupt must, before entering into credit agreements, loans, sureties or liens, notify in writing form the other parties of such transactions that he or she is insolvent. A bankrupt cannot be considered a person with good business reputation for three years after being declared bankrupt. The procedure also stipulates that within five years after the bankruptcy, such individuals are prohibited from initiating bankruptcy again, unless the debtor has paid off all the debts fully in the manner prescribed by the Code.

Other fraud attempts will also be regulated. Under the terms of the Code, the transactions that the debtor had entered into before the bankruptcy proceedings would be questioned. That is, if shortly before the bankruptcy procedure, the property was alienated or sign over to close people of the debtor, such a debtor would not be able to use this procedure [5].

Conclusion. Thus, the new Bankruptcy Code is beneficial for both debtors and creditors. For debtors, it is an opportunity to stop the debt accumulation process and settle all obligations in order to restore their solvency and return to active legal work in a timely manner, to continue pay taxes and to maintain their employment potential. And for creditors – bankruptcy of physical persons opens a legal opportunity to get rid of bad debt, it provides a guarantee for repayment of loans or a procedure for partial repayment.

Supervisor – Candidate of Sciences (Economic), Associate Professor Ostapenko O. G.

Literature: 1. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14.05.1992 № 2343-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/ed19920514. **2.** Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18.10.2018 №2597-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19/ed20181018. **3.** Григоренко Ю. ТОП-5 новел, які передбачає новий Кодекс з процедур банкрутства для фізичних осіб. URL: https://unba.org.ua/publications/4800-top-5-novel-yaki-peredbachae-novij-kodeks-z-procedur-bankrutstva-dlya-fizichnih-osib.html. **4.** Григоренко Ю. Банкрутство фізичних осіб: кому і для чого воно потрібно. URL: https://unba.org.ua/publications/4319-bankrutstvo-fizichnih-osib-komu-i-dlya-chogo-vono-potribno.html. **5.** Мисник Н. Банкрутство фізичних осіб: загальна характеристика. URL: https://www.asterslaw.com/ua/press_center/publications/personal_bankruptcy_in_ukraine.

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 330.322: 336

Листопад А. В.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність категорії «інвестиційна привабливість підприємства». Конкретизовано фактори, які її створюють та впливають на неї. Обґрунтовано необхідність аналізу й розрахунку факторів, що можуть сприяти підвищенню інвестиційної привабливості підприємства.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, інвестиції, інвестиційна привабливість, зовнішні фактори, внутрішні фактори, аналіз і розрахунок факторів.*

Аннотация. *Исследована сущность категории «инвестиционная привлекательность предприятия». Конкретизированы факторы, ее создающие и оказывающие на нее влияние. Обоснована необходимость анализа и расчета факторов, которые могут способствовать повышению инвестиционной привлекательности предприятия.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, инвестиции, инвестиционная привлекательность, внешние факторы, внутренние факторы, анализ и расчет факторов.*

Annotation. *The essence of the category «investment attractiveness of the enterprise» is investigated. The factors that create and influence it are specified. The necessity of analysis and calculation of factors that can contribute to increasing the investment attractiveness of an enterprise has been substantiated.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, investment, investment attractiveness, external factors, internal factors, analysis and calculation of factors.*

На сьогодні відсутня теоретико-методологічна база для вивчення інвестиційної привабливості підприємства, відсутній також єдиний підхід до розуміння самого поняття «інвестиційна привабливість підприємства», а також обґрунтування факторів, що його визначають.

Науковці у різний спосіб визначають сутність інвестиційної привабливості компанії. На їхню думку, інвестиційна привабливість підприємства характеризується певним набором ознак. Так, Крейніна Н. говорить про залежність інвестиційної привабливості підприємства від сукупності коефіцієнтів, які, своєю чергою, характеризують її фінансовий стан і є репрезентативними для традиційного підходу [1].

Валінурова Л. та Казакова О. розглядають інвестиційну привабливість підприємства як сукупність об'єктивних ознак, властивостей, засобів і можливостей, що визначають потенційний ефективний попит на інвестиції [2]. Матвєєв Т. вважає, що інвестиційна привабливість є комплексним індикатором, що характеризує доцільність інвестування у це підприємство [3].

Повніше й чіткіше визначення дають Гіляровська Л., Власова В., Крилов Є., Єгорова та Журавкова І. Науковці розглядають інвестиційну привабливість компанії як незалежну економічну категорію, що характеризується не лише фінансовою стабільністю компанії, прибутковістю, фондовим ринком або дивідендним рівнем, але й залежністю від конкурентоспроможності продукції, орієнтованої на клієнта підприємства, а також рівня інноваційної діяльності суб'єкта господарювання. Для підходу цих авторів характерними є складність, універсальність, залучення до аналізу фінансових та нефінансових аспектів інвестиційної привабливості підприємства [4].

Для позиції Крилова Е., Власова В., та Журавкова І. характерним є визначення взаємозв'язку між інвестиційною привабливістю та фінансовим станом. Однак, це тлумачення не передбачає комерційні організації, які оцінюються з погляду цілеспрямованості венчурних інвестицій або злиття (придбань), і для них фінансове становище мало важливо.

Як вважають Ендовицький Д., Бабушкін В. та Батуріна Н., інвестування у підприємство з оптимальними фінансовими результатами може бути менш ефективним, ніж інвестування у менш стабільну організацію, яка функціонує на ринку, що стрімко зростає [5]. Такий підхід, як і визначення, є точнішими й охоплюють як фінансові, так і нефінансові питання, а також внутрішнє та зовнішнє середовище компанії. Тут показники, не пов'язані з фінан-

© Листопад А. В., 2020

совою діяльністю підприємства, залучаються до системи показників для оцінювання інвестиційної привабливості підприємства.

Таким чином, інвестиційну привабливість підприємства можна визначити як комплексну економічну характеристику, що визначається фінансовим станом суб'єкта господарювання, його діловою активністю, структурою капіталу, формою корпоративного управління, рівнем попиту на продукцію та її конкурентоспроможністю, з урахуванням рівня інвестиційної привабливості галузі та регіону.

Усі наукові підходи можна систематизувати й об'єднати у чотири групи, які визначають інвестиційну привабливість як:

– умову розвитку підприємства;

– умову інвестування;

– сукупність показників;

– показник ефективності інвестицій [1–7].

Більшість авторів говорять про залежність інвестиційної привабливості підприємства як від зовнішніх, так і від внутрішніх факторів.

У таблиці подано оцінку факторів, що формують інвестиційну привабливість підприємства (табл. 1) [1–7].

Таблиця 1

Оцінка факторів, що формують інвестиційну привабливість підприємства

Найменування показника	Характеристика значень показників	Шкала оцінки
Конкурентне середовище	– практично немає (менше п'яти організацій); – конкуренція має середній рівень (від п'яти до десяти конкурентів); – кількість конкурентів є високою (від десяти і більше)	3 2 1
Організаційна структура	– за всіма параметрами відповідає бізнесу та специфіці організації; – в організаційній структурі наявні недоліки; – не відповідає бізнесу організації	3 2 1
Структура доходів за видами діяльності	– доходи від основної діяльності перевищують 90 %; – доходи від основної діяльності – від 50 до 90 %; – доходи від основної діяльності не перевищують 50 %	3 2 1
Рентабельність продажів	– перевищує середньогалузевий рівень; – відповідає середньогалузевому рівню; – є нижчою від середньогалузевого рівня	3 2 1
Рентабельність активів	– перевищує 40 %; – від 15 до 40 %; – не перевищує 15 %	3 2 1
Коефіцієнт концентрації власного капіталу	– перевищує або дорівнює 60 %; – від 20 % до 60 %; – не перевищує 20 %	3 2 1
Коефіцієнт оборотності позикового капіталу	– значно зріс за аналізований період; – майже не змінився за аналізований період; – зменшився за аналізований період	3 2 1

Інвестиційну привабливість підприємства оцінюють у такий спосіб:

– значення показника від 2 до 3 – висока інвестиційна привабливість підприємства;

– від 1 до 2 – середня інвестиційна привабливість, однак, потенціал існує;

– менше 1 – підприємство не є привабливим з точки зору інвестування [4].

Для цієї системи оцінювання інвестиційної привабливості характерною є відносна суб'єктивність, що є недоліком. Позитивним моментом є те, що методика дозволяє об'єднати кількісні та якісні характеристики факторів, на підставі яких визначається інвестиційна привабливість підприємства. У пропонованому варіанті цей недолік згладжується тим, що балів за все три, і це дозволяє визначити з достатньою точністю рівень інвестиційної привабливості підприємства. У результаті проведеного аналізу підприємство може запровадити певні заходи для підвищення своєї інвестиційної привабливості та домогтися більшої відповідності вимогам інвестора.

Отже, інвестиційну привабливість підприємства можна визначити як комплексну економічну характеристику, що визначається фінансовим станом суб'єкта господарювання, його діловою активністю, структурою капіталу, формою корпоративного управління, рівнем попиту на продукцію та її конкурентоспроможністю, з урахуванням рівня інвестиційної привабливості галузі та регіону. Моніторинг та оцінювання цих факторів дає змогу визначити напрями підвищення інвестиційної привабливості досліджуваного підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Грузіна І. А.

Література: 1. Крейнина Н. Финансовый менеджмент : учебное пособие. М. : Дело и сервис, 2001. 400 с. **2.** Валинурова Л. С., Казакова О. Б. Управление инвестиционной деятельностью : учебное пособие. М. : Кнорус, 2005. 384 с. **3.** Матвеев Т. Н. Оценка инвестиционной привлекательности предприятия. URL: https://refdb.ru/look/1174325.html. **4.** Крылов Э. И., Власова В. М., Егорова М. Г. Анализ финансового состояния и инвестиционной привлекательности предприятия : учебное пособие. М. : Финансы и статистика, 2014. 192 с. **5.** Ендовицкий Д. А., Бабушкин В. А., Батурина Н. А. Анализ инвестиционной привлекательности организации / под ред. Д. А. Ендовицкого. М. : Кнорус, 2016. 376 с. **6.** Когденко В. Г. Методология и методика экономического анализа в системе управления коммерческой организацией : монография. М. : Юнити-Дана, 2017. 543 с. **7.** Юхтанова Ю. А., Братенкова А. В. Сущность инвестиционной привлекательности предприятия и факторы, влияющие на нее. *Молодой ученый*. 2015. № 10. С. 883–887.

БЕЗРОБІТТЯ СЕРЕД МОЛОДІ УКРАЇНИ

УДК 331.56/57(477)

Литвинов І. В.

Студент 1 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто проблему безробіття серед української молоді. Проаналізовано статистичні дані та динаміку рівня безробіття за останні три роки. Конкретизовано основні причини безробіття. Запропоновано напрями ефективного розв'язання поточних проблем.*

Ключові слова: *економіка, держава, право на працю, трудовий потенціал, ринок праці, зайнятість, безробіття, безробіття серед молоді, проблеми працевлаштування.*

Аннотация. *Рассмотрена проблема безработицы среди украинской молодежи. Проанализированы статистические данные и динамика уровня безработицы за последние три года. Конкретизированы основные причины безработицы. Предложены направления эффективного решения текущих проблем.*

Ключевые слова: *экономика, государство, право на труд, трудовой потенциал, рынок труда, занятость, безработица, безработица среди молодежи, проблемы трудоустройства.*

Annotation. *The problem of unemployment among Ukrainian youth is considered. Analyzed the statistics and dynamics of the unemployment rate over the past three years. The main causes of unemployment are specified. The directions of effective solution of current problems are proposed.*

© Литвинов І. В., 2020

Keywords: *economy, state, right to work, labor potential, labor market, employment, unemployment, youth unemployment, problems of employment.*

На сьогодні рівень безробіття серед молоді є доволі високим, що уповільнює економічне зростання, знижує трудовий потенціал держави. У сучасному світі дуже важливі такі професійні якості, як активність та креативність. Вони притаманні саме молоді й допомагають швидше розвивати фірми, підприємства, тим самим сприяти зростанню економіки держави.

Над питанням безробіття працювали Данилов А., Кириченко С., Яценко Л. (торкається саме проблем безробіття серед української молоді), Мельничук Л., Гальків Л. та ін. Детальне дослідження сутності, причин та наслідків безробіття дозволяє доволі поглиблено вивчити питання щодо проблем працевлаштування серед української молоді та зосередити увагу саме на ньому.

Метою написання статті є аналіз питань щодо безробіття серед молоді в Україні, виявлення його причин та потенційних шляхів подолання.

Аналіз статистичних даних засвідчив, що рівень безробіття серед молоді України складав досить високий відсоток. Так, у 2017 р. рівень безробіття серед молоді віком від 15 до 24 років становив 18,9 % (262 тис. осіб), у 2018 р. – 17,9 % (233,7 тис. осіб), у 2019 р. (у період з січня по червень) – 15,6 % (213 тис. осіб) [1].

У 2017 р. рівень безробіття серед молоді був удвічі вищим за середній. У 2018 р. ситуація фактично не змінилася, рівень безробіття був удвічі вищим за середній (8,8 %). У 2019 р. цей показник перевищує середній (8,5 %) у 1,85 раза (табл. 1) [1].

Таблиця 1

Рівень безробіття серед молоді України віком від 15 до 24 років, 2017–2019 рр.

Рік	Відсоток	Кількість, тис. осіб	Відношення до середнього рівня
2017	18,9	263	1,99
2018	17,9	233,7	2,03
2019	15,6	213	1,85

Таким чином, з 2017 р. по червень 2019 р. відсоток безробіття серед молоді України віком від 15 до 24 років має тенденцію до зниження: з 18,9 % у 2017 р. цей показник знизився до 15,6 % станом на червень 2019 р. Подібна тенденція простежується й у кількості безробітних. З 263 тис. осіб у 2017 р. показник впав до 213 тис. осіб у червні 2019 р., тобто кількість безробітних серед молоді за два з половиною роки знизилася на 50 тис. осіб, що є доволі позитивним результатом [1].

Однак, попри зниження рівня безробіття серед молоді показник щодо загального рівня залишається невтішно стабільним. У середньому за три останні роки рівень безробіття серед молоді перевищував загальний показник майже вдвічі (1,96), тому це зниження можна розглядати лише у контексті загального зниження безробіття у нашій державі.

Невтішний рівень безробіття серед молоді віком від 15 до 24 років є зумовленим впливом низки факторів, поєднання яких дає широке уявлення про причини такого становища. Яценко Л. у роботі «Проблеми молодіжної зайнятості в Україні та шляхи їх подолання» визначає ці фактори як основні проблеми, наслідками яких є безробіття серед молоді.

1. Велика кількість молоді після закінчення закладів середньої освіти прямує до закладів вищої освіти. Тож, закінчивши у 16–18 років школу/технікум/коледж, люди йдуть до ЗВО, де навчаються мінімум 4 роки на бакалаврі аті, а іноді ще й 1,5 роки на магістратурі. Саме складністю поєднання навчання та праці можна пояснити певний відсоток безробіття серед молоді віком від 15 до 24 років.

2. Вагому роль відіграє обмеження можливостей працевлаштування за обраною професією. За даними 2018 р. 54,8 % українців працюють не за фахом, при цьому 9,9 % не працюють за фахом саме через незатребуваність професії [4]. Слід розуміти, що головна причина цього полягає у тому, що заклади вищої освіти готують фахівців на незатребувані спеціальності, що само по собі є важливою економічною проблемою. Витрачаються значні кошти на державне замовлення, тобто оплату навчання студентів, які потрапили на бюджет, тобто держава витрачає кошти на фахівців, які не працюватимуть за фахом, а заклади вищої освіти не вкладають кошти у посилення затребуваних спеціальностей.

З іншого боку, проблема полягає не тільки у тому, що заклади вищої освіти готують фахівців за незатребуваними спеціальностями. Маре Гегін-Куінн, комісар Європейської комісії з питань наукових досліджень та інновацій

у 2010–2014 рр., наголошує, що сфера освіти має орієнтувати молодь на потрібні працедавцям та державі професії: «Треба, щоб молодь у школі дізнавалася, що таке наукові дослідження, технології, інженерія та математика. Дітям необхідно пояснювати, чому ці науки такі важливі, і, що якщо вони хочуть мати надалі гарну роботу, треба цікавитися цими сферами [5].

Попит породжує пропозицію, і так було, є і буде. Студент, своєю чергою, сам породжує безробіття тим, що йде навчатися незатребуваній на ринку праці професії. Проблема полягає у недостатній інформованості щодо актуальності спеціальностей. Найчастіше студент навчається за фахом, який поширений серед членів його сім'ї, друзів, родичів. Як наслідок, студент має хибне уявлення про актуальність професій чи не має його зовсім.

3. Відсутність практичних умінь і навичок серед молодих фахівців створює великі перешкоди при входженні молоді на ринок праці. Майже завжди роботодавці ставлять вимоги на певну посаду, однією з яких є досвід роботи на посаді не менше року. Ураховуючи те, що більшість молоді після закінчення закладу вищої освіти не мають досвіду роботи, оскільки тільки закінчили навчання, знайти роботу дійсно дуже важко.

4. Недостатнє заохочення молоді до підприємництва позбавляє державу можливості розширити ринок конкуренції та ринок праці в Україні, тим самим це не дає змоги нашій економіці розвиватися швидкими темпами. Саме молодь є найактивнішим та найкреативнішим сегментом суспільства. У сучасному світі, який постійно стрімко розвивається, дуже важливо вносити свіжість у вже наявні сегменти ринку конкуренції та створювати щось зовсім нове. Проблемою є відсутність пільг для молоді у цій сфері, а саме пільг щодо кредитування та отримання ліцензій на різні види діяльності.

5. Важливими факторами є низька заробітна плата, відсутність мотивації щодо офіційного працевлаштування (що є дуже важливою проблемою, оскільки підприємства із заробітною платою у конвертах пропонують вигідніші умови для шукачів роботи), недостатній аналіз ринку праці з боку держави, а також інші фактори, які можна перелічувати тривалий час. Розв'язання цих проблем сприятиме розвитку економіки України, а також зміні на краще ситуації з безробіттям молоді віком від 15 до 24 років [3].

Розглянемо детальніше напрями зниження рівня безробіття серед молоді.

1. Міністерство освіти і науки України повинно проводити детальніший аналіз ринка праці. Потрібно відстежувати актуальність та потрібність тих чи інших спеціальностей у суспільстві, заохочувати молодь до вивчення цих спеціальностей. Зі зменшення випуску незатребуваних фахівців зменшиться й рівень безробіття серед молоді.

2. Школи та сім'ї майбутніх студентів повинні ретельніше ставитися до того, який вибір щодо майбутньої професії робить абітурієнт. У зв'язку з тим, що поширена у певному колі професія не обов'язково є затребуваною на ринку праці, важливо аналізувати актуальність професій та здібності дитини, щоб допомогти абітурієнту робити правильний вибір.

3. Потрібно підвищити вимоги до вступу у заклади вищої освіти, що забезпечить підготовку якісніших кадрів, оскільки вищу освіту отримуватимуть лише найкращі абітурієнти, а це сприятиме зменшенню кількості неякісних фахівців на ринку праці.

4. Держава повинна надавати пільги молодіжному підприємництву, оскільки саме молодь є рушійною силою прогресу, у тому числі й розвитку економіки. Креативність і свіжість думок допоможуть розвинути конкурентний бізнес, збільшити кількість робочих місць (що, своєю чергою, сприятиме зменшенню рівня безробіття). Ринок конкуренції стане досконалішим, що стимулюватиме підприємців до активнішої діяльності, тому важливо надавати пільги щодо кредитування та ліцензування різних видів діяльності. Пільги щодо оподаткування підприємницької діяльності серед молоді також дозволять пришвидшити розвиток цієї гілки економіки.

5. Заклади вищої освіти повинні збільшити кількість годин на практичну підготовку фахівців. Проходження практики на підприємствах дасть змогу молоді набути досвіду, що сприятиме посиленню конкурентоспроможності випускників закладів вищої освіти.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Лісна І. Ф.

Література: 1. Безробіття населення (за методологією МОП) за статтю, типом місцевості та віковими групами // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/rp.htm. **2.** Данилов А. В., Кириченко С. О. Світовий досвід подолання безробіття як провідний фактор стабілізації ринку праці України. *Актуальні проблеми економіки та управління*. 2013. № 7. С. 5–16. **3.** Яценко Л. Д. Проблеми молодіжної зайнятості в Україні та шляхи їх подолання. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-07. **4.** Нюхін О. Стало известно, сколько украинцев работают по специальности. URL: https://news.finance.ua/ru/news/-/429938/stalo-izvestno-skolko-ukraintsev-rabotayut-po-spetsialnosti. **5.** Грибаускайте и другие евро-

пейские лидеры обсудили проблему безработицы среди молодежи. URL: http://www.baltic-course.com/rus/_analytics/?doc=83540&output. **6.** Мельничук Л. С. Основні проблеми зайнятості населення України. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія».* 2012. № 177. С. 105–108. **7.** Гальків Л. І. Втрати людського капіталу України: чинник безробіття. *Економіка і регіони*. 2009. № 2. С. 110–115.

СУТНІСТЬ, ФОРМИ ТА СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 331.2

Магуріна А. О.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність поняття «оплата праці». Проаналізовано особливості форм і систем оплати праці. Розглянуто відрядну та погодинну форми оплати праці персоналу підприємства.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, оплата праці, заробітна плата, форми оплати праці, відрядна оплата праці, погодинна оплата праці.*

Аннотация. *Исследована сущность понятия «оплата труда». Проанализированы особенности форм и систем оплаты труда. Рассмотрены сдельная и повременная формы оплаты труда персонала предприятия.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, оплата труда, заработная плата, формы оплаты труда, сдельная оплата труда, повременная оплата труда.*

Annotation. *The essence of the concept of «wages» has been investigated. The features of the forms and systems of remuneration are analyzed. The piece-rate and time-based forms of remuneration of the personnel of the enterprise are considered.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, remuneration, wages, forms of remuneration, piecework remuneration, time wages.*

За умов становлення та розвитку ринкових відносин, перебудови й удосконалення господарського механізму важливе значення має організація оплати праці. Оплата праці є найважливішою категорією у системі умов праці. У ній, як ані у жодній іншій сфері, відбиваються всі суперечності суспільства, усі досягнення та прорахунки.

На сьогодні в Україні існують низка проблем у системі організації оплати праці: розміри заробітної плати практично відірвані від кінцевих результатів праці співробітників і підприємств, недосконалою є диференціація оплати праці.

Дослідженням питань організації та регулювання оплати праці займалися і займаються чимало науковців, серед них Слезінгер Г., Робертс Д., Іванілов О., Брижак І., Коротич О., Болотіна Н., Грішнова О., Завіновська І., Колот А. та ін. Однак, попри наявність численних теоретичних розробок мінливими умовами сучасного економічного життя зумовлено необхідність детальнішого розгляду цього питання.

© Магуріна А. О., 2020

Заробітна плата як показник, що залежить безпосередньо від ефективності виробництва, продуктивності праці та конкурентоспроможності продукції, є не лише індикатором, що визначає загальний життєвий рівень працівників. Від стану заробітної плати та форм її реалізації, частки у валовому національному продукті багато в чому залежать також можливості розвитку економіки загалом. За умов сучасного ринкового механізму через формування сукупного попиту заробітна плата забезпечує не лише основи відтворення робочої сили, вона ще стає дедалі вагомішим фактором відтворення суспільного виробництва.

На створюваних нині підприємствах із різними формами власності встановлюються нові форми організації праці. У цій проблемі важливим моментом є передусім матеріальне стимулювання працівників, забезпечення тісного зв'язку оплати праці з його конкретними результатами. Це вимагає, своєю чергою, застосування прогресивних систем і форм оплати, які дозволяли б ураховувати індивідуальні особливості кожного члена колективу у його трудовій діяльності.

Тлумачення сутності поняття «заробітна плата» міститься у Законі України «Про оплату праці», де його визначено як винагороду, обчислену зазвичай у грошовому вираженні, яку за трудовим договором власник або вповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу [7].

Сутність поняття «заробітна плата» є складною, багатовимірною та потребує вивчення з різних позицій.

1. Заробітна плата – це економічна категорія, що відтворює відносини між роботодавцем і найманим працівником щодо розподілу новоствореної вартості.

2. Заробітна плата – це винагорода або заробіток, обчислений, як правило, у грошовому вираженні, який за трудовим договором власник або вповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану роботу.

3. Заробітна плата – це елемент ринку праці, що складається у результаті взаємодії попиту та пропозиції, виражає ціну використання робочої сили.

4. Для найманого працівника заробітна плата – це основна частина його доходу, який він отримує за реалізацію своєї здатності до праці.

5. Для роботодавця заробітна плата – це складова витрат виробництва, що забезпечує матеріальну зацікавленість працівників у високопродуктивній праці [4].

Швиданенко Г. визначає поняття оплати праці як будь-який заробіток, обчислений, як правило, у грошовому вираженні, який за трудовим договором власник або вповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану роботу або надані послуги. Оплата праці складається з основної заробітної плати та додаткової оплати праці. Розміри оплати найманого працівника залежать від результатів його праці з урахуванням наслідків господарської діяльності підприємства [3].

Воронін О., своєю чергою, стверджує, що вартість робочої сили (витрати на її відтворення) – це насамперед абстрактна теоретична категорія. Взаємовідношення між роботодавцем і найманим працівником на ринку праці мають схожість з орендними відносинами. Роботодавця цікавить не стільки повна вартість майна (робочої сили), скільки величина плати за її використання (оплата праці) впродовж терміну оренди, оскільки орендодавець (найманий працівник) залишається власником своєї робочої сили [1].

Існують два рівні системи організації оплати праці.

Перший складається в умовах ринку праці, на якому роботодавці та працівники визначають і закріплюють умови праці, що створює підстави для формування трудового договору, який у майбутньому вплине на заробітну плату.

Другий рівень формується на підприємстві, безпосередньо за умови використання робочої сили й визначення оплати праці згідно з тарифами, нормативами та результатами роботи працівника. Під час організації оплати праці на другому рівні – рівні підприємства – приймаються рішення щодо вибору форм і систем оплати праці, умов і розмірів премію вання, що потребує врахування багатьох аспектів функціонування самого підприємства [8].

Основою формування системи оплати праці є тарифна система, що являє собою сукупність нормативів, які регулюють основну частину заробітної плати робітників і службовців. Вона відображає розподіл працівників за професіями, спеціальностями та кваліфікацією [2].

За сучасних економічних умов кожне підприємство може самостійно розробляти тарифну систему, дотримуючись державних гарантій і вимог генеральної, галузевої та регіональної тарифних угод згідно з чинним законодавством [5].

Основними вимірниками результатів (затрат) праці є кількість виготовленої продукції (обсяг наданих послуг) належної якості або витрачений робочий час, тобто кількість днів (годин), протягом яких працівник фактично був зайнятий (працював) на підприємстві (в організації). Такому розподілу вимірників затрат праці відповідають дві форми заробітної плати, що базуються на тарифній системі, – відрядна та погодинна.

За відрядної форми оплата праці проводиться за нормами й розцінками, установленими на підставі розряду працівника. Кваліфікаційний (тарифний) розряд працівника передбачає виконання роботи відповідної складності.

Основними умовами застосування відрядної оплати праці є наявність кількісних показників роботи, що безпосередньо залежать від конкретного працівника і піддаються точному обліку, а також необхідність стимулювання зростання випуску продукції й існування реальних можливостей підвищення виробітку на конкретному робочому місці. Використання цієї форми оплати праці потребує встановлення обґрунтованих норм виробітку, чіткого обліку їхнього виконання і, що особливо важливо, воно не повинно призводити до погіршення якості продукції, порушень технологічних режимів і техніки безпеки, а також до перевитрачання сировини, матеріалів, енергії.

За погодинної форми заробітної плати оплата праці робітників здійснюється за годинними (денними) тарифними ставками з урахуванням відпрацьованого часу та рівня кваліфікації, що визначається тарифним розрядом. Погодинна форма заробітної плати застосовується, якщо недоцільно нормувати роботи (наприклад, операції контролю за якістю продукції) або вони взагалі не піддаються нормуванню, оскільки зміст і послідовність виробничих операцій часто змінюються (роботи з ремонту та налагодження устаткування, обслуговування внутрішньозаводського транспорту, дослідно-експериментальні роботи та ін.). Погодинна оплата праці керівників, спеціалістів і службовців здійснюється, як правило, за місячними посадовими окладами (ставками) [6].

Форми оплати праці будуть ефективними лише якщо вони відповідають організаційно-технічним умовам виробництва.

Отже, вибираючи форму оплати праці для певної категорії робітників, необхідно враховувати конкретні умови їхньої праці, специфіку виробництва та ін. Заробітна плата повинна залежати безпосередньо від результатів праці та водночас впливати на його показники, стимулювати розвиток виробництва, ефективність роботи, підвищення кількісних і якісних результатів праці. При організації заробітної плати на підприємстві має виконуватися головна вимога: забезпечення неперервного підвищення заробітної плати за зниження витрат на виготовлення одиниці продукції, а також гарантії регулярних виплат заробітної плати завдяки ефективності господарської діяльності.

Науковий керівник – старший викладач Нечипорук О. В.

Література: 1. Воронін О. Визначення показників економічної ефективності виробництва на основі модифікації ресурсного потенціалу. *Економіка України.* 2007. № 10. С. 29–37. **2.** Герасимчук Л. С. Шляхи вдосконалення обліку оплати праці. *Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ.* 2012. № 2. С.186–194. **3.** Швиданенко Г. О., Васильків В. Г., Гончарова Н. П. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. Г. О. Швиданенко. Київ : КНЕУ, 2009. 598 с. **4.** Іванілов О. С. Економіка підприємства : підручник. Київ : Центр навч. літ., 2009. 728 с. **5.** Овсюк Н. В. Облікова політика підприємства в частині оплати праці. *Вісник Житомирського державного технологічного університету.* 2012. № 4. С.162–165. **6.** Пищуліна О. М. Нова ідеологія реформування заробітної плати: потреба та песпективи. *Стратегічні пріоритети.* 2009. № 4. С. 140–147. **7.** Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 №108/95-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр/ed19950324. **8.** Семенов Г. А. Організація обліку розрахунків з персоналом з оплати праці. URL: http://ibo.tneu.edu.ua/index.php/ibo/article/view/46.

ЗЕМЛЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВА ЗЕМЕЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КООПЕРАТИВІВ

УДК 349.41

Манченко К. С.

Студент 2 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено основні характеристики землі та земельної ділянки як об'єктів земельних відносин. Конкретизовано підходи до розв'язання питання землі як основного ресурсу сільського господарства та головного об'єкта економічної системи України. Проаналізовано нормативно-правові акти, що регламентують відносини у сфері розпорядження земельними ділянками. Розглянуто специфіку права приватної власності на землі сільськогосподарських кооперативів.*

Ключові слова: *сільське господарство, сільськогосподарські кооперативи, земля, земельна ділянка, ринок землі, ринок сільськогосподарської землі, земельні ресурси, земельні відносини, законодавство, земельна реформа.*

Аннотация. *Исследованы основные характеристики земли и земельного участка как объектов земельных отношений. Конкретизированы подходы к решению вопроса земли как основного ресурса сельского хозяйства и главного объекта экономической системы Украины. Проанализированы нормативно-правовые акты, регламентирующие отношения в сфере распоряжения земельными участками. Рассмотрена специфика права частной собственности на земли сельскохозяйственных кооперативов.*

Ключевые слова: *сельское хозяйство, сельскохозяйственные кооперативы, земля, земельный участок, рынок земли, рынок сельскохозяйственной земли, земельные ресурсы, земельные отношения, законодательство, земельная реформа.*

Annotation. *The main characteristics of land and land plot as objects of land relations have been investigated. Approaches to solving the issue of land as the main resource of agriculture and the main object of the economic system of Ukraine are concretized. Analyzed the legal acts regulating relations in the field of land management. The specificity of the private property right to the lands of agricultural cooperatives is considered.*

Keywords: *agriculture, agricultural cooperatives, land, land plot, land market, agricultural land market, land resources, land relations, legislation, land reform.*

В Україні за роки незалежності так і не було врегульовано питання законодавчого визначення поняття землі. Чинне законодавство закріплює не природну ознаку землі, а її як нерухомість. Наявність суперечностей між правовими нормами та положеннями Конституції України спричиняє неефективність урегулювання земельних відносин. Тому важливим є вдосконалення українського законодавства задля підвищення ефективності реалізації фізичними та юридичним особами своїх прав і свобод.

Земельні ресурси України є найдорожчим багатством народу. Цінність землі полягає в її багатофункціональності. Навкруги нас немає нічого більш вічного, необхідного і незамінного, як земля. Вона є засобом виробництва у сільському господарстві та базисом розміщення й розвитку всіх інших галузей господарства. Величезне значення землі засвідчує і те, що вона не є продуктом людської діяльності, вона – творіння природи, а тому збільшити запаси земельних ресурсів за бажанням чи потребою людини неможливо.

Збільшення населення світу вимагає особливої уваги до раціонального використання та охорони земельних ресурсів, оскільки потрібно буде задовольняти потреби населення у сільськогосподарській продукції та створювати сприятливі умови для проживання людей.

Проведення земельної реформи в Україні спричинило суттєві зміни сутності суспільних відносин щодо землеволодіння. З огляду на це постала проблема переосмислення основних категорій та понять земельного права, а також його місця у системі права України. Найкардинальніші зміни стосуються правового регулювання земельного права.

Особливе значення землі для держави та суспільства отримало своє закріплення передусім у Конституції України, де зазначено, що земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною

© Манченко К. С., 2020

держави [1]. Це положення відтворено у ст. 1 Земельного кодексу України. Визначення для землі правового режиму національного багатства полягає у її багатозначності для людей і суспільства загалом. Згідно із ч. 1 ст. 2 Земельного кодексу України земельні відносини – це суспільні відносини щодо володіння, користування й розпорядження землею [2].

Основною рушійною силою виробництва є праця. У різних історичних епохах роль землі була різною. Вона була синонімом та основою багатства, предметом господарської активності. В Україні здебільшого сформовано державну аграрну політику, спрямовану на розв'язання проблем власності на землю, формування й функціонування цивілізованого земельного ринку, удосконалення системи земельних відносин, підвищення ефективності державного управління земельними ресурсами та контролю за їх використанням.

До земель України належать усі землі у межах її території, у тому числі й острови, на яких є водні об'єкти, які за своїм призначенням поділяються на такі категорії: землі житлової забудови, громадської забудови та землі сільськогосподарського призначення. Усі категорії земель України мають особливий правовий режим, що регулюється Конституцією України, Земельним кодексом України, а також іншими нормативно-правовими актами [1; 2].

У сільському господарстві земельні ділянки можуть використовувати власники або тимчасові користувачі лише відповідно до вимог щодо користування землями окремої категорії. Щодо земель сільськогосподарського призначення, то, звісно, існують певні заборони під час реалізації права на діяльність на цих земельних ділянках. Очевидно, що такий підхід обмежує конституційне право приватної власності громадян.

Земля є основною складовою господарського процесу, оскільки за своєю сутністю уособлює всі сили природи, і певної територіальної одиниці зокрема. За таким розумінням розрізняють три сфери використання землі:

– виробничу: сільське господарство, лісове господарство, промисловість, виробничі послуги;

– споживчу: невиробничі послуги, поселення, туристично-відпочинкові території, спортивні, національні парки, військові полігони та ін.;

– земельних пережитків: пустелі, болота, кар'єри та ін. [4].

Ці сфери є взаємопов'язаними, наприклад, сільське господарство і лісове дедалі більшою мірою служать задоволенню рекреаційних, а відповідно і споживчих потреб. Між сферами використання землі і всередині них відбуваються постійні зміни, що згідно з поточними і майбутніми інтересами суспільства визначає земельне та екологічне законодавство.

Земля як засіб виробництва для підприємств має подвійну функцію:

– є основою для виробництва продукції, як сільськогосподарської, так і іншої внаслідок використання корисних копалин;

– є фізичним простором, у якому локалізує свою діяльність людина [4].

Сільськогосподарське виробництво характеризується повним зв'язком із землею і залежністю від її наявності, площі та якості, за винятком деяких галузей виробництва, зокрема птахівництва, яке залежить від купівельної спроможності на придбання кормів. Сільськогосподарські угіддя разом із землею під забудовами є основним елементом сільськогосподарської території і найважливішою складовою виробничих сил у сільському господарстві, що виконують рівнозначні три функції. Саме у сільському господарстві земля, як і у кожній іншій діяльності, є основою у технічному та фізичному розумінні для розміщення всіх інших факторів виробництва.

1. Земля є територією, якою переміщуються робоча сила, тварини, машини та знаряддя праці, засоби транспорту, вироблена продукція, розміщені будівлі та споруди, посіви.

2. У сільськогосподарському виробництві земля є предметом праці, оскільки віддає рослинам свою енергію. Це, передусім, мінеральні поживні речовини, а також повітря і вода.

3. Земля є основною складовою довкілля, у якому існують рослини.

Земля створює не лише життєвий простір, необхідний для розвитку рослин, але й уособлює широко зрозуміле поняття навколишнього природного середовища – біологічного та мікрокліматичного.

Ефективність сільського господарства є безпосередньо зумовленою властивостями землі, що визначає організаційну, виробничу, інфраструктурну його побудову. Можливості розширення площ для сільського господарства майже не існує. Хоча останніми роками у деяких країнах, наприклад, Голландії, вдалося розширити площину орних земель завдяки експлуатації прибережних територій. З іншого боку, відбувається скорочення площ сільськогосподарських угідь, використовуваних на потреби будівництва будинків, доріг, інших об'єктів інфраструктури, що спричиняє їх забруднення.

Згідно із Земельним кодексом України до земель сільськогосподарського призначення належать:

– сільськогосподарські угіддя: багаторічні насадження, пасовища, перелоги;

– несільськогосподарські угіддя: полезахисні лісові смути та інші захисні насадження, віднесені до земель лісогосподарського призначення [2].

Сільськогосподарським кооперативам землі сільськогосподарського призначення надаються для ведення товарного сільськогосподарського виробництва. Щоб використовувати ці земельні ділянки, у користувача або власника землею повинен бути проєкт землеустрою, що передбачає заходи з охорони земель. Землі сільськогосподарського призначення не можуть передаватися у власність іноземним юридичним особам, тобто засновниками кооперативів можуть бути лише громадяни України та юридичні особи, зареєстровані в Україні. Однак, згідно з Законом України «Про кооперацію» засновниками кооперативу можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, а також юридичні особи України й іноземних держав, які беруть участь у діяльності кооперативів через своїх представників [3]. Тобто норми земельного законодавства суперечать нормативним документам щодо кооперативних відносин, які установлюють певні обмеження для окремих суб'єктів права у сфері реалізації права власності на землю.

Для розв'язання конфліктної ситуації необхідно внести зміни або коригувати положення до Закону України «Про кооперацію». За чинним Земельним кодексом України землі надаються у власність кооперативам лише за плату. До того ж право власності можна набути лише за умов внесення капіталу кооперативів земельних ділянок та придбання цих ділянок за складеними договорами купівлі-продажу, ренти або дарування.

Реалізація права власності на землю здійснюється згідно з Цивільним кодексом України, Земельним кодексом України, Законом України «Про кооперацію», Законом України «Про сільськогосподарську кооперацію», Законом України «Про сільськогосподарське підприємство» [1–3; 5; 6].

В Україні господарства, які розвиваються, потерпають від обмежень, зумовлених насамперед браком землі. Саме тому для сільського господарства останнім часом характерним є процес, за якого низка дрібних сільськогосподарських товаровиробників, зокрема фермерських господарств, відмовляються від ведення сільського господарства, продають або здають землю в оренду, хоча такі можливості теж є доволі обмеженими, оскільки дрібні масштаби виробництва є економічно нерентабельними.

Підсумком проведеної земельної реформи стало запровадження приватної власності на землю, здійснення роздержавлення земель із подальшою їх передачею у власність колективних сільськогосподарських підприємств і громад, оформлення паїв за наявності потрібних сертифікатів, а пізніше – державних актів на право приватної власності на землю, що забороняє вільне (крім купівлі-продажу) розпорядження землею їх власників. Відбувся процес перерозподілу земель. Така реформа, звісно ж, може мати позитивний результат. Однак, існують певні фактори, що по-різному впливають на цей процес. Упроваджена реформа буде плідною, якщо матиме державну, правову, фінансову, матеріально-технічну, політичну, організаційну та морально-етичну підтримку та здійснюватиметься за принципом справедливості та за умов сприятливого психологічного клімату. Та поки що впроваджені зміни не сприяли радикальному й ефективному оновленню сільськогосподарського виробництва, пожвавленню інвестицій в інших галузях.

Отже, землі сільськогосподарського призначення передаються кооперативам тільки у приватну власність і не можуть надаватися у постійне користування. Земля як важливий ресурс сільськогосподарського виробництва водночас є предметом і засобом праці, що не переміщується, є обмеженим у просторі та різниться за якісними характеристиками, а також потребує особливого підходу до формування ресурсного забезпечення суб'єктів господарювання в аграрній сфері економіки.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Ваганова І. М.

Література: 1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show//ed19960628. **2.** Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 № 2768-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/ed20011025. **3.** Про кооперацію : Закон України від 10.07.2003 № 1087-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15/ed20030710. **4.** Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15. **5.** Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17.07.1997 № 469/97-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/469/97-вр/ed19970717. **6.** Про сільськогосподарське колективне підприємство : Закон України від 14.02.1992 № 2114-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-12/ed19920214.

УДОСКОНАЛЕННЯ СУЧАСНИХ ФОРМ І СИСТЕМ ОПЛАТИ ПРАЦІ

УДК 349.2

Манченко В. В.

Студент 1 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено особливості сучасних форм і систем оплати праці. Розглянуто відрядну та погодинну форми оплати праці персоналу підприємства, запропоновано напрями їх удосконалення за сучасних економічних умов.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, оплата праці, заробітна плата, форми оплати праці, погодинна оплата праці, відрядна оплата праці.*

Аннотация. *Исследованы особенности современных форм и систем оплаты труда. Рассмотрены сдельная и повременная формы оплаты труда персонала предприятия, предложены направления их совершенствования в современных экономических условиях.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, оплата труда, заработная плата, формы оплаты труда, почасовая оплата труда, сдельная оплата труда.*

Annotation. *The features of modern forms and systems of remuneration have been investigated. The piece-rate and time-based forms of remuneration of the personnel of the enterprise are considered, directions of their improvement in modern economic conditions are proposed.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, wages, wages, forms of wages, hourly wages, piecework wages.*

За сучасних умов заробітна плата відіграє важливу роль у житті кожної людини та країни загалом, є показником ефективності економічного господарювання.

Дослідженням питань організації та регулювання оплати праці займалися і займаються чимало науковців, серед них Слезінгер Г., Пилипенко С., Осовий Г., Болотіна Н., Грішнова О., Колот А. та ін. Однак, попри наявність численних теоретичних розробок мінливими умовами сучасного економічного життя зумовлено необхідність детальнішого розгляду цього питання.

Метою написання статті є аналіз форм і систем заробітної плати, а також окреслення напрямів їх удосконалення за сучасних економічних умов

Заробітна плата є певною грошовою винагородою за надання послуг робочої сили. Кожна країна має вдосконалювати системи та форми оплати праці, що сприятиме підвищенню добробуту населення країни. Економічно вигідну форму оплати праці обирають у залежності від умов підприємства. Більшість працівників вважають кращою відрядну заробітну плату, адже є можливість отримати більше грошей. Це вигідно підприємствам, оскільки сприяє збільшенню обсягів виготовлення продукції. Сучасні форми та системи оплати праці відображено на рис. 1 [1; 4].

Нині в Україні існують низка проблем у системі організації оплати праці, оскільки розміри заробітної плати практично відірвані від кінцевих результатів праці співробітників і підприємств, до того ж недосконалою є диференціація оплати праці. Для розв'язання поточних проблем доцільно:

– збільшити кількість робочих місць;

– підвищити заробітну плату за виконання додаткової роботи (дозвіл на сумісництво, робота у нічний і надурочний час);

– установити зв'язок між якістю роботи та заробітною платою,

– створити надбавочну систему за особливий внесок в економічний розвиток країни та свого підприємства;

– збільшити мінімальну заробітну плату;

– упровадити заохочувальні програми, наприклад укладення договору на отримання половини частки оплати праці за рік (два) при влаштуванні на роботу [7].

© Манченко В. В., 2020

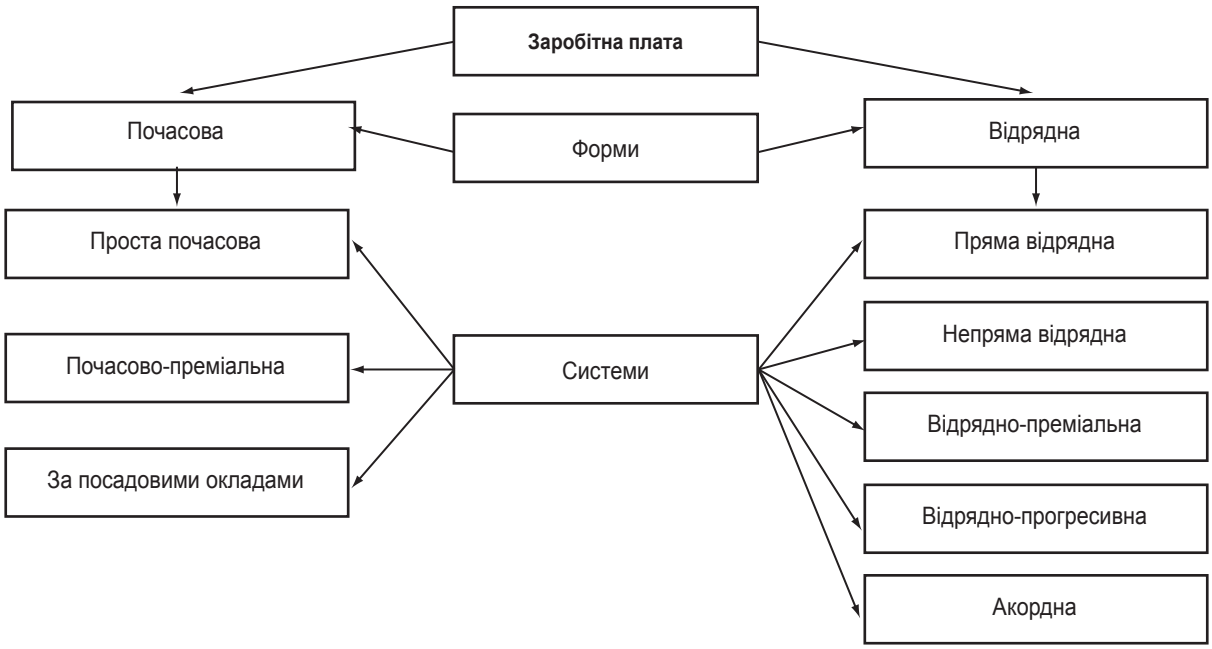

Рис. 1. **Форми та системи оплати праці**

Головним стимулом для працівників є заробітна плата, однак, за сучасних економічних умов українцям доводиться працювати та за мінімальну оплату. Рівень оплати праці відбиває соціальний стан кожної людини. Вважають, що коли дохід становить 1 дол. на день, людина перебуває у межах бідності, і це стосується більшості населення країни.

Індекс людського розвитку відбиває тривалість життя, рівень освіти, обсяг валового внутрішнього продукту на душу населення (у дол.). В Україні він становить 0,776, у РФ – 0,796, Білорусі – 0,791, Чехії – 0,844, Угорщині – 0,816, Польщі – 0, 815 [2].

Середня заробітна плата звичайного працівника виробництва, установи або організації у лютому 2020 р. становила 10847 грн, що у 2,3 раза перевищує рівень мінімальної заробітної плати (4723 грн). Якщо порівнювати із січнем, розмір середньої заробітної плати збільшився на 1,1 %, а за останні 12 місяців (порівняно з лютим 2019 р.) – на 15 % (рис. 2) [1; 2].

Аналіз впливу таких факторів, як чисельність і середня заробітна плата, на фонд заробітної плати, є напрямком аналізу використання фонду оплати праці. Склад додаткової оплати праці визначає ефективність діяльності виробництва щодо використання стимулювання праці: надбавок, доплат, одноразових заохочень та ін.

Для подолання поточних соціально-економічних проблем доцільно:

– збільшити кількість робочих місць;

– стабілізувати інфляційні процеси;

– створити сприятливі умови праці;

– упровадити одноразові заохочувальні виплати [5–8].

За допомогою програми Visual Basic можна запрограмувати код для розрахунку додаткової оплати праці (премії, надбавки за сумлінну роботу). За застосування цієї програми можна зекономити час і все точно підрахувати. За сучасних умов потрібно використовувати нові інформаційні технології, що пришвидшують та полегшують підрахунки.

Для розв'язання поточних проблем доцільно використовувати позитивний досвід закордонних країн, де використовують новітні технології, системи та форми заробітної плати.

З огляду на досвід таких країн, як Німеччина та Велика Британія, можна впровадити систему оплати праці, побудовану на стимулюванні її продуктивності. Це дасть змогу мотивувати працівників на виготовлення якіснішої продукції. У Франції оплата праці перебуває під суворим контролем і регулюється Трудовим кодексом і відповідними законами.

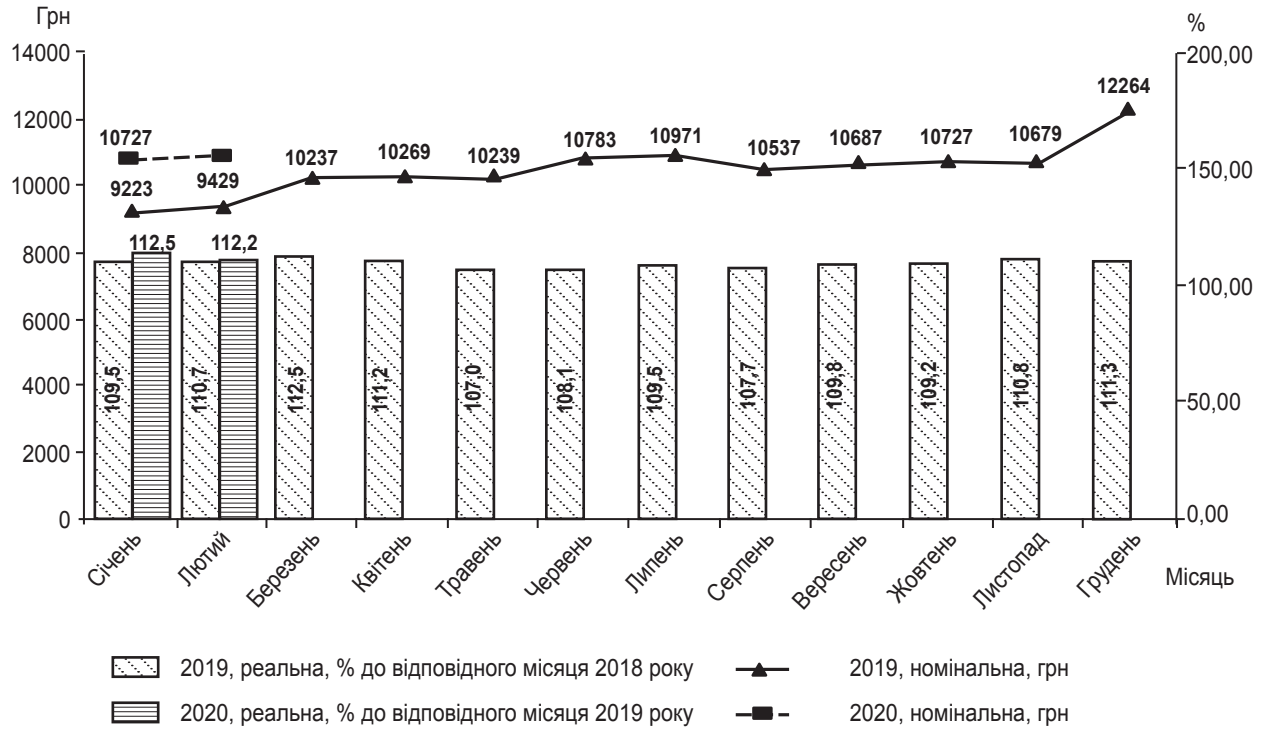

Рис. 2. **Діаграма динаміки середньої заробітної плати, 2019–2020 рр.**

Отже, заробітна плата відіграє важливу роль у житті кожної людини. Вибір погодинної чи відрядної оплати праці визначається багатьма факторами. Грамотно розроблена система оплати праці має стимулювати зацікавленість робітників, заохочувати до сумлінності

Науковий керівник – д-р екон. наук, доцент Мащенко А. М.

Література: 1. Сучасні форми і системи заробітної плати. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/15410/5/UEBSVZVO_mono.pdf.txt. **2.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **3.** Організація заробітної плати. URL: https://pidru4niki.com/1494051139826/politekonomiya/organizatsiya_zarobitnoyi_plati. **4.** Мельник О. І., Болехівський О. Д., Лаврук І. Г. Проблеми заробітної плати в Україні та шляхи їх розв'язання. *Ефективна економіка.* 2019. № 1. С. 43–47. **5.** Заробітна плата, її форми та функції. URL: https://buklib.net/books/30690. **6.** Мащенко М. А. Теоретичне обґрунтування сутності економічної категорії «інвайронментальна безпека». *Вісник економіки транспорту і промисловості.* 2017. № 60. С. 49–55. **7.** Мащенко М. А. Стратегія управління інвайронментальною безпекою підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2018. № 4. С. 114–120. **8.** Мащенко М. А. Сутність та необхідність регулювання інвайронментальної безпеки промислового підприємства. *Економічний дискурс*. 2018. № 4. С. 90–97.

ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА: СОЦІАЛЬНА ФУНКЦІЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ

УДК 349.41

Мірошниченко А. Д.

Студент 2 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто особливості реалізації земельної реформи в Україні. Проаналізовано соціальну функцію права власності на землю. Деталізовано особливості орендної форми права власності. Конкретизовано основні моменти права на володіння лісами. Зроблено відповідні висновки щодо збереження землі за сучасних економічних умов.*

Ключові слова: *сільське господарство, земельна ділянка, ринок землі, ринок сільськогосподарської землі, земельні ресурси, земельні відносини, оренда, лісове господарство, право приватної власності на землю, законодавство, земельна реформа, земельне право.*

Аннотация. *Рассмотрены особенности реализации земельной реформы в Украине. Проанализирована социальная функция права собственности на землю. Детализированы особенности арендной формы права собственности. Конкретизированы основные моменты права на владение лесами. Сделаны соответствующие выводы касательно сохранения земли в современных экономических условиях.*

Ключевые слова: *сельское хозяйство, земельный участок, рынок земли, рынок сельскохозяйственной земли, земельные ресурсы, земельные отношения, аренда, лесное хозяйство, право частной собственности на землю, законодательство, земельная реформа, земельное право.*

Annotation. *The features of the implementation of land reform in Ukraine are considered. The social function of land ownership is analyzed. The features of the lease form of ownership are detailed. The main points of the right to own forests are specified. Appropriate conclusions have been drawn regarding the conservation of land in modern economic conditions.*

Keywords: *agriculture, land plot, land market, agricultural land market, land resources, land relations, lease, forestry, private ownership of land, legislation, land reform, land law.*

Земельне право є галуззю права, що регулює суспільні відносини, пов'язані з наданням, використанням та охороною земельних ділянок. Нині земельні ділянки характеризують як:

– об'єкти нерухомого майна, що є об'єктами цивільних прав і обов'язків, залученими до цивільного обігу;

– природні об'єкти, описані людиною як об'єкти прав, однак, яким водночас властиві такі характеристики, як нерукотворність, непереміщенність, нееластичність, які вирізняють земельні ділянки зі стандартного переліку об'єктів нерухомого майна [1].

У результаті суспільних змін, які відбулися на пострадянському просторі, право приватної власності на землю отримало своє визнання та закріплення у законодавстві новоутворених держав, зокрема у чинній Конституції України. Формування громадянського суспільства, безумовно, передбачає появу справжніх ефективних власників, які, спираючись на свою економічну незалежність, мають можливість приймати самостійні рішення.

Аналізуючи значення власності у цих важливих суспільних процесах, правознавець Алексєєв С. зазначає, що у громадянському суспільстві людина обов'язково повинна бути носієм власності – такої, що дає людині опору в житті, забезпечує їй самостійне існування й зрештою забезпечує становище особи, незалежної від влади і, що більше, здатної за наявності інших передумов купувати щодо влади імперативні публічні повноваження [2].

У процесі проведення в Україні земельної та аграрної реформ гостро постало питання про розвиток такої форми землекористування, як оренда. Відродження її повноцінного утримання (після існування багаторічної заборони на оренду земель сільськогосподарського призначення від 1937 р., а на всі інші – із набуттям чинності ЗК УРСР 1970 р.) має за умов переходу України до ринкової економіки виключно важливе практичне значення, яке посилюється зокрема тим, що нові аграрні суб'єкти фактично не мають ще можливості придбати землю у власність у необхідних їм розмірах, а також обмеженнями [3].

При цьому право приватної власності на землю є явищем особливого роду, що завжди буде предметом громадського інтересу, зумовленого об'єктом відповідного права. Земля є необхідною умовою, джерелом, засобом

© Мірошниченко А. Д., 2020

і місцем забезпечення життєдіяльності, матеріальною та біологічною основою формування сфери життя для людини та інших живих організмів. Земля є основою самого існування та буття людини, просторовим та операційним базисом, використовуваним для розміщення населених пунктів [4; 5].

З усіх рослинних ресурсів ліси найбільше постраждали від господарської діяльності та раніше інших стали об'єктом охорони. У лісовому господарстві України порушено правила природокористування, нераціонально використовується лісоматеріал, утворюється велика кількість відходів при виробництві, має місце надмірна вирубка лісів, зокрема лісів першої групи, радіоактивне забруднення лісів Чорнобильської зони, масова вирубка порівняно молодих дерев [6].

Згідно зі ст. 13 Конституції України земля, її надра, атмосферне повітря, води й інші природні ресурси у межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, є об'єктами права власності українського народу. Від імені народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування у межах, визначених Конституцією України [7].

Найбільш дискусійним є питання права приватної власності на ліси. Згідно зі ст. 12 Лісового кодексу України громадяни та юридичні особи України можуть безоплатно або за плату набувати у власність у складі угідь селянські, фермерські й інші господарства, замкнені лісові ділянки загальною площею до п'яти гектарів. Ця площа може бути збільшена у разі успадкування лісів згідно із законодавством. Заслуговує на увагу положення Лісового кодексу України про те, що громадяни та юридичні особи можуть мати у власності ліси, створені ними на набутих у власність у встановленому порядку земельних ділянках деградованих і малопродуктивних угідь, без обмеження їх площі. Крім того, ліси, створені громадянами та юридичними особами на земельних ділянках, що належать їм на праві власності, перебувають у приватній власності цих громадян і юридичних осіб.

Це положення законодавства є надзвичайно позитивним, оскільки стимулює громадян висаджувати ліси, що надалі матиме сприятливий вплив на екологію. Згідно з Лісовим кодексом України суб'єктами права приватної власності на ліси є громадяни та юридичні особи України.

На особливу увагу щодо цього заслуговує сформульований Мунтяном В. методологічний підхід, згідно з яким екологія стає теоретичним підгрунтям поведінки людини індустріального суспільства у природі, а право – основним його регулятором [8].

Екологізацію земельного законодавства, на переконання науковця, слід розглядати як процес юридичного оформлення використання землі у результаті антропогенної діяльності людини відповідно до сучасних екологічних вимог [9].

На сьогодні прийшло усвідомлення того, що земля не може не розглядатися які суспільне надбання, незалежно від того, кому вона належить. Однак, інтереси одних громадян, які мають право здійснювати ту чи іншу діяльність на землі, не завжди відповідають інтересам інших, хто зацікавлений у наявності екологічно чистих територій, безпечного для оточуючих природного середовища, безпечних і якісних продуктів харчування або, навпаки, у розміщенні промислових та інших екологічно небезпечних об'єктів. Саме тому у ст. 14 Конституції України передбачено норму, відповідно до якої земля є основним національним багатством і перебуває під особливою охороною держави.

Згідно зі ст. 5 Земельного кодексу України одним із ключових принципів земельного законодавства є принцип пріоритету вимог екологічної безпеки. Установлення вимог екологічної безпеки з охорони земель у певному розумінні можна розглядати як регламентацію поведінки власника з використання належної йому земельної ділянки.

Більш того, необхідність підпорядкування господарських відносин екологічним вимогам стає очевидною з огляду на обмежені можливості природи щодо її відновлення. Адже ні для кого не секрет, що тривалість формування верхнього родючого шару ґрунту обчислюється десятками тисяч років, тоді як для його деградації при порушенні законів землеробства, недотриманні елементарних вимог сівозмін або підживлення ґрунту досить десятиліть або навіть менше. Виснажені деградовані землі не здатні задовольняти потреби громадян і підлягають консервації. Цілком очевидно, що порушення природного стану земель спричинить проблеми соціального характеру, продовольчі, економічні, демографічні, екологічні та інші кризи, що обтяжують, а згодом і виключають фізичне існування людини.

З урахуванням цього зміст соціальної функції права власності на землю має ґрунтуватися на методологічних принципах еколого-правової науки у стосунках власності на землю щодо пріоритету вимог екологічної безпеки, необхідності збереження якостей і властивостей унікального природного ресурсу при реалізації повноважень власника земельної ділянки. Установлення вимог екологічної безпеки з охорони земель у певному розумінні можна розглядати як регламентацію поведінки власника з використання належної йому земельної ділянки [6].

Іншими словами, суспільство, яке утворює народ як первинний власник, і безпосередні власники конкретних земельних ділянок зацікавлені у збереженні, відновленні, охороні земель та задоволенні найрізноманітніших по-

треб шляхом отримання високого врожаю або взагалі вилучення земель із господарського обігу, що передбачає відпрацювання відповідних механізмів, здатних реалізувати взаємний інтерес в екологічно виправданому та економічно вмотивованому використанні земель. Приватна ініціатива повинна бути поставлена у такі рамки правового регулювання, коли прибуткове та конкурентне виробництво сільськогосподарської продукції або надання інших послуг у сфері використання земель повинні відповідати суспільним інтересам щодо збереження та за потреби відновлення властивостей земель.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Ваганова І. М.

Література: 1. Улюкаев В. Х., Чуркин В. Э., Нахратов В. В., Литвинов Д. В. Земельное право : учебник. М. : Частное право, 2010. 278 с. **2.** Костяшкін І. А. Окремі аспекти реалізації права власності на землю українського народу. *Університетські наукові записки*. 2017. № 63. С. 204–215. **3.** Ільків Н. В. Оренда земель сільськогосподарського призначення за законодавством України. URL: http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/09/14.pdf. **4.** Рябець К. А. Екологічне право України : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2009. 438 с. **5.** Семчик В. І., Кулініч П. Ф. Земельне право : підручник / за ред. В. І. Семчика, П. Ф. Кулініча. Київ : Ін Юре, 2001. 368 с. **6.** Кулинич П. Ф. Право власності на землю: нові підходи до визначення змісту. *Право України*. 2009. № 9. С. 22–29. **7.** Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show//ed19960628. **8.** Мунтян В. Л. Правова охорона ґрунтів Української РСР. Київ : Наукова думка, 1965. С. 28–36. **9.** Трегобчук В. М. Відтворення та ефективне використання ресурсного потенціалу АПК (теоретичні та практичні аспекти). Київ : Інститут економіки НАН України, 2003. 268 с. **10.** Мунтян В. Л. Актуальність екологізації земного законодавства України. *Право України.* 2012. № 7. С. 28–32.

ВАЛЮТНИЙ РИНОК УКРАЇНИ ЗА УМОВ ІНТЕГРАЦІЇ ДО СВІТОВОГО ФІНАНСОВОГО ПРОСТІРУ

УДК 336.1

Молодецький Г. Г.

Студент 1 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено особливості функціонування валютного ринку України. Проаналізовано валютну політику та системи валютного регулювання в Україні на сучасному етапі з огляду на інтеграцію до світового фінансового простору.*

Ключові слова: *політика, економіка, глобалізація, інтеграція, валютний ринок, валютний контроль, валютна політика, фінансова глобалізація, валютне регулювання.*

Аннотация. *Исследованы особенности функционирования валютного рынка Украины. Проанализированы валютная политика и системы валютного регулирования в Украине на современном этапе с учетом интеграции в мировое финансовое пространство.*

© Молодецький Г. Г., 2020

Ключевые слова: *политика, экономика, глобализация, интеграция, валютный рынок, валютный контроль, валютная политика, финансовая глобализация, валютное регулирование.*

Annotation. *The features of the functioning of the Ukrainian currency market have been investigated. The currency policy and systems of currency regulation in Ukraine at the present stage are analyzed, taking into account the integration into the global financial space.*

Keywords: *politics, economics, globalization, integration, foreign exchange market, foreign exchange control, foreign exchange policy, financial globalization, foreign exchange regulation.*

Нині однією з необхідних умов трансформування національної економіки України можна визнати тісну взаємодію факторів розвитку зі зміною співвідношення між ними. Інтеграція української економіки до світового фінансового простору наразі є актуальною, оскільки Україна має дуже низькі показники рівня фінансової інтеграції, що вказує на істотне відставання від інших держав світу.

Це спричинено падінням економіки, уповільненням реформ галузей національної економіки, її нестабільністю політичної ситуації у країні. Усі фактори цього рівня впливають на низькі позиції України у світових масштабах глобалізації національних економік.

Дослідженням питань функціонування національного валютного ринку, розвитку системи валютного регулювання як складової валютної політики держави займалися і займаються чимало українських науковців, серед них Демківський А. В., Фесик Н. Ю., Білошапка В. С., Краснова І. В., Назарова Г. В., Сазонець О. М., Опарін В. М., Храмов В. О. та ін. Однак, мінливими умовами сучасного економічного життя зумовлено необхідність детальнішого розгляду цього питання.

Процес розвитку будь-якої держави передбачає вибір шляху до інтеграції, і при цьому держава стикається з великою кількістю альтернатив майбутнього результату. Неможливо передбачити майбутній варіант розвитку, а тим більше результат обраної альтернативи. Проте, знизити ризик помилки можливо за умови дослідження особливостей сучасних процесів, які відбуваються у світі, вивчаючи досвід розвинених країн.

За сучасних умов, коли економіка перебуває у нестабільній ситуації, постає питання подальшої розробки й удосконалення принципів функціонування національного валютного ринку, що є складною системою механізмів та інститутів, які доповнюють одне одного (рис. 1) [5].

Рис. 1. **Сутність і зміст поняття «валютний ринок»**

Валютний ринок України сформувався щодо основних партнерів з економічного співробітництва, тому основними його характеристиками є курси гривні до інших валют, динаміка яких є доволі нестабільною, чим зумовлено необхідність удосконалення функціонування валютного ринку як механізму, який забезпечує взаємозв'язок між світовою та українською фінансовою системою.

Розв'язання нагальної проблеми покладається на низку факторів, серед яких:

– дія стратегічної програми розвитку національної економіки;

– приведення до мінімального рівня негативного впливу на стан валютного ринку тінізації економіки, доларизація вітчизняної економіки, що є безпосередньо пов'язаною з валютно-фінансовою глобалізацією.

Отже, наразі питання зростання ефективності функціонування вітчизняного валютного ринку стають актуальними [2].

Україна входить до системи фінансового світового ринку, і на сучасному етапі це має певні специфічні риси, зумовлені здобуттям незалежності. Це відбилося у політичних та відповідних нормативно-правових документах.

Основним економіко-правовим документом, який регламентує розвиток зовнішньоекономічної діяльності України та залучає її до системи світового господарства, є ухвалений у квітні 1991 р. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», прийняття якого свідчить про значний крок України до інтеграції до світового фінансового простору. Згідно з цим Законом, суб'єктами міжнародних відносин можуть бути всі юридичні особи, а місцем перебування їх є Україна.

Інтеграція України до світового валютного ринку є пріоритетним завданням української економіки, оскільки процес інтеграції – об'єктивне явище, що стало наслідком взаємозв'язку процесів економічного життя. Глобалізація валютних потоків змушує оцінити можливості використання валютного регулювання як складової політики [8].

Важливим акцентом для розвитку валютного ринку, а саме валютної політики, є злиття з державами Європейського Союзу, що дає можливість:

– забезпечити Україні довгострокову перспективу розвитку;

– перетворити її на міцну, незалежну в економічному та політичному розвитку, державу;

– досягти ефективності валютної політики шляхом удосконалення її механізмів формування;

– привести політику макроекономіки у відповідність до сучасних потреб світових процесів інтеграції [4].

Основними умовами валютної євроінтеграції в Україні й країнах Східної та Центральної Європи є встановлення демократичних принципів регулювання й організації валютного обігу суб'єктів валютно-фінансової діяльності без утисків та дискримінації, а також уніфікація та гармонізація валютного законодавства України щодо стандартів Європейського Союзу, забезпечення сприятливих умов для потенційних учасників міжнародних фінансових операцій.

Головною метою дотримання принципів валютної політики держави повинно бути забезпечення стабільності національної грошової одиниці та валютної безпеки країни. Окрім концептуальних, існують правові, організаційні, монетарні та немонетарні принципи валютної політики.

Відсутністю в Україні єдиного нормативного документа, що поєднує всі аспекти валютного регулювання і контролю, зумовлено потребу у прийнятті Закону України «Про валютне регулювання та валютний контроль» із детально визначеними видами валютних операцій в Україні, правовим режимом їхнього здійснення, правовим статусом осіб, які здійснюють операції з валютними цінностями. При цьому слід уникати дублювання правового регулювання одних і тих самих відносин та невизначеності правового статусу інших, а визначити компетенції всіх органів, що здійснюють державне управління у галузі валютних правовідносин. Слід неодмінно взяти до уваги вплив процесів глобалізації, фінансової лібералізації та правове регулювання здійснення валютних операцій, застосовуваних у розвинених країнах світу та на національному рівні.

На сьогодні Україна майже не представлена на міжнародному валютному ринку. Фундаментальною причиною цього є слабка національна економіка. Торгівля іноземними валютами через посередництво валютних бірж хоч і сприяє вдосконаленню механізму торгів та уникненню регіональних курсових розбіжностей і спекуляцій на їх підставі, однак, усе це прискорює розвиток нових інструментів, серед яких і ф'ючерсні контракти [3].

Розширення кількості регіональних філій Української міжбанківської валютної біржі та спектра біржових операцій, удосконалення їх роботи є першочерговою перспективною лінією розвитку національного валютного ринку.

Національний банк України не підтримує участь іноземних суб'єктів у торгах гривнею в Україні через те, що хоча б одна масштабна спекуляція може зруйнувати стабільність валютного курсу. Це призводить до обмеженості взаємодії українських суб'єктів із міжнародними валютними ринками.

Україна більш інтегрована у міжнародні ринки цінних паперів, проте така інтеграція стримується відсутністю вільної конвертації гривні, а акції українських корпоративних емітентів функціонують лише у вигляді депозитарних розписок. На сьогодні Україна найбільше представлена на міжнародних ринках позикового капіталу. Ключовим є той факт, що Україна має рейтинг на таких ринках [7].

Нині розв'язання валютних проблем в Україні здійснюється низькими темпами. Ситуація на валютному ринку характеризується нестійкою рівновагою, що є спричиненою постійними коливаннями курсу долара, зумовленими недостатнім рівнем золотовалютних резервів Центрального банку, які б згладжували темпи зростання курсу долара.

Купівля валюти Національним банком України відбувається не лише для поповнення резервів, але й для обслуговування зовнішньої заборгованості. Чим більше треба коштів для обслуговування зовнішніх боргів, тим менше можливостей для проведення політики згладжування коливань курсу долара. Слабкий експортний потенціал не може забезпечити достатнього валютного надходження до держави, що змушує експортера приховувати валютні резерви за кордоном.

Наразі вітчизняний валютний ринок характеризується широким спектром операцій, що наблизило його до стандартів Європейського Союзу, і дає можливість реалізувати основну стратегічну мету, визначену законодавством, – гарантувати стабільність національної валюти [10].

Отже, лібералізація сучасного національного валютного ринку має здійснюватися в умовах досягненої макроекономічної стабільності, стійкого валютно-фінансового становища, стабільної банківської системи шляхом забезпечення стабільності нормативної бази Національного банку України, посилення роботи з моніторингу ризиків, удосконалення контролю та протидії спекуляціям, стимулювання експорту та забезпечення рівноваги платіжного балансу.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пивавар І. В.

Література: 1. Бодрова Н. Е. Валютний ринок: стан, проблеми, перспективи. *Вісник Сумського державного університету.* 2012. № 1. С. 102–114. **2.** Демківський А. В. Гроші та кредит : навч. посіб. Київ : Дакор, 2007. 528 с. **3.** Стельмах В. С. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін : монографія / за ред. В. С. Стельмаха. Київ : Центр наукових досліджень НБУ, УБС НБУ, 2009. 404 с. **4.** Назарова Г. В. Корпоративне управління : навч. посіб. Харків : Еспада, 2003. 688 с. **5.** Павлова О. М. Сучасний стан валютного ринку України та проблеми його функціонування. *Ефективна економіка.* 2013. № 5. С. 138–146. **6.** Сазонець О. М. Інформаційна складова глобальних економічних процесів. Донецьк : Юго-Восток, 2007. 360 с. **7.** Фесик Н. Ю. Актуальні проблеми функціонування валютного ринку в Україні та шляхи їх подолання. URL: http://intkonf.org/fesik-nyu-marich-mg-aktualni-problemi-funktsionuvannya-valyutnogo-rinku-v-ukrayini-ta-shlyahi-yih-podolannya. **8.** Філіпенко А. С. Міжнародні економічні відносини: теорія : підручник. Київ : Либідь, 2008. 408 с. **9.** Опарін В., Львовочкін С. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями : монографія / за ред. В. Федосова. Київ : КНЕУ, 2002. 387 с. **10.** Фляк І. Т. Тенденції розвитку валютного ринку України. URL: http://libfor.com/index.php?newsid=981.

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ПРАЦІ

УДК 331.5

Овчаренко К. А.
Носова В. Г.

Студенти 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто ситуацію на сучасному вітчизняному ринку праці. Окреслено тенденції та орієнтири подальшого розвитку сучасного ринку праці. Конкретизовано проблеми, що є пов'язаними із забезпеченням зайнятості працездатного населення країни у працездатному віці. Запропоновано напрями ефективного розв'язання поточних проблем.*

© Овчаренко К. А., Носова В. Г., 2020

Ключові слова: *економіка, політика, право на працю, ринок праці, зайнятість, безробіття, дерегуляція, бізнес, торговельні відносини, пандемія.*

Аннотация. *Рассмотрена ситуация на современном отечественном рынке труда. Определены тенденции и ориентиры дальнейшего развития современного рынка труда. Конкретизированы проблемы, связанные с обеспечением занятости трудоспособного населения страны в трудоспособном возрасте. Предложены направления эффективного решения текущих проблем.*

Ключевые слова: *экономика, политика, право на труд, рынок труда, занятость, безработица, дерегулирование, бизнес, торговые отношения, пандемия.*

Annotation. *The situation on the modern domestic labor market is considered. The trends and guidelines for the further development of the modern labor market have been determined. The problems related to ensuring employment of the able-bodied population of the country in the working age are specified. The directions of effective solution of current problems are proposed.*

Keywords: *economics, politics, right to work, labor market, employment, unemployment, deregulation, business, trade relations, pandemic.*

Сучасний вітчизняний ринок праці, розвиток якого має для України особливе значення, зазнає істотного зовнішнього впливу, що зумовлено великим відтоком трудових мігрантів з України до країн Європи, а також загостренням внутрішніх проблем щодо забезпечення зайнятості.

Метою написання статті є аналіз стану сучасного вітчизняного ринку праці, а також окреслення тенденцій та орієнтирів подальшого його розвитку.

Для сучасного вітчизняного ринку праці характерними є неврівноваженість між пропозицією та попитом робочої сили, що відбивається у професійно-кваліфікаційній невідповідності. Дисонансом кількісної та якісної підготовки кадрів зумовлено примноження структурного безробіття, що негативно впливає на продуктивність функціонування економіки, розвиток науково-технічного прогресу, спричиняє зменшення обсягу валового внутрішнього продукту.

Проблеми зайнятості населення та розвитку ринку праці в Україні привертають увагу вітчизняних ЗМІ та політиків, не говорячи вже про експертне середовище. І це цілком закономірно, оскільки ці питання перебувають у сфері не лише суто економічних, а й соціально-політичних інтересів і широкого загалу, і політиків. Щодо функціонування вітчизняного ринку праці, то воно залежить не лише від стану економіки України, а й від попиту та пропозиції робочої сили у Європі та РФ, тобто сучасний вітчизняний ринок праці залежить не тільки від неї самої, а й від її стану справ у її сусідів [1].

Останніми роками вітчизняний ринок праці перебуває у стані трансформації, що супроводжується деякими не дуже позитивними наслідками, зокрема пов'язаними зі зниженням продуктивності праці, погіршенням рівня зайнятості, поширенням попиту на нестандартну зайнятість та ін. Вагомими є прояви професійно-кваліфікаційної нерівноваги пропозиції та попиту на національному ринку праці, збільшення навантаження на місцеві ринки праці, зростання рівня безробіття та соціальної напруги у країні.

Результати дослідження «Оцінка попиту на професії, які затребувані на ринку праці», зробленого ПРООН, переконують, що специфіка роботи професійних рекрутингових компаній, які відповідають за пошук роботи та працевлаштування працівників на комерційній основі, впливає і на формування сутності баз даних цих інформаційних посередників.

Поза увагою цих структур нерідко залишається ситуація з попитом-пропозицією серед робочої сили у майже всіх виробничих галузях української економіки, а в адміністративно-територіальному плані – у сільській місцевості та невеликих містах, а положення саме у цих ланках вітчизняного ринку праці найчастіше є найбільш проблемним.

Так, у Волинській, Кіровоградській, Полтавській і Тернопільській областях, де переважним є сільське населення, а міське проживає переважно у невеликих населених пунктах, нижчий рівень зайнятості населення і вищий рівень безробіття не лише порівняно із середніми українськими показниками, а й порівняно з аналогічними показниками інших областей України. Водночас у Дніпропетровській, Одеській, Харківській, Київській областях, де наявність великих міст сприяє формуванню потужного та диверсифікованого місцевого ринку праці, ситуація із зайнятістю населення та безробіттям є кращою, ніж в інших регіонах України [2].

Так, за даними дослідження, у Дніпропетровській області роботодавці найчастіше шукають професіоналів і фахівців у сферах державних служб, аудиту, бухгалтерського обліку, праці та зайнятості, маркетингу (до цієї категорії потрапляють переважно менеджери з продажів). Загальна кількість вакансій у сферах торгівлі та послуг є найбільшою, якщо рахувати також керівництво, продавців, службовців, які обслуговують клієнтів, та інших пра-

цівників, тих, хто надає послуги. Інші ж затребувані професійні категорії – секретаріат та службовці, які виконують операції за допомогою комп'ютера або працюють із цифровими даними (сюди можна віднести секретарів, адміністраторів, офіс-менеджерів, а також копірайтерів, SMM, SEO та ін.), а також кваліфікованих робітників [3].

Ще однією очевидною проблемою для сучасного вітчизняного ринку праці є виїзд молоді. Так, варто відзначити стрімке збільшення міграції серед студентів. Навчальна міграція набула свого розвитку завдяки можливості навчання з подальшим працевлаштуванням за кордоном. Збереження цієї вкрай несприятливої економіко-демографічної тенденції розвитку вітчизняного ринку праці спричинить прискорення старіння економічно активного населення та подальшу необхідність підвищення пенсійного віку в Україні. Подальший розвиток цього процесу обмежуватиме розвиток вітчизняної економіки та консервуватиме її напівсировинну спеціалізацію.

Однак, останнім часом обставини змушують дивитися інакше на ринок праці: йдеться про пандемію, спалах якої істотно вплинув на розвиток ринку праці. До прикладу розглянемо дані порівняно з попередніми роками. У березні 2020 р. кількість безробітних в Україні зросла на 22 %, якщо порівнювати з аналогічним періодом 2019 р., про що повідомляє Liga.net s із посиланням на прессслужбу Державної служби зайнятості. Відзначається, що за станом на 13 квітня у Державній службі зайнятості зареєстровано 387 500 осіб, з них 71 400 стали на облік в період всеукраїнського карантину. У Державній службі зайнятості підкреслили, що рівень безробіття у 2020 р. становитиме 9,4 % замість 8,1 % прогнозованих раніше [4].

За видами економічної діяльності переважатиме потреба у кадрах у:

– промисловості: 26 %;
– торговельній сфері: 17 %;
– сільському господарстві: 14 %;
– освіті: 8 %;
– транспорті: 7 %;
– охороні здоров'я: 6 %;
– тимчасовому розміщенні й організації харчування: 3 %;
– діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування: 3 % [3; 4].

Отже, за сучасних умов вітчизняний ринок праці має справу з істотними проблемами щодо забезпечення зайнятості населення, що ускладнюється наслідками економічної кризи та пандемією. Проведений аналіз функціонування національного ринку праці останніми роками дає підстави говорити про його неефективність: зменшення рівня економічної активності та рівня зайнятості населення, збільшення рівня безробіття, наявність диспропорції між попитом на робочу силу та її пропозицією. Для стану сучасного вітчизняного ринку праці характерною є істотна нестабільність. На сьогодні ефективність подолання кризових явищ залежатиме насамперед від приборкання пандемії COVID-2019. Вважаємо, що перспективи подальшого розвитку вже не є такими туманними, і по закінченні пандемії існують вектори можливого подальшого розвитку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мащенко М. А.

Література: 1. Кулицький С. Проблеми розвитку ринку праці в Україні. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?%20option=com_content&view=article&id=3188:rinok-pratsi-v-ukrajini&catid=8&Itemid=350. **2.** Кваша О. С. Ринок праці в Україні: аналіз сучасного стану та перспективи розвитку. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2018. № 22. С. 1074–1080. **3.** Діденко С. Ринок праці: оцінка та прогноз зайнятості українців у 2020 році. URL: https://ua.news/ua/rynok-truda-otsenka-y-prognoz-zanyatosty-ukrayntsev-v-2020-godu. **4.** Приватизація, земля та ринок праці: Милованов прозвітував про свою роботу. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2889608-privatizacia-zemla-ta-rinok-praci-milovanov-prozvituvav-pro-svou-robotu.html.

PLANNING OF MARKETING ACTIVITY AT THE ENTERPRISE

UDC 339.138

A. Pavliuchenko

The 4-th year student
of the Faculty of Management and Marketing of KhNEU of S. Kuznets

Annotation. *The essence of the concepts «planning», «marketing» and «marketing planning» is investigated. The features of applying various types of environmental analysis that contribute to improving the efficiency of business planning are specified. The application features of the 7P model are detailed.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, finance, financial condition, planning, marketing, marketing planning, forecasting, business planning efficiency.*

Анотація. *Досліджено сутність понять «планування», «маркетинг» і «маркетингове планування». Конкретизовано особливості застосування різних видів аналізу навколишнього середовища, що сприяють підвищенню ефективності планування бізнесу. Деталізовано особливості застосування моделі 7P.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, фінанси, фінансовий стан, планування, маркетинг, маркетингове планування, прогнозування, ефективність планування бізнесу.*

Аннотация. *Исследована сущность понятий «планирование», «маркетинг» и «маркетинговое планирование». Конкретизированы особенности применения различных видов анализа окружающей среды, способствующих повышению эффективности планирования бизнеса. Детализированы особенности применения модели 7P.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, финансы, финансовое состояние, планирование, маркетинг, маркетинговое планирование, прогнозирование, эффективность планирования бизнеса.*

Marketing planning is a systematic and disciplined exercise to formulate marketing strategies. Marketing planning can be related to the organization as a whole or to strategic business units. Marketing planning is a forward-looking exercise, which determines the future strategies of an organization with special reference to its product development, market development, channel design, sales promotion and profitability.

General theoretical issues of marketing planning are reflected in the works of Kotler P., Dillon W., Eisenhower D., Madden T. and others.

The purpose of writing the article is to study planning in the marketing system.

Marketing planning involves the preparation of policies, programs, budgets etc., in advance for carrying out the various activities and functions of marketing to attain the marketing goals.

Marketing planning should be considered to be the process by which business leaders predict the future and take the necessary steps to achieve that future. They should examine the activities to determine the goals of the company and their changes, resources needed to achieve them, and policies on acquisition and use of these resources.

On the other hand, marketing planning as a process is a sequential interdependence measure for the solution of the existing problems. Accordingly, one can distinguish the following stages of marketing planning:

– defining the purpose of planning (in future it will allow to determine the functions of planning, criteria of decision-making, to organize a system of control);

– problem analysis (defining the existing and desired end situations and also the basic problems of implementation and planning);

– search of alternatives (the definition of the available opportunities to solve the existing problems);

– forecasting (the formation of ideas on future development of the most important indicators of marketing activities, the expected behavior of competitors, consumers); - estimation (selection of the alternatives, adequate to set a goal);

– decision and adoption of the planned tasks (developing a clear marketing plan: recommended or mandatory for the execution) [2].

© A. Pavliuchenko, 2020

Benefits of marketing planning:

1. Marketing planning promotes successful marketing operations.

2. Planning helps to co-ordinate activities, which can facilitate the attainment of objectives over time.

3. It forces management to reflect upon the future in a systematic way.

4. Resources can be better balanced in relation to identified market opportunities.

5. A plan provides a framework for a continuing review of operations. It will make the firm to give more attention to market enlargement rather than market maintenance.

6. Marketing planning helps to appraise performance, capitalize on strength, minimize weaknesses and threats and finally open up new opportunities.

7. Planning can be advocated to minimize the risk of failure.

8. Marketing planning reduces the adverse consequences of unfavourable circumstances beyond the influence of management.

9. A marketing plan promotes a comprehensive view of the business firm and acts as a process of communication and co-ordination between marketing department and other departments.

10. A greater preparedness to accommodate change can be stimulated [6].

Planning is concerned with two things: avoiding incorrect actions and reducing frequency of failure to exploit opportunities.

The system of marketing planning exists to define the main objectives of the company and is focused on the definition of the planned end results, based on the tools and methods to achieve the goals and provide the necessary resources. Moreover, it is the process of making management of marketing solutions. The result is a set of actions and decisions of management that leads to the development of marketing strategies to achieve their goals [1; 2].

The major functions of marketing planning in a market economy are modelling of future changes in the marketing environment from the point of view of the desired state and coordination of all system elements in order to achieve this desired state.

The process of marketing planning is based on several principles, i.e., the rules that should be followed at its implementation. All the principles are divided into the following three groups:

– the universal ones, which include the marketing orientation, consistency, complexity, the continuity of the process, being scientific, normative, situational, having the administrative-behavioral approach, etc.;

– the general ones, which include the creation of a single planning system, continuity, flexibility, integration and coordination of plans, providing a feedback on the planning system, economic balance and validity of plans to ensure the achievement of objectives, etc.;

– the particular ones, covering the consistency of the strategic and operational (tactical) planning, ranking of the strategic planning objects, according to their importance, the plan consistent with the parameters of the environment, variations of the plan, the adequacy of the planned performance, risk estimation, etc. [4].

Plans should be adjusted in accordance with the changing internal and external conditions of the enterprise or should be developed anew. In accordance with this principle, planning is not considered to be an isolated act but a constantly iterative process. The principle of continuity requires all plans to be developed on the basis of the perspectives, because they are the basis for the plans' preparation in the future. The following plans should be based on the previous ones, considering the results of their performance [3].

Continuous planning allows you to implement the principle of flexibility, implying the possibility of the constant adjustments to the earlier decisions or reviewing them at any time according to circumstances. Coordinated plans have divisions (horizontal). They are integrated at different levels in the vertical.

To effectively plan for the business, it must be considered the environment in which the business operates. This is important to identify opportunities or threats that exist or may arise which the business must prepare for. For example, a change in legislation or technology may render a product obsolete or provide with an opportunity to move into a new area before the competitor.

A business strategy and marketing plan should be designed with the 3 types of analysis in mind. There are various type of environmental analysis but the 3 most commonly accepted are the PEST Analysis, SWOT Analysis and Porter's 5 Forces Analysis [6].

When implementing the marketing plan, the company uses the marketing mix. This is also known as the 4 Ps. The 4 Ps are the 4 market orientated aspects of the company that you can tailor to satisfy customers. They are essentially the marketing toolkit. For a more comprehensive approach, you can extend this to 7 Ps [5].

1. Product

What value does your product offer to customer's value, and does it meet their needs. You must understand what your customer wants and offer them products to satisfy them. For example, some car buyers are looking for low cost cars, elegant design or multiple safety features.

2. Pricing

Your pricing should match your product such as low-cost, mid tier or premium products & pricing. When deciding your price you may match or undercut your competitors, charge a premium or alter pricing for different customers.

3. Place

This is where you sell your products and can include stores, sales teams, online sites etc. Your place should be convenient for customers to get to. Its design should fit your positioning. For example, Apple's stores and products share the same white minimal design appearance.

4. Promotion

Promotion refers to the way you reach your customers. This can include television, radio, newspapers, billboards, PR, direct mail, personal selling, online banners, ad words campaigns or advertisements.

5. People

For many service businesses, your staff and their service are the product. Here, it is vital to have well trained & skilled staff who will support your positioning.

6. Processes

Your process can relate to how you products are made or delivered. For example, environmentally concerned customers may demand fair trade products or customers with nut allergies require products processed in a nut free zone.

7. Physical evidence

When a customer enters your business, they are observing unspoken indicators of the quality of your work, which shapes their perceptions. These can include your store design, stationary, branding etc. Appearance and behavior of staff, atmosphere created by music, lighting, store layout and correct merchandising.

Supervisor – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor Mironova O. M.

Literature: 1. Котлер Ф. Основы маркетинга. Краткий курс / пер. с англ. М. : Вильямс, 2007. 402 с. **2.** Трубицына В. А. Роль маркетинга в деятельности предприятия. *Концепт*. 2016. № 34. С. 245–249. **3.** Dillon W. R. Marketing Research in a Marketing Environment. Boston : Irwin, 2009. 604 p. **4.** 72 Marketing Definitions. URL: https://heidicohen.com/marketing-definition. **5.** Tracy B. The 7 Ps of Marketing. URL: https://www.entrepreneur.com/article/70824. **6.** Veerabhadrappa H. Management and Entrepreneurship. URL: http://delta.pdf.filter.dj/management-and-entrepreneurship-havinal-veerabhadrappa.pdf.

ФОРМУВАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ ВАЛЮТ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНУ ЕКОНОМІКУ

УДК 336.744

Первій Д. П.

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Схарактеризовано особливості появи та розвитку криптовалют, обґрунтовано можливість появи на віртуальному ринку нової валюти – лібри. Доведено, що криптовалюти є інновацією на цьому ринку, вони активно інтегруються в усі сфери життя населення. Деталізовано питання правового регулювання обігу криптовалют з урахуванням соціально-економічних факторів і змін у сучасному глобалізованому світі. Проаналізовано сучасні підходи до розуміння криптовалют і їх класифікаційних ознак. Конкретизовано сутність переваг криптовалют у порівнянні з паперовими грошима.*

Ключові слова: *електронні гроші, інновації, криптовалюта, тенденції розвитку криптовалют, фінансові інновації, біткоїн, Сатоші Накамото, лібра.*

Аннотация. *Охарактеризованы особенности появления и развития криптовалют, обоснована возможность появления на виртуальном рынке новой валюты – либры. Доказано, что криптовалюты являются инновацией на этом рынке, они активно интегрируются во все сферы жизни населения. Детализированы вопросы правового регулирования обращения криптовалют с учетом социально-экономических факторов и изменений в современном глобализованном мире. Проанализированы современные подходы к пониманию криптовалют и их классификационных признаков. Конкретизирована сущность преимуществ криптовалют по сравнению с бумажными деньгами.*

Ключевые слова: *электронные деньги, инновации, криптовалюта, тенденции развития криптовалют, финансовые инновации, биткоин, Сатоши Накамото, либра.*

Annotation. *The features of the appearance and development of cryptocurrencies are described, and the possibility of a new currency – Libra – appearing on the virtual market is substantiated. It is proved that cryptocurrencies are an innovation in this market, they are actively integrated into all spheres of life of the population. The issues of legal regulation of the circulation of cryptocurrencies are detailed, taking into account socio-economic factors and changes in the modern globalized world. The author analyses modern approaches to the understanding of cryptocurrencies and their classifications. The essence of the advantages of cryptocurrencies in comparison with paper money is specified.*

Keywords: *electronic money, innovation, cryptocurrency, cryptocurrency development trends, financial innovations, bitcoin, Satoshi Nakamoto, Libra.*

За сучасних умов бурхливо розвиваються ІТ-технології, що сприяє появі нових прогресивних розробок, серед яких фігурують віртуальні валюти. Через великі ризики на сучасному ринку грошей: криза, війна, зміна курсу долару – люди розпочинають пошуки інших шляхів для зберігання власних коштів. Динамічний розвиток ІТ-технологій та інформаційної економіки активізував пошук нових видів фінансових інструментів, заснованих на інформації. Такою фінансовою новацією стала криптовалюта. Поступово на заміну традиційним грошам, які емітує держава, приходить віртуальна валюта.

Метою написання статті є аналіз та систематизація інформації щодо особливостей розвитку різних криптовалют у різних країнах, зокрема в Україні.

Дослідженням питань появи та функціонування віртуальних валют в Україні та за її межами займалися і займаються чимало науковців, серед них Вахрушев Д. С., Проценко А. Т., Рядінська В. О. та ін. Однак, попри наявність теоретичних розробок за умов швидкого розвитку світового та національного ринку грошей, появи нових проблем у світі, а також завдяки нововведенням і реформам це питання потребує постійного дослідження задля усвідомлення нової інформації.

Криптовалют або, як їх ще називають, цифрових (віртуальних) валют, нині у світі налічується близько тисячі, однак, найвідомішою та першою вдалою спробою втілення цієї ідеї до життя є Bitcoin (біткоїн). В усьому світі останнім часом підвищується увага до біткоїнів через стрімке зростання їхніх цін на ринку. Загалом одиниця криптовалюти – це код, що з'явився у результаті складних комп'ютерних математичних обчислень та завдяки механіз-

© Первій Д. П., 2020

му асиметричного шифрування; або це лімітований актив, ціна на який за різкого підвищення попиту стрімко зростає за рахунок фіксованої пропозиції.

З історичних часів склалася така модель, коли всіма грошовими друкарнями та грошима володіє держава, а кількість грошей в обігу не перевищує золотого запасу. Однак, із цього правилу є винятки, наприклад, США, де друкарня не є власністю держави, бо це – приватне підприємство, де частиною акцій володіють Рокфеллери та Моргани. Але люди завжди хотіли самостійності, прикладам цього і стала розробка віртуальних валют. Найбільш популярною та ліквідною криптовалютою є Bitcoin, розроблений у 2009 р. анонімним користувачем Інтернету під нікнеймом Сатоші Накамото.

Вважають, що це перша криптовалюта, однак, це не так. Насправді це лише перша вдала спроба, бо до цього вже намагалися створити щось подібне до неї, але це не вдалося. Анонімом Сатоші Накамото фактично були запропоновані системна модель і практична реалізація децентралізованої взаємодії індивідуумів без посередників, за якої транзакційні витрати практично відсутні або є мінімальними відповідно до теореми Коуза. У цій моделі без бажання учасників трансакцій ніяка третя сторона не може ні завадити їм, ні нав'язати свої послуги, ні заблокувати або конфіскувати чужі засоби, ні ідентифікувати (чи зазіхнути на приватність) будь-якого учасника системи.

Ця система спочатку створювалася на базовому блокчейні із заздалегідь запрограмованою обмеженою емісією біткоїнів, що виключає політичні маніпуляції або зловживання, пов'язані з можливістю управляти друкарським верстатом. Це повністю децентралізована система, яка не вимагає довіри, оскільки її правильна безвідмовна робота гарантується математикою, програмним забезпеченням і криптографією, а не правовими нормами, що повністю виключає вплив людського фактора.

Якщо порівнювати зі звичайними грошима, то насправді це завжди питання довіри до інституту, який їх випускає. А криптовалюти децентралізовані, тобто немає єдиного джерела, яке би їх випускало, тому картина є зовсім іншою [4].

Від 2009 р. виникло дуже багато нових криптовалют, наприклад, Litecoin. Система з'явилася у жовтні 2011 р., творцем її є колишній співробітник Google Чарлі Лі. В основу своєї валюти він намагався покласти відповідність її ціни на біржі криптовалют ринковим цінам срібла. При цьому Bitcoin відповідає ринковим цінам золота, отже, лайткоїни називають електронним сріблом.

Праймкоїн є зміненою копією біткоїнів. Ця криптовалюта була запущена без попередньої генерації блоків 7 липня 2013 р., її розробив Санні Кінг, який створив також інші відомі криптовалюти. Головною її відмінністю є корисність обчислень. Система обчислює прості числа, серед яких послідовності Куннінгама.

Freicoin створений на основі Bitcoin у 2013 р., щоб вирішити одну з проблем сучасних грошей, засновану на тому, що інвестори часто накопичують у себе валюту замість вкладення її. Ця проблема може дестабілізувати ціни та загальмувати економічне зростання.

Система Peercoin, створена у серпні 2012 р., посідає третє місце за популярністю серед криптовалют. Її відмінністю від систем Litecoin і Bitcoin є відсутність будь-яких обмежень на обсяг емісії монет, а також наявність інфля-ції у розмірі 1 % на рік [5].

У результаті порівняння всіх наявних віртуальних валют за основними показниками, а також аналізу стану активності на грошовому ринку експерти дійшли висновку, що біткоїн є найстійкішою валютою. У таблиці подано останні дані за цінами на ринку криптовалют (табл. 1) [6].

Таблиця 1

Ціни на ринку криптовалют на 25.04.2020 р.

Криптовалюта	Ціна, USD	Ринкова кап., USD	24 год, %	7 дн., %
1	2	3	4	5
Bitcoin	7 583,36	139 112 338 602	0.52	5.78
Ethereum	195,80	21 668 093 001	4.02	10.89
XRP	0,20	8 647 298 303	0.46	2.16
Tether	1,00	6 388 994 761	0.26	-0.05
BitcoinCash	242,16	4 453 255 094	1.21	2.11
Bitcoin SV	196,09	3 605 804 010	0.31	0.05
Litecoin	45,46	2 936 312 811	2.32	5.49
BinanceCoin	16,27	2 531 131 719	0.81	0.95

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5
EOS	2,74	2 522 986 724	0.79	2.10
Tezos	2,75	1 945 240 283	1.98	26.17
Chainlink	3,83	1 341 260 859	-0.02	6.49
Stellar	0,06	1 269 741 333	-0.11	26.00
Cardano	0,04	1 119 598 447	-0.19	22.00
Monero	61,51	1 078 566 878	0.16	7.27
UNUS SED LEO	1,05	1 051 436 977	0.67	1.32
TRON	0,01	936 962 092	-0.52	7.00
HuobiToken	3,99	887 568 676	0.30	3.15
Загальна капіталізація – 208 325 102 799 дол.				

Українські економісти вважають криптовалюту грошима майбутнього, однак, визнають, що віртуальна і ніким не контрольована валюта не є надійною, хоча у 2018 р. Національний банк України реалізував пілотний проєкт з випуску електронної гривні. У його рамках регулятор аналізував міжнародний досвід, досліджував правові аспекти, макроекономічний ефект і розглядав різні варіанти бізнес-моделі поводження електронної гривні. На блокчейн-платформі в обіг було випущено обмежений обсяг електронної гривні, операції з використанням якої тестувалися робочою групою за участю Національного банку України, компаній-волонтерів, а також представників Світового банку, які консультували у рамках технічної допомоги.

Національний банк України продовжує вивчати можливість випуску власної цифрової валюти – е-гривні, ґрунтуючись на результатах проведеного пілотного проєкту, оприлюднених Національним банком в Аналітичній записці за його підсумками [7].

Безперервний розвиток технологій призводить до змін у фінансовій сфері. Нині ми є свідками диджиталізації цілої низки фінансових послуг, у тому числі платіжних. Цифрові валюти мають серйозні шанси стати новою нормою, однак, чимало питань поки що залишаються відкритими. Зауважимо, що система віртуальних валют уже розповсюдилася світом, вона посідає вагоме місце в економіці багатьох держав. Зараз можна розплачуватися біткоїнами в кафе або готелі, якщо у них є така можливість.

Вважаємо, що незабаром уся економіка стане віртуальною, оскільки тепер люди не розуміють свого життя без комп'ютерів та Інтернету. Упровадження на валютний ринок лібри стане великим проривом та об'єднає весь світ на інтерактивному рівні. Такий крок сприятиме появі світової віртуальної валюти, що зміцнить позиції криптовалют у світовій економіці.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мащенко М. А.

Література: 1. Вахрушев Д. С., Железов О. В. Криптовалюта як феномен современной информационной экономики: проблемы теоретического осмысления. *Вестник евразийской науки.* 2014. № 5. С. 4–15. **2.** Проценко А. Т. Правовий статус віртуальних валют: світовий досвід та українські реалії. *Право і суспільство.* 2016. № 2. С. 130–134. **3.** Рядінська В. О. Проблеми правового регулювання обігу електронних грошей в Україні. *Підприємництво, господарство і право.* 2016. № 12. С. 190–195. **4.** Комарова О. Що таке криптовалюта? URL: https://www.radiosvoboda.org/a/details/28742278.html. **5.** Огляд цифрових криптовалют. URL: https://bankchart.com.ua/e_banking/statti/oglyad_tsifrovih_kriptovalyut. **6.** Рейтинг криптовалют // Форекс рейтинг. URL: https://forex-ratings.ru/cryptocurrencies-rating. **7.** Гартингер Р. Цифровая гривня: какой следующий шаг? URL: https://nv.ua/biz/experts/elektronnaya-grivnya-poyavitsya-li-svoya-cifrovaya-valyuta-v-ukraine-nbu-50071239.html.

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ

УДК 336.71(477)

Передрій К. М.

Студент 1 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано стан сучасної вітчизняної банківської системи. Окреслено низку заходів радикального втручання у діяльність проблемних банків з боку Національного банку України. Акцентовано увагу на фінансовому оздоровленні комерційних банків задля усунення порушень, що призводять до збитковості діяльності фінансових установ та їх скрутному становищу. Запропоновано впровадження Національним банком України конкретних заходів задля підвищення фінансової стійкості як комерційних банків, так і всієї сучасної вітчизняної банківської системи.*

Ключові слова: *економіка, політика, банк, банківська установа, банківська система, комерційні банки, проблемні банки, фінансове оздоровлення, Національний банк України.*

Аннотация. *Проанализировано состояние современной отечественной банковской системы. Определен ряд мероприятий радикального вмешательства в деятельность проблемных банков со стороны Национального банка Украины. Акцентировано внимание на финансовом оздоровлении коммерческих банков для устранения нарушений, приводящих к убыточности деятельности финансовых учреждений и их затруднительному положению. Предложено внедрение Национальным банком Украины конкретных мер для повышения финансовой устойчивости как коммерческих банков, так и всей современной отечественной банковской системы.*

Ключевые слова: *экономика, политика, банк, банковское учреждение, банковская система, коммерческие банки, проблемные банки, финансовое оздоровление, Национальный банк Украины.*

Annotation. *The state of the modern domestic banking system is analyzed. A number of measures for radical intervention in the activities of problem banks by the National Bank of Ukraine have been identified. Attention is focused on the financial rehabilitation of commercial banks to eliminate violations that lead to unprofitable activities of financial institutions and their predicament. The introduction by the National Bank of Ukraine of specific measures to improve the financial stability of both commercial banks and the entire modern domestic banking system is proposed.*

Keywords: *economics, politics, bank, banking institution, banking system, commercial banks, problem banks, financial recovery, National Bank of Ukraine.*

За сучасних умов господарювання одним із важливих факторів розвитку ринкової економіки є ефективна банківська система, основу якої становлять комерційні банки. Від надійності банківської системи залежить не тільки подальший ефективний розвиток економіки країни, а й добробут кожного клієнта банківської установи. Запропонована Національним банком України програма реформ задля фінансового оздоровлення банківської системи спричинила кардинальні зміни у функціонуванні найважливіших системних банків та значне скорочення їхньої кількості. З огляду на це вважаємо за потрібне здійснити аналіз сучасного стану вітчизняної банківської системи з тим, щоб виявити фактори, що негативно позначаються на її розвитку та гальмують упровадження реформ у вітчизняній банківській системі.

Значний внесок у дослідження проблем та особливостей функціонування вітчизняної банківської системи зробили вітчизняні науковці Примостка Л. О., Старинський М. В., Васильченко З. М., Коваленко В. В., Міщенко В. І. та ін. Однак, попри наявність численних теоретичних розробок через негативний вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища виникає необхідність деталізованого аналізу поточного стану вітчизняної банківської системи, а також розгляду пропозицій щодо покращення фінансового становища комерційних банків України.

Банківські системи різних країн становлять, по суті, їхню кровоносну систему, оскільки забезпечують пересування коштів та обслуговують потреби реального і фінансового секторів економіки. Чимало іноземних підприємств і бізнесменів проявляють інтерес до роботи в Україні, тому інформація про сучасну вітчизняну банківську систему становить для них певний інтерес.

Банківська система країни є основним посередником на ринку фінансових ресурсів, що пов'язує між собою різні ланки господарської діяльності. Основними каталізаторами криз є зовнішні фактори, зокрема світові фінансові кризи. Однак, не слід забувати і про внутрішні об'єктивні причини, що роблять банки уразливішими, а також про особливості функціонування вітчизняної банківської системи. Щоб задовольнити економічні та соціальні по-

© Передрій К. М., 2020

треби будь-якої країни, недостатньо ефективного функціонування різноманітних галузей економіки, перш за все треба розумно використовувати фінансовий ринок цієї країни.

Фінансовий ринок у загальному розумінні являє сукупність фінансових інститутів, через які перепливають кошти власників до позичальників. Його розподіляють на ринок цінних паперів і ринок позикових капіталів (кредитів). За допомогою коштів, придбаних на цих ринках, суб'єкти господарювання мають змогу виробляти матеріальні та духовні блага.

Банківська система є основною ланкою кредитно-фінансової системи, невіддільною складовою структури ринкової економіки. Банк – це організаційна структура у бізнесі, сферою діяльності якої є операції з позиковим капіталом, це фінансовий посередник, який виконує комплекс базових операцій грошового ринку: мобілізацію коштів, надання їх у кредит, здійснення розрахунково-касового обслуговування.

Банківська система України побудована за дворівневим принципом. На першому рівні – Центральний банк країни – Національний банк України (НБУ), який контролює банківську систему України, а всі комерційні банки працюють з дозволу і під контролем НБУ на підставі індивідуальних ліцензій. Основною функцією Національного банку України є забезпечення стабільності національної валюти – гривні (UAH). Крім того, на НБУ покладено завдання підтримки стабільності у банківській системі та цінової стабільності у межах своїх повноважень, контроль й управління золотовалютними резервами України, регламентація роботи платіжних систем в Україні, інші форми банківського регулювання та банківського нагляду.

Другий рівень банківської системи представлений банками, які безпосередньо займаються кредитним, депозитним, розрахунково-касовим обслуговуванням юридичних та фізичних осіб. Нині в Україні налічуються 120 комерційних банків, з них 40 – з іноземним капіталом. Загальні активи українських банків оцінюються у 120 млрд дол. США. При цьому близько половини депозитних вкладів здійснені в іноземній валюті, що зайвий раз свідчить про велику залежність банківської системи від стабільності курсу національної валюти.

За часів незалежності України організаційна структура вітчизняної банківської системи не змінилася та залишається дворівневою, однак, постійних змін зазнає інституційна структура банківської системи, а саме групування банків другого рівня за різними ознаками.

Банківські системи різних країн відрізняються, але можна виділити два типи їх побудови.

1. Однорівнева система передбачає горизонтальні зв'язки між банками, здійснення уніфікованих операцій, тут усі банки перебувають на одній ієрархічній лінії (є характерною для тоталітарних країн, існувала до 1987 р. у колишньому СРСР) [4].

2. Дворівнева система є характерною для країн із ринковою економікою, вона складається з двох рівнів: верхній – центральний банк, нижній – інші банки.

Структуру банківської системи України визначає Закон «Про банки і банківську діяльність» [1].

Сучасна вітчизняна банківська система складається з Національного банку України та інших банків, що створені й діють на території України. Банки в Україні створюються у формі акціонерного товариства, товариства з обмеженою відповідальністю або кооперативного банку. Державним є банк, 100 % статутного капіталу якого належать державі. Основною функцією банків є посередництво при перерозподілі вільних грошових ресурсів, тобто залучення коштів від тих, хто ними тимчасово не користується, і передача тим, хто їх потребує.

Банківська система не є довільним явищем, це складова кредитно-грошової системи, економічного базису суспільства, що розвивається за законами ринкової економіки. Ця система є внутрішньо організованою, має спільну мету та завдання [1].

Банківська система існує у будь-якій країні у певний історичний період і є складовою кредитної системи держави. Для нормального функціонування банківська система має відповідати певним вимогам. У країні повинна бути достатня кількість діючих банків і кредитних установ. Систему слід розглядати як таку, що систематично розвивається і постійно кількісно та якісно змінюється [3].

Значна кількість дрібних банків (2/3 всієї кількості банків) є свідченням високої частки олігополізації ринку банківських послуг і складності конкуренції на українському банківському ринку [4].

Таким чином, банки є органічно вплетеними у загальний механізм регулювання господарського життя, тісно взаємодіють із бюджетом і податковою системою, системою ціноутворення, політикою цін і прибутків, умовами зовнішньоекономічної діяльності. Банківська система взаємодіє з економікою, активно впливає на соціальну сферу, що проявляється у накопиченні коштів населення та підприємств, сприяючи у такий спосіб зростанню рівня життя. Банківська система – це не механічне об'єднання різних банків, а специфічна економічна структура, що має особливе призначення та виконує спеціальні функції в економіці держави [1].

Банківська система являє собою законодавчо визначену, чітко структуровану сукупність фінансових інститутів, які займаються банківською діяльністю.

Національний банк України (НБУ) прогнозує різке погіршення фінансового результату банківського сектора у 2020 р. після високої прибутковості протягом трьох останніх років, переважно через зниження якості кредитів і відрахувань на формування резервів, про що йдеться у травневому огляді банківської системи регулятора. Збільшилася кількість введень Національним банком України сторонніх тимчасових адміністрацій у комерційні банки, розпочалися банкрутства банків.

При цьому вкладники – фізичні особи виявилися частково захищеними державою, оскільки в Україні діє державний Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (покриває вклади до 200 тисяч гривень на вкладника в одному банку). Юридичні особи, які мають вклади у банках, виявилися у набагато гіршому становищі, оскільки можуть пред'явити свої вимоги до банку виключно у процесі і процедурах банкрутства банку.

Банки мають право створювати об'єднання та банківські холдингові групи, банківські корпорації. Банки в Україні можуть функціонувати як універсальні або спеціалізовані.

За спеціалізацією банки можуть бути ощадними, інвестиційними, іпотечними, розрахунковими (клірингові) [1].

Банк самостійно визначає напрями своєї діяльності та спеціалізацію за видами операцій. Національний банк України регулює діяльність спеціалізованих банків через економічні нормативи та нормативно-правове забезпечення здійснюваних ними операцій. Законом «Про банки і банківську діяльність» визначено, що банк набуває статусу спеціалізованого банку, якщо понад 50 % його активів є активами одного типу.

За чинним законодавством банк – це юридична особа, яка має виключне право на підставі ліцензії Національного банку України здійснювати у сукупності:

– залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб;

– розміщення цих коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик;

– відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб [4].

Банки є головною ланкою фінансової системи держави. Прибуток банківської системи за березень 2020 р. становив 97 млн грн на тлі різкого зростання обсягів відрахувань у резерви, що у 43 рази нижче, ніж за березень 2019 р. (4,21 млрд грн).

Банки є юридичними особами, економічно самостійними та повністю незалежними від виконавчих і розпорядчих органів державної влади у рішеннях, пов'язаних з їхньою оперативною діяльністю, а також щодо вимог і вказівок, що не відповідають чинному законодавству. Банки не відповідають за зобов'язаннями держави, а держава не відповідає за зобов'язаннями банків, окрім випадків, коли сторони беруть на себе таку відповідальність [3].

Виділяють такі специфічні функції банківської системи України:

– створення грошей і регулювання грошової маси;

– трансформаційна;

– стабілізаційна [4].

Стабілізаційна функція банківська система полягає у забезпеченні сталості банківської діяльності та грошового ринку. Для банківської діяльності характерною є висока ризикованість: банки працюють за умов постійної підвищеної загрози втрати грошей і банкрутства, тому боротьба з ризиками є важливим завданням не лише окремих банків, а й усієї банківської системи.

Банківський сектор України наразі є високоприбутковим і рентабельним, тому він є доволі стійким до будь-яких макроекономічних несподіванок, про що під час презентації в Укрінформі рейтингу фінансового здоров'я банків сказала виконавчий директор Незалежної асоціації банків України Олена Коробкова.

Національний банк не фіксує змін у депозитних портфелях банків та зазначає, що ліквідність банків становить 200 млрд грн у національній валюті та 9 млрд дол. в іноземній, про що повідомило правління Національного банку України під час брифінгу щодо рішень з монетарної політики [4].

Банківська система України продовжує працювати у звичайному режимі й продовжить надалі, включаючи регіони, де Верховна Рада може ввести надзвичайний стан. Про це йдеться у листі Національного банку до українських банків, у якому регулятор надав рекомендації для мінімізації негативного впливу поширення коронавірусу на фінансову стабільність, банківську систему та економіку України.

У Національному банку України наголосили, що фінансова система на сьогодні є достатньо стійкою, капіталізованою та ліквідною, однак, вкрай важливо подолати вірус паніки. У листі Національного банку до вітчизняних банків наголошується, що Національний банк закликає банки до проведення активних комунікацій із клієнтами для інформування про план дій і роз'яснення поточної ситуації, особливо щодо безперебійної роботи банківської системи та надання фінансових послуг усім категоріям клієнтів. Національний банк України рекомендував банкам забезпечити безперебійну роботу всіх дистанційних систем обслуговування і контакт-центрів, тимчасово

знизити тарифи на дистанційні та безготівкові послуги для заохочення населення до їх використання, проводити роз'яснювальну роботу з клієнтами про переваги використання дистанційних сервісів і безготівкових платежів [3].

Національний банк України доволі жорстко поводиться у питаннях банківського резервування, рефінансування, виведення валюти за кордон, відстежує операції, що підлягають фінансовому моніторингу (особливо щодо можливого фінансування тероризму, зокрема структур, пов'язаних із терористичними організаціями так званих Донецької та Луганської народних республік).

Більшість функцій контролю й регулювання залишаються невидимими для клієнтів банків і не створюють ніяких проблем для звичайних споживачів банківських послуг [4].

Отже, сучасні вітчизняні банки, а особливо будь-який із ТОП-20, можуть бути спокійно використані бізнесом для розрахунково-касового обслуговування. Однак, найближчими роками бізнесу недоцільно робити значні депозитні вклади у банки, краще пошукати інші форми інвестування вільних грошових коштів. Не зайвим для бізнесів з великими обігами буде працювати з кількома банками, що дозволить уникнути зупинки бізнес-процесів, якщо який-небудь банк стане відчувати проблеми у своїй роботі.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пивавар І. В.

Література: 1. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14. **2.** Офіційний курс гривні щодо іноземних валют // Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerates. **3.** Національне рейтингове агенство «Рюрік» // Офіційний сайт Національного рейтингового агенства «Рюрік». URL: http://rurik.com.ua. **4.** Тимошенко О. В., Лісковецька Т. П. Системна трансформація національної економіки України. *Бізнес Інформ.* 2020. №1. С. 8–15.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НОВОЇ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

УДК 332.14

Петько А. А.

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто основи інституціональної економічної теорії та методологічні основи її застосування. Проведено порівняльний аналіз основних компонентів неоінституціоналізму та аналогічних компонентів неокласичного та кейнсіанського напрямків економічної теорії. Висвітлено тенденції розвитку сучасної економічної науки, визначено ознаки, що є характерними для економічної теорії на цьому етапі.*

Ключові слова: *економіка, сучасна економічна наука, економічна теорія, інституційна економічна теорія, плюралізм, новий інституціоналізм, інституційне середовище, інституційні зміни.*

© Петько А. А., 2020

Аннотация. *Рассмотрены основы институциональной экономической теории и методологические основы ее применения. Проведен сравнительный анализ основных компонентов неоинституционализма и аналогичных компонентов неоклассического и кейнсианского направлений экономической теории. Освещены тенденции развития современной экономической науки, определены признаки, характерные для экономической теории на этом этапе.*

Ключевые слова: *экономика, современная экономическая наука, экономическая теория, институциональная экономическая теория, плюрализм, новый институционализм, институциональная среда, институциональные изменения.*

Annotation. *The foundations of the institutional economic theory and the methodological foundations of its application are considered. A comparative analysis of the main components of neo-institutionalism and similar components of the neoclassical and Keynesian directions of economic theory is carried out. Trends in the development of modern economic science are highlighted, signs characteristic of economic theory at this stage are identified.*

Keywords: *economics, modern economic science, economic theory, institutional economic theory, pluralism, new institutionalism, institutional environment, institutional changes.*

Актуальність теми дослідження є зумовленою необхідністю наукового осмислення генезису й тенденцій розвитку сучасних економічних теорій загалом і нового інституціонального напряму зокрема. Сучасна ситуація в економічній науці характеризується великим різноманіттям напрямків і течій, систематизація яких є важливою не тільки для вироблення загальної парадигми економічних досліджень, а й для формування цілісного уявлення про саму цю науку.

Останніми роками вітчизняні економісти приділяють чимало уваги інституційній економічній теорії, однак, у їх дослідженнях не завжди проводяться чіткі розмежування між її напрямками, через що не всі положення, сформульовані у рамках цієї теорії, вважаються справедливими і приймаються. Тому виникає необхідність простежити основні тенденції нової інституційної економічної теорії.

Метою написання статті є порівняльний аналіз підходів до вивчення інституційної економічної теорії Фуруботна Е., Ріхтера Р., Бузгаліна О., Колганова А. та ін., осмислення з наукової точки зору місця нової інституціональної теорії у сучасній системі економічних знань, а також окреслення подальших шляхів її розвитку за умов розвитку сучасної європейської та світової економічної теорії.

Якщо розглянути питання розвитку сучасної неокласики, значне місце слід приділити аналізу її співвідношенню та взаємодії з неоінституціоналізмом (новою інституціональною економічною теорією).

По-перше, нині інституціоналізм є одним із основних напрямів світової економічної науки, що відіграє у ньому провідну роль.

По-друге, значна частка його представників намагаються подолати певні обмеження, які має неокласична економічна теорія.

По-третє, не можна не відчувати безперервну інтенсивну, хоч і не безпроблемну інтеграцію неокласики та неоінституціоналізму [1].

Термін «new institutional economice» («нова інституціональна економічна теорія») вперше ввів у науковий обіг у 1975 р. відомий американський вчений Вільямсон О. для позначення нового міждисциплінарного напряму економічних досліджень [2]. З часом з'явилося чимало трактувань його предметної галузі та методології для цілеснішого та детальнішого аналізу практичного спрямування цього терміна, що водночас є свідченням доволі чіткої диференціації цього напряму сучасної економічної теорії [3].

На думку професорів Фуруботна Е. і Ріхтера Р., типового представника нової інституціональної економіки (НІЕТ) вирізняє те, що для нього левова частка полягає у застосуванні концепцій права власності, трансакційних витрат і відносницьких контрактів у поєднанні зі спробою наблизитися до реальності за допомогою застосування менш формалізованих методів аналізу [4].

Неоінституціоналізм, підкреслюють професори Бузгалін О. і Колганов А., значною мірою бере не стільки класичну інституціональну парадигму, скільки методи неокласичної економічної теорії [5]. Однак, у рамках неоінституціоналізму, на відміну від неокласиків, акцент робиться на системному підході та значна увага приділяється на специфіці економічної системи. На думку науковців, неоінституціоналізм розглядає такі аспекти структури економіки, як спосіб координації, система прав власності, трансакційні витрати та система контрактів [6].

Підкреслимо, з одного боку, нові інституціоналісти значно відчувають силу неокласиків, наприклад, у її зосередженості на аллокативній ефективності. Вони приймають умови оптимальності по суті як технічні передумови, що спроможні втілитися та застосуватися за умов капіталізму, соціалізму та будь-яких інших економічних систем. Нові інституціоналісти підкреслюють: ортодоксальний неокласичний підхід при його комплексному втіленні від-

криває теоретичну можливість розкрити основи економічної ефективності за ідеально-типових умов досконалої інформації. Підхід передбачає досить виразну роль відносних цін у прийнятті економічних рішень для досягнення бажаного результату.

З іншого боку, представники нової інституціональної економічної теорії відзначають недоліки неокласики, які ґрунтуються на фактичному нехтуванні аналізом інститутів. Розглядаючи кредо неоінституціональної теорії, можна зауважити, що інститути справді мають значення для результатів функціонування економіки. Зокрема, їх необхідно брати до уваги й ретельно аналізувати.

Щоб оцінити деталі значення, яке надається цьому положенню, вважаємо за доцільне процитувати твердження одного з основоположників та «локомотивів» нового інституціоналізму, лауреата Нобелівської премії з економіки Коуза Р.: «Відмітною рисою підходу сучасних економістів-інституціоналістів є не те, що вони взагалі говорять про інститути – це так або інакше робили й американські інституціоналісти, і не те, що вони запропонували нову економічну теорію, хоча, можливо, що чинна теорія ними була різними способами модифікована, а те, що вони використали неокласичну стандартну економічну теорію для аналізу роботи цих інститутів і спробували розкрити ту роль, яку останні відіграють у функціонуванні економіки» [7].

Отже, за результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що інституціоналізм є невіддільною складовою сучасної європейської та світової економічної науки, що уособлює всі її особливості на сучасному етапі, водночас доповнюючи і в деяких частинах заперечуючи теоретичне ядро мейнстриму. Визначено, що старий (традиційний) інституціоналізм формувався на передумовах, коли звичаї поширюються на певну групу або стають типовими для соціальної культури, вони перестають або трансформуються у традиції і, як правило, звичаї впроваджуються в інших представниках соціуму.

Своєю чергою, нова інституціональна економіка, чітко відокремивши інститути від звичаїв, сформувала абсолютно нові методологічні основи того, що всі процеси виходять від індивідуумів до інститутів. Представники цього підходу намагаються пояснити існування інститутів у вигляді фірми або держави за допомогою моделі індивідуальної поведінки, трактуючи непередбачені наслідки у термінах взаємодії між людьми. Обґрунтовано, що загалом сутність інституціонального підходу полягає у тому, що у його рамках поєднується теоретична робота, аналіз ситуацій на конкретних об'єктах.

Виявлено, що відбувається взаємопов'язана інтеграція неокласичної школи та неоінституціоналізму, яка ґрунтується на зосередженості на аллокативній ефективності та фактичному нехтуванні аналізу інститутів окремих ланок економіки.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Українська Л. О.

Література: 1. Неокласика і нова інституціональна економічна теорія: взаємний розвиток та взаємодія. URL: https://pidru4niki.com/1593110644080/politekonomiya/neoklasika_nova_institutsionalna_ekonomichna_teoriya_vzayemniy_rozvitok_vzayemodiya. **2.** Базилевич В. Історія економічних учень : навч. посіб. Київ : Знання, 2004. 367 с. **3.** Нова інституціональна економічна теорія Д. Норта. URL: http://www.info-library.com.ua/books-text-3631.html. **4.** Нуреев Р. М. Теория общественного выбора. М. : Издательский дом ГУ ВШЭ, 2005. 532 с. **5.** Ходжсон Д. Жизнеспособность институциональной экономики. М. : Япония сегодня, 1997. 374. **6.** Норт Д. Институты, идеология и эффективность экономики. От плана к рынку. Будущее посткоммунистических республик. М. : Catallaxy, 1993. 319 с. **7.** Веблен Т. Теория праздного класса / пер. с англ. М. : Прогресс, 1984. 314 с.

ORGANIZATION OF MARKETING ACTIVITY AT AN ENTERPRISE

UDC 658.637

M. Pyvovar

The 4-th year student
of the Faculty of Management and Marketing of KhNEU of S. Kuznetsя

Annotation. *The essence of the concept of «marketing» is investigated. The features of the structure and obligations of the marketing department are considered. The directions of improving the organization of marketing activities at modern domestic enterprises are proposed.*

Keywords: *enterprise, organization, company, business entity, management, marketing, marketing department, marketing activities.*

Анотація. *Досліджено сутність поняття «маркетинг». Розглянуто особливості структури та обов'язки маркетингового відділу. Запропоновано напрями вдосконалення організації маркетингової діяльності на сучасних вітчизняних підприємствах.*

Ключові слова: *підприємство, організація, компанія, суб'єкт господарювання, менеджмент, маркетинг, відділ маркетингу, маркетингова діяльність.*

Аннотация. *Исследована сущность понятия «маркетинг». Рассмотрены особенности структуры и обязательства маркетингового отдела. Предложены направления совершенствования организации маркетинговой деятельности на современных отечественных предприятиях.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, компания, субъект хозяйствования, менеджмент, маркетинг, отдел маркетинга, маркетинговая деятельность.*

Organization of marketing in the company is the organization of the interaction of all the business units, aimed at achieving market goals. Currently, without the system of marketing services, which provides the efficient orginization of the enterprise, it is difficult for manufacturers to survive in the competition. Therefore, implementation of the concept of marketing in the enterprise requires the creation of an organizational structure that would allow to implement this concept. Marketing in the company coordinates the efforts of production, finance, sales, human resource management in order to achieve overall corporate strategic and operational objectives. Forming a special marketing department is the most important link in enterprise management in the present conditions of the economy.

The marketing is a vital business function that is necessary in nearly all industries. Marketing is also the organizational business area that interacts most frequently with the public and, consequently, what the public knows about an organization is determined by their interactions with marketers. The best definition was formulated by Philip Kotler [1].

Marketing management includes the analysis, planning, event management and monitoring of activities aimed at establishing, strengthening and maintaining profitable exchange with the target customers, in order to achieve the necessary levels of sales, profit and market share.

Organization of marketing activity includes:

- construction or improving the organizational structure of marketing management;
- selection of specialists in marketing of appropriate qualifications;
- creation of conditions for effective work of employees of marketing services (organization of their jobs, providing the necessary information, office equipment, etc.);
- organization of effective interaction between marketing services and other organizations [2].

Marketing is the most important parts of any business activity. It is what creates customers and generates income, guides the future course of a business and defines whether it will be a success or a failure. Without marketing, a business is like sitting in the dark and expecting people to find you without a light. Marketing can be done without a marketing team, but you cannot expect to go too far or succeed by marketing on your own. For a sustained marketing effort, a business of any size requires a dedicated marketing department or a marketing team.

The marketing department is the key to good marketing and sales. It promotes and establishes a business in its niche, based on the products or services the business is offering. It identifies the areas in which the product fits and where the

© M. Pyvovar, 2020

business should focus its marketing strategy and, therefore, spend its budget for the maximum coverage and results. The marketing department helps a business to do the following:

1. Build relationship with the audience: Creates awareness of the business and its products as well as provide inputs that create interest for the audience. It brings in new customers and creates new business opportunities for the enterprise.

2. Involve the customer: It engages existing customers, tries to understand them and hear what they have to say. It monitors the competition, creates new ideas, identifies outlets, plans the strategy to involve customers and retain them.

3. Generate income: Finally, the aim of the marketing department is to generate revenue. All its activities are aimed at broadening the customer base and finding opportunities that would create more revenue for the enterprise [3].

The marketing department of any enterprise is responsible for promoting the products, ideas and mission of the enterprise, finding new customers, and reminding existing customers that you are in business. It organizes all the activities that are concerned with marketing and promotion. The key tasks of marketing department are:

1. Assessment of the state of the market and constant analysis of the commercial activity of the enterprise, as well as factors affecting the operation of the enterprise.

2. Development of sales forecasts and market share of the enterprise.

3. Conduct a situational analysis of the market.

4. Working in cooperation with other departments and company management objectives and strategies of market activity in both domestic and foreign markets.

5. Development of product and pricing policy.

6. Choice of rational channels of goods and methods of promotion products.

7. Development for the company as a whole and for the individual product groups and ongoing long-term marketing plans and coordination unit of the enterprise in this field.

8. Ensuring the company and all of its divisions marketing information (market information).

9. Development of recommendations to improve the organizational structure of enterprise management, enterprise marketing activities [4].

It may consist of a single person or a group of people working in a hierarchal system who are responsible for bringing the product of the business to the attention of its targeted customers. Since this department is the key to your revenue and business activity, it requires people who have the skills for dealing with people and understanding what they require.

In order to succeed in its aim of creating market awareness for the business and its products, the marketing department requires some tools to facilitate its work. It needs to discover what the consumers want or require and provide them with it. This requires that the marketing department has a proper direction and strategy at its disposal to study the market, create the right product, and promote the product and the brand, towards the final aim of developing the business and enhancing the value of the business. The tools that are employed by the marketing team are [3]:

1. Marketing research. Marketing department is responsible for all marketing research. Research is essential to understand the consumer needs and also to identify the market for the products that the company hopes to sell. Marketing research also helps to identify the strengths and weaknesses of the business and its competitors. This eventually helps a business to eliminate its weakness, work upon its strength and to exploit the weaknesses of the competitors to wean away the customers from the competitors. The entire enterprise benefits from market research and the insights it generates.

2. Product Development. Marketing department helps to create products that customers need or want and improve upon the ones that already exist to create better value for the customers. It is the job of the marketing department to analyze the sales of products already in the market, look for opportunities to introduce new products where there are gaps or change and improve products that are hard to sell. Marketing personnel provides information to product development team about the customer preferences, so that new products can be developed based on the customer insight provided by the marketing team. The marketing team is also responsible for determining the price of a product based on its research and for launching the product into the market.

3. Advertising and Promotional Campaigning. Once the enterprise has a product to sell, it is the responsibility of the Marketing Department to promote the product and the brand. This will be performed through the help of the creative team by creating campaigns, events, advertisements, as well as promotional material. Such promotional material is used to promote the product, services, and brand to the public in order to create awareness and to convert prospects into customers. The marketing department is provided with a budget for promotion, and it has to design its promotional

activities within the budget. The marketing department also manages the social media marketing for businesses. It does so with the help of social media experts who design and implement the strategy to promote the business and its product on the internet, create a buzz and utilize that buzz to attract customers and improve sales.

4. Business Development. In order to create new business, marketing and sales departments have to work together. The marketing team devises ways to engage prospects. This may be facilitated through advertisements in the media or internet via the website or the social media. It uses information and incentives to keep the prospects interested and provides an opportunity for the sales department to convince the prospect to buy the product. So the marketing department creates or generates leads for the sales department to pursue. Not all leads convert to customers. The process of lead generation and creating new marketing avenues is a continuous process, and the marketing department is responsible for it.

There is the organization of typical marketing department in a large business operation below.

Marketing President is involved in planning and creating the marketing strategy for the company, its products or services. Marketing Manager typically has the responsibility of carrying out marketing strategies for the company. This includes creating marketing messages, choosing mediums such as website advertising and print advertising, and carrying out other marketing campaigns and programs to reach the target audience of the company.

Marketing Strategies Manager should be at the core to any business and is usually presented in the form of a written marketing plan.

Advertising Director often works with an outside agency to plan and execute advertising programs.

Market Researcher Director finds out information about the target audience of the company as well as the company's competitors.

Public Relations Manager focuses on managing the marketing budget by choosing the right forms of advertising. Public relations is generally free. Public relations employees are also the media spokespersons for the business, so they conduct interviews with members of the media or prepare the executives of the company interviewed by the media.

Promotion Director generates interest in the company and ramps up interest to potential customers.

Creative Services tend to be graphic and webs designers that assist in portraying the company image and brand to the public [5].

In the classical sense, marketing is the entrepreneurial activity related to the promotion of goods and services from producer to consumer. Modern experts in the field of economics consider it in a broader sense - as a business philosophy that defines the strategy and tactics of a firm (enterprise) in a competitive environment. I conclusion, marketing organization of the enterprise is an organization of the interaction of all divisions of the company, aimed at achieving market goals. The marketing department of any enterprise is responsible for promoting the products, ideas and mission of the enterprise, finding new customers, and reminding existing customers that you are in business.

The proper selection of employees for this department will ensure the success of the whole company. Marketing creates a new way of thinking in the management of an enterprise. It is formed as a system of thinking, i.e. a complex of mental attitudes aimed at optimal adaptation of specific goals to the real possibilities of achieving them, at an active search for a systemic solution to emerging problems. This is an attempt to optimally use the available resources and the entire potential of the enterprise (company), taking into account market requirements. Marketing also creates a new mode of action for the enterprise in the market.

An integral methodology of the market activity of an enterprise (firm) is being formed, revealing its principles, methods, means, functions and organization. A system of promoting goods is being developed and developed, which uses a rich set of various techniques: improving the functions of the product, influencing the consumer, flexible pricing, advertising, the effectiveness of distribution channels, etc.

Thus, marketing is an important part of any business, without marketing department the company will not be able to achieve success. It is important to know how to organize marketing activities to have a desired result.

Supervisor – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor Blyznyuk T. P.

Literature: 1. Marketing Department: Organization, Tools & Responsibilities. URL: http://www.cleverism.com/marketing-department-organization-tools-responsibilities. **2.** Макдональдс: 9 секретов успешного маркетинга компании. URL: http://biz-anatomy.ru/vse-stati/prodazhi-i-marketing/makdonalds-9-sekretov-uspeshnogo-marketinga-kompani. **3.** Багиев Г. Л., Тарасевич В. М., Анн Х. Маркетинг : учебник для вузов / под общ. ред. Г. Л. Багиева. М. : Экономика, 2001. 718 с. **4.** Интернет-маркетинг 2020. Прогнозы и тенденции. URL: https://marketer.ua/internet-marketing-2020-forecasts-and-trends. **5.** What is marketing? URL: http://heidicohen.com/marketing-definition. **6.** Ко-

ролькова Е. М. Организация маркетинга на предприятии : учебное пособие. Тамбов : Изд-во Тамбовского государственного университета, 2001. 148 с. **7.** Bartels H. The history of marketing thought. URL: https://www.researchgate.net/publication/235362901_Robert_Bartels_and_the_History_of_Marketing_Thought. **8.** Marketing Organization chart. URL: https://www.edrawsoft.com/marketing-orgchart.php. **9.** Ross G. Critical social marketing: definition, application and domain. *Journal of Social Marketing.* 2010. № 2. P. 82–99.

ПРОБЛЕМИ ТА НАСЛІДКИ ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ

УДК 336.748.12

Пивоварова В. Ю.

Студент 1 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність, а також внутрішні та зовнішні причини виникнення інфляції як соціально-економічного явища сучасності. Конкретизовано вплив макроекономічних процесів на інфляцію в країні. Запропоновано заходи антиінфляційного регулювання та шляхи впливу на інфляційні процеси, а також заходи виходу з кризи.*

Ключові слова: *економіка, політика, криза, макроекономічні процеси, інфляція, причини інфляції, індекс інфляції, антиінфляційне регулювання.*

Аннотация. *Исследована сущность, а также внутренние и внешние причины возникновения инфляции как социально-экономического явления современности. Конкретизировано влияние макроэкономических процессов на инфляцию в стране. Предложены меры антиинфляционного регулирования и пути влияния на инфляционные процессы, а также меры выхода из кризиса.*

Ключевые слова: *экономика, политика, кризис, макроэкономические процессы, инфляция, причины инфляции, индекс инфляции, антиинфляционное регулирование.*

Annotation. *The essence, as well as internal and external causes of inflation as a socio-economic phenomenon of our time are investigated. The influence of macroeconomic processes on inflation in the country is specified. Measures of anti-inflationary regulation and ways to influence inflationary processes, as well as measures to overcome the crisis, are proposed.*

Keywords: *economy, politics, crisis, macroeconomic processes, inflation, causes of inflation, inflation index, anti-inflationary regulation.*

Найефективнішим індикатором «здоров'я» економіки країни є її фінансовий стан, оскільки фінансова система забезпечує не тільки взаємозв'язки в економіці, вона є одним із найвпливовіших важелів макроекономічного регулювання, інструментом, за допомогою якого уряди мають змогу регулювати економічний розвиток.

Інфляція являє собою процес зростання загального рівня цін у країні, що виникає внаслідок порушення закону обігу грошової маси. Підвищення рівня інфляції відбувається, якщо кількість готівкової та безготівкової грошової маси в обігу не забезпечується виробництвом економічних благ для продажу. Такі обставини спричиняють знецінення, здешевлення грошей, тобто зростання інфляції є соціально-економічним явищем, виникнення якого зумовлено диспропорціями виробництва у різних сферах господарства [4].

© Пивоварова В. Ю., 2020

Цей процес негативно впливає на всі аспекти розвитку суспільства:

– знецінюються результати праці та грошові заощадження населення;

– знижується рівень життя;

– зменшується обсяг інвестицій;

– сповільнюється економічний розвиток країни.

Високий рівень інфляції знищує економічну та грошову системи держави, послаблює національну валюту, збільшує кількість іноземної валюти в обігу, провокує витік капіталу до інших країн.

Інфляція певною мірою присутня завжди, хоча в окремі роки вдавалося дещо стабілізувати ситуацію та стримувати зростання цін. За даними Державної служби статистики індекс інфляції в Україні у квітні 2017 р. становив 100,9 %. Зростання індексу інфляції впливає на всі сфери життя країни [4].

У 2012–2017 рр. інфляція зруйнувала нормальні господарські зв'язки, посилила хаос і диспропорції в економіці, дезорганізувала інвестиційний процес. Капітали перелилися зі сфери виробництва до сфери обігу, насамперед у спекулятивні комерційні структури, де вони швидше почали обертатися та приносити величезні прибутки, а також перемістилися за кордон у пошуках прибутковішого застосування й гарантованого прибутку. Зросла спекуляція, тіньова економіка, корупція.

До того ж порушилося нормальне функціонування кредитно-грошової системи. Знецінення грошей підірвало стимули до їх нагромадження, породивши таке явище, як «втеча від грошей», коли підприємці й населення надають перевагу вкладанню грошових заощаджень у товари, нерухомість та інші матеріальні цінності.

Детальний розгляд зміни індексу інфляції у 2000–2020 рр. дає підстави говорити, що спостерігалися зміни на краще (рис. 1) [3].

Зауважимо, що, за прогнозами, інфляція помірно прискориться та наприкінці 2020 р. становитиме 6 %, тобто залишиться у межах цільового діапазону (5 % +/–1 процентний пункт – ІФ) [3].

Національний банк України нагадав, що за підсумками березня інфляція у річному вимірюванні сповільнилася до 2,3 %, і, за попередніми даними онлайн-моніторингу, у квітні також залишатиметься низькою [3]

Національний банк України також уточнив, що очікує цьогоріч прискорення зростання базового індексу цін до 6,8 % (колишній прогноз – 3,5 %) з 3,9 % торік із подальшим уповільненням до 3,8 % у 2021–2022 рр. Як повідомлялося, уряд України на 2020 р. змінив прогноз інфляції з 5,5 % до 11,6 %, тоді як МВФ очікує її на рівні 4,5 % зі зростанням до 7,2 % у наступному році. Минулого року інфляція в Україні знизилася до 4,1 % [3].

Наслідки інфляції є нерозривно пов'язаними з її причинами, що певною мірою демонструє проведений аналіз інфляційних процесів в економіці. На цьому етапі доцільно узагальнити класифікацію явищ, причинами яких є інфляція. Більшість науковців і дослідників теоретичних і практичних аспектів інфляції пропонують розподіляти її наслідки на соціальні та соціально-економічні. До соціальних наслідків за умов істотної інфляції відносять передусім зниження реальних доходів осіб, які мають їх фіксований обсяг (інфляційний податок). Це такі категорії населення, як пенсіонери, студенти, особи, які отримують різні види соціальної допомоги, а також службовці й інші категорії працівників, чиї доходи формуються за рахунок державного бюджету [3].

Економічні аналітики та політологи вважають, що виходом із кризової ситуації може стати впровадження в Україні комплексу антиінфляційних заходів, серед яких:

– проведення послідовної антимонопольної політики;

– створення для підприємств широкої мережі економічної інформації;

– підвищення стимулів до накопичення ресурсів (субсидії);

– зміна структури виробництва для збільшення обсягів товарів народного споживання;

– стимулювання інвестиційної діяльності банків;

– обмеження здійснення покриття дефіциту коштів за рахунок банківського кредиту;

– удосконалення податкової системи [1–3].

Отже, інфляція являє собою складне соціально-економічне явище, що спричиняє стихійний перерозподіл фінансових ресурсів між категоріями населення та негативно впливає на економіку країни. Виникнення та розвиток інфляції в Україні відбуваються через вплив зовнішніх і внутрішніх факторів, серед яких дефіцит бюджету, зростання державного боргу, надмірна емісія грошей, диспропорція інвестицій, монополізм у виробництві, загострення соціально-політичної ситуації в країні. Перспективами подальших досліджень є аналіз інфляційних очікувань у вітчизняній економіці, а також вивчення впливу песимізму раціональних сподівань, що виникає внаслідок невизначеності ринкової кон'юнктури та нагнітання дефіцитного попиту на подорожчання товарів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пивавар І. В.

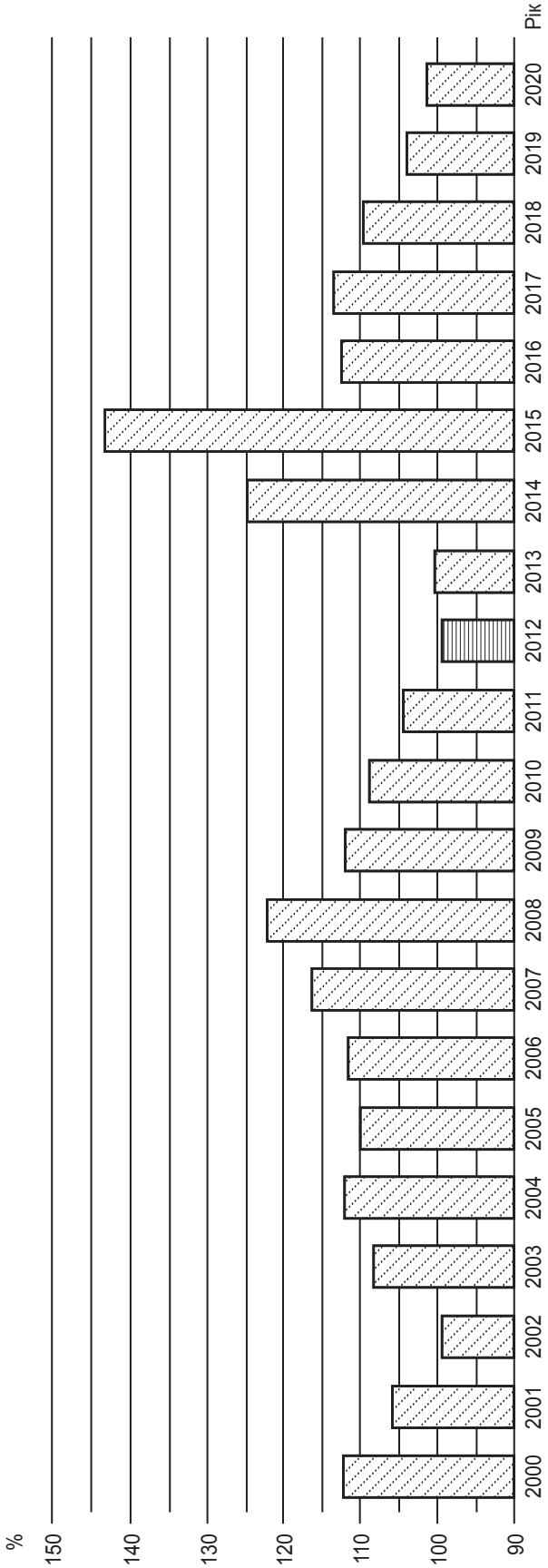

Рис. 1. **Зміни індексу інфляції в Україні, 2000–2020 рр.**

Література: 1. Ганусик Ю. Б. Закономірності розвитку інфляції в Україні в умовах циклічності. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2015. № 5. С. 818–825. **2.** Кірейцев Г. Г., Александрова Н. М., Маслова С. О. Гроші. Фінанси. Кредит : навч.-метод. посіб. / за ред. Г. Г. Кірейцева. Житомир : ЖІТІ, 2001. 458 с. **3.** Жолудь О. Інфляція в Україні: минуле, сьогодення та майбутнє. URL: https://voxukraine.org/uk/inflation-in-ukraine-past-present-and-future-ukr/#imageclose-7561. **4.** Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14/ed19990520. **5.** Колесніченко І. М., Литвиненко А. В. Інституціональна економіка / за заг. ред. І. М. Колесніченко. Харків : ХНЕУ, 2015. 236 с.

ПРОБЛЕМА БЕЗРОБІТТЯ СЕРЕД МОЛОДІ В УКРАЇНІ

УДК 331.56-053.6(477)

Посиній В. Є.
Ющенко Я. В.

Студенти 1 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено стан сучасного вітчизняного ринку праці. Конкретизовано сутність і причини виникнення безробіття серед молоді країни. Запропоновано напрями ефективного розв'язання поточних проблем.*

Ключові слова: *економіка, політика, підприємство, організація, суб'єкт господарювання, право на працю, ринок праці, працевлаштування, зайнятість, безробіття, безробіття серед молоді, працевлаштування молоді.*

Аннотация. *Исследовано состояние современного отечественного рынка труда. Конкретизированы сущность и причины возникновения безработицы среди молодежи страны. Предложены направления эффективного решения текущих проблем.*

Ключевые слова: *экономика, политика, предприятие, организация, субъект хозяйствования, право на труд, рынок труда, трудоустройство, занятость, безработица, безработица среди молодежи, трудоустройства молодежи.*

Annotation. *The state of the modern domestic labor market is studied. The essence and causes of unemployment among the country's youth are specified. Directions for effective solutions to current problems are proposed.*

Keywords: *economy, policy, enterprise, organization, business entity, right to work, labor market, employment, employment, unemployment, unemployment among young people, youth employment.*

Працевлаштування є невіддільним етапом у житті кожної людини. Праця є одним із факторів становлення особистості, основою добробуту, розвитку й багатства. Зростання безробіття на сучасному етапі розвитку є свідченням нераціонального використання робочої сили в країні. Сучасний ринок праці – це механізм, який являє собою сукупність попиту та пропозиції робочої сили. Його функціонування відбувається за рахунок взаємодії цих двох

© Посиній В. Є., Ющенко Я. В., 2020

складових, інакше доводиться мати справу з однією з корінних соціально-економічних проблем – безробіттям, що спричиняє зростанню бідності та соціальної нестабільності у суспільстві, зростання рівня злочинності, порушення рівноваги щодо попиту та пропозиції.

Актуальність цієї теми є зумовленою неконтрольованим розповсюдженням проблеми зайнятості населення, яка стала однією з соціальних проблем XXI ст. Ця проблема існує не лише серед людей зрілого віку, але й серед молоді, оскільки кожному роботодавцю необхідні люди, які вже мають досвід роботи та певний рівень професіоналізму. Багато хто критикує молоде покоління, яке хоче отримати все і відразу, але не завжди докладає якихось зусиль, іноді ці зауваження справедливі. Однак, якщо подивитися на цю ситуацію з іншого боку та проаналізувати сучасну систему освіти, можна зробити висновок, що молодь здобуває освіту не заради практичних і теоретичних знань, а лише щоб отримати диплом бакалавра чи магістра, який найчастіше навіть не допомагає у пошуку роботи [1; 2].

Дослідженням питань, що є пов'язаними із безробіттям як важливою соціально-економічною проблемою, займалися і займаються чимало науковців, серед них Вечорко Г. І., Чурилова О. В., Серьогіна Ю. С., Розпутенко І. В., Ткаченко Є. О., Баник О. Б., Дяків О. П. та ін. Науковці дійшли висновку, що причиною безробіття серед молоді є відсутність у неї досвіду практичної роботи.

За даними Державної служби статистики, рівень зареєстрованого безробіття в Україні на кінець березня 2018 р. становив 1,4 % від населення працездатного віку. У попередньому місяці показник безробіття становив 1,5 %, у січні – 1,4 %. За даними Державної служби зайнятості, на кінець березня зареєстровано 366,9 тис. безробітних, у тому числі 197,9 тис. жінок. Серед безробітних 194,7 тис. – міське населення. Середній розмір допомоги з безробіття у березні становив 2587 грн. Водночас навантаження на одне вільне робоче місце у березні становило 4 особи [3].

Сучасну молодь дуже часто не беруть на роботу через вік. За даними Державної служби статистики України, кількість безробітного населення у віці 15–24 років (за січень 2017 р.) становила 1122,9 тис. осіб, або майже 28 % від усього населення країни [4].

Метою написання статті є аналіз проблеми безробіття серед молоді як окремої групи населення.

Для початку необхідно визначитися з сутністю поняття «безробіття». Найкраще тлумачення дає Чурилова О. В., визначаючи його як соціально-економічне явище, пов'язане з перевищенням пропозиції робочої сили над попитом на неї [5].

Розглянемо детальніше фактори, що негативно впливають на ситуацію із працевлаштуванням молодів Україні.

1. Структурні зрушення в економіці, що виражаються у впровадженні нових технологій, згортанні виробництва у традиційних галузях, закритті технічно відсталих підприємств, що спричиняє скорочення робочої сили.

2. Економічний спад чи депресія, що змушують роботодавців знижувати потребу в усіх ресурсах, у тому числі трудових.

3. Економічна конкуренція, зокрема на ринку праці.

4. Політика уряду у галузі оплати праці: підвищення мінімального розміру заробітної плати збільшує витрати виробництва, отже, знижує попит на робочу силу.

5. Сезонні зміни у рівні виробництва в окремих галузях економіки.

6. Зміни у демографічній структурі населення, зокрема зростання чисельності населення працездатного віку збільшує пропозицію праці, отже, зростає ймовірність безробіття [6].

Існують, таким чином, підстави для висновку, що молодь є незахищеною верствою населення на ринку праці. Ефективна державна політика зайнятості є однією з важливих стратегій подолання негативних наслідків безробіття та нестабільної зайнятості серед молодих людей в Україні.

Державі необхідно:

– організувати надання консультацій і психологічної підтримки, у тому числі поширення історій успіху;

– модернізувати діяльність державних центрів зайнятості;

– надавати більше кількості інформації про вакансії, наприклад, об'єднати бази даних місцевих центрів зайнятості у всеукраїнську базу вакансій;

– працювати над підвищенням рівня фінансової та правової грамотності;

– збільшити можливості для стажування та поєднання навчання й роботи (зокрема запровадження гнучкого графіка);

– організувати працевлаштування молоді у вільний від навчання час;

– створити малі молодіжні підприємства;

– створити на базі закладів вищої освіти або служб зайнятості відділів сприяння працевлаштуванню молоді [4].

Оптимізація роботи центрів зайнятості, зокрема через співпрацю з приватним бізнесом, а не лише державними підприємствами, та започаткування системи працевлаштування молоді на фіксований термін після випуску з ЗВО для набуття досвіду роботи сприятимуть скороченню рівня безробіття серед молоді. Однак, результат залежатиме і від власних зусиль, особистої ініціативи й підтримки оточення.

На жаль, соціологи дійшли висновку, що більшості незайнятого молодого населенню притаманні:

– зниження почуття задоволення життям;

– посилення почуття самотності та соціальної ізоляції;

– переважання настроїв песимізму й фаталізму у ставленні до життя загалом;

– втрата відчуття життя.

Відсутність майбутніх перспектив є особливо небезпечним явищем, що має досить негативні наслідки, у тому числі порушення особистісного розвитку.

Безробіття є небезпечним не лише для всіх членів суспільства, але й для держави загалом. Так, тривалі періоди, що супроводжуються високим рівнем безробіття, призводять до суттєвих негативних наслідків для економіки та суспільства. Зрозуміло, що безробітні люди мають менші доходи, отже, витрачають гроші тільки на необхідні товари, що пригнічує розвиток бізнесу та загальмовує економічне зростання країни. За умов високого рівня безробіття навіть ті, хто має роботу, витрачають менше через побоювання, що вони можуть її втратити у будь-який момент, та прагнення мати заощадження на скрутні часи.

Таким чином, за сучасних умов необхідно активізувати процеси підтримки ініціатив молоді щодо професійної підготовки та працевлаштування, заохочення її до активного пошуку роботи й отримання спеціальності або професії, що має попит на ринку праці. Для цього дуже важливою є повна та кваліфіковано надана інформація щодо перспектив професійного зростання молоді.

Варто створювати такі умови, завдяки яким молодь була б зацікавлена у регламентованих видах діяльності, сприяти відродженню ціннісних орієнтацій до праці, які є основними засобами досягнення різноманітних цілей, отже, виконують функцію регулятора соціальної поведінки особи.

Основними заходами у межах реформування системи освіти мають стати:

– створення ефективної системи безперервного навчання;

– упровадження в усіх навчальних закладах дисципліни, яку б викладав практикуючий психолог, який формував би у молоді позитивну мотиваційну поведінку щодо ставлення до праці, упевненість у собі та ін.

Отже, державна політика щодо розв'язання проблем молодіжного безробіття є недостатньо ефективною, що підтверджується відсутністю зв'язків між закладами вищої освіти та ринком праці, а також недостатнім стимулюванням роботодавців, які створюють робочі місця для молоді.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пономаренко О. О.

Література: 1. Грунистая О. С. Возрастная и гендерная дискриминация в трудовых отношениях // Научное сообщество студентов XXI столетия : материалы VII студенческой международной заочной научно-практической конференции (22–24 января 2013 г.). Новосибирск : СибАК, 2013. С. 71–77. **2.** Ивасюк А. Проблемы безработицы молодежи. URL: http://conf-cv.at.ua/forum/80-769-1. **3.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **4.** Чурилова О. В. Безробіття в Україні: причини, види, наслідки. *Наукові доробки молоді – вирішення проблем європейської інтеграції.* 2008. № 2. С. 182–184. **5.** Савченко А. Г. Макроекономіка : підручник. Київ : КНЕУ, 2005. 441 с.

ПРОГНОЗУВАННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ СЦЕНАРІЇВ

УДК 301А

Рихлюк Д. Д.
Стреляєва О. Р.

Студенти 1 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проведено аналіз сценаріїв макроекономічного розвитку України. Виявлено короткострокові та довгострокові перспективи зміни основних макропоказників, визначено їх взаємозалежність, відповідність поточним умовам, а також можливість адаптації до змін, що відбуваються. Доведено, що відповідно до сучасних тенденцій розвитку соціально-економічної системи держави й із урахуванням необхідності дотримання визначених прогнозних сценаріїв розвитку необхідно змінювати підходи до макроекономічної політики задля забезпечення соціально-економічного розвитку на засадах гомеостазису.*

Ключові слова: *економіка, політика, економічна система, макроекономічний розвиток країни, гомеостазис.*

Аннотация. *Проведен анализ сценариев макроэкономического развития Украины. Выявлены краткосрочные и долгосрочные перспективы изменения основных макропоказателей, определены их взаимозависимость, соответствие текущим условиям, а также возможность адаптации к происходящим изменениям. Доказано, что в соответствии с современными тенденциями развития социально-экономической системы государства и с учетом необходимости соблюдения определенных прогнозных сценариев развития необходимо менять подходы к макроэкономической политике для обеспечения социально-экономического развития на принципах гомеостазиса.*

Ключевые слова: *экономика, политика, экономическая система, макроэкономическое развитие страны, гомеостазис.*

Annotation. *The analysis of scenarios of macroeconomic development of Ukraine is carried out. The short-term and long-term prospects for changes in the main macro indicators are identified, their interdependence, compliance with current conditions, and the ability to adapt to changes are determined. It is proved that in accordance with modern trends in socio-economic system of the state and subject to compliance with certain forecasted development scenarios it is necessary to change approaches to macroeconomic policy to ensure socio-economic development on the principles of homeostasis.*

Keywords: *economy, politics, economic system, macroeconomic development of the country, homeostasis.*

Трансформаційними процесами та вступом України до СОТ зумовлено зростання відкритості національної економіки, посилення впливу міжнародної конкуренції, зміни попиту та пропозиції на внутрішніх ринках сировини та продукції, підвищення вразливості від дії кризових явищ не лише суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, але кожного підприємства. Сучасний стан економіки України не надає впевненості щодо реалізації політики розвитку чи стійкого зростання. Важливою є потреба у прогнозуванні сценаріїв макроекономічного розвитку країни, що сприятимуть розробці гомеостатичного механізму розвитку національної економічної системи.

Основою для виконання поставленого завдання є дослідження та аналіз сценаріїв соціально-економічного розвитку України, а також еволюційних змін у структурі національного господарства.

Метою написання статті є дослідження оптимістичного та песимістичного сценаріїв соціально-економічного розвитку України задля визначення пріоритетів державної політики щодо забезпечення гомеостатичного механізму розвитку національної економічної системи.

Дослідженням проблем соціально-економічного розвитку, державного регулювання соціально-економічних процесів, структурних змін у народному господарстві займалися і займаються чимало науковців, серед них Геєць В., Гальчинський В., Дьяченко Я., Єрмошенко М., Єрохін С., Єфименко Т., Ковальчук Т., Черняк В., Шевчук В. та ін. Однак, попри наявність численних теоретичних розробок мінливими умовами сучасного економічного життя зумовлено необхідність детальнішого розгляду цього питання, оскільки і донині залишаються нерозв'язаними

© Рихлюк Д. Д., Стреляєва О. Р., 2020

питання, пов'язані зі здійсненням стратегічного порівняльного аналізу оптимістичного та песимістичного сценаріїв соціально-економічного розвитку України.

Кабінетом Міністрів України у серпні 2015 р. затверджено основні прогнозні показники соціально-економічного розвитку України на 2017–2019 рр. (табл. 1) [1].

Таблиця 1

Основні прогнозні показники соціально-економічного розвитку України на 2017–2019 рр.

№ з/п	Найменування показника	Роки (прогноз)					
		2017		2018		2019	
		Сценарій 1-й	Сценарій 2-й	Сценарій 1-й	Сценарій 2-й	Сценарій 1-й	Сценарій 2-й
1	ВВП номінальний, млрд грн	2572,1	2536,8	2888,1	2854,6	3183,1	3154,6
	відсотків до попереднього року	103,5	101	104	103	104	103
2	Індекс споживчих цін						
	у середньому до попереднього року, відсотків	110,4	112,6	107,5	109,2	105,5	107
	грудень до грудня попереднього року, відсотків	108,1	110,3	105,5	107,6	105,2	105,8
3	Індекс цін виробників промислової продукції, грудень до грудня попереднього року, відсотків	108,5	111,1	105,9	106,7	104,7	105,3
4	Прибуток прибуткових підприємств, млрд грн	538,2	457,3	626,8	556,6	707,5	630,9
5	Фонд оплати праці найманих працівників і грошового забезпечення військовослужбовців, млрд грн	662,1	648,1	731,7	710,3	795,7	769,4
6	Середньомісячна заробітна плата працівників, брутто:						
	номінальна, грн	5563	5469	6220	6105	6867	6713
7	номінальна, скоригована на індекс споживчих цін, відсотків до попереднього року	103,7	100,7	104	102,2	104,6	102,8
8	Кількість зайнятих економічною діяльністю у віці 15–70 років, млн осіб	18,2	18	18,5	18,2	18,6	18,4
9	Рівень безробіття населення у віці 15–70 років за методологією Міжнародної організації праці, відсотків до економічно активного населення відповідного віку	9,2	10,2	8,4	9,5	7,7	9,0
10	Продуктивність праці, відсотків до попереднього року	101,8	100,1	102,3	101,7	103,4	101,9
11	Сальдо торговельного балансу, визначене за методологією платіжного балансу млн дол. США	-1991	-1104	-2461	-1283	-3269	-1639
12	Експорт товарів і послуг						
	млн дол. США	60 062	56 937	67 162	62 940	74 570	69 780
	відсотків до попереднього року	111,5	109,1	111,8	110,5	111	110,9

Аналіз наведених у табл. 1 даних переконує, що прогнозні сценарії розвитку є доволі обережними. Передбачається зростання споживчих цін у діапазоні 10,4–12,6 % до попереднього року, середньомісячна заробітна плата становитиме 3,7–0,7 % від її рівня 2016 р.; прогнозується зростання рівня безробіття до 9,2–10,2 %. Очікується незначне зростання обсягів валового внутрішнього продукту. На 2017–2019 рр. передбачено сценарії розвитку, які також складно назвати оптимістичними. Так, передбачено сповільнення темпу приросту споживчих цін, незнач-

не зростання рівня безробіття. Лише за умов відносно найоптимістичнішого першого сценарію передбачено несуттєве (на 4,6 %) зростання середньомісячної заробітної плати аж у 2019 р. щодо від'ємного рівня порівняльної бази 2016 р. У 2018 р. передбачено зростання середньомісячної заробітної плати на 4 % і на 2,2 % згідно з першим і другим сценаріями розвитку, що не вирішує проблем забезпечення потреб розвитку людини та відтворення трудоресурсного потенціалу країни.

Прогнозування зростання у 2018–2019 рр. (згідно з першим та другим сценаріями) у діапазоні 3–4 % можна назвати провальним. Без активнішого впровадження трансформаційних реформ на державному рівні важко досягти бажаних позитивних результатів.

Для розвитку економіки України важливим є розв'язання воєнного конфлікту, інвестування млрд дол. на відбудову зруйнованого краю, що стає можливим лише за умов боротьби з корупцією і розкраданням. Такими є складові розвитку України за оптимістичним сценарієм.

Залежність України від імпортних енергоносіїв та відсутність можливостей швидкої диверсифікації енергоресурсів спонукає підприємницький сектор увімкнути режим жорсткої економії, а це ланцюговою реакцією спричиняє скорочення виробництва. Для промислових підприємств дефіцит газу та зростання цін на нього, а також зниження світових цін на продукцію виробництва є передумовами згортання обсягів випуску продукції або переведення підприємства на менше використання власних потужностей. У короткостроковій перспективі це відіб'ється як зменшення бюджетних та валютних надходжень, а у довгостроковій перспективі спричинить підвищення рівня безробіття, скорочення рівня економічного зростання країни [4].

У короткостроковій перспективі не слід сподіватися на швидке відновлення промислового виробництва. Складність процесу відновлення попередніх обсягів виробництва підсилюється знеціненням національної валюти, відчуженням значної частки експортно орієнтованих підприємств Донбасу. Жоден інвестор не ризикне вкладати додаткові кредитні та інвестиційні ресурси у вітчизняні підприємства за умов здійснення воєнних дій, навіть попри покращення цінової конкурентоспроможності.

Відновлення надходжень інвестиційних коштів можна очікувати лише після закінчення воєнних дій на сході України. За оптимістичним сценарієм розвитку та за умови проведення трансформаційних реформ отримані від інвесторів кошти спрямовуватимуться на відбудову зруйнованих підприємств, що відбуватиметься із застосуванням новітніх технологій, отже, і продукція випускатиметься конкурентоспроможнішою та високотехнологічнішою. Однак, високий ступінь ризику та відсутність гарантій для інвесторів щодо вкладених ними коштів є додатковими факторами стримування економічного розвитку України [7].

Спад обсягу валового внутрішнього продукту протягом останніх років є цілком закономірним та природним для процесів, що відбуваються у нашій країні. Однак, очікувати у короткостроковій перспективі на швидку переорієнтацію на ринок країн Європейського Союзу не доводиться, що зумовлено:

– зупинкою заводів машинобудівної та металургійної галузей на Донбасі;

– невизначеністю з періодом та вартістю відновлення діяльності підприємств на окупованих територіях;

– інертністю більшості товаровиробників у пошуку додаткових ринків збуту, що є зумовленим відсутністю інформації та відсутністю прагнення до прояву конкретних дій;

– необхідністю сертифікації українських товарів згідно з європейськими стандартами [4].

Заплановані реформи наразі мають декларативний характер. Позитивних результатів макроекономічного розвитку можна досягти за умов реалізації політичної волі, ефективних державних рішень, реалізації цілеспрямованих тактичних напрямів соціально-економічного розвитку, визначених у загальній стратегії розвитку України, що дасть змогу зняти соціальну напругу у суспільстві та забезпечить сталий соціально-економічний розвиток. Відповідно до сучасних тенденцій розвитку соціально-економічної системи держави й з урахуванням необхідності дотримання визначених прогнозних сценаріїв розвитку необхідно змінювати підходи до макроекономічної політики задля забезпечення соціально-економічного розвитку на засадах гомеостазису.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пономаренко О. О.

Література: 1. Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2016 рік та основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2017–2019 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2015 № 558-2015-п // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/558-2015-п. **2.** Геєць В. М., Семиноженко В. П. Інноваційні перспективи України : монографія. Харків : Константа, 2006. 272 с. **3.** Жаліло Я. А., Собкевич О. В., Сухоруков А. І., Шевченко А. В. Інноваційний розвиток промисловості як складова структурної трансформації економіки України : аналітична до-

повідь / за ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2014. 152 с. **4.** Новак А. Я. Як підняти українську економіку : монографія. Київ : Гнозис, 2007. 344 с. **5.** Єрмошенко М. М., Єрохін С. А. Організаційно-економічні аспекти інноваційного оновлення національного господарства : монографія. Київ : НАУ, 2008. 216 с. **6.** Жаліло Я. А., Покришка Д. С., Белінська Я. В., Бережний Я. В. Київ : НІСД, 2012. 144 с. **7.** Петровська О. С. Сучасна модель економічного розвитку національної економіки. *Економічна теорія.* 2008. № 1. С. 30–40.

ПИТАННЯ БЕЗРОБІТТЯ СЕРЕД МОЛОДІ УКРАЇНВ

УДК 331.5

Руденок А. Є.
Юхман В. О.

Студенти 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено стан сучасного вітчизняного ринку праці. Розглянуто динаміку змін показника рівня безробіття в Україні у 2000–2019 рр. Конкретизовано сутність і причини виникнення безробіття серед молоді країни. Запропоновано напрями ефективного розв'язання поточних проблем.*

Ключові слова: *економіка, політика, підприємство, організація, суб'єкт господарювання, право на працю, ринок праці, молодіжний ринок праці, працевлаштування молоді, зайнятість, безробіття, безробіття серед молоді.*

Аннотация. *Исследовано состояние современного отечественного рынка труда. Рассмотрена динамика изменений показателя уровня безработицы в Украине в 2000–2019 гг. Конкретизированы сущность и причины возникновения безработицы среди молодежи страны. Предложены направления эффективного решения текущих проблем.*

Ключевые слова: *экономика, политика, предприятие, организация, субъект хозяйствования, право на труд, рынок труда, молодежный рынок труда, трудоустройство молодежи, занятость, безработица, безработица среди молодежи.*

Annotation. *The state of the modern domestic labor market is investigated. The article considers the dynamics of changes in the unemployment rate in Ukraine in 2000–2019. The essence and causes of unemployment among the country's youth are specified. The directions of effective solution of current problems are offered.*

Keywords: *economy, politics, enterprise, organization, business entity, right to work, labor market, youth labor market, youth employment, employment, unemployment, youth unemployment.*

Однією з важливих характеристик загального стану економіки є рівень безробіття. Відсутністю достатньої кількості робочих місць в Україні зумовлено збільшення чисельності соціально незахищених верств населення, поширення соціальної нестабільності у суспільстві, нераціональне використання суспільних ресурсів, порушення рівноваги щодо попиту та пропозиції, збільшення трудової міграції населення, зростання злочинності.

© Руденок А. Є., Юхман В. О., 2020

Метою написання статті є аналіз динаміки рівня безробіття в Україні, окреслення проблем, що є пов'язаними із цим соціально-економічним явищем, а також напрямів їх ефективного розв'язання .

Дослідженням питань, що є пов'язаними із безробіттям як соціально-економічним явищем, займалися і займаються чимало науковців, серед них Оукен А., Мочерний С., Герасимчук В., Дзюба С., Дорогунцов С., Дубова О., Вольська А. та ін. Однак, попри наявність численних теоретичних розробок мінливими умовами сучасного економічного життя зумовлено необхідність детальнішого розгляду цього питання

Молодь як основна складова ринку робочої сили суттєво впливає на розвиток сучасної вітчизняної економіки. Щорічно чимало молодих людей після закінчення навчальних закладів пропонують свої послуги на ринку праці, однак, пошук роботи для них виявляється величезною проблемою.

Соціально-економічне явище, за якого працездатна молодь перебуває у пошуку роботи, але не може реалізувати своє право на працю, втрачаючи через це засоби до існування, називають безробіттям молоді. До безробітної молоді (16–28 років) належить група працездатних громадян, які певний час не мають роботи і відповідно не отримують передбачених законодавством доходів [1].

За Законом України «Про зайнятість населення» безробітними вважають працездатних громадян, позбавлених заробітку та трудового доходу через не залежні від них обставини та зареєстрованих у державній службі зайнятості як особи, які шукають роботу [2].

Оскільки показник рівня безробіття входить до основного переліку показників економічного розвитку суспільства поряд із обсягом валового внутрішнього продукту, рівнем інфляції, прожитковим мінімумом, показниками вбудованості до світових інтеграційних процесів, рівнем корупції та показниками соціальної захищеності громадян, необхідно розглянути динаміку зрушень досліджуваного явища (рис. 1) [3].

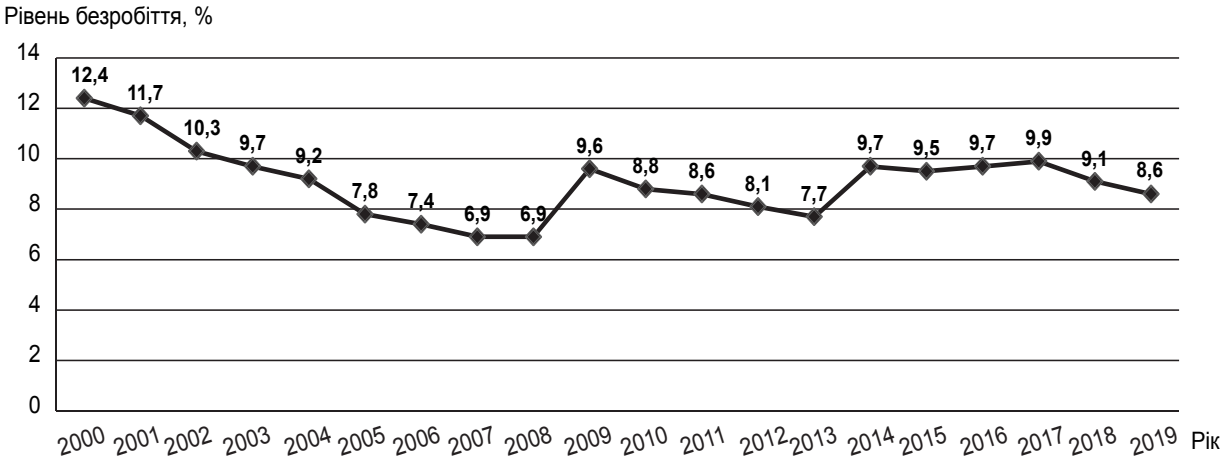

Рис. 1. **Динаміка зміни рівня безробіття в Україні, 2000–2019 рр.**

За даними Державної служби статистики України різке зростання рівня безробіття спостерігалося у 2009 р. – показник становив 9,6 %, протягом 2009–2013 рр. рівень безробіття знижувався. У 2014 р. знову спостерігалося помітне зростання до 9,7 %, а у 2017 р. сягнуло 9,9 %.

У прогнозі економічного та соціального розвитку України на 2019–2021 рр., опублікованому на сайті Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (МЕРТ), у 2019–2021 рр. рівень безробіття серед населення у віці 15–70 років зменшиться з 8,6 % у 2019 р. до 8,3% – у 2021. Позитивний прогноз обумовлений активнішим впливом соціальної політики та розширенням виробництва. У прогнозованому періоді відбуватиметься збільшення чисельності зайнятих економічною діяльністю у віці 15–70 років – до 16,52 млн осіб у 2021 р. (у 2019 р. – 16,36 млн осіб) 4].

Зростання рівня безробіття, що є зумовленими тривалим геополітичним конфліктом, ускладненням із виробничою діяльністю, погіршенням стану банківської сфери, транспортної інфраструктури, систем зв'язку, комунікацій, а також низький рівень життя населення в Україні спонукають українців до пошуку роботи за межами країни. Посилення трудової міграції, як зовнішньої, так і внутрішньої, також впливає на стан сучасного вітчизняного ринку праці.

За даними Міністерства соціальної політики станом на 14 травня 2018 р. було взято на облік 1,5 млн переселенців з Донбасу та Криму. На тлі скорочення зайнятості у регіоні, де відбуваються воєнні дії, активізувалися процеси зростання безробіття. Згідно зі статистичними даними, найвищий рівень безробіття (за методологією

МОП) серед осіб у віці 15–70 років у відсотках до економічно активного населення відповідного віку за підсумком 2017 р. зафіксовано саме у Донецькій та Луганській областях (14,6 % та 16,6 % відповідно). У таблиці подано основні характеристики молодіжного ринку праці (табл. 1) [5].

Причини нестабільності на молодіжному ринку праці є:

– світова фінансово-економічна криза;

– міграційні процеси;

– недосконалі програми розвитку молоді;

– диспропорції між попитом та пропозицією на ринку праці (державні замовлення на підготовку кадрів не відповідає сучасним вимогам ринку праці);

– недосконалість законодавства з питань зайнятості;

– недостатній рівень взаємодії між навчальними закладами та роботодавцями;

– високі професійні вимоги роботодавців до майбутнього працівника;

– надзвичайно низькі заробітні плати, пропоновані на початку кар'єрного шляху [1; 5].

Таблиця 1

Специфіка молодіжного ринку праці

Характеристика	Обумовленість характеристики
Нестійкість попиту та пропозиції	Мінливість орієнтацій молоді, її соціально-професійна невизначеність, загострення соціальних проблем серед молоді
Низька конкурентоспроможність порівняно з іншими віковими групами	Молодь піддається найбільшому ризику втратити роботу або не працевлаштуватися
Молодіжна зайнятість має явні та приховані розміри	Збільшується група молоді, яка не працює та не навчається
Значна варіантність	На ринок праці виходять випускники навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців за чималою кількістю різнопланових професій

Зростання рівня безробіття серед молоді спричиняє зростання витрат на допомогу з безробіття, марну витрату коштів державного бюджету на навчання фахівців, які згодом не можуть працевлаштуватися. Відбувається зменшення обсягу валового внутрішнього продукту, зниження рівня життя населення, виїзд молодих спеціалістів за кордоном у пошуках кращого життя, через що країна втрачає перспективні кадри [6].

З огляду на це слід усіляко запобігати зниженню рівня зайнятості, а також вживати певних заходів задля боротьби з безробіттям серед молоді.

Найважливішими заходами у цьому напрямку є:

– цілеспрямована робота у сфері професійної орієнтації молоді;

– установлення тісного взаємозв'язку між університетами та ринком праці;

– інформування молоді про становище на ринку праці та вакансії;

– перегляд навчальних програм для цілеспрямованої підготовки спеціалістів, які після закінчення навчального закладу зможуть знайти застосування своїм знанням;

– забезпечення стажування студентів на підприємствах потенційних роботодавців;

– підтримка розвитку молодіжного бізнесу шляхом формування підприємницьких навичок молоді;

– удосконалення чинної нормативно-правової бази;

– створення програм, що допомагали б відкрити власну справу;

– ухвалення антикризових законопроєктів, спрямованих на мінімізацію впливу світової фінансової кризи на зайнятість;

– упровадження обов'язкового державного соціального страхування [7].

Отже, існують чимало причин виникнення молодіжного безробіття в Україні, через що неможливо знайти єдине правильне рішення для їх подолання. Держава повинна вибрати зважені методи запобігання безробіттю та напрями ефективного розв'язання проблеми. Будь-якій країні слід приділяти увагу ринку праці й аспектам зайнятості та безробіття населення, оскільки поглиблення цієї проблеми може негативно позначитися на еконо-

мічному становищі країни, а також соціальному житті та здоров'ї її громадян. Розв'язання питання молодіжного безробіття допоможе стати Україні на сходинку вище в економічному розвитку та сприятиме поліпшенню життя населення.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Українська Л. О.

Література: 1. Романюк О. В. Проблеми працевлаштування молоді в Криму. *Держава та регіони*. 2011. № 6. С. 291–296. **2.** Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5067-17. **3.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **4.** Дубова О., Маслова И. Роль службы занятости в профессиональном самоопределении молодежи. *Человек и труд.* 2007. № 1. С. 87–93. **5.** Яценко Н., Яковенко Я. Причини безробіття молоді в Україні. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського.* 2013. № 1. С. 143–148. **6.** Білик А., Гарна С., Гончар Л. Проблеми молодіжного безробіття та шляхи його подолання. URL: http://www.sworld.com.ua/konfer41/41.pdf. **7.** Мащенко М. А. Теоретичне обґрунтування сутності економічної категорії «інвайронментальна безпека». *Вісник економіки транспорту і промисловості.* 2017. № 60. С. 49–55. **8.** Мащенко М. А. Стратегія управління інвайронментальною безпекою підприємства. *Сталий розвиток економіки.* 2018. № 4. С. 114–120.

FUNCTIONS, PRINCIPLES AND MODELS OF MANAGEMENT PERSONNEL DEVELOPMENT

UDC 331.108

Yu. Savchenko

The 4-th year student
of the Faculty of Management and Marketing of KhNEU of S. Kuznetsя

Annotation. *The foundations of scientific management of personnel development are investigated. The main points affecting the efficiency of personnel management of the enterprise are specified.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, management, marketing, finance, financial condition, personnel, personnel management, personnel development, principles, functions and models of personnel development management.*

Анотація. *Досліджено основи наукового управління розвитком персоналу. Конкретизовано основні моменти, що впливають на ефективність управління персоналом підприємства.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, менеджмент, маркетинг, фінанси, фінансовий стан, персонал, управління персоналом, розвиток персоналу, принципи, функції та моделі управління розвитком персоналу.*

Аннотация. *Исследованы основы научного управления развитием персонала. Конкретизированы основные моменты, влияющие на эффективность управления персоналом предприятия.*

© Yu. Savchenko, 2020

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, менеджмент, маркетинг, финансы, финансовое состояние, персонал, управление персоналом, развитие персонала, принципы, функции и модели управления развитием персонала.*

The implementation of managerial authority in the field of personnel management should be based not only on the art of management, but also on the basis of scientific research, which has developed rapidly over the last century. An important aspect of the quality of personnel work is the choice of models of personnel development as an important element of competence formation, raising the educational, professional, intellectual and creative level of employees in the context of the direction to the information economy, where these qualities are competitive advantages in the labor market and create all opportunities for self-improvement. Given the specificity of the subject of study: on the one hand, the study of purely theoretical issues of personnel development management – principles, functions and models, on the other – the feasibility of conducting them is justified for the purpose of practical implementation, is the actual study and analysis of the views of famous scientists and economists on synthesis of science and empirical results of personnel development management [4].

Based on the relevance of research in the field of personnel development management from a scientific point of view, using the art of managerial influence on employees, the purpose of the article is to substantiate a set of principles, functions and models of personnel development, taking into account the perspectives of the use of business entities of intellectual and information technologies. Such studies were carried out by such scientists and mentioned in their works: Storey J., Guest D., Flippo S., Quinn J., Crozier M., Lawrence P., Luman N. Also we can say that Owen R. is known as the father of modern personnel management. The research was carried out using the methods of system-logical and historical-economic analysis, synthesis, graphic representation.

The purpose of the article is determination of the basic principles, functions and methods of personnel management development. Also, the developed models of personnel development will allow us to determine which vector of activity is leading in the functional field, and how to get competitive advantages in the market.

The scientific toolkit of the HR-manager is based on the use of a set of certain principles, which are closely related to the laws, but objectively do not exist in nature, are created in the process of systematization of knowledge. The principles must be consistent with the general concept of governance and its constituent elements: the goals, methods, means and influences, as well as the rules of action of the subject and the object of management of personnel development.

Some authors emphasize the importance of separating the principle of proportionality in the development process, which means that there are certain quantitative relationships between parts of the whole [5], others – scientific views are based on the concepts of sustainable development of society, among which are territorial management of the economy, security, responsibility, expanded human needs, justice, innovation, equality, two-vector, co-ordination of interests (cooperation), institutionalism, etc. [1].

In accordance with the problems of the use and development of personnel, Zaloznova Y. proposes to use the following system of principles: orientation on the balance of interests of the employer and employees, formation of favorable conditions of retention, effective development of workers and production; development of productive democracy; justice; balance of effectiveness of all activities with appropriate staff development; comprehensiveness; preventive nature of activity; risk insurance; staff responsibility for quality and productive work; innovation in the development of production and personnel, etc. [4].

Martynenko V. elaborates the principles in the context of managing the sustainable development of industrial enterprises and reduces them to the following: systematic, competence, hierarchy, feedback [5].

An ambiguous interpretation of the specifics of a set of principles complicates management, leads to the choice of strategies that are inadequate to the existing conditions. Solving these problems will allow you to choose the best models of personnel development, which will simplify the process of interaction between the object and the subject. The author refers to the specific principles of personnel development management as follows: science, functionality, economy, adaptability, complexity, responsibility, justice, innovation, two-vector, continuity.

The principle of scientific means basing the management of personnel development on a scientific basis, using the world heritage of researchers in this field in order to take into account the accumulated experience in planning, organizing, motivating, coordinating and controlling the development process. The close connection between theory and practice makes it possible to ensure the rationality, complexity and integrity of development management, to take into account possible miscalculations and assets of the enterprise specialists, using world-wide scientific experience [3].

The orientation of the management of the enterprise on the comprehensive development of personnel should not pursue the goal of development for the sake of development, because the money spent on its implementation is a waste. Only development in order to achieve the global strategic goal of the enterprise can ensure the desired result. These provisions explain the principle of functionality by which the interests of the subject and object can be reconciled, as well as

the elements of the personnel development management system, so that the goals set are adequate for the resources they spend [3].

The principle of economy should ensure the rational use of staff development funds in order to achieve the maximum possible cost-benefit effect. In this case, the financing of personnel development programs should not be carried out on the final principle after the implementation of the goals of innovation, marketing, production and economic activity, etc., otherwise, this approach contradicts the modern postulate in the field of personnel management employees – a key asset of the enterprise [3].

The application of models, adherence to certain approaches and methods for personnel development should be made taking into account the requirements of the internal and external environment of the system, and foreign experience – to the greatest extent adapted to the national reality. These conditions are fulfilled in accordance with the principle of adaptability of personnel development management.

The use of personnel development management tools should be complex in nature, that is to say, cover all professional and qualification groups of personnel, as well as enterprise units, taking into account the priority and separation of «key» and «minor» employees. This approach with is true in the context of the theory of the duality of the labor market, when the highest priority is given to highly professional, skilled, educated workers who have unmet demand in the labor market, respectively, internally, etc.; for «minor» personnel, their role in ensuring the strategic goals of the enterprise is almost insignificant, so management is not interested in retaining them in the workplace because of the available offer.

The principle of responsibility has two interpretations: on the one hand – it is the responsibility of managers for the quality of personnel development management, its complexity, continuity, on the other – the responsibility of employees for the functions and duties assigned to them within the job description, employment contract and other normative – legal documents of an internal organizational nature, which are implemented in the context of the rules of the current legislation [3].

The principle of justice is responsible for the ability of each employee to have equal opportunities for development, taking into account personal, intellectual, professional, psycho-emotional characteristics, to be rewarded in accordance with the results of work. This principle operates in accordance with the social protection system in the context of social partnership as a parity expression of the interests of the employee, the representative of the interests of a group of workers – trade unions and businesses [3].

The principle of innovation presupposes the need to use the latest technologies in personnel development management, ensures the competitiveness of both staff and enterprise based on the application, mainly, know-how of management measures. The observance of this principle is carried out in the context of knowledge-oriented management in the system of the knowledge economy, which implies the full utilization of the intellectual and creative potential of the personnel with the use of modern information systems [3].

The principle of two vectors as one of the basic principles of sustainable development of a society can be used in accordance with the action of microeconomic systems from the standpoint of combination of rigid regulation of personnel development management on the basis of application of rules, procedures, programs, projects, on the other – to enable certain processes to be carried out independently, without any what managerial influences [3].

Personnel development management is not a one-time process that is repeated from time to time, depending on the availability of resources, the desire for leadership, and the necessity caused by the action of external factors. Only ensuring continuity of development will allow to fulfill the conditions of quality management, constant evolutionary process in unity of achievement of goals of both employee and enterprise. The data postulates are valid for the principle of continuity.

The content of work performed in a particular position is determined by a set of specific functions. Functions determine the type of management activity, regardless of their place of manifestation, that is, the enterprise, the nature of its activities, location, scope of activities etc. Among the general functions of management can be separated planning, organization, management, motivation and control. Focusing on the issues under consideration, these functions should be performed at all levels when it comes to management, but in the context of personnel development management, we are more interested in specific functions that determine the focus of a person's work on a particular object.

We distinguish specific functions specific to personnel development management, among which the author proposes the following:

– identifying priority components of the personnel development system to work on them;

– determining the financial and intangible capabilities of the company in terms of staff development;

– conducting career guidance among staff to identify their ability to perform certain production and management functions;

– development and implementation of personnel adaptation programs;

– identification of the professional-competent level of employees and determination of its suitability to the position occupied on the basis of their assessment (HR department of the enterprise or with the help of consultants involved);

– conducting professional training of personnel on the basis of initial vocational training, advanced training, retraining, etc.;

– identification of personal and professional qualities of the personnel with the purpose of planning their career and career anchors and their interrelation with the priorities of the development of the enterprise;

– identify the need for updating or upgrading methodological and software;

– development and implementation of personnel development programs;

– compliance with the provisions of the legislation regarding staff development;

– providing conditions for the harmonious development of staff;

– regulating the relationship between the employee, the trade union and the employer (or his representative);

– coordination of work of line and personnel managers [6].

In addition to the general and specific functions, staff development functions, which are proposed to include:

– knowledge production function according to is aware of the need to create, transfer, disseminate, accumulate and retain knowledge generated by staff for their use today and in the future;

– educational function involves the full development of professional and intellectual abilities of employees on the basis of initial professional training, retraining and advanced training;

– the function of allocating resources for the development of personnel on a priority basis, depending on the strategic goals of the enterprise;

– the function of innovation involves providing the process of guidance, adaptation, assessment, vocational training, motivation, social development of staff with modern means of communication, work, information processing;

– function of reconciling employee and enterprise goals based on identifying mutually beneficial priorities [7].

In the complex, general, specific and specific functions determine the list of actions that must be performed by the control subsystem in order for the operation of the controlled subsystem to achieve the socio-economic efficiency of the enterprise.

Moving to staff development models, one can trace the evolutionary path of their development, which can be divided into five stages:

– use of labor resources (end of the nineteenth century – 60's of the twentieth century);

– personnel management (since the 20's of the twentieth century);

– human resources management (since the 1950's);

– man management (since the 60's of the twentieth century);

– effectiveness of personnel management (since the XIX century) [7].

The first stage is characterized by the fact that management and staff have begun to be considered scientifically. One of the first works in the field of scientific organization of work, undoubtedly, belongs to Taylor W., who is the originator of scientific management, organization and regulation of labor, which is reflected in the work «Principles of scientific management». During this period, the employee was seen as a secondary resource, the appendage of the machine, i.e. from a consumer point of view.

The shift of the views of scientists on the construction of organizational structure as the main element of the rationalization of work and increase its productivity occurs in the context of the second stage and is noted in the works of Weber M., Fayol A. They propose to consider the employee from the position of his place in the context of the organizational hierarchy, the functions he performs, the existing responsibilities, balancing social aspects of management.

The transition to social-oriented management is due to the results of the Hawthorne experiment led by Mayo E., who laid the groundwork for considering a person as the main resource of the enterprise taking into account personal, psychophysiological, professional qualities, which is characteristic of the third stage of the evolution of personnel management.

In relation to the fourth stage, the main subject and object of the enterprise is a person who is in the context of the system of concepts of «organization – family», and the function of management is management of the human being. As the main factor influencing the behavior of people, is considered organizational culture, which is formed based on the interests, values, motives of both the governing and managed system, as well as customs, traditions, mentality of the nation.

The fifth stage, proposed by Gavkalova N., involves determining the leading role of knowledge and intelligence of employees in achieving the socio-economic efficiency of the enterprise, which corresponds to the concept of intellectual capital [2], proposed by Becker G. and Schultz T. and developed by a number of domestic researchers (Grishnov O., Kendyukhov O., Mikhailova L., Chukhno A.). According to Tulenkov M., the management of many enterprises seeks to freeze human capital in order to avoid dismissals or to do without innovations. This approach loses the ability of skilled personnel to self-development, which negatively affects the level of product competitiveness [7].

Based on the principles of scientific management and using specially designed tools for managing personnel development – principles, functions, models – there is an opportunity to organize the work of the enterprise in the context of knowledge-oriented management, which is based on the activities of leading corporations of the world and political directions of the countries of the West.

The author proposes to use a complex action of general, specific and specific functions, as well as principles, which in the aggregate will solve the problems of personnel development in the conditions of limited financial resources, instability of the external environment, especially the political and legislative field, reducing the motivation of staff to high-productivity work, social tensions in to society.

Developed staff development models that describe the specifics of quantitative and qualitative transformations in staffing and the set of competencies and functional characteristics will allow business owners and managers to determine which vector of activity is leading in their functional area, which way will gain competitive advantages in the market, endure in the international struggle for the consumer.

Supervisor – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor Mazorenko O. V.

Literature: 1. Гавкалова Н. Л. Соціально-економічний механізм ефективності менеджменту персоналу: методологія та концепція формування. Харків : ХНЕУ, 2007. 400 с. **2.** Залознова Ю. С. Управління персоналом вугільної шахти: оцінка стану та стратегії розвитку : монографія. Донецьк : Ін-т економіки промисловості, 2008. 380 с. **3.** Колчанова Е. Е. Разработка организационно-экономического механизма развития предпринимательского потенциала персонала организаций потребкооперации : автореф. … канд. экон. наук : 08.00.05. М., 2009. 26 с. **4.** Кривов'язюк І. В., Тишко І. Я. Теорія пропорційності функціонування та розвитку соціально-економічних систем. *Наука й економіка.* 2009. № 4. С. 166–173. **5.** Мартиненко В. П. Економічний механізм управління стійким розвитком промислових підприємств. *Механізм регулювання економіки.* 2004. № 4. С. 191–200. **6.** Оценка персонала. URL: https://hrliga.com/index.php?module=profession&op=view&id=1831. **7.** Туленков В. М. Технологізація управління кадровим потенціалом сучасної організації. *Вісник академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України.* 2007. № 1. С. 49–59.

ПОНЯТТЯ ОБМЕЖЕННЯ Й ОБТЯЖЕННЯ ПРАВ НА ЗЕМЛЮ

УДК 349.4

Сіденко К. Л.

Студент 2 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність і зміст обмеження й обтяження прав на землю як невіддільних складових права власності на земельну ділянку. Обґрунтовано причину й конкретизовано особливості законодавчого закріплення цих понять.*

Ключові слова: *економіка, політика, національне багатство, земля, земельна ділянка, земельні відносини, обмеження, обтяження, законодавство, право на землю, право власності на земельну ділянку.*

Аннотация. *Исследованы сущность и содержание ограничения и обременения прав на землю как неотделимых составляющих права собственности на земельный участок. Обоснована причина и конкретизированы особенности законодательного закрепления этих понятий.*

Ключевые слова: *экономика, политика, национальное богатство, земля, земельный участок, земельные отношения, ограничение, обременение, законодательство, право на землю, право собственности на земельный участок.*

Annotation. *The essence and content of restrictions and encumbrances of rights to land as inseparable components of the ownership of a land plot have been investigated. The reason is substantiated and the features of the legislative consolidation of these concepts are specified.*

Keywords: *economy, politics, national wealth, land, land plot, land relations, restriction, encumbrance, legislation, right to land, property right to land.*

Земля є нашим національним багатством, ми живемо та співіснуємо на ній, зводимо будинки, вирощуємо майбутній урожай. Земельні ресурси нашої держави становлять понад 60 млн га, з них 42 млн становлять землі сільськогосподарського призначення. Україна має істотні перспективи щодо розвитку агропромислового комплексу. Це можна пояснити тим, що у складі земель сільськогосподарського призначення 40 % грунтів є чорноземами, а для них характерною є найвища урожайність.

Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, що знаходяться на території України є власністю українського народу, що передбачено ст. 13 Конституції України. Громадянам можуть безоплатно надаватися у користування земельні ділянки, вони можуть бути їх власниками, продавати та купувати їх, здавати в оренду, дарувати, передавати у спадок та інше, однак, із правами на нас покладаються обов'язки.

Хоч ми і є повноправними власниками землі, ми не можемо вільно розпоряджатися нею, право власності не є абсолютним. Це викликає певний дисонанс, і ми не до кінця маємо уявлення, які ж саме обмеження можуть на нас накладатися.

Дослідженням цього питання займалися і займаються чимало науковців, серед них Мічурін Є. О., Макаров В. В., Мироненко І. В., Тоцька К. М. та ін. Однак, попри наявність численних теоретичних розробок мінливими умовами сучасного економічного життя зумовлено необхідність детальнішого розгляду цього питання.

Завданням цієї наукової роботи є конкретизація сутності та змісту обмеження й обтяження прав на землю як невіддільних складових права власності на земельну ділянку.

Усі земельні відносини регулюються Конституцією України, Земельним кодексом, а також прийнятими згідно з ними нормативними актами. Права власності на землю набувається та реалізується на підставі цих законів. Звичайно, конституційні права й свободи людини не можуть бути обмежені, а ст. 64 Конституції України передбачено особливі випадки. Так, і на право власності на землю діють обмеження, передбачені Земельним кодексом України [1].

На використання земельної ділянки діють певні обмеження. Їх можна розподілити на кілька видів. Головним критерієм розподілу є природа походження цих обмежень. Найчастіше обмеження встановлюються законом або договором, однак, існують окремі випадки, коли обмеження встановлюється рішенням суду.

© Сіденко К. Л., 2020

Обмеження закріплено у нормативних документах, вони є обов'язковими до виконання. Існують два варіанти поширення дії обмежень: на суб'єкт або на об'єкт земельних прав. Яскравим прикладом накладання обмежень на суб'єкт є заборона набуття іноземцем права власності на земельну ділянку сільськогосподарського призначення (статті 81–82 Земельного кодексу України). Обмеження за договором можуть бути накладені власником землі щодо орендаря, наприклад про заборону передачі земельної ділянки в суборенду. За вироком суду, наприклад про розв'язання питань добросусідства, можна заборонити певну діяльність власника сусідньої земельної ділянки [2].

Найчастіше дія обмежень поширюється не на суб'єктів земельних прав, а на їх об'єкти, а саме на певні види земель, наданих громадянам у власність чи користування. За ст. 114 Земельного кодексу України навколо об'єктів, які є джерелами виділення шкідливих речовин, запахів, підвищених рівнів шуму, вібрації, ультразвукових та електромагнітних хвиль, електронних полів, іонізуючих випромінювань, створюються санітарно-захисні зони з метою відокремлення таких об'єктів від територій житлової забудови. У зв'язку з цим у межах санітарно-захисних зон забороняється будівництво житлових об'єктів, об'єктів соціальної інфраструктури й інших об'єктів, пов'язаних із постійним перебуванням людей.

Установлення обмеження, передбаченого договором, що поширюється на об'єкт, є використання земельної ділянки під заставу. У випадку іпотеки встановлюються обмеження щодо розпорядження земельною ділянкою її власником на період до виконання кредитора свого іпотечного боргового зобов'язання. За рішенням суду на землю може бути встановлене обмеження у вигляді земельного сервітуту. Воно також є спрямованим на сам об'єкт земельних відносин і передбачає платне або безоплатне користування чужою земельною ділянкою [3].

Важливе значення має термін дії встановленого відповідно до чинного законодавства обмеження прав на землю. За цим критерієм їх розподіляють на постійні та тимчасові. Постійні обмеження не визначені в часі. Прикладом постійного обмеження прав на землю є заборона для громадян та юридичних осіб самостійно змінювати цільове призначення наданих їм у власність або у користування земельних ділянок (ст. 20 Земельного кодексу України). Така зміна може здійснюватися лише на підставі рішення відповідного органу влади. Тимчасові отримали таку назву, оскільки мають чітко визначені межі, закріплені законом, договором або судом.

Установлене відповідно до чинного законодавства обмеження прав на землю може мати правову форму заборони чи додаткового обов'язку. Заборона на вчинення дій щодо володіння, користування та розпорядження земельними ділянками є найпоширенішим видом обмежень прав на землю. Забороняючи певні дії щодо землі, законодавець чітко визначає межі дозволеної поведінки суб'єктів земельних відносин. Однак, з точки зору нормотворчої техніки у певних випадках установлення певного обмеження прав на землю доцільніше здійснювати не шляхом упровадження заборони на вчинення певних дій, а покладанням на суб'єкта земельних відносин певних обов'язків щодо володіння, користування чи розпорядження земельними ділянками. Тут йдеться не про загальні обов'язки, а лише про додаткові обмеження прав власників та користувачів земельних ділянок, які упроваджено саме з метою обмеження прав на землю певної категорії суб'єктів земельних прав.

Обтяження має майже такий самий сенс і характер, оскільки є окремим видом обмеження. Саме обтяження передбачає дію, «прив'язану» до землі. Цей різновид обмежує земельні права конкретного власника чи конкретного користувача певної земельної ділянки.

Особливістю, що відрізняє обтяження від ширшого поняття обмеження, є їх індивідуальний характер. Обтяження виникають на підставі індивідуально-правових актів чи правочинів, мають адресний характер, оскільки виникають щодо окремо визначених земельних ділянок або всього майна їх власників. Істотною особливістю є спеціальна реєстрація, що є умовою чинності чи забезпечує пріоритет над іншими обтяженнями [4].

Важливо, що обтяження земельних ділянок можуть мати як приватний, так і публічний характер. Приватний характер мають такі обтяження, як речові права на чужу річ, а також обтяження, що випливають із зобов'язальних правовідносин. Публічний характер мають обтяження, що виникають незалежно від волі власника в адміністративному чи судовому порядку і безпосередньо не відображають приватні інтереси окремих суб'єктів. Критеріями розмежування є підстави виникнення обтяжень, порядок виникнення, а також інтерес, з метою задоволення (захисту) якого встановлено обтяження [5].

Обтяження не має істотних відмінностей порівняно з обмеженням, оскільки створилося на його основі та є його підвидом. Однак, його вирізняє така собі самостійність, завдяки якій обтяження діє на конкретну земельну ділянку чи її власника.

Обмеження щодо використання земель підлягають державній реєстрації у Державному земельному кадастрі у порядку, установленому законом, і є чинним з моменту державної реєстрації. До цієї групи не належать обмеження, безпосередньо встановлені законом та прийняті відповідно до нормативно-правових актів: такі обмеження є чинними з моменту їх установлення.

Усі відомості про обмеження земельної ділянки зазначаються у проєктах землеустрою щодо відведення земельних ділянок, технічної документації щодо землеустрою про встановлення або відновлення меж земельної ділянки, кадастрові плани та в іншій документації з землеустрою. Згідно зі ст. 111 ч. 3 Земельного Кодексу України відомості про обмеження вносять до Державного земельного кадастру [6].

Якщо власник земельної ділянки обмежений у її користуванні, то для подальшого розпорядження нею й укладання нотаріальних угод, об'єктом яких є ця земельна ділянка, потрібно обов'язково надати довідку про відсутність (наявність) обмежень (обтяжень) прав на земельну ділянку, що видає територіальне управління Державного земельного агенства. Учасник правочину з приводу продажу, дарування, застави або прийняття спадщини має право знати, який саме обов'язок покладено на власника чи землекористувача щодо утримання від певних дій з цією земельною ділянкою.

Оскільки право вільно розпоряджатися земельною ділянкою на сучасному етапі розвитку нашої країни є неможливим, тому, як і в більшості країн світу, воно обмежується у законодавчому порядку. Ці обмеження створені та діють в інтересах суспільства. Конституцією України передбачено, що використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, погіршувати екологічну ситуацію й природні якості землі (ст. 41). У такому разі саме суспільство потребує встановлення обмежень виявлення своїх суб'єктивних прав. З розвитком суспільства та держави більшого значення набувають і принципи суспільної необхідності, суб'єктивні права та інтереси суспільства загалом [1].

Отже, Земельним кодексом України передбачено, що використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію й природні якості землі. Межі здійснення права власності на землю визначаються колом покладених законодавством на власників земельних ділянок обов'язків щодо раціонального використання й охорони земель. Важливе значення для визначення меж здійснення прав на землю мають обмеження цих прав. Обмеженням права на землю вважають установлену відповідно до чинного законодавства заборону або покладення на суб'єктів додаткового обов'язку щодо вчинення дій, пов'язаних із набуттям, використанням і відчуженням земельних ділянок.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Силенко Н. М.

Література: 1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show//ed19960628. **2.** Семчик В. І., Кулинич П. Ф. Земельне право. Академічний курс : підручник / за ред. В. І. Семчика, П. Ф. Кулинича. Київ : Ін ЮРЕ, 2001. 424 с. **3.** Погрібний О. О., Каракаш І. І. Земельне право України : підручник. Київ : Істина, 2009. 600 с. **4.** Носік В. В. Право власності на землю українського народу : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 544 с. **5.** Шульга М. В., Багай Н. О.,. Гордєєв В. І. Земельне право : підручник. Харків : Право, 2013. 520 с. **6.** Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 № 2768-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/ed20011025.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

УДК 330.322

Слободяник М. М.

Студент 1 курсу
факультету міжнародних економічнх відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Деталізовано теоретичні підходи до визначення сутності прямих іноземних інвестицій. Проаналізовано особливості залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. Конкретизовано роль і значення іноземного капіталу для розвитку сучасної вітчизняної економіки.*

Ключові слова: *політика, економіка, інвестиції, інвестиційний клімат, іноземні інвестиції, прямі іноземні інвестиції, портфельні інвестиції.*

Аннотация. *Детализированы теоретические подходы к определению сущности прямых иностранных инвестиций. Проанализированы особенности привлечения прямых иностранных инвестиций в экономику Украины. Конкретизированы роль и значение иностранного капитала для развития современной отечественной экономики.*

Ключевые слова: *политика, экономика, инвестиции, инвестиционный климат, иностранные инвестиции, прямые иностранные инвестиции, портфельные инвестиции.*

Annotation. *The theoretical approaches to defining the essence of foreign direct investment are detailed. The features of attracting foreign direct investment into the Ukrainian economy are analyzed. The role and significance of foreign capital for the development of the modern domestic economy are specified.*

Keywords: *politics, economics, investment, investment climate, foreign investment, foreign direct investment, portfolio investment.*

Актуальність теми дослідження є зумовленою тим, що попри значні територію й кількість населення, потужний промисловий і науково-технічний потенціал Україна суттєво відстає від інших постсоціалістичних країн у залученні прямих іноземних інвестицій (ПІІ), які нині є панівною формою іноземного інвестування в економіку країни. Великі іноземні інвестори розглядають Україну як доволі нестабільний та інвестиційно малопривабливий регіон.

Тому особливої ваги набуває дослідження сутності іноземного інвестування, насамперед прямого, закономірностей його здійснення та інструментів стимулювання за умов трансформаційної економіки.

На особливу увагу пряме іноземне інвестування заслуговує ще й з огляду на сучасну світову фінансову кризу, що справила масштабний вплив на економіку України загалом та на окремі її сфери, зокрема і на інвестиційну. За таких умов пошук методів і способів інтенсифікації, відновлення інвестиційних процесів є актуальним завданням не лише у теоретико-пізнавальному, але й у практичному аспекті.

Вагомий внесок у розроблення теоретичних і практичних питань розвитку та регулювання іноземних інвестицій зробили такі відомі закордонні економісти, як Берлоу Е., Брігхем Є., Коуз Р., Семюелсон П., Хаймер С. та ін. Дослідження різноманітних аспектів сфери прямого іноземного інвестування знайшло відбиття у працях провідних вітчизняних науковців, зокрема Барановського О., Балацького Е., Гейця В., Данилишина Б., Павличенко Р., Чумаченка М., Шинкарук Л., Юрчика І. та ін. Однак, попри наявність численних теоретичних розробок подальшого дослідження потребує пошук методів та способів інтенсифікації, відновлення інвестиційних процесів, на вивчення яких і спрямоване це дослідження.

Метою написання статті є дослідження та наукове обґрунтування особливостей і закономірностей іноземного інвестування, вивчення досвіду стимулювання прямого іноземного інвестування у період загострення економічної кризи, а також розробка практичних рекомендацій щодо його активізації в економіку України за умов сучасної фінансової кризи.

Для досягнення мети потрібно:

– дослідити сутність поняття прямих іноземних інвестицій;

© Слободяник М. М., 2020

– схарактеризувати мотиви здійснення прямих іноземних інвестицій та їх динаміку на сучасному етапі;

– визначити особливості активізації процесів іноземного інвестування в Україні.

Підприємницька діяльність у будь-якій організаційно-правовій формі неможлива без інвестицій: вже стартовий капітал варто розглядати як інвестицію, що стає матеріальною та (або) інтелектуальною базою приватного, колективного або державного підприємства. У найширшому сенсі під інвестиціями розуміють механізм, необхідний для фінансування зростання й розвитку країни.

Термін «інвестиції» походить від латинського слова «invest», що означає вкладати [1]. У найширшому розумінні інвестиції являють вкладення капіталу з метою подальшого його зростання. При цьому приріст капіталу повинен бути достатнім для того, щоб компенсувати інвестору відмову від використання коштів на споживання у поточному періоді, винагородити його за цей ризик і відшкодувати збитки від інфляції в наступному періоді.

Поняття «інвестиції» у наукових літературних джерелах має різне трактування, однак, загальна думка зводиться до того, що інвестиціями є всі засоби, що вкладаються у будь-яку підприємницьку діяльність з метою отримання вигоди. Для підтвердження цієї тези розглянемо кілька визначень поняття «інвестиції». Так, Макаренко М. вважає, що інвестиціями є вкладення вільних грошових засобів у різні форми фінансового та матеріального багатства [5].

Свідрак О. трактує інвестиції як вкладення капіталу задля його подальшого збільшення [7]. Маркевич К. визначає інвестиції як довгострокові вкладення капіталу у власній країні або за кордоном у підприємства різних галузей, підприємницькі проєкти, соціально-економічні програми, інноваційні проєкти [6]. На переконання Дропа Я., інвестиції є процесом створення нового капіталу [3].

Щодо визначення іноземних інвестицій, то спектр тлумачення цієї категорії є набагато ширшим. Це пояснюється тим, що кожна країна має свій рівень економічного розвитку, свою інвестиційну привабливість, культуру та ін. Якщо розглядати поняття «іноземні інвестиції» у широкому розумінні, їх можна визначити як будь-які інвестиції в іншу країну, що здійснюються приватною особою або компанією на відміну від державної допомоги. Окремі дослідники вважають, що міжнародними є ті інвестиції, реалізація яких передбачає взаємодію учасників, які належать різним державам (резидентів та нерезидентів щодо конкретної держави) [6].

Інші науковці трактують іноземні інвестиції як надання іноземним інвестором коштів, за якого обов'язковою є економічна діяльність з участю або без участі місцевого капіталу, що спричиняє створення виробничого об'єкта, який сприяє розвитку економіки молодої держави, підвищенню її економічного потенціалу [1; 2; 5]. Макаренко М., характеризуючи сутність іноземних інвестицій, визначає іноземний капітал як власність у різних видах та формах, вивезену з однієї держави і вкладену у підприємства на території іншої [5].

Вважаємо, що під іноземними інвестиціями слід розуміти будь-який вид майнових цінностей, вкладених іноземними інвесторами в іншу країну, ураховуючи рухоме та нерухоме майно і пов'язані з ним майнові права, у тому числі права:

– під заклад: акції, облігації, різноманітні форми участі у компаніях;

– вимоги на грошові засоби та послуги, які мають економічну цінність;

– промислової та інтелектуальної власності та ін.

Попри форму залучення інвестицій основним фактором, що детермінує їх надходження, є інвестиційна привабливість об'єкта інвестиційних капіталовкладень, незалежно від того, чи є ним окреме підприємство, регіон чи держава загалом.

У зв'язку з цим зазначимо, що при аналізі привабливості країни для прямих іноземних інвестицій дослідники часто оперують поняттям «інвестиційний клімат». Інвестиційний клімат – це сукупність макро- та мікроекономічних, політичних, соціальних і соціокультурних передумов, що визначають привабливість і доцільність інвестування в ту чи іншу господарську систему (економіку країни, регіону, корпорації). Інакше кажучи, під інвестиційним кліматом розуміють все те, на що зважає інвестор, коли оцінює, наскільки сприятливими чи несприятливими у тій чи іншій країні є умови для вкладення капіталу, у тому числі макро- та мікроекономіка, політика, культура.

Говорячи про інвестиційний клімат, слід зазначити, що у світовій економіці упродовж 2008–2016 рр. розгорнулася найглибша після Великої депресії фінансово-економічна криза. Основними причинами її виникнення стали:

– криза на ринку іпотечних кредитів США (обсяг іпотечних цінних паперів тут зріс до 10–12 трлн дол. США);

– зростання обсягу спекулятивних операцій із деривативами (світовий ринок деривативів оцінюється у 600 трлн дол. США);

– нестабільність світового валютного ринку;

– підвищення світових цін на енергоносії та продовольство. Кредитна криза переросла у глобальну кризу, унаслідок якої банки та інші фінансові інститути втратили значну частину активів, скоротилися обсяги міжбанківського кредитування та кредитування приватного й корпоративного сектора, зменшилися обсяги виробництва та світової торгівлі та ін.

За даними Державного комітету статистики України, станом на 1 січня 2017 р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 37325,0 млн дол. США прямих інвестицій, що становить лише 86,1 % надходжень 2016 р., тобто існує практично спадний інвестиційний тренд (табл. 1) [2].

Таблиця 1

Прямі іноземні інвестиції в економіці України, 2010–2017 рр., млн дол. США

Станом на	Усього			У тому числі з		
	обсяг	темп приросту, %	країн ЄС	темп приросту, %	інших країн світу	темп приросту, %
01.01.2010	39175,7	-	31214,4	-	7961,3	-
01.01.2011	43836,8	11,90	34929,1	11,90	8907,7	11,89
01.01.2012	48991,4	11,76	39588,8	13,34	9402,6	5,56
01.01.2013	53679,3	9,57	42632,4	7,69	11046,9	17,49
01.01.2014	57056,4	6,29	43911,4	3,00	13145,0	18,99
01.01.2015	45744,8	–19,83	35592,4	–18,94	10152,4	–22,77
01.01.2016	43371,4	–5,19	33042,3	–7,16	10329,1	1,74
01.01.2017	37325,0	–13,9	22435,3	–32,1	14889,7	44,2

Загалом спостерігається скорочення сукупного обсягу іноземного капіталу в економіці країни з урахуванням його переоцінки, втрат і курсової різниці

Характеризуючи пряме іноземне інвестування економіки України, розглянемо географічну структуру, що формується під впливом багатьох факторів, головних серед яких є розвиток зовнішньоекономічних зв'язків зі стратегічними партнерами. Так, раніше основним партнером були США та РФ, станом на 1 січня 2017 р. головним стратегічним економічним партнером України є країни Європейського Союзу. Високий ступінь інвестування з такої країни, як Нідерланди, пояснюється суттєвими пільгами для зареєстрованих тут іноземних компаній, отже, їм притаманні певні елементи офшорності, хоч і не порівнянні з Кіпром. Режим офшорної зони, що діє на Кіпрі, сприяв здійсненню з території острова опосередкованих прямих іноземних інвестицій, які значно перевищують власні кіпрські інвестиції. Так, зазначимо, що значну частину прямих іноземних інвестицій з Кіпру здійснюють дочірні структури українських підприємств у фінансову та страхову сфери й торгівлю.

Необхідністю розв'язання задач забезпечення сталого економічного розвитку України за умов світової економічної кризи зумовлено активізацію пошуку й залучення джерел фінансування та здійснення інвестиційної діяльності. Зокрема, реалізація стратегії економічного та соціального розвитку України протягом 2009–2017 рр. має передбачати суттєве зростання інвестицій в основний капітал.

При цьому наголошується, що головним для періоду випереджального економічного зростання є ефективне поєднання інвестицій та інновацій. Зокрема, йдеться про ситуацію, за якою як мінімум 70–80 % інвестицій мають бути, з одного боку, інноваційними, з іншого – такими, що сприяють прогресивним змінам в українській економіці. Цим зумовлено необхідність удосконалення структури й складових механізму державного регулювання інвестиційної діяльності.

Підбиваючи підсумки проведеного дослідження особливостей залучення інвестицій в економіку України, слід наголосити на його головних результатах.

1. Іноземні інвестиції слід розглядати як будь-який вид майнових цінностей, вкладених іноземними інвесторами в іншу країну, ураховуючи рухоме та нерухоме майно і пов'язані з ним майнові права, у тому числі права:

– під заклад: акції, облігації, різноманітні форми участі у компаніях;

– вимоги на грошові засоби та послуги, які мають економічну цінність;

– промислової та інтелектуальної власності та ін.

2. Рівень залучення іноземних інвестицій у міжнародні інвестиційні проєкти залежить від інвестиційного клімату держави. Під інвестиційним кліматом слід розуміти сукупність усіх факторів, ураховуваних потенційними інвесторами під час прийняття рішення про інвестування.

3. Обсяг іноземних інвестицій в економіку України є вкрай низьким, за останній рік спостерігається зниження інвестиційної активності, попри те, що потреба української економіки в інвестиційних ресурсах становить не менше 60 млрд дол. США.

Отже. державна політика щодо іноземних інвестицій є недосконалою й потребує змін. Основними негативними факторами інвестиційного клімату в Україні є:

– упереджене ставлення державних органів влади до іноземних інвесторів;

– украй нестабільне правове поле;

– правова неврегульованість низки питань, що є безпосередньо пов'язаними з підприємницькою діяльністю;

– високий рівень корупції;

– недосконала інституційна структура;

– нестабільність валютного курсу;

– надмірний ціновий контроль з боку держави;

– низький рівень споживчого попиту;

– відсутність розвиненого банківського сектора та фондового ринку (зокрема, відсутність інвестиційних банків);

– вкрай недосконала податкова система, що має відверто фіскальний характер;

– нерозвиненість лізингових відносин;

– непропорційна структура промисловості;

– недосконале екологічне законодавство [5].

Для розв'язання цих питань у статті запропоновано конкретні напрями покращення інвестиційного клімату у державі за умов сучасної світової фінансової кризи.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пономаренко О. О.

Література: 1. Балацкий Е. Р., Павличенко Р. О. Иностранные инвестиции и экономический рост: теория и практика исследования. *Мировая экономика и международные отношения.* 2012. № 1. С. 52–64. **2.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **3.** Дропа Я. Б. Підприємства з іноземними інвестиціями як форма залучення іноземного капіталу в Україну. *Молодий вчений*. 2015. № 8. С. 48–53. **4.** Іващук І. О. Позиціонування країн у світових рейтингах за основними ознаками рівня відкритості економіки. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2009. № 1. С. 69–76. **5.** Макаренко М. П. Залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. 2016. № 13. С. 73–79. **6.** Маркевич К. Л. Поточний стан та перспективи прямого іноземного інвестування в економіку України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2015. № 2. С. 249–255. **7.** Свідрак О. В. Прямі іноземні інвестиції як фактор зростання валового внутрішнього продукту країни та активізації економічного розвитку. *Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект*. 2014. № 2. С. 263–266.

МАЛИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

УДК 330

Сорокіна Д. Є.

Студент 1 курсу
факультету міжнародних економічнх відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено основні проблеми розвитку малого бізнесу в Україні. Обґрунтовано, що розв'язання поточних проблем має стати одним із ключових напрямів державної політики. Запропоновано комплекс заходів задля забезпечення ефективного розвитку сучасного вітчизняного малого бізнесу.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, підприємницька діяльність, мале підприємництво, малий бізнес, фінансова державна підтримка.*

Аннотация. *Исследованы основные проблемы развития малого бизнеса в Украине. Обосновано, что решение текущих проблем должно стать одним из ключевых направлений государственной политики. Предложен комплекс мероприятий для обеспечения эффективного развития современного отечественного малого бизнеса.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, предпринимательская деятельность, малое предпринимательство, малый бизнес, финансовая государственная поддержка.*

Annotation. *The main problems of small business development in Ukraine are investigated. It has been substantiated that solving current problems should become one of the key directions of state policy. A set of measures is proposed to ensure the effective development of modern domestic small business.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, entrepreneurial activity, small business, small business, financial state support.*

За ринкових умов господарювання важливу роль відіграє мале підприємництво. Діяльність малого бізнесу орієнтована передусім на місцевий ринок, тому він є одним з основних факторів формування раціональної структури місцевої економіки та сприяння розвитку конкретного регіону.

Дослідженням проблем функціонування та розвитку малого підприємництва, питань державної підтримки малого бізнесу, розвитку його інфраструктури займалися і займаються чимало науковців, серед них Цегелик Г., Франовська Г., Редіна Н., Крисак А., Гобир І., Добуляк Л. та ін.

Метою написання статті є аналіз стану сучасного вітчизняного малого бізнесу, а також виявлення проблем і напрямів їх розв'язання.

Мале підприємництво є одним із основних факторів розвитку економіки будь-якої країни. Малий бізнес значною мірою впливає на темпи зростання економіки, структуру та детальну характеристику внутрішнього валового продукту. Він забезпечує насичення ринку товарами та послугами, реалізацію інновацій, додаткові робочі місця, сприяє послабленню монополізму, розвитку конкуренції.

Малий бізнес є ядром середнього класу, який, як відомо, є оплотом стабільності суспільства. Мале підприємництво – це внесок у розв'язання багатьох соціальних завдань держави.

Проблема безробіття не є розв'язаною повністю у жодній державі світу, однак, уряди більшості країн розуміють, що розвиток малого та середнього бізнесу може суттєво поліпшити ситуацію з зайнятістю населення. Нині понад 50 % усіх робочих місць у світі створюються малими підприємствами. Завдяки конкурентній боротьбі між малими фірмами поліпшується якість продукції та послуг, що позитивно позначається на споживанні [2].

Аналіз статистичних даних (табл. 1) засвідчує, що за останні три роки вітчизняне мале підприємництво не набуло істотного розвитку, що відбивається у кожному показнику, крім обсягу реалізованої продукції. Кількість малих підприємств у 2018 р. зросла лише на 1 %, кількість працівників, зайнятих у малому бізнесі, становить приблизно 59–61 %. Негативні фінансові результати відбивають наявність проблем у цьому секторі економіки.

Основними проблемами розвитку малого підприємництва є:

– фіскальний по суті підхід до визначення завдань державної підтримки суб'єктів малого підприємництва;

– загальний низький технічний рівень;

– низька технологічна оснащеність за наявності значного інноваційного потенціалу;

– нерозвиненість системи самоорганізації та інфраструктури підтримки малого підприємництва;

– відсутність стабільних структур і програм, які б здійснювали підтримку суб'єктів малого підприємництва [6].

Таблиця 1

Динаміка розвитку малого бізнесу в Україні

Показники	Значення за роками		
	2016	2017	2018
Кількість суб'єктів господарювання, одиниць:			
малі підприємства	291154	322920	339374
мале підприємництво (фізичні особи – підприємці)	1558880	1466486	1483297
Кількість працівників, зайнятих у суб'єктів господарювання			
Малі підприємства	3871758	3956331	4173665
Мале підприємництво (фізичні особи – підприємці)	2280065	2297390	2532668
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млн грн			
Малі підприємства	1177385,2	1482000,7	1766150,4
Фінансові результати	–24151,4	–10724,8	46870,8
Відсоток суб'єктів господарювання, які отримали прибуток	73,4	72,8	74,3
Чистий прибуток	2206794,2	–20971864	31868636,7

Для подолання зазначених негативних тенденцій потрібні заходи кардинального характеру, які б втілювались у відповідних державних програмах. Негативний вплив на цей процес мають відповідні правові, фінансово економічні, організаційні та соціально-психологічні фактори. У зв'язку з цим виявляються принаймні кілька основних недоліків, що гальмують нині розвиток усіх форм підприємництва, у тому числі малого:

– високий рівень корупції;

– нестабільність умов ведення бізнесу;

– бюрократія;

– рейдерство [1].

Залежно від того, яка економічна культура панує в країні, збільшуються або зменшуються ризик і витрати ведення бізнесу. Це дуже важливо і для вітчизняних підприємців, і для закордонних партнерів. На жаль, Україна належить до країн, у яких підприємництво є справою з високим ступенем ризику та великими неформальними витратами. На сьогодні спостерігається ситуація загальної неповаги до законів, ухилення від сплати податків, зміцнення особистих неформальних зв'язків, породжених корупцією та хабарництвом. Корупція належить до основних неформальних факторів, що стримують розвиток підприємницької діяльності в Україні.

У багатьох сферах спостерігається висока концентрація великих підприємств, а показники виходу на ринок нових фірм залишаються низькими. У такій ситуації новим гравцям на ринку виробництва товарів і послуг важко зміцнити свої позиції, та й взагалі вижити.

Визначальною метою становлення малого бізнесу в Україні є розв'язання проблеми фінансового забезпечення його діяльності, тобто створення достатньої фінансової бази. До цієї проблеми додаються:

– низька інвестиційна активність;

– відсутність стимулів для інвестицій;

– проблеми з доступом до кредитів;

– недолік заставного майна;

– значні розміри процентних ставок комерційних банків;

– недоступність кредитних ресурсів як для започаткування, так і для ведення бізнесу чи його відновлення;

– недостатні зв'язки з міжнародними фінансовими організаціями щодо залучення інвестицій [3].

У результаті ігнорування інтересів малого бізнесу збільшується кількість найманих робітників, а кількість самозайнятого населення постійно скорочується. Ці процеси негативно впливають на соціальну активність громадян, пригнічуються готовність і вміння населення реалізовувати специфічні інтереси, пов'язані з активною діяльністю самостійного суб'єкта господарювання.

Для впровадження ефективного механізму підтримки малого бізнесу в Україні необхідно здійснити певні кроки на шляху демократизації ринкових відносин та пом'якшення соціальної напруги у суспільстві. Необхідно,

щоб інтереси малих підприємців захищали не лише державні структури, а й окремі організації, створені з метою лобіювання підприємницької спільноти, думка яких мала б вагу при прийнятті рішень державою, особливо у питаннях щодо податкових платежів.

При розгляді особливостей ведення малого бізнесу в Європі необхідно відзначити значну підтримку з боку національної влади. Це пов'язане з тим, що малий бізнес у розвинених країнах являє собою середній клас, який є базою стабільного розвитку економіки. У рамках Європейського Союзу здійснюється політика підтримки малого підприємництва, що реалізує інноваційні бізнес-ідеї. У цьому напрямі основна мета євраполітики полягає у збалансуванні сучасних умов функціонування ринку, інтересів держави та бізнесу. Так, основними цілями регулювання й підтримки малого бізнесу в Європі є:

– зміцнення єдиного внутрішнього ринку Європейського Союзу;

– усунення адміністративних бар'єрів;

– уніфікація законодавчої бази;

– посилення взаємодії країн Європейського Союзу для поглиблення економічного співробітництва [4].

Щоб максимально стимулювати мале підприємство, в Європі було впроваджено заходи щодо усунення адміністративних перешкод для розвитку малого бізнесу. Було внесено зміни щодо податку на додану вартість, скориговано умови фінансування й зміни у соціальній політиці. Політика підтримки малого бізнесу в Європі здійснюється через діяльність держав і спеціальні програми, що реалізується під егідою Європейського Союзу [4].

Розв'язання зазначених проблем розвитку малого бізнесу в Україні має стати одним із ключових напрямків державної політики, оскільки саме мале підприємництво сприятиме значному підвищенню ефективності реалізації вітчизняного економічного потенціалу, оптимізації участі України у міжнародному розподілі праці, посиленню конкурентоспроможності національної економіки.

Щоб малий бізнес ефективно функціонував в українській економіці та мав позитивні результати, потрібно впровадити низку універсальних методів державного регулювання та стимулювання розвитку малого підприємництва, серед яких:

– упровадження системи пільг, у тому числі пом'якшення податкової політики;

– упровадження спрощеної системи оподаткування, бухгалтерського обліку та фінансової звітності;

– державна підтримка розвитку факторингової та лізингової діяльності;

– фінансово-кредитна інвестиційна підтримка;

– забезпечення участі суб'єктів малого підприємництва у виконанні постачань для державних, регіональних і місцевих потреб;

– розміщення державного замовлення на випуск продукції та надання послуг сектором малих підприємств на конкурсній основі [5].

Зауважимо, що забезпечення раціонального використання економічного потенціалу малого підприємництва має здійснюватися на основі державної стратегії розвитку малого бізнесу.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Лісна І. Ф.

Література: 1. Редіна Н. І. Становлення і розвиток малого бізнесу в регіоні : монографія / за заг. ред. Н. І. Редіної. Дніпропетровськ : ДДФА, 2008. 508 с. **2.** Франовская Г. Н. Малый бизнес : учебное пособие. Воронеж : ИПЦ ВГУ, 2007. 204 с. **3.** Добуляк Л. П., Цегелик Г. Г. Проблемы развития малого предпринимательства в Украине. *Austrian Journal of Humanities and Social Sciences.* 2014. № 6. С. 123–129. **4.** Крисак А. О., Мусятовська О. С. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні. *Економіка та держава*. 2018. № 12. С. 68–73. **5.** Гобир І. Б., Мельник М. І. Державна підтримка розвитку малого підприємства в Україні в кризових умовах. *Агросвіт*. 2015. № 10. С. 65–69. **6.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua.

ВПЛИВ СИСТЕМИ ПРЕМІЮВАННЯ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ

УДК 331.101.3

Суворова Ю. К.

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено особливості та складові впливу мотивації на продуктивність праці персоналу. Конкретизовано залежність факторів впливу системи преміювання від рівня задоволення потреб працівників. На підставі даних ефективності впливу системи преміювання запропоновано напрями поліпшення результатів господарської діяльності підприємства в економічному та фінансовому секторах.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, право на працю, співробітник, персонал, менеджмент, мотивація, система преміювання, продуктивність праці.*

Аннотация. *Исследованы особенности и составляющие влияния мотивации на производительность труда персонала. Конкретизирована зависимость факторов системы премирования от уровня удовлетворения потребностей работников. На основании данных эффективности воздействия системы премирования предложены направления улучшения результатов хозяйственной деятельности субъекта хозяйствования в экономическом и финансовом секторах.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, право на труд, сотрудник, персонал, менеджмент, мотивация, система премирования, производительность труда*

Annotation. *The features and components of the influence of motivation on the productivity of personnel are investigated. The dependence of the factors of the bonus system on the level of satisfaction of the needs of employees is specified. Based on the data on the effectiveness of the impact of the bonus system, directions for improving the results of economic activity of a business entity in the economic and financial sectors are proposed.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, right to labor, employee, personnel, management, motivation, bonus system, labor productivity.*

Нематеріальна мотивація праці залишається найвпливовішою складовою стимулювання діяльності вітчизняних робітників і службовців. При цьому ключовим завданням менеджера є розробка ефективної системи преміювання, метою якої є підвищення продуктивності праці робітників, орієнтація їх на досягнення загальних цілей організації, чим і зумовлено актуальність обраної теми дослідження.

Дослідженням впливу системи преміювання на підвищення продуктивності праці робітників займалися і займаються чимало науковців, серед них Богиня Д., Долгова Л., Куліков Г., Балан О., Колот А., Глухова С., Зотова А. та ін. Однак, попри наявність численних теоретичних розробок мінливими умовами сучасного економічного життя зумовлено необхідність детальнішого розгляду цього питання.

Метою написання статті є обгрунтування впливу преміювання на продуктивність праці робітників.

Премія є додатковою винагородою, що виплачується працівнику понад основну заробітну плату у разі досягнення певних результатів підприємства з урахуванням індивідуального внеску працівника до кінцевого результату. Її розмір може диференціюватися залежно від впливу низки факторів, і насамперед від результатів праці.

Правильно організована система мотивації допомагає значно підвищити ефективність роботи персоналу, покращити виробничий процес і рівень обслуговування клієнтів без особливо істотних матеріальних витрат підприємства.

Зростання ефективності діяльності суб'єкта господарювання є зумовленим:

– підвищенням результативності роботи персоналу;
– оперативним досягненням цілей підприємства;
– зв'язком результативності роботи співробітників з оплатою та нематеріальним стимулюванням;
– прозорістю системи заохочування;
– зниженням плинності кадрів;

© Суворова Ю. К., 2020

– покращенням психологічного клімату;

– покращенням якості командної роботи [2].

Задля виявлення досягнення країн світу й окремих регіонів з точки зору їх здатності забезпечити своїм жителям щасливе життя Інститут Землі та Організація Об'єднаних Націй здійснюють дослідження ступеня задоволеності працівників рівнем життя [2].

Так, за даними рейтингу країн світу за рівнем щастя у 2019 р. Україна посіла 133 місце серед аналізованих 156 країн, що є позитивним показником, оскільки у порівнянні з 2018 р. показник України покращився на п'ять пунктів (рис. 1) [2].

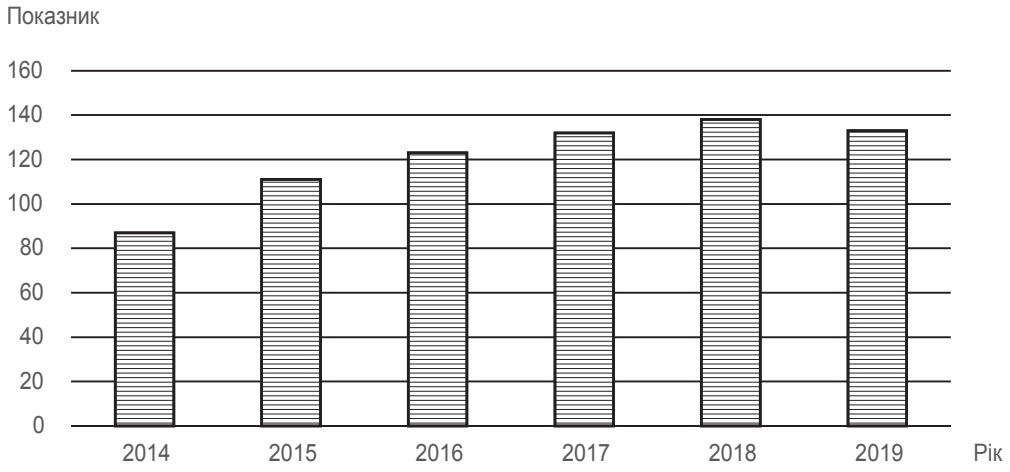

Рис. 1. **Динаміка позиції України у рейтингу країн світу за рівнем щастя, 2014–2019 рр.**

Отже, у 2018 р. у рейтингу найщасливіших країн світу Україна посіла 138-е місце. У 2017 р. Україна з індексом (показник рівня щастя) 4,096 посіла 132-е рейтингове місце та знаходиться після Гани (131-е місце з індексом 4,12), перед Угандою (133-е місце, індекс 4,081). За показником змін Україна посідає 122-е місце з показником (– 0,93) наприкінці негативного сектора (нижче України лише Ботсвана (–0,973); Греція (–1,099), Центральноафриканська Республіка (1,467) та Венесуела (1,597).

У рейтингу 2016 р. Україна з індексом рівня щастя 4.324 посідала 123-е рейтингове місце та розміщувалася після Кенії (122-е місце, індекс 4,324), перед Ганою (124-е місце, індекс 4,276). У рейтингу 2015 р. Україна з індексом рівня щастя 4,681 посідала 111-е рейтингове місце (з 158 країн) та розміщувалася після Ірану (110-е місце, індекс 4,686), перед Іраком (112-е місце, індекс 4,677). У рейтингу 2013 р. Україна з індексом рівня щастя 5,057 посідала 87-е рейтингове місце (з 156 країн) та розміщувалася після Гани (86-е місце, індекс 5,091), перед Латвією (88-е місце, індекс 5,046).

У дослідженні враховано такі показники:

– рівень валового внутрішнього продукту (ВВП) на душу населення;

– очікувана тривалість життя;

– наявність громадянських свобод;

– почуття безпеки та впевненості у завтрашньому дні;

– стабільність сімей;

– гарантії зайнятості;

– рівень корупції;

– непрямі показники стану суспільства, такі як рівень довіри, великодушність і щедрість [3].

Це пов'язано з тим, що цілі саморозвитку працівника передбачають і розвиток підприємства загалом: якщо він сумлінно виконує свої обов'язки, ефективність значно підвищується. Відсутність мотивації, як правило, призводить до втрати цінних працівників. Крім того, незадоволення працівників негативно відбивається на діловій репутації підприємства [4].

Останнім часом частка підприємств, що впроваджують до роботи систему премію вання працівників зросла, що підтверджує ефективність такої системи оплати праці як мотивації до підвищення продуктивності праці. Як

результат, ефективність системи преміювання характеризується зниженням частки безробіття українців, оскільки рівень задоволення потреб людини не потребує пошуку нової роботи, про що свідчить динаміка рівня безробіття, а задоволення працедавців визначається якістю роботи працівників і досягненням ними високих результатів роботи (рис. 2) [4].

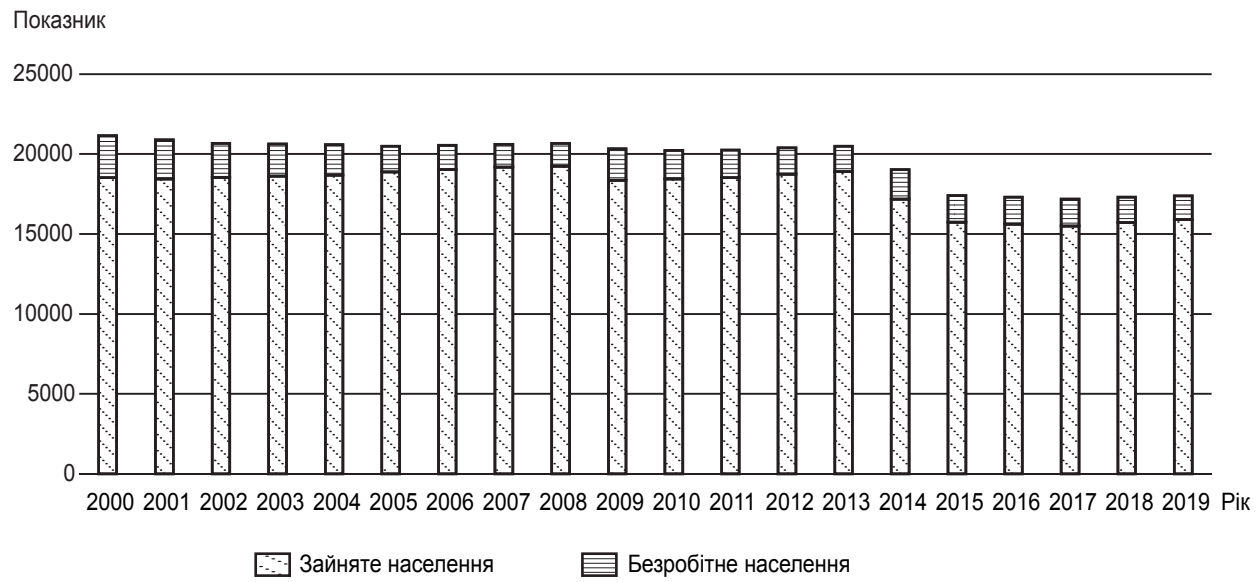

Рис. 2. **Рівень безробітного населення України, 2000–2019 рр.**

Кожне підприємство індивідуально розраховує розмір винагород, що залежить від суми отриманого підприємством прибутку та кінцевого результату діяльності підприємства загалом.

Аналіз ступеня важливості вдосконалення системи преміювання на підприємстві показує, що вона зростає у залежності від особливостей цих підприємств і на неї впливають:

– рівень соціального захисту працівників;
– гнучкість в організації праці;
– покращення особистісних якостей працівників;
– відсутність вертикального кар'єрного зростання;
– відсутність бюрократичних відносин, які б забезпечували необхідну юридичну підтримку;
– тісніші стосунки між підлеглими та роботодавцями [5].

Правильно організована система мотивації допомагає:

– значно підвищити ефективність роботи персоналу;
– збільшити обсяги продажів;
– покращити виробничий процес і рівень обслуговування клієнтів без особливо істотних матеріальних витрат підприємства [5].

Отже, за сучасних умов застосування системи преміювання задля мотивування персоналу відіграє значну роль. Упровадження нових програм у системі мотивації персоналу завжди вимагає витрат з боку менеджерів, але ефект, який вони можуть принести, значно більше. Максимально ефективний результат стає можливим, якщо вигоду від праці працівника має і підприємство, і він сам. Тому для досягнення найкращих результатів діяльності організації необхідно знайти мотиви, які рухають кожним співробітником у його трудовій діяльності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Бутенко Д. С.

Література: 1. Балан О. Д. Зарубіжний досвід застосування системи мотивації, оплати та нормування праці. *Агросвіт.* 2011. № 17. С. 20–25. **2.** Рейтинг стран мира по уровню счастья // Гуманитарный портал. URL: https://gtmarket.ru/ratings/world-happiness-report. **3.** Богиня Д. П., Долгова Л. І., Куліков Г. Т. Мотивація праці в ринковій економіці: проблеми теорії і практики : монографія. Київ : Ін-т економіки НАН України, 2015. 320 с. **4.** Глухова С. В., Зотова А. А. Підходи до сутності заробітної плати. *Молодий вчений.* 2016. № 12. С. 698–701. **5.** Колот А. М. Мотивація персоналу : підручник. Київ : КНЕУ, 2002. 337 с. **6.** Складанна К. І. Підвищення ефективності управління фондом оплати праці на підприємстві. *Держава та регіони.* 2016. № 2. С. 54–81. **7.** Занфірова Т. А. Еволюція наукових поглядів на регулювання трудової діяльності й мотивацію. *Економіка та держава.* 2007. № 6. С. 82–86.

СПОСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА МЕХАНІЗМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ НОРМ ДО УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

УДК 340.137:341(477)

Тетірко Т. І.

Студент 1 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено питання взаємозв'язку та взаємодії національного й міжнародного права. Проаналізовано міжнародні та національні механізми імплементації. Конкретизовано особливості реалізації міжнародно-правових норм у вітчизняному законодавстві.*

Ключові слова: *імплементація, національне законодавство, міжнародний договір, міжнародно-правові норми, механізми імплементації.*

Аннотация. *Исследован вопрос взаимосвязи и взаимодействия национального и международного права. Проанализированы международные и национальные механизмы имплементации. Конкретизированы особенности реализации международно-правовых норм в украинском законодательстве.*

Ключевые слова: *имплементация, национальное законодательство, международный договор, международно-правовые нормы, механизмы имплементации.*

Annotation. *The issue of interrelation and interaction of national and international law is investigated. The international and national implementation mechanisms are analyzed. The specifics of the implementation of international legal norms in Ukrainian legislation are specified.*

Keywords: *implementation, national legislation, international treaty, international legal norms, mechanisms of implementation.*

Для розвитку суверенної України характерними є не тільки постійне посилення інтеграційних процесів, а й кооперація національних і міжнародних організацій. Оскільки Україна прагне стати членом Європейського Союзу, наближення національного законодавства до міжнародного права зможе стимулювати цей процес і дасть змогу Україні стати демократичною правовою державою.

© Тетірко Т. І., 2020

Такий напрям розвитку держави є зумовленим необхідністю економічної, політичної, громадської та культурної співпраці з іншими країнами, що неможливо без проведення конституційно-правових реформ, які відповідатимуть міжнародним стандартам, і залучення таких міжнародних норм до національного законодавства.

У сучасній українській літературі з міжнародного права загальнотеоретичні питання імплементації норм міжнародного права у внутрішньому праві є предметом дослідження Баймуратова М. О., Буроменського М. В., Васильєва Є. О., Волошина Ю. О., Денисова В. Н., Дмитрієва А. І., Мартиненка П. Ф., Тимченка Л. Д.та ін. Однак, попри наявність численних теоретичних розробок мінливими умовами сучасного економічного життя зумовлено необхідність детальнішого розгляду цього питання.

Метою написання статті є дослідження механізмів імплементації правових норм, тому необхідно розглянути сутність поняття «імплементація». Правова імплементація – це фактична реалізація міжнародних зобов'язань на внутрішньодержавному рівні, а також конкретний спосіб залучення міжнародно-правових норм до національної правової системи.

Концепція імплементації норм міжнародного права є однією з найпоширеніших, що передбачає комплекс заходів, спрямованих на визнання юридичної сили й організаційне забезпечення та реалізацію міжнародно-правових норм усередині держави [1].

Головною метою цього процесу є поступова трансформація національної системи права для зближення законодавства однієї держави з іншою або створення єдиного механізму, який би відтворював погляди всієї світової спільноти, а не зміна нормативно-правових актів, правових принципів і законів загалом.

Оскільки Україна не є членом Європейського Союзу, то реалізація міжнародно-правових норм здійснюється лише через участь нашої держави у певних міжнародних договорах, положення яких пізніше впроваджуються до національного законодавства.

Так, під час економічної інтеграції виникає необхідність правової інтеграції, імплементації норм міжнародного права, унаслідок чого актуалізується проблема гармонізації (приведення у відповідність) законодавств держав – членів інтеграційного об'єднання. Ще за радянських часів професор Ігнатенко Г. В. підкреслював факт «зчеплення» законодавства з міжнародними договорами [2].

У сучасному світі найприйнятнішим з наявних учень про співвідношення міжнародного та внутрішнього права є доктрина, заснована на синтезі теорій дуалізму та примату міжнародного права. При цьому треба виходити з доктрини єдності права як соціокультурного явища, що породжує єдиний у своїй основі правопорядок, який, своєю чергою, складається з відносно самостійних міжнародного та внутрішнього правопорядків. Міжнародний і внутрішній правопорядки не знаходяться в ієрархічній залежності та тісно взаємодіють. Унаслідок цього виникають сфери спільного міжнародно-правового та національно-правового регулювання з безсумнівним приматом міжнародного права (прав людини, деяких питань міжнародного морського права тощо). Водночас зберігаються галузі виключно міжнародно-правового та національно-правового регулювання. Неминучим є розширення галузі спільного правового регулювання шляхом проникнення міжнародного права до внутрішнього правопорядку [3].

Як підкреслює Колодкін Р. А., законів про міжнародні договори небагато, хоча їх продовжують ухвалювати [4]. Так, в Україні 29.06.2004 р. був прийнятий Закон «Про міжнародні договори України» [5].

Серед способів реалізації міжнародно-правових норм виокремлюють рецепцію, трансформацію та відсилання.

Рецепцією є точне відтворення у внутрішньодержавних актах формулювань міжнародно-правових актів [3]. При рецепції закон відтворює зміст міжнародного договору, не вносячи змін чи уточнень його положень. Дуже часто до закону просто додається текст договору, але навіть у такому випадку він втрачає статус міжнародного договору, стаючи національним законом, хоч продовжує бути міжнародним зобов'язанням у міжнародних відносинах. Варто підкреслити, що в Україні використовується часткова (індивідуальна) рецепція.

Трансформація – це перетворення тексту норм міжнародного права на норми національного права. При трансформації імплементаційний закон може уточнювати, конкретизувати положення відповідного міжнародного договору, скасовувати чинність старих законів, якщо вони входять у суперечність із міжнародним договором. Існують два види трансформації: загальна (генеральна) та спеціальна (індивідуальна). Сутність трансформації полягає у тому, що застосування норм міжнародного права у рамках внутрішнього правопорядку конкретної держави можливе лише наданням міжнародно-правовим нормам сили національного права [6].

Відомий науковець Лукашук І. І. критично ставиться до концепції трансформації та слушно зауважує, що сам термін «трансформація» є умовним і ним доводиться послуговуватися лише тому, що його широко визнано. Свою думку він пояснює тим, що насправді у процесі, який називають трансформацією, не відбувається перевтілення норми міжнародного права, що зберігає свій статус [7].

Наступним способом є відсилання, яке може бути загальним, частковим і конкретним. Загальне відсилання – це спосіб імплементації, за якого встановлюється внутрішньодержавна норма, яка спрямовує до всього міжнародного права, часткове – до певної правової системи (наприклад, до міжнародних гуманітарного права), а конкретне відсилання – спосіб, за якого формується внутрішньодержавна норма, яка відсилає до точної норми міжнародного акта [8].

Серед механізмів реалізації норм міжнародного права виокремлюють міжнародний і національний.

Перший представлений у вигляді сукупності конвенційних і інституційних засобів, використовуваних суб'єктами міжнародного права на міжнародному й національному рівні для реалізації норм. Другий являє собою сукупність певних правових засобів і заходів, застосовуваних державою, а також діяльність різних національних органів щодо виконання міжнародних договорів.

Труднощі щодо імплементації міжнародних норм є зумовленими низкою факторів, серед яких:

– відсутність чіткої правової бази, необхідної для врегулювання процесу імплементації;

– невідповідність значної кількості стандартів, закріплених у національному законодавстві;

– ігнорування певних правових позицій щодо функціонування міжнародного договору та обов'язковості його виконання [4].

У тексті Конституції України простежується часткове розв'язання цих проблем. Так, у ст. 9 Основного Закону сказано, що чинні міжнародні договори є частиною внутрішньодержавного законодавства України, тобто порядок застосування таких норм міжнародного права аналогічний до застосування норм внутрішньодержавного права, тобто на конституційному рівні не визначено принцип пріоритету норм міжнародного права над національними [9]. Однак, у Законі України «Про міжнародні договори України» цей принцип було закріплено. Так, якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, установлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, застосовуються правила міжнародного договору відповідно до ст. 19 цього Закону [5].

Також важливо зазначити, що відповідність Конституції України є обов'язковою умовою для надання згоди на обов'язковість міжнародних договорів, оскільки укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України.

Отже, на сучасному етапі імплементація є оптимальним і раціональним способом, що забезпечує досягнення цілей шляхом залучення міжнародних норм до національної системи права і забезпечення його відповідності загальновизнаним принципам і нормам права. Головною ціллю імплементації міжнародно-правових норм як засобу впливу міжнародного права на внутрішньодержавне право можна вважати зміну чинного законодавства задля виконання міжнародних зобов'язань з урахуванням особливостей Конституції України. Це дає змогу реалізувати міжнародні норми та прискорити розвиток чинного законодавства, на що впливає вибір способу імплементації. Недостатня чіткість визначення способів імплементації та механізму її реалізації позначається на стані національного законодавства. На державі завжди лежить обов'язок виконання правових зобов'язань за міжнародними договорами незалежно від способів імплементації.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Остапенко О. Г.

Література: 1. Гавердовский А. С. Имплементация норм международного права. Киев : Вища школа, 1980. 318 с. **2.** Игнатенко Г. В. Советское законодательство и международные договоры: опыт, тенденции и проблемы взаимодействия. *Правоведение*. 1987. № 5. С. 70–76. **3.** Бурменський М. В. Міжнародне право : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 336 с. **4.** Тиунов О. И. Ратификация международных договоров в Российской Федерации: законодательное регулирование и практика. *Журнал российского права*. 2008. № 4. С. 150–156. **5.** Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15/ed20040629. **6.** Черниченко С. В. Теория международного права. В 2х т. Т. 1. Современные теоретические проблемы. М. : НИМП, 1999. 336 с. **7.** Лукашук И. И. Международное право : учебник. М. : БЕК, 1996. 371 с. **8.** Мережко О. О . Співвідношення міжнародного і національного права. *Юстініан*. 2009. № 2. С. 82–88. **9.** Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show//ed19960628.

ФОРМУВАННЯ ТА РУХ ФІКТИВНОГО КАПІТАЛУ У ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

УДК 336.76

Тіунова А. Д.

Студент 1 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність поняття «фіктивний капітал». Деталізовано шляхи виникнення, руху та розвитку фіктивного капіталу. Конкретизовано зовнішні фактори, що впливають на фіктивний капітал, а також його вплив на економіку загалом.*

Ключові слова: *економіка, політика, фінансова система, капітал, фіктивний капітал, цінні папери, біржа, активи.*

Аннотация. *Исследована сущность понятия «фиктивный капитал». Детализированы пути возникновения, движения и развития фиктивного капитала. Конкретизированы внешние факторы, влияющие на фиктивный капитал, а также его влияние на экономику в целом.*

Ключевые слова: *экономика, политика, финансовая система, капитал, фиктивный капитал, ценные бумаги, биржа, активы.*

Annotation. *The essence of the concept of «fictitious capital» is investigated. The ways of origin, movement and development of fictitious capital are detailed. The external factors affecting fictitious capital, as well as its impact on the economy as a whole, are specified.*

Keywords: *economics, politics, financial system, capital, fictitious capital, securities, stock exchange, assets.*

За сучасних умов перед людством постають питання щодо управління світовими фінансами, а також контролю процесів фінансової глобалізації.

Структура фінансового ринку постійно змінюється, вона набуває все більше нових рис. Останнім часом характерною рисою на ринку є купівля та продаж цінних паперів, чим зумовлено істотний вплив так званого фіктивного капіталу на фінансову систему, оскільки виникає контртенденція на шляху зростання стабільності економічної системи.

За будь-яких умов товарне виробництво й обіг неможливі без використання цінних паперів, вони замінюють готівку та можуть слугувати способом платежу та кредиту. Цінні папери іноді виконують антиінфляційні функції, тому вони набувають великого розповсюдження на фінансовому ринку. У економіці капіталістичних країн провідне місце завжди посідають акції та біржі.

Метою написання статті є дослідження сутності фіктивного капіталу, особливостей його розвитку, а також конкретизація впливу на світову економіку.

У сучасній економічній системі функціонування фінансового ринку має особливе значення для забезпечення відтворювального процесу у реальному секторі економіки.

Останнім часом характерною рисою фінансового ринку стає зростання обсягів купівлі та продажу прав на доходи у вигляді акцій та інших цінних паперів. Купівля й продаж фінансових активів дозволяють отримувати значні прибутки, створювати так званий фіктивний капітал.

Термін «фіктивний капітал» став використовуватися для характеристики окремих явищ у XVIII ст. У цей час фіктивним капіталом називали цінності, які або взагалі не мали внутрішньої вартості, або остання відігравала незначну роль, а в головному вони залежали від ступеня довіри до їх емітента та інших схожих факторів.

Саме поняття було сформульовано у XIX ст. К. Марксом у ході аналізу позичкового капіталу як перетвореної форми грошового капіталу, поява якого є пов'язаною з відокремленням капіталу-власності від капіталу-функції.

Виникнення фіктивного капіталу є зумовленим розвитком кредитної системи та фінансового посередництва як самостійної сфери діяльності та рухом акціонерного капіталу. Він не являє реальні цінності й не функціонує у виробничому процесі. Його потреби відрізняються від потреб реального капіталу, унаслідок чого виникає контртенденція на шляху зростання стабільності економічної системи.

© Тіунова А. Д., 2020

Фіктивним є капітал, представлений у надлишкових цінних паперах, який дає право їх власникам регулярно привласнювати частину прибутків у формі дивіденду або відсотка, отже, сприяти перерозподілу частини сукупного доходу.

Виникнення й розвиток фіктивного капіталу органічно пов'язані з появою позичкового капіталу. Так, коли купівельні та платіжні засоби перевищують власний капітал банку (а також розміри внесків), розвивається фіктивний капітал. Історично його першою формою, що давала право на привласнення постійного доходу, були облігації державних позик, які котирувалися на фондових біржах.

Фіктивний капітал, на відміну від реального, не являє матеріально-речової або духовної цінності, не функціонує безпосередньо у виробничому процесі та спотворює реальні економічні відносини, створює ілюзію, ніби цінні папери утворюють дійсний капітал і приносять дохід поза зв'язком із відтворенням. Такий капітал сам по собі не створює дохід, прибуток, а лише сприяє перерозподілу доходу.

Акції, облігації й інші цінні папери, які обертаються на фондовій біржі, утворюють фіктивний капітал. Цінні папери є капіталом, оскільки дають змогу своїм власникам мати певний дохід, а також можуть бути продані. Водночас цінні папери – це фіктивний капітал, оскільки вони не мають вартості, хоч продаються і купуються на біржах.

Фіктивний капітал має низку суттєвих особливостей:

– він не має власної вартості, хоча деякі види цінних паперів являють собою реальний капітал;

– обіг цінних паперів відбувається на фондовій біржі й у кредитній системі;

– розмір фіктивного капіталу (курсова вартість цінних паперів) визначається шляхом капіталізації доходів за цінними паперами, він швидко зростає, що є зумовленим розвитком акціонерних товариств, розривом між дивідендом і нормою відсотка, а також тим, що у період швидкого зростання ринкової економіки збільшення обсягів цінних паперів не завжди пов'язане з процесом відтворення.

Фіктивний капітал може створюватися як результат того, що борги стають товаром, тобто боргові зобов'язання різного роду починають самостійне життя на фондовому ринку. Деякі форми фіктивного капіталу можуть існувати самостійно, відокремлено від його прототипу – реального капіталу.

Діалектичні процеси економічного розвитку призводять до того, що фіктивний капітал за сучасних умов постійно трансформується і набуває нових ознак. Він почав тісно спиратися на владу могутніх транснаціональних і глобальних монополістичних корпорацій і набув більшої стійкості.

Синергія злуки фіктивного капіталу із глобальною монополістичною владою стає надзвичайно потужним генератором утворення фіктивної вартості, що створює вкрай нееквівалентні умови обміну на світових ринках, зокрема ресурсних.

Також фіктивний капітал набув віртуальних ознак, тобто він здатен переміщуватися з високою швидкістю й у величезних обсягах по всьому світу, що певною мірою змінює саму його сутність. Ця ознака додає світовій фінансовій системі ще більшої хиткості. Капітал відривається від реального процесу пошуку найефективніших способів виробництва товарів та послуг і перетворюється на самодостатній світ спекуляцій, тобто створюються умови, коли не реальне виробництво визначає алокацію ресурсів, а це робить значною мірою рух фіктивного капіталу.

За сучасних умов фіктивний капітал має надзвичайно високу амплітуду мінливості, тобто у процесі економічного циклу відбувається масштабне передкризове розширення й наступне його обвальне кризове стискання. Створювана фіктивним капіталом надзвичайна чутливість і еластичність ринку позичкового капіталу сприяє, з одного боку, розширенню меж капіталістичного способу виробництва, а з іншого – загострює антагоністичні суперечності капіталістичної системи.

Розв'язання суперечності між зрослим фіктивним капіталом і відсталим у своєму зростанні реальним (дійсним) капіталом може бути тільки тимчасовим і мати катастрофічний характер, пов'язаний із різким падінням курсів акцій і біржовими крахами. Розмах сучасного капіталістичного циклу посилюється коливаннями фіктивного капіталу, а економічні кризи надзвичайно загострюються біржовими потрясіннями.

Таким чином, розгляд розвитку фіктивного капіталу дає підстави виявити такі основні тенденції:

– знецінення паперових грошей як наслідок інфляційних процесів підштовхує до переливання грошей у матеріальні цінності, землю, нерухомість, державні цінні папери, тим самим збільшуючи фіктивний капітал;

– поява нових інструментів створення капіталу II роду, похідних цінних паперів (фінансових ф'ючерсів, опціонів, варантів та ін.);

– широке розповсюдження кредитних засобів обігу (інвестиційних сертифікатів, бонів та ін.);

– збільшення частки фіктивних інвестиційних операцій;

– сек'юритизація боргів компаній, фінансово-кредитних установ, держави;

– стимулювання глобалізаційними процесами експорту фіктивного капіталу [4].

Зовнішніми впливами, що можуть порушувати систему фіктивного капіталу, є:

– економічна кон'юнктура світового, регіонального, національного та локального ринків;

– ланцюгова реакція несприятливих коливань у сфері валютно-фінансових операцій;

– недостатній розвиток інформаційних систем, що порушує рух реального та фінансового капіталу;

– політичні та соціальні конфлікти у світі, регіонах, окремих країнах [4].

Отже, характерною рисою фінансового ринку стає зростання обсягів купівлі та продажу прав на доходи у вигляді акцій та інших цінних паперів.

Виникає фіктивний капітал, що являє собою суспільне відношення, сутність якого полягає у його здатності втілювати деяку частину додаткової вартості. Історично основа виникнення фіктивного капіталу перебувала у відособленні позикового капіталу від виробничого й утворенні кредитної системи, а технічний відрив фіктивного капіталу від реального стався на базі позики капіталу, унаслідок чого в руках власника позикового капіталу залишається титул власності, а реально розпоряджається цим капіталом підприємець, який функціонує.

Тим самим фіктивний капітал виявляється у формі титулу власності, здатного вступати в обіг, до того ж здатного обертатися відносно незалежно від руху дійсного капіталу. Реально фіктивний капітал опосередковує процеси руху капіталу, розподілу та перерозподілу прибутку, а також перерозподілу національного прибутку через систему державних фінансів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Шифріна Н. І.

Література: 1. Кривенко К. Т., Савчук В. С., Бєляєв О. О. Політична економія : навч. посіб. / за ред. Т. Кривенка. Київ : КНЕУ, 2001. 508 с. **2.** Грішнова О. А. Людський, інтелектуальний і соціальний капітал України: сутність, взаємозв'язок, оцінка, напрями розвитку. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика.* 2014. № 1. С. 34–42. **3.** Шаравара Р. І. Фіктивний і реальний капітал: проблеми теорії та практики. URL: http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2985/1/Sharavara.pdf. **4.** Мандибура В. Фіктивний капітал в умовах сучасної світової економіки. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.* 2012. № 132. С. 5–9. **5.** Глуха Г. Я., Лимонова Е. М. Фіктивний капітал: природа, сутнісні характеристики та основні тенденції розвитку. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2009. № 2. С. 31–40. **6.** Поняття фіктивного та реального капіталу. URL: http://referatss.com.ua/work/ponjattja-fiktivnogo-ta-realnogo-kapitalu.

THE ESSENCE OF THE TERM «MARKETING STRATEGY»

UDC 658.8

L. Umezurike

The Undergraduate 2 years of study
of the Foreign Students Faculty of KhNEU S. Kuznets

Annotation. *The essence of the marketing strategy as a written plan is investigated. It has been proved that the components of the marketing strategy are the product, promotion, distribution and price. It has been proven that a marketing strategy defines a company's marketing goals and explains how the company will achieve them.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, company, finance, financial stability, marketing, marketing strategy, development of marketing strategy, product, promotion, distribution, price.*

Анотація. *Досліджено сутність маркетингової стратегії як письмового плану. Обґрунтовано, що складовими маркетингової стратегії є товар, просування, дистрибуція та ціна. Доведено, що маркетингова стратегія визначає маркетингові цілі компанії й пояснює, як компанія їх досягатиме.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, компанія, фінанси, фінансова стійкість, маркетинг, маркетингова стратегія, розробка маркетингової стратегії, товар, просування, дистрибуція, ціна.*

Аннотация. *Исследована сущность маркетинговой стратегии как письменного плана. Обосновано, что составляющими маркетинговой стратегии являются товар, продвижение, дистрибуция и цена. Доказано, что маркетинговая стратегия определяет маркетинговые цели компании и объясняет, как компания будет их достигать.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, компания, финансы, финансовая устойчивость, маркетинг, маркетинговая стратегия, разработка маркетинговой стратегии, товар, продвижение, дистрибуция, цена.*

Marketing strategy was the administrative discipline that focuses on working directly with the sales department of the organization, i.e. the staff. The complex modern conditions of industrial enterprises are in need of an effective system of personnel management, which focuses its attention on developing employees so that they become more valuable to the organization.

Marketing strategy is the process by which the organization aligns itself with the market it has decided to serve. In this way marketing strategy translates the business objective and strategy into market terms and marketing activity. It means that the importance of the development of socio-economic mechanisms that are responsible for the preparation of highly qualified personnel (with a high level of general and specialized education) for industrial enterprises cannot be overrated. Effective human resource management is designed to provide the company with qualified personnel and to facilitate the fullest possible realization of the labor potential of employees to achieve their goals [3].

Marketing strategy is the section of your business plan that outlines your overall game plan for finding clients and customers for your business. At the same time the existing research is enough attention to paid to the development of an effective personnel management of an enterprise in a strong competitive environment and the techniques and strategies for marketing. The quantity and quality of available publications does not correspond to the severity and relevance of addressing the challenges.

The purpose of this article is theoretical analysis of the marketing strategy is to determine and create marketable ways which an organization can succeed with,

The overall purpose of human resource management is to ensure that the organization is able to achieve success through this strategic marketing' Specifically, MS is concerned with achieving objectives in the areas.

Marketing strategy is the process that allows the organization to focus on available resources and utilize them in the best possible manner deals to boost sales and gain leverage over competitors. Marketing strategy is the section of your business plan that outlines your overall game plan for finding clients and customers for your business [1; 4].

© L. Umezurike, 2020

Marketing strategy is the comprehensive plan formulated particularly for achieving the marketing objectives of the organization.

A marketing strategy is a process or model to allow a company or organization to focus limited resources on the best opportunities to increase sales and thereby achieve a sustainable competitive advantages [7].

A marketing strategy is a written plan that includes marketing topics like product development, promotion, distribution and pricing approach, identifies you company's marketing goals; and explains how you will achieve those goals [6].

It is suggested by Hendry and Pettigrew that it has four meanings: A marketing strategy is a written plan that includes marketing topics like product development, promotion, distribution and pricing approach, identifies you company's marketing goals; and explains how you will achieve those goals [6].

The main aim is to establish a better coordination between all the members from top-level management to down below the subordinates to have better cooperation, better focus to bring out innovative ideas, their objectives, and understanding in the enterprise. Cooperative relationship is achieved within the enterprise by creating harmonious relations, genuine consultation and participation and system of effective communication.

There are a lot of definitions of this concept. Let's consider the most popular one among them.

Marketing strategy involves the over plan an organization structures out in other to achieve it sets goals and is devoted to acquiring, developing, utilizing and maintaining an efficient workforce [2].

A marketing strategy is a process that allows a company or organization to focus its products resources to better serve clients and also to increase sales and thereby achieve sustainable competitive advantages [5].

Marketing strategy is the planning, organizing, directing and controlling of the marketing skills, development, compensation, integration, maintenance and large focus on the customer to increase organization sales, productivity and constant growth [4].

The main activity of a marketing strategy consists of four general processes or functions that are carried out in all organizations; they are:

– gods of sales, advertising of all kinds of products and choice – matching and satisfying the offer or the needs of the customers;

– apraizal – marketing strategy;

– remuneration – the remuneration system is one of the most frequently used and misused management tools to improve the efficiency of an organization;

– reward both short-term and long-term achievements, since the business must work in the present in order to succeed in the future;

– development development – development of suitable marketing ideas [4; 5].

Thus, a marketing strategy is a set of activities aimed at direct general action aimed at a constant increase in the company's income.

Supervisor – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor Kotlyk A. V.

Literature: 1. Assel H. Consumer Behaviour and Marketing Action. Boston : PWS-KENT Pub., 1992. 126 p. **2.** Chrismal P. Marketing Research. London : McGraw-HillDavies, 1995. 218 p. **3.** Christen F., Norman O., Williamson P. Marketing strategy development nugget. *Marketing Analysis.* 2001. № 2. P. 277–283. **4.** Doyle P., Bridge A., Keller K. Innovation in Marketing. *Marketing Management.* 1994. № 2. P. 99–107. **5.** Marketing Plan. URL: http://www.marketbusinessnews.com. **6.** McCarthy J., Lauterborn R. Strategic Marketing: A Comparison of Theoretical Marketing Approach. *Marketing Journal.* 2001. № 12. P. 411–420. **7.** Stephen A., Anderson E., Hambrick D. Floating Strategy. *Quantitative marketing & Economics*. 2003. № 1. P. 209–216.

ПЛАНУВАННЯ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 657.47

Халафов В. О.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено основні аспекти планування витрат на виробництво продукції. Доведено, що основою управління витратами є планування витрат та калькулювання собівартості. Запропоновано цілісний механізм планування витрат через комплексне використання принципів, методів і показників оцінювання рівня витрат. Обґрунтовано необхідність використання системи планування за сучасних ринкових умов.*

Ключові слова: *економіка, політика, підприємство, організація, суб'єкт господарювання, фінанси, фінансова стійкість, фінансовий стан, криза, витрати, планування витрат, управління витратами, принципи та методи планування витрат.*

Аннотация. *Исследованы основные аспекты планирования затрат на производство продукции. Доказано, что основой управления затратами являются планирование затрат и калькулирование себестоимости. Предложен целостный механизм планирования расходов как комплексное использование принципов, методов и показателей оценки уровня расходов. Обоснована необходимость использования системы планирования в современных рыночных условиях.*

Ключевые слова: *экономика, политика, предприятие, организация, субъект хозяйствования, финансы, финансовая устойчивость, финансовое состояние, кризис, расходы, планирование затрат, управление затратами, принципы и методы планирования затрат.*

Annotation. *The main aspects of planning the costs of production are investigated. It has been proven that the basis of cost management is cost planning and costing. A holistic cost planning mechanism is proposed as an integrated use of principles, methods and indicators for assessing the level of costs. The necessity of using the planning system in modern market conditions has been substantiated.*

Keywords: *economics, politics, enterprise, organization, business entity, finance, financial stability, financial condition, crisis, expenses, cost planning, cost management, principles and methods of cost planning.*

Можливість отримання найвищого ефекту з найменшими затратами матеріальних, трудових і фінансових ресурсів залежить від політики управління витратами, що передбачає пошук способів їх мінімізації. Найбільшу актуальність матиме система управління витратами, що дозволяє точніше аналізувати та знижувати витрати на виробництво, а також надає змогу точніше планувати витрати на майбутні періоди.

Дослідженням питань управління витратами у різних галузях економіки займалися і займаються чимало науковців, серед них Бутинець Ф. Ф., Буряк П. Ю., Бардиш Г. О., Бойчик І. М., Говорушко Т. А., Поддерьогін А. М. та ін.

Однак, попри наявність численних теоретичних розробок мінливими умовами сучасного економічного життя зумовлено необхідність детальнішого розгляду цього питання.

Організаційна структура управління уособлює побудову й устрій суб'єкта управління, спосіб його внутрішнього підпорядкування, зв'язки структурних складових управління між собою (порядок розміщення, специфічність окремих ланок управлінського апарату), які дозволяють виконувати необхідні управлінські функції [4].

Розробка конкретної організаційної структури передбачає створення мережі, якою проходять управлінські рішення, здійснюється інформаційний зв'язок різноманітних рівнів управління і контроль за виконанням рішень.

Підприємства, що ефективно працюють, обирають таку організаційну структуру, яка б найбільшою мірою відповідала вирішенню складних і непередбачуваних проблем. Неефективно діюча структура підприємства не дає змоги досягти намічених цілей.

Сучасні теоретики менеджменту високо оцінюють значущість організаційних структур та їхній вплив на ефективність діяльності підприємства, оскільки устрій підприємства завжди був одним із головних пріоритетів управління.

© Халафов В. О., 2020

У ринковій економіці кінцевою метою виробника є отримання прибутку. Величина прибутку залежить передусім від витрат виробництва, що визначаються як суб'єктивними, так і об'єктивними факторами. Вони можуть бути визначені у фізичному обсязі й у грошовій формі [3].

Підприємство, що працює у ринкових умовах, намагається мінімізувати свої витрати на виробництво, щоб отримати максимальний прибуток. Витратами виробництва є сукупність живої та уречевленої праці на виробництво продукції. Вони залежать від продуктивності ресурсів і технології, яку фірма обирає для виробництва певного товару, а також від цін ресурсів.

Розрізняють вартісну оцінку витрат та фізичний обсяг ресурсів, використовуваних для виробництва товару [1].

Оскільки ресурси завжди обмежені, їх використання в одному виробництві не дає можливості використати їх в іншому, тому перед економістами постає проблема теоретичного осмислення альтернативних витрат – усіх витрат, що є пов'язаними із залученням обмежених ресурсів. Ресурс спрямовується у те виробництво, де він використовується найефективніше і приносить власнику найбільший прибуток.

В економічній практиці застосовують дві групи витрат на виробництво:

– за економічно спорідненими елементами витрат (так складають кошторис витрат на виробництво);

– за статтями калькуляції (так визначають собівартість товарної (або виробленої) продукції).

До собівартості продукції залучають витрати на засоби виробництва – матеріали, напівфабрикати, паливо та енергію, амортизаційні відрахування на експлуатацію устаткування, а також заробітну плату працівників та нарахування на неї, обслуговування й управління виробництвом, позавиробничі витрати.

У плані витрат на виробництво визначають:

– планову собівартість кожного виду товару;

– планову собівартість обсягу товарної продукції;

– витрати на 1 гривню товарної продукції;

– зниження собівартості за рахунок інновацій та інвестицій у науково-технічний процес;

– точку беззбитковості та період (місяць, квартал, рік) її досягнення;

– плановий кошторис витрат на виробництво [2].

Основними показниками та документами цього розділу плану є собівартість одиниці кожного виду товарної продукції та кошторис витрат на виробництво.

Послідовність розробки плану витрат

1. На підставі норм і нормативів витрат та зниження собівартості у результаті реалізації заходів науково-технічного прогресу складають планову калькуляцію собівартості одиниці продукції.

2. Розраховують планову собівартість обсягу товарної продукції.

3. Розраховують планові витрати на 1 гривню товарної продукції.

4. Визначають точку беззбитковості та період її досягнення.

5. Складають кошторис витрат на плановий рік [2].

Планування витрат на виробництво

У цьому розділі планують поточні витрати на виробництво (валові) на підставі норм і нормативів витрат різного виду ресурсів. Для цього складають плановий кошторис витрат на рік поквартально за економічно спорідненими елементами витрат [5].

Отже, до кошторису залучають усі поточні виробничі витрати відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 759 від 10 листопада 1994 р. та Типового положення з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості на товарну продукцію, незавершене виробництво, ремонтно-експлуатаційні потреби, запаси.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Майстренко О. В.

Література: 1. Бардиш Г. О. Проектне фінансування : підручник. Львів : ЛБІНБУ, 2006. 463 с. **2.** Буряк П. Ю., Римар М. В., Бець М. Т. Фінансово-економічний аналіз : підручник. Київ : Професіонал, 2004. 528 с. **3.** Бой-

чик І. М. Економіка підприємства : навч. посіб. Київ : Атіка, 2006. 528 с. **4.** Говорушко Т. А., Клімаш Н. І. Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу : монографія. Київ : Логос, 2013. 204 с. **5.** Бутинець Ф. Ф. Економічний аналіз : навч. посіб. Житомир : Рута, 2003. 680 с.

ORGANIZATIONAL STRUCTURE – THE SKELETON OF AN ORGANIZATION

UDC 65.014

S. Shirgba

The Undergraduate 2 years of study
of the Foreign Students Faculty of KhNEU S. Kuznets

Annotation. *The essence of the concept of the organizational structure as the framework of the organization is investigated. The factors influencing her and supporting her work are specified, including vision and mission, communications, organizational culture, decision-making, training and development of employees, job satisfaction and leadership.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, finance, financial stability, labor distribution, organizational structure, organizational cultures.*

Анотація. *Досліджено сутність поняття організаційної структури як каркаса організації. Конкретизовано фактори, що впливають на неї й підтримують її роботу, серед яких бачення та місія, комунікації, організаційна культура, прийняття рішень, навчання й розвиток співробітників, задоволеність роботою та лідерство.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, фінанси, фінансова стійкість, розподіл праці, організаційна структура, організаційна культура.*

Аннотация. *Исследована сущность понятия организационной структуры как каркаса организации. Конкретизированы факторы, влияющие на нее и поддерживающие ее работу, среди которых видение и миссия, коммуникации, организационная культура, принятие решений, обучение и развитие сотрудников, удовлетворенность работой и лидерство.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, финансы, финансовая устойчивость, распределение труда, организационная структура, организационная культура.*

An organization structure is the framework of any organization. It is what breathes life into any organization. An organizational structure helps everyone in the company to understand its role in the company.

It catalyzes division of labor, efficiency and diagnoses and treat conflicts and confusion in an organization thereby, helping organizations have a free pass to achieving organizational goes. It shows the relationship between organizational structure and organizational culture and behavior.

An organizational structure is layout on how people and their activities are classified. Organizational structure serves as an inner shape that houses the strength, desire, the zeal of an organization. A structure is made up of processes the breathe life into an organizational chart such as: communication, decision-making, socialization and career development. Organizational structure helps to monitor the people in the organization and their activities.

© S. Shirgba, 2020

Organizational structure also sees into the culture of a given organization. The culture of an organization defines appropriate behavior and bonds; it motivates individuals; and governs the way company process information, internal and external relations and values.

Organizational structure is a huge topic that have been studied over more than centuries now, some famous scholars are Weber M., Graffin H., Mintzberg F. and many more, who studies and saw the importance of organization, its behavior and its culture and how it can shape the organization to achieve its goals. Some studies proposed organizational theories that are used until the modern day society.

The purpose of this article is throw lighter on the significance of organizational structure to an enterprise.

An organizational structure is defined as a formal pattern on how its people and job are grouped in an organization with the influence of behavior and culture. No one has ever seen a structure, the evidence of a structure is seen in the action of the organization and these actions determine the type and characteristics of structure the organization is using. A firm's culture has been likened to one of those inkblots in which we see what we want to see [2; 6].

For an organization to stand tall and emerge as an axial part of an organization where the appendages will be attached, it has to possess some factors such as:

– vision (mission);
– communication and clarification;
– organizational culture.
– decision-making;
– employees training and development;
– job satisfaction;
– leadership [2; 5].

Vision and mission is the most important factor of an organization, successful organizations have clear, in details, and a compelling vision and mission of exactly where a company is going. This is shown to every employee of the company to work towards the organizational goals.

Certain practices give life to an organizational structure, communication is one of the important practices that can keep the organization alive. Organizational survival is related to the manager's to be able to receive, transmit and act on information. Information flows from the organization and within the organization. Information integrates the activities within the organization.

For the impact of vision and mission to be obtained, there should be a consistent communication of the vision throughout the organization. Communication also strengthened relationships in the organization. To achieve good communication within an organization, meetings should be created between leaders of the company with subordinates for them to listen to the needs of the subordinates [2].

Organizational culture deals with what employees perceive and how this perception creates a pattern of beliefs, values and expectations. It is the basic assumptions invented, developed, discovered by a given group as it learns to cope with the problems of external adaptation and internal integration [9].

The quality decision-making in an organization depends on selecting proper goals and identifying means for achieving them. With good integration of behavior and structural factors, management can increase the probability that higher quality decisions are made. Organization should make decisions that affect the lives, career and well-being of people, make decisions involving the allocation of limited resources [8].

Training helps in building an employee, for example, in a medical field, there are more than thousands of medical conditions patients' presents with and sometimes doctors can forget but if there is a proper training and development it will serve as a reminder to help update or refresh knowledge. Training can also help in the growth of the company thereby improving job satisfaction and build more leaders in the company [7].

An organization empowers its employee through education and trainings and also giving them the responsibility to make decisions in certain areas and giving them the opportunity to bring something new to the table, accepting their recommendations in the aspect of replacement.

Organizational structure possesses key elements that shape its design form they are: division of labor, departmentalization, span of control and authority [5].

Division of labor deals with allocating of overall task into smaller jobs of related activities. The impact of this help in defined jobs of employee and promotes specialization in an organization.

Grouping related to functions into manageable units to achieve the objectives of the enterprise in the most efficient manner is known is departmentization. The decision on is made base on group containing similar jobs (alike) or group having different jobs (different).

Span of control talks about the number of individuals that report to a particular manager. An organization decides the appropriate size of group reporting to each superior. This decision involves determining where the span of control should be narrow or wide.

Authority deals with the process of distributing power downwards and organization all organization some decision of rights to make decisions within a prescribed limit. Organizations with decision-making in one place has a centralized decision-making structure, while an organization with decision-making being distributed has a decentralized decision-making structure [5].

Good organizational structure promotes a healthy organization an increased effectiveness in an organization. The table below explains the importance of organizational structure.

Having a bad organizational structure can be related to having a broken born, sometimes you will be able to work and sometimes it will be difficult to depending on the damage. Organizational structure plays a key role in building the integral part of businesses of every organization. It is brain behind organizing every aspect of a business process (Tabl. 1) [1].

Table 1

Importance of a Good Organizational Structure

Factor	Description
Communication	The flow of information is essential of organizational success; it promotes fast execution of business processes. For example, the financial planning and procurement and analysis department reports chief financial officer and so on
Relationship	Provides a clear and good reporting relationship, therefore, all members of organization understand what responsibilities they have and know who they are accountable for this makes it easy for managers to be able to supervise the organization properly
Growth and expansion	Promotion of growth through effective utilization of resources, balancing internal and external environment
Efficient task completion	Facilitates the completion of project on time, identification of the human recourses needed for projects and what departments are responsible for carrying out the project
Fits organizational needs	Provides all the professionals needed in case of lost or deployment of an employee, the chart can be rearranged in order to fit the lapses and make the organization run more smoothly

It is important to note that organizational structure is not a physical building, it is the behavior and culture that determines the organizational structure, and if these factors that serve as the shape, the skeleton that every part of organization is built on starts depreciating it will hamper of the shape and subsequently lead to the collapse of an organization.

Supervisor – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor Kotlyk A. V.

Literature: 1. Baligh H. Organization Structures: Theory & Design, Analysis & Prescription. New York : Springer, 2006. 500 p. **2.** Cheney G., Christensen L., Zorn T., Ganesh S. Organizational communication in an age of globalization: Issues, reflections, practices. IL : Waveland Press, 2011. 515 p. **3.** Davis M., David W. A Practical Guide to Organization Design. Monlo Park, CA : Crisp Publication, 1997. 150 p. **4.** Gibson J., Donnelly J., Konopaske R., Ivancevich J. Organizations: Behavior, Structure, Processes. New York : McGraw-Hill Education, 2002. 640 p. **5.** Heiner R., Hannan M., Polos L., Carrol G. Imperfection Decisions in Organizations: Towards a Theory on Internal Structures. *Journal of Economic Behavior.* 1988. № 9. P. 25–44. **6.** Lewis C. Synoptic Excellence, Managing Organizational Culture. New York : Trafford Publishing, 2002. 110 p. **7.** McArdle G. Training, Design and Delivery, A Guide for Every Trainer, Training Managers and Occasional Training. Alexandria, Virginia : Association for Talent Development, 2015. 296 p. **8.** Morrisson D. Faster Better Decision-Making, how to make good decisions quickly on your daily life. California : CreateSpace Independent Publishing, 2016. 256 p. **9.** Schein E. Organizational Culture and Leadership. San Francisco : Jossey-Bass, 1985. 464 p.

METHODS OF THE ORGANIZATIONAL STRUCTURE DEVELOPMENT PROCESS

UDC 005.73:005.743

D. Yaniieva

The Undergraduate 2 years of study
of the Faculty of Management and Marketing of KhNEU S. Kuznets

Annotation. *The general scheme of the organizational design process is considered, its shortcomings are revealed. The features of the application of the methods used in the process of organizational design are detailed. The directions of improving the scheme of the organizational design process are proposed.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, organizational design process, organizational structure, organizational management.*

Анотація. *Розглянуто загальну схему процесу організаційного проєктування, виявлено її недоліки. Деталізовано особливості застосування методів, використовуваних у процесі організаційного проєктування. Запропоновано напрями вдосконалення схеми процесу організаційного проєктування.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, процес організаційного проєктування, організаційна структура, організаційне управління.*

Аннотация. *Рассмотрена общая схема процесса организационного проектирования, выявлены ее недостатки. Детализированы особенности применения методов, используемых в процессе организационного проектирования. Предложены направления совершенствования схемы процесса организационного проектирования.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, процесс организационного проектирования, организационная структура, организационное управление.*

Many works of Ukrainian and foreign scientists are devoted to issues of the process of organizational design. Among the domestic scientists a significant contribution to this issue is done by Lepeyko T., Karpets O., Turovets O., Rodionova V., Barinov Y., Chernoivanova A., Kinoshenko K., Shumskaya A., Biletska V., Zaitsev A., Potudanska V., Yakovleva Y., Melnikov O., Zhukova E., Kozlov B. etc. Among foreign scientists who have studied in detail the different aspects of organizational structure development process, it is important to note Milner B., Evenko L., Rapoport B., Lehtsier L., Ackoff R. etc.

The objectives of this work are the following: to analyze the process of organizational design, to define its main stages and describe them in detail, to consider and to classify the main methods used in the process of organizational design. In the process of writing this work the following research methods were used: classification, comparison, generalization, system approach, structural-functional method, analysis, synthesis etc.

The organizational structure development process is called either as the process of organizational design. This process is the basic stage of creating any organization or its separate unit. This process includes the development of the future structure of the organization, its management system, procedures for performing actions, administrative, technological interactions between all elements of the structure etc.

The standard scheme of the organizational design process is described in the scientific literature. According to author this process consists of the three phases: pre-project preparation, design of organizational systems and implementation of the organizational project. In addition, the author distinguishes several stages of the process as following: the identification of existing needs, the definition of goals and objectives, the analysis of design decisions and their subsequent synthesis, the choice of the optimal organizational structure, presentation of the results, project implementation, evaluation of the results and correcting actions [1].

In our opinion, the standard diagram of the organizational design process should look like the one shown in Fig. 1 [3].

The design of organizational systems occurs in two stages, which must be indicated on the diagram. Thus, it is necessary to add a designation of the sequence of actions when designing organizational systems: the first stage is technical design, and only after finishing first step design engineering is conducted – the second stage. Design engineering cannot occur in parallel with the technical one, since the development of organizational structure itself is possible only after making decisions on the organization of the main flows in the working process of organization as a system.

© D. Yaniieva, 2020

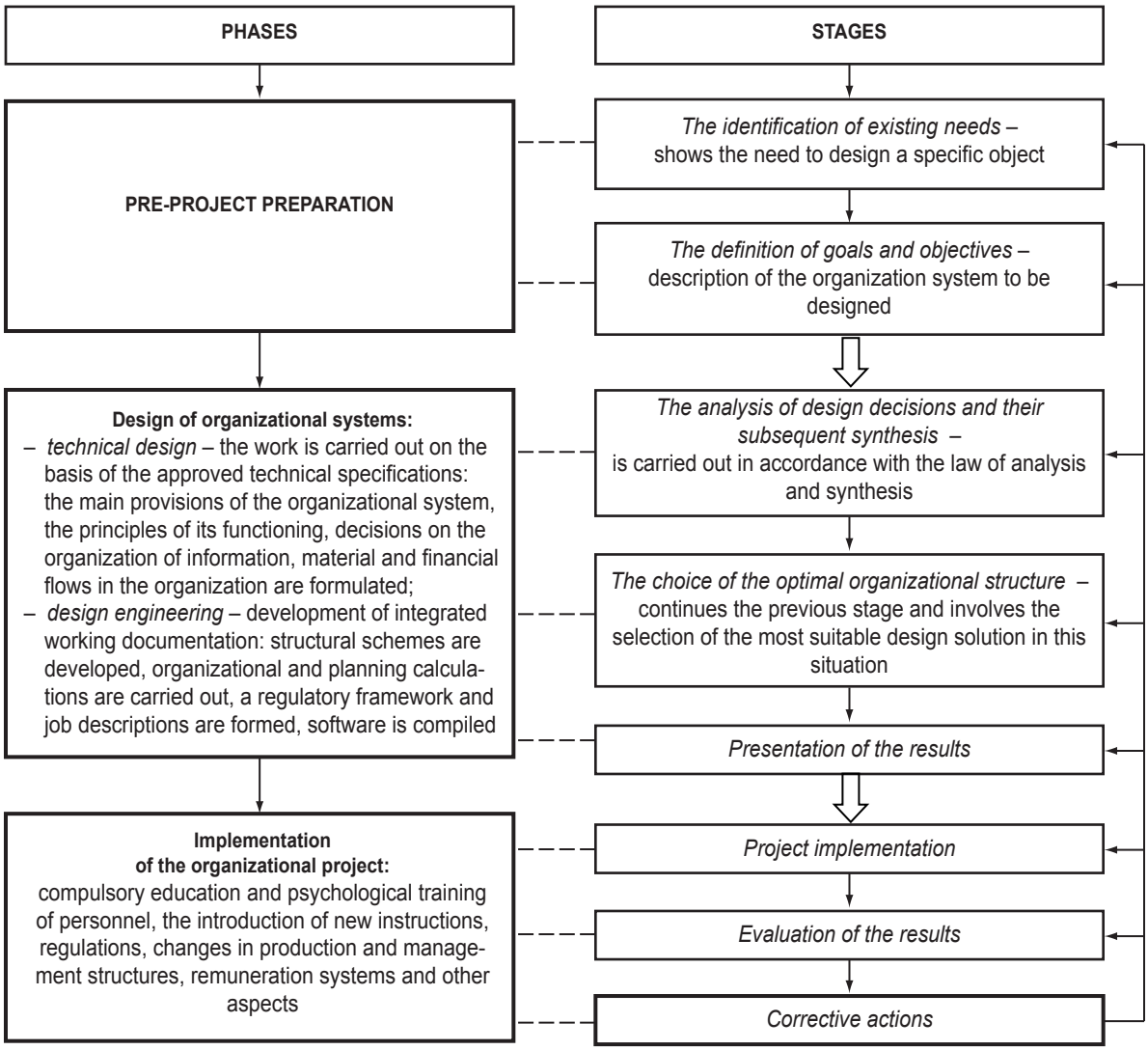

Fig. 1. **The standard scheme of the organizational design process according to** [1]

In addition, at the design phase the main stage of the design itself is missing, which must be added after choosing the optimal organizational structure and before presenting the results. Moreover, in our opinion, corrective actions cannot be applied to the stage of presenting results, since this stage is the result of the previous stage. In addition, corrective actions should be considered as an integral phase of the organizational design process. This can be claimed due to the fact that after evaluating the results, corrective actions may simply be unnecessary. Thus, the adjustment is not an integral part of the implementation of the project, but the next phase of the process. It should be noted that this step is optional. The organizational design process cycle will be completed when corrective actions are not needed. After this, normal organization of the organization begins.

Organizational structures are rather sophisticated phenomenon. This causes both the ambiguity of the concept itself, the lack of a common opinion on its interpretation and also it causes the fact that it is impossible to use only one method during the process of modeling and improving organizational structures.

It is necessary to distinguish two groups of methods used in the organizational design process: methods of project execution and design methods. The most complete classification is presented in our opinion in the source [1; 2].

According to this source there are three groups of methods of project execution as following:

– individual design (all design work is aimed at creating individual projects; for each object, taking into account its features, its own organization project is created);

– typical design (involves dividing the designed system into separate elements and creating for each of them its own design solution, which is subsequently used in the design of the organizational system as a whole);

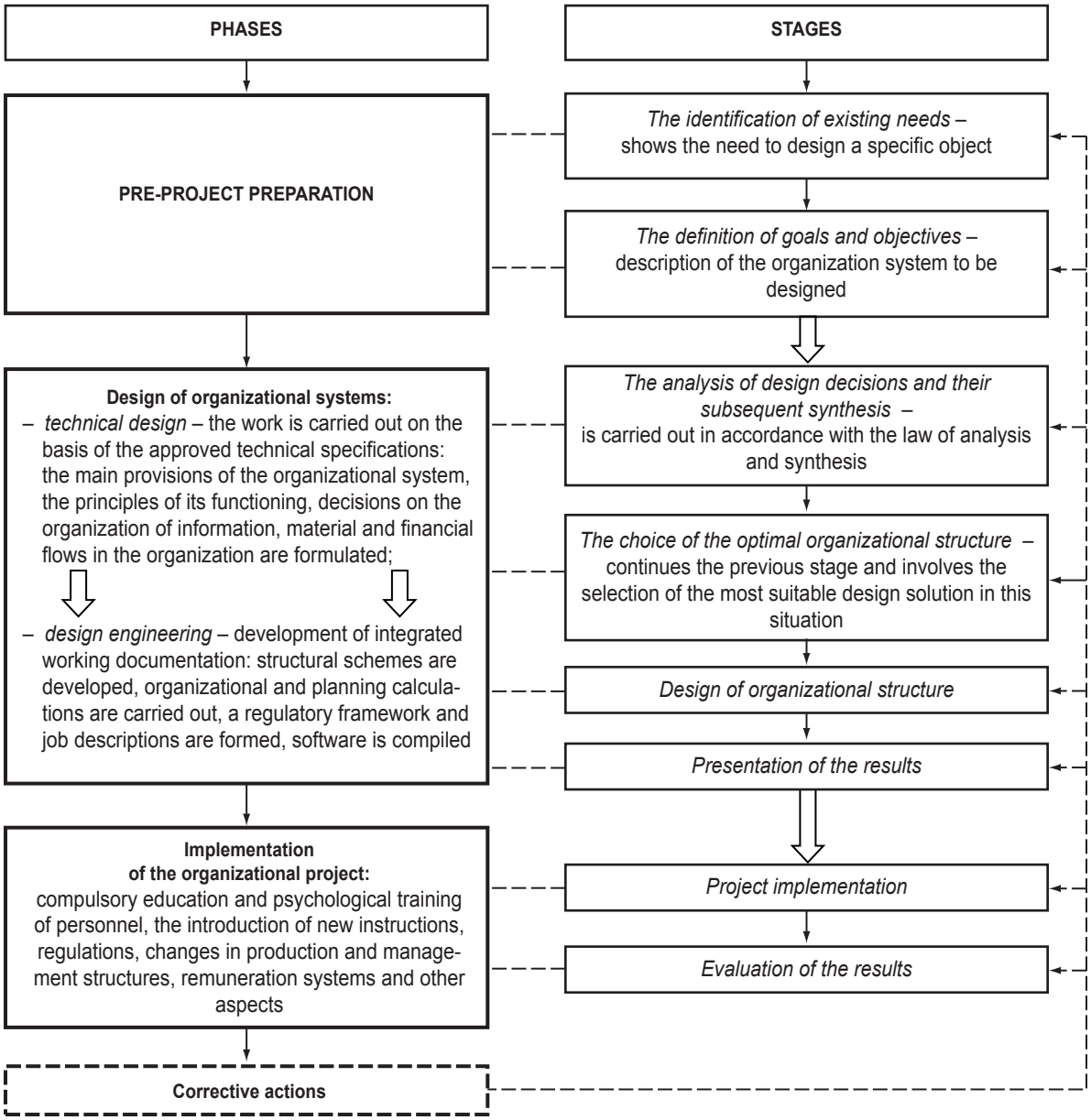

Fig. 2. **The standard scheme of the organizational design process complied by the author based on** [1]

– computer-aided design (use of computer programs to create a global model of the organizational system; based on this model, taking into account the necessary parameters, the model of the organization's project is built) [3].

Design methods include all actions that are applied during the design process. There are a numerous variety of design methods. Different authors distinguish different design methods. But the main goal of this methods group is to provide the designer with the information necessary to create a new object.

In our opinion the most complete classification of this group of methods is given in [3].

1. The method of analogies (the use of organizational forms and management mechanisms which have proved themselves in organizations with similar organizational characteristics relatively to the projected organization – goals, type of technology, specifics of the organizational environment, size, etc.).

2. The expert-analytical method (examining and analytical studying the organization by qualified specialists with the involvement of its top-management and other employees in order to identify specific features, problems in the work of the control apparatus, to develop recommendations for its restructuring).

3. Structuring method (development of the organization's goals system, their quantitative and qualitative formulation, subsequent analysis of organizational structure from the point of view of its compliance with the goals system).

4. The method of organizational modeling (development of formalized mathematical, graphic, machine and other mappings of the distribution of powers and responsibilities in the organization).

5. Situational analysis (a set of formalized procedures for analysis of existing parameters and modeling the input characteristics during changing the structure) [3].

It should be mentioned that the choice of a method for solving a particular organizational problem depends on its nature, as well as on the possibilities for applying the corresponding method. In addition, the methods can be applied both independently and in combination with others.

Supervisor – Doctor of Sciences (Economics), Professor Lepeyko T. I..

Literature: 1. Карпец О. В. Теория организации. Владивосток : Изд-во Дальневосточного университета, 2004. 130 с. **2.** Туровец О. Г., Родионова В. Н. Теория организации : учебное пособие. М. : Инфра-М, 2003. 128 с. **3.** Баринов Ю. В. Управление организационно-технологическими изменениями в экономических системах. *Вестник Волжского университета им. В. Н. Татищева.* 2010. № 19. С. 16–24.